

SALT

“Scripture Application & Leadership Training”

Mini-SALT Outlines & Posters

Menya SALT

THE SALT PROJECT

Copyright © The SALT Project. All Rights Reserved.

Hiqqä 1: Kukñuä naqä-qakuä iu qänaknä iqqe, ne suqe änä iquatunqwe?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäni, ii tinji: Ämaqä eeqänänjä iqunenyqe, kukñuä ne quuvqä eqiyätunqwa iqu, neqä suqä imäkätunqweuni, ämineyän. Iiñqe, nesañä hui näññe, hui maññä eñä. Goti Iqueqä kukñui, aañä yänänäññä naqä-qakuänänji. Inji, ne Iqueqä kukñuiñqä kñuä yasämä indqänätan, neqä quuvqä heqiyqe, naqä-qakuätiyä ä änändiyä-tanä, yamäwiqä iquatunqwe. Lutanji, ne quuvqä yasämä eqiyätanä, Iqueqä kukñuä naqä-qakuä du qänaknä itan suqä äñguinä iquaninque. Ämaqä quuvqä yasämä eqiyätä, qua täu suqä jänänänjinä iqä iqu, ii Jisasi Iqu kioänänji.

A. Ämaqä hñqua suqä naqä-qakuä-tänjä iquayi. Ä hui quangä-tänjä iquayi.

1. Qokä-apäkä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqunuwä di, qu quuvqe, kukñuä ä suqä quangä kuapänänjä iunqä eqiyänjä.

Romä 1:18 **Ämaqe, suqä Goti Iqu äwinyätangqä iunji tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätanguwitanji, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä-tnäni, ätnäniqi itkimäkiyä. Qu quvqä iinjä imäkätqänjuwi, kukñuä naqäqakuä iqueni mändi äkittqiyätqänjuä.**

2. Poli iqu ämaqä Kolosi iu äpmapu quuvqä eqäminuwä iquauñi, "Qua täutanjä quangä iunji, qänakinä miqä pambiyä" ätukqe. Ii ti hitangi ätukqe: qu Kraisi Iqueqä yoqe meqä-qua qäyä epiyä-qe, qu kukñuä quangä diñqe, 'Ii naqä-qakuä' kñuä indqänäpu, quuvqä iu heqäpnä. Kolosi 2:8 **Suqä quvqä tinjä timäuwä diñqä wimasipu! Ämaqä hñqua näññä eäpnnä, iquauqä kukñui quati maeqä hitangi quangä tqanguwä iquauñi, qätä äwiyäpu qänaki äwivändquwi, guä eñqä-pa pmetpnuwi. Ämaqä iinjä iqua, iquauqä kñuä imñi, Kraisi Iquesa mämeqä ipu, suqä kaqä-kawäka iminuwä iutä nätmätqä qua iutanjä iunqätä näññe inä ämapu awä ätätqänjä.**
3. Goti Iqu äwinyänñe, ämaqä qokä-apäkä qu Iqueqä yoqe haqä-iqä ämamäupiyänğanji, qu Dñä Äñguä Iqueqä yänänäññetä quvqä suqä naqä-qakuänänjä itänä mamäupñqe. Jonä 4:23-24 **Iñäqe hiunji hñqu timäuwätñqä itñqe, ai qe ätimäuqi. Inji ämaqä Apiqueqä yoqe haqä iu naqäqakuänänjä mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Hindñämeqä Iqueä yänänäññä ditä, suqä naqäqakuänänjitäni, Iqueqä yoqe haqä iu mamäupñä. Apiqu ämaqe, Iqueqä yoqe haqä iu injä mamäupñqä äwinyänä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqu huiwä maeqä quuvqäqu eññä-qai, ämaqä Iqueqä yoqe haqä iu mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Hindñämeqä Iqueä yänänäññä dutä, suqä naqä-qakuänänjitä, Iqueqä yoqe haqä iu mamäupñqeqä" ätukqe.**

4. Kraisi Iqueqä yoqä meqä-qune yänänäññä timäupñqangğanji, Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iqu, kñuä indqñqä qäyasäqinjä ii huätä ämätnämäutä, ne Goti Iquenyqätä suqä Iqu äwinyänñeqñqätä näññä qäyunä ämetunqwa nemäkän.

Kolosi. 1: 10 **Ye tääqä iinjä, he Naqä Iqueqä ämaqä aañä naqä-qakuä iqua eänjuwä-panjä injä eäpu, heyaqä suqä eeqäpnänjä iutanji, he Iqueni yeeqä wimäkpñqenqä ätätqänue. Ii tinji. Wäunjuä äñguänänjä huitañä-huitañä isua kuapänä imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näññä kuapänä ämepiyä iunji, häkuä witñqä imäkpñqä.**

5. Ämaqä quuvqä heqiyqä iqune, kukñuä naqä-qakuänänjinqä Goti Iqueqä Bukä iu qävqä itan, kñuä iqä qäyasäqinjä iquau huätä matnämäuatunqwe.

2 Timoti 3:16-17 **Kukñuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä du äqänänñe, Goti Iqu kñuä äme, pipa ii äqäkuwä iquau äwikqe. Itanga kukñuä iqu, ne qokä-apäkä iquneni, kiqä naqäqakuñqä näññä nätapqonä. Neqä kñuitä suqetä jänä mäwiqä injä dunji, ätnäniqi ämaitä, jänä inemäkqonä. Itanga Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinjä, suqä jänänänjinä imäkquatunqweñqä näññä inä nätapqonä. ¹⁷ Inji ne Goti Iqueqä wäunjuä imäkpä iqune, Iqu injä inemäkätñqe, ne wäunjuä äñguä äkikitani eeqänänjä imäkätunqwa näwenyä inemäkän.**

B. “Inganji, kuknuä naqä-qakuinqä näqngä eäpu, ga kuknuä naqä-qakuä iqu, he huiziqueqä äwiñqä iuta huätä ewewqatänqiyä.” Jonä 8:32

1. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, kuknuä quangä iquaunqä quuvqä eqiyätqänuwitanji, suqä quvqeu guä yqänä äqäyambu äpmenjä.
2. Ämaqä Goti Iqu angum imakqenqä quuvqä änyä-hänjä eqiyätqänuwä iqua, kuknuä quangi a yänänäqngä äqätäpu, quuvqä yqänä eqiyätqänjä. I hitangi kuknuä quangi, qunji gua yänänäqngä äkiqiyäuätqä.
3. Ämaqä qänganä quuvqä eqäminuwä iqua, qu-pqe kuknuä quangi hui a yqänä äqätänjä. Ämaqä qua täu, kuknuä quangi a maqätqä, naqä-qakuinqä quuvqä eqiyätqänqä iqu, Jisasi Iqu Kiqä-kionänji.

C. Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuinqä qävqä iqe, ii nätmatqä naqänänji. Tinjä hitangi. Knuä indqänqä huitanjä-huitanjä iutanji, änguätä quvqätä qäyän.

Tapiñä → Zä → Häukuä
Knuä → Äkiñqä äwiñqä → Suqetä wäunuitä

1. Zä häukui änguä qäyqngä ä quvqä qäyqngqe, zä tapiñinä imäkätqä. Ii enqä-pa, ne Goti Iquenyqä, kuknuä naqänqä ä quangänqä quuvqä eqiyätunquä iqu, ne änä-änä äpmenquä iunji ämineyän.

2. Kuknuä naqä-qakuä iutatä, quangä iutatänji, asänänjä ma.

Kuknuä naqä-qakuä → guä pmeqe, anqä → änguä pmeqe Jonä 10:10

Kuknuä quangi → guä enqe → quvqä pmeqe 2 Tesälonaika 2: 9-12

Jonä 10:10 Quwä meqe äpquwi, quwä ämepu, piyqä äpäsäpu, itanga qui imäkqä dinänji. Nyi injä maetqe, nyi äpqäqe, qu hänjä-pmeqngqenqe, äwa miqä mapngqenqä iyi.

2 Tesälonaika 2: 9-12 Ämaqä quvqä iiniqu ätnänqiqi timäuqangani, Setänä iqu yänänäqngä vqangi, iqu wäunui nätmatqä ämaqä mimäkqänänjitä, itanga ämaqe yäunüä ipu “naqä-qakuä Goti Iquesa imäkqiyä” knuä mapngä dinqä, quangä imäkäniqe. ¹⁰ Iqu iinjä imäkätä, suqä quangä eeqäpnänji, qokä-apäkä hänjä-pmeqä mämeqä äpäkonqe mapnuwänqä äpmejuwä iqua, iquenyqä quuvqä wipngä imäkäniqe. Iqua kuknuä naqä-qakuä Jisasi Iquenyqä ätänqä iunji, yeeqä ipu mämeqä itqänuwä iutanji, äpäkonqe mapnuwänqä äpmenjä. Qu kuknuä iinqe yeeqä ipu ämeqä-säpi, Goti Iqu qunji hänjä iqumuatqoninji. ¹¹ Injä dutanji, qu kuknuä quangä iunä quuvqä heqiyqäpngqenqä, Goti Hanjuwä Iqu qunqä nätmatqä qämqämä iwimäkätngä naqänänjä dowqatäniqe. ¹² Iqu iinji, tinjäñqä imäkäniqe. Qu kuknuä naqä-qakuä mämeqä danä, suqä quvqenänji änguä-änguä imäkäpiyngä imäkmitpqe, hiunji Goti Iqu ämaqä iwäsäuqänga iwäsäuätqe, inganji qu kimanji hanjä-iqä mapnuwi.

- a. Ämaqä quvqä äpmeqe jänä hma eänqä, quwqä-quwä yuwä ätänäpu, ämaqä huizä qutä qäqi-iqi pmetanguwä iunjä-pqe, yuwä inä täutqätangä hiñuä äyä äqunätunque. (Ktqä hiñuiñqä iqu, zä hipa qunamäqängisa ätqäüänqä iquenyqä.)
 - b. Ne Jisasi Iquenyqä änyä quuvqä eqäyätanänganji, Goti Iquenyqätä, suqä äkitanjä Iqu qokä-apäkä iu wimäkätqätangqenqätä kuknuä quangä iquaunji quuvqä yqänä eqiyätunque. (Ktqä hiñuiñqä iqu, zä awä iqi ätqäüänqä iquenyqä.)
 - c. Kraisi Iqueqä yoqä qängatqä ämejuwä iqua, Goti Iqueqä bukä iu a ätäupiyitanji, quangä kuapänänji huätä ämamäupu, kuknuä naqä-qakuä ai ämequwä-qe, quangä hui yqänä ämetqänjuwi. Huätä mamäutngä yätamakqä vätnqe, Goti Iqueqä kuknuinänji (Ktqä hiñuiñqä iqu, zä hipa ämuangisa ätqäüänqä iquenyqä.)
3. Kuknuä naqä-qakuä Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä iqu, ämaqä hñque äkunmäkänä. Iutanji, iqu anjä himqä-pqe inä äkunmäkänä.
 - a. Jisasi Iquenyqä kuknuä änguä we-hunqä-tänji, ämaqä hñque äkunmäkän.

- b. Āmaqā injā iqu āmaqā huizi iunji, Goti Iqueqā kukñui awä tuän. Itanga qunji, näqñqā ai ämequwä iqua, nätmätqā eeqänänjä qu imäkäpiyā iunji, Naqā Ique qänaki wivändpñqe ämotquapn. Wäunjuä inji, qänaki wivändqä-qua hipñqā iwimäkqeyi.
Matiu 28:18-20, **Jisasi Iqu qäqi iqi äpätä, iquaunji tinjä ätukqe. "Nätmatqā eeqänänjä qäukuä iutä qua täütä mimqe, Goti Hanjuwä Iqu Nyi yoqä naqetä yänänäqñqetä ändapqeqä.** ¹⁹ Inñqe, he huiqä himqä eeqänänjä iunqä äwäpu, qokä-apäkä iunji, Nyaqä suqä du qänaki nyivändpñqä motquapiyā. He iquaunji Apiqueqä yoqä iutatä, Ymeqä Iqueqä yoqä iutatä, Hindjämeqä Iqueqä yoqä iutatä asñä qäpñqeqä. ²⁰ Itanga qu qänaknä ipñqä diñqe, kukñuä eeqänänjä nyi 'Injä-injä imäkpnuwänqeqä' etqäqe, he motqueqäpñqeqä. Kukñuä tinñqä kñuä metpñqänänjä. Qua täu qäpu heniqenqe, Nyi hiunji eeqänänji hesä anä pmetmqänä" ätukqe.
- c. Qänaki wivändqä iqua, huizä dunji, Naqä Ique qänaki wipñqä ämotquapñqe.
4. Goti Iqueqä kukñuä yäpä mäñji äqänänqä iquaunji, yatñqe, si kima isñqä.
- Kukñuä naqä-qakuinqe, Goti Iqueqä kukñuini änä ätä?
- Jisasi Iquenyqä näqñqä esñqenqe, Goti Iqueqä kukñuini änä ätä?
- Si Goti Iqueqä kukñuini, qänaknä isñqe, si suqä äsque imäkätñ, ä quami änä pmatñqe?
- a. Jonä 8:32 **Inğanji, kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä eäpu, ga kukñuä naqä-qakuä iqu, he huiziqueqä äwiñqä iuta huätä eweqatänqiyä."**
- b. Jonä 14:6 **Jisasi Iqu kimani ti ätukqe. "Nyi Nqä-näüä huänqenqä, naqä-qakuinqä, itanga häñä-pmeqenqe, Nyitanänjqä. Apique wimeqe, huänqä hñqu minqä inä. Oeyqä. Nyitanänji qe änyänä.**
- c. Hosea 4:6 **Nqä āmaqā iqua Nyinyqä maqñqä eänjuwitani, qui imäkmbnä. He Nyinyqä hiqäva imäkkä iquen, näqñqä yasämä iquenqä tuwä ai ävquwitani, Nyi heñi tuwä eäm. Itanga he Nyaqä kukñuä suqä iquenqä äväsuätqänjuwitani, Nyi hiqä ymeqeu heyaqä añi mämeqä ipñqä imäkäm.**
- d. Galesia 5:7-10 **He änguänä iqa äpätqänjuwi, tängani heyaqä himä heqanguwä iqini, kukñuä naqä-qakui hii eyowqatätñqä hinuinä mäqunqä ipñqe, hoptäwi tqu heyqangikä?** ⁸ He nätmätqä kñuä indqänqä quvqä iuta timäuqangqenqä qänaknä i iquwi, ii Goti Hanjuwä he tääqä etätmetñqä Iquesa hmanji. ⁹ Buayä bretqä imäkqenqä kñuä indqämbu. Si buayä iini naqänänjä timäutñqä kingangutqe, nätmätqä naqänänjä imäkqe, wänqäpu pññä ämäuesqe, aañä qo naqänänjä von. Ii enqä-panji, kukñuä quvqä wänqänänjä ipu, naqänänjä imänätä, ämaqeua quama pmeqä, qui imäkän. ¹⁰ Nyi kñuä tñji yänñänqä indqänqä: "Naqä Iqu qu yätamäkkä vqanguti, kñuä indqänqä, hui-mända mindqänqä ipñqäüä." Inñqe, āmaqä heqä kñuä änguä iu qui emäkkä iquenyqe, nyi maqñqä eämä-qe, "Iqu iqueqä quvqä ii imäkqñqä kimani, hanjä-iqä menqiyä" ätqä.
- D. Kukñuä naqä-qakui, nätmätqä äsqueyi? li tinji. Nätmatqe äwitangqenqä awä jänänä ätätqäüä.
- E. Kukñuä naqä-qakuinqä moqumuetunqe, Goti Iqueqä Bukä iu a änguänänjä täuqe, ii nätmätqä aañä naqänänjiyi.
1. Beliya pmeqä iqua imäkkuwä-ma, näqñqä mapñqenqä näwe pmapu.
Wäunjuänqä 17:10-12 **Hia ai eeqanga, āmaqä quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä Silasi iquesä añä-himqä Beliya iunqä ändowqatkuwi. Iquaqu Beliya iu ätimävi, Israitqä iquauqä añä aquvā-qñqä yäpä yänqisa qe eikiyi.** ¹¹ Āmaqä Israitqä Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, änguänä eä, Israitqä Tesoloneka pmeqä iquauqä suqä iunji, tñji ämäwqätäuminqe. Iqua Poli iqueqä kukñuä qätä äwipiyyi, iqua kiinjä äwinyätä, hiunji eeqänänjä iunji, Poli iqueqä kukñui naqä-qakuätiyä, quangätiyä-tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä bukä iu qänätangqä a ätäuäpu, iwäsäuminjuwi. ¹² Ii imäkpiyitani, Israitqä kuapänänjä hui quuvqä heqiyqanguwänga, itanga āmaqä Grikä yoqä-tänjä iquautani, qokä-apäkä kuapänänjä-pqe anä quuvqä eeqäkuwi.

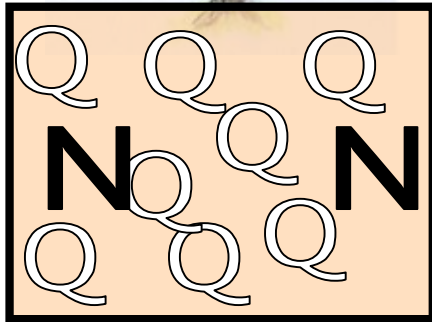
2. Wäunui yänä mäkäqngä itn, kuknuä Goti Iqueqä bukä iu äqänänqe, awä jänänä tquätngqe.
2 Timoti 2:15 **Goti Hanjuwä Iqu hinguä äkqänätä, tqä wäunuingqä yeeqä yätngqe, si wäunui yänä mäkäqngä iqätngqe. Iningqe, si wäunuä imäktänä iunqe, womba miqä itnä, kuknuä naqä-qakuinqä zä maeqä awä jänänä tqätngqe.**
 3. Kuknuä eeqänänä Goti Iqueqä bukä iu äqänänqe, Goti Iquesanä äquvepkqe.
2 Timoti 3:16-17 **Kuknuä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä du äqänänqe, Goti Iqu knuä äme, pipa du äqäkuwä iquau äwikqe. Itanga kuknuä iqu, ne qokä-apäkä iqunenji kiquä naqä-qakuinqä näqngä nätapqonä. Neqä knuitä suqetä jänä mäwiqä inqä duni, ätnänjiqä ämaitä jänä inemäqkonä. Itanga Goti Hanjuwä Iqueä hinguä iqinj, suqä jänänänjinä imäqquatunquengqä näqngä inä nätapqonä.¹⁷ Inji ne Goti Iqueqä wäunuä imäqkä iqune, iqu injä inemäkätngqe, ne wäunuä ängüä äkikitani eeqänänä imäkatunquä näwenyä inemäkän.**
 4. Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuä Iqueqä bukä iu äqänänqe, ii yänänäqngä-tänjiyi.
Hibru 4:12 **Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, hängä-tänä mäkäqngä eä, hionaqä ya ingi-ingisa qunqä duni ämäwqätäuä. Kuknuä iinj, ämaqeunji zi enqä pa huiwiu äpnatäumämä, qeqä-quuvqä änyänqä du huän. Itani yänä qunuqä gawä äwitqutänqä du wimen. Itanga iqu ämaqeugä knuä indqänqetä äwiqnetäni ämoqumuetä iwäsäuän.**
 5. Si kuknuä naqä-qakuinqä ämoqumuatngqe, Dnjä Ängüänänä Iqu yätamäqkä kiyän.
Jonä 14:26 **I hitangi Yätamäqkä Vqä Iqu, Dnjä Ängüänänä Iqu eä, itanga Njqä yoqetani, Apiqu Iqueni ändowqatämepäniqeqä. Iqu nätmätqä eeqänäninqä ämetquetä, heqä knuä evauqumuatqanguti, kuknuä eeqänänä Nyi he etmiqngqe, knuä heyäniqeqä.**
Jonä 16:13 **I hitangi kuknuä naqä-qakuänänä iutanä Dnjä Iinjä Iqu äquvepätä, kuknuä ätätqeqe, Iqueqä knuä iutanä matqä, kuknuä Apiquesa qätä wiyätqä inä awä ätätä, nätmätqä qänaki timäüäniqngqä-pqä inä täniqeqe. Iutani, kuknuä naqä-qakuä eeqänänä inqeqe ämetqueniqeqe.**
 6. Kuknuä naqä-qakuinqeqe, huiziunji motqua. Itani qu-pqe huiziunji inä motquapngqänä.
2 Timoti 2:2 **Itanga si nyi ämaqä kuapänänä iuqä hinguä iqisanji, kuknuä awä tuätqätangä qätä änyiyätqäni, ii si ämaqä quuvqä äwiyänä iquau mända awä tquätngqe. Iwä iqua ämepu, ämaqä huizi du mända awä inä tquäpngqä.**
- F. Si Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuinqä näqngä eänyä, tqä äpmeqeunji qänaki miqä itqäni, ii nätmätqä aanä qui imäkngqeyi.**
1. Ämaqä ängüä pmeqänqä näqngä-tänä iqua, qu Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuä diqngä qänaknä itqunjuwi.
Jonä 18:37 **I tquanga, Pailoti iqu ti ätukqe. "Ai! Si ämiqä naqä iquki, äyämända?" Itanga Jisasi Iqu kima ti ätukqe. "Kuknuä si 'Ämiqukuiyqä' ätnä iqu, ii tqä kuknuiqä. Njqä nipai Nyi kuknuä naqä-qakui awä tumqänä änmikqe. Itanga Nyi qua täu wäunuä asänä imäkmqä äquvepkqe. Itanga qokä-apäkä, kuknuä naqä-qakuinqä äwinyätngqä iqua, qu eeqänänä Nyaqä kuknui qätä änyiyätqunjuwiyi."**
Lukä 8:16-18 **E ätuäqeqe tinj ätukqe. "Ämaqä lamqä tä ämäsuäpu, zä mäpatqiyeqä ipngäuä. Iquvanä iqupepu, yäpä im maiqä ipngäuä. Ämaqä anj yäpä ingisa äyappiyä iqua, hinguä qumbngqä diqngqe, qu lamqe, kiquä ätqäuqä ätnänä iqi tqäutepngäuä.¹⁷ Ii tinjqä. Nätmätqä eeqänänä zä äwämitätqeqe, ätnänängisa witänqiyä. Nätmätqä eeqänänä ämaqä iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanguti hinguä äqunäpu näqngä hipnuwiqä.¹⁸ He kuknui qätä ängüänä wipngqä diqngqe, knui ängüänä indqämbiyä. Ämaqä nätmätqä-tänju hitangutqe, Goti Hanjuwä Iqu hui inä vänqiyä. Ämaqä nätmätqä maeqä iqua, 'Nyi nätmätqä tä ämenqä' täpu 'hjeqä' knuä vqangutqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäüängqiyä" ätukqe.**

2. Āmaqā nāqŋqā-tāŋjā iqtā nāqŋqā maiqā iqtā aŋā imākqā diŋqā Jisasi Iqu kukŋuā ānā ātkqā-tiyā, ne hiŋuā āqunan.

Matiu 7:24-27 Iqu āpakānā ti ātumuiŋqe. "Nyi kukŋuā etqā tā, āmaqā hŋqu qātā ānyiyātā qānaknā imitātqe, ii tiŋiqā. Āmaqā kŋuā āŋguānāŋjā indqānātā, aŋi hikā haqā iu āmātqā-paniqā.²⁵ Piyā āqiyātā, hāuakā āpātā yuŋuā naqānāŋjā āqunātā aŋā ique hevqāŋgautqāŋga, hiki qua buta āknā ique a yāŋnāqŋqā kiqātātangi, qua iqā māpnasqiyāuqā yāniqeqā.²⁶ I hitangi āmaqā hŋqu nyaqā kukŋuā iu qānaknā miqā imitātqe, ii tiŋiqā. Āmaqā kŋuā māmeqā itā, aŋā weā haqā-iqi āmātqā-paniqā.²⁷ Itanga piyā āqiyātā, hāuakā āpātā yuŋuā naqānāŋjā āqunātā aŋā ique hevqāŋgautqāŋga, aŋā iqu āpisāuātā qui eeqānā imāknāniqeqā."

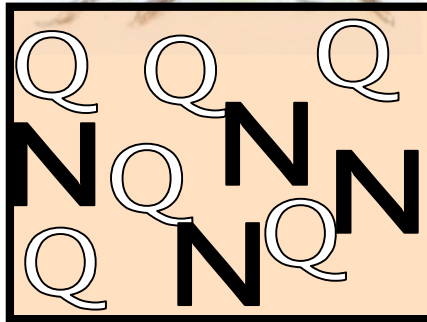
“Ingaŋi, kukŋuä naqä-qakuinqä näŋŋä eäpu, ga kukŋuä naqä-qakuä iqu, he huiziqueqä äwiŋqä iuta huätä ewewqatänŋiyä.” Jonä 8:32

Quuvqä maeqiyqä iqu

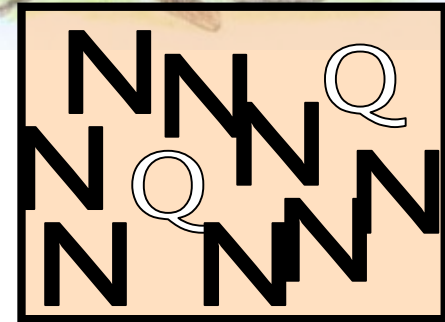

2 Tesälonaika 2: 9-12

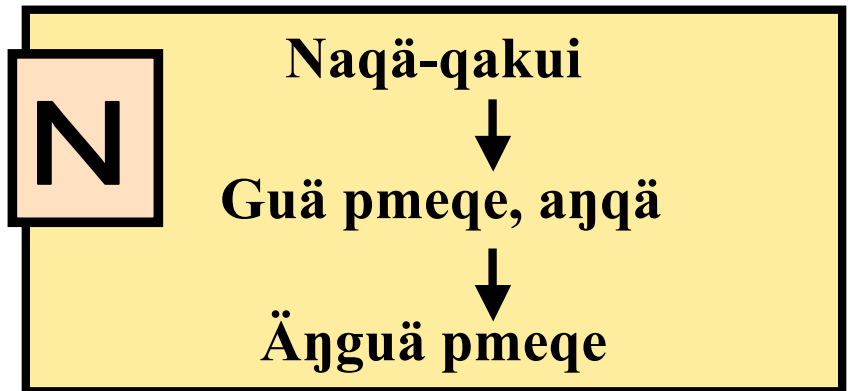
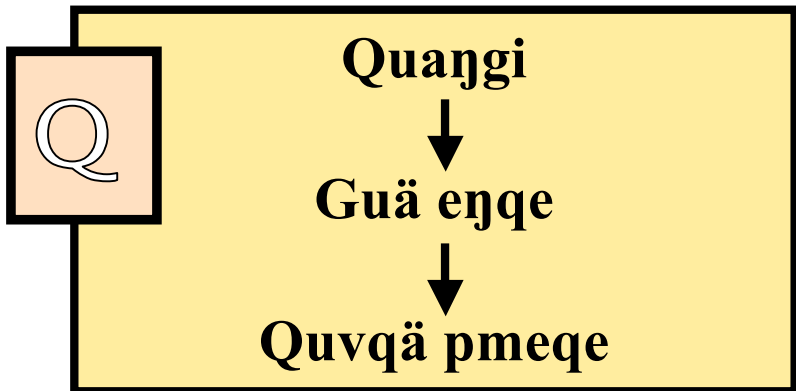
Quuvqä änyä-hänjä eqiyätŋqä iqu

Quuvqä qänŋanä eqämiŋqä iqu

Jonä 10:10

Hiqqä 2: Goti Iqu änaqäqu-tiyä?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäni, ii tiñi: Goti Iqueqä bukä iunji, Goti Iquenyqä äna ämänetqueqä-tiyäqe, ne hiñuä qunatuñque. Iqu ikutängqetä, ä qäpu eniqetäñi hmanji. Iqu hea ique-iquenji äpme. Iqu nätmätqä eeqäpnäñi imäkkqe. Iqu nätmätqä eeqäpnänjä iu mitñqe, yänänäñqä-tänjä Iquvi. Iqu nätmätqä eeqänäñiqä näñqä eä. Iqu imä-imä äpme. Ämaqä-qune Iquenji, hiñuä moñqä eäñu. Iqu ämaqä hñqunä-hñqunänjä iquenyqe, huäqä äwunätqä.

Ämaqeunqä äwiñqä iqu, Iqueqä suqä eeqänänjä duñi, ävaqumuatätqäuä. Iqueqä äñguänä iwäsäuñqä näñqetä, Iqueqä suqä qeqä imänqetä, Iqueqä suqä jänänänjitä, Iqueqä suqä 'ii imqänä' ätätä imäkketä, itaŋga Iqueqä suqä kukñuä naqä-qakuinä tñetäñi, Iqu suqä inä iquauñi wäqiyä miqä iqä Iqueyi. Iqu inä imäkkqe, Iqueqä-kionänji.

Goti Iqu naqänänjä inä qäyä eqä-qe, Iqu Iqueqä-kio akiktqänätä, Kraisi ne ämineyätñqä-qu ätimäuätä, nenyqä zä hutatä iu äpäkongqe. Kaniqu iqueqä ymeqeunqä kiinjä äwinyätñqä-pa, Goti Iqu nenyqe äñguänänjä äwinyä. Ga imbqwa äñguä äpmeñuwä-pa, Goti Iqu nesä äñguä pmetuñquenyqä äwiñgi.

A. Goti Iqu ämaqeñqä äwiñqä iquvi

1. Goti Iqueqä nenyñqä wiñqe, Iqu zä hutati äunätä ämänätquakqe.

Jonä 3:16 **Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täuñiqä huäqä kiinjä wungangi, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuänänjä Ique äwikqe. Ga inä ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäkkqä danä, häñä hia ique-ique pmeqe mapnuwi.**

2. Goti Iqu eeqäpnäñi imäkkätñqä duñi, Iqueqä suqä äwiñqä dutanänji.

1 Jonä 4:8,16 **Suqä ämaqä duñqä itä qeeqä tmäkkqä iquesañä quati, Goti Iquvi. Inä hitangqetani, ämaqä, ämaqä duñqä miqä danä itä qeeqä matmäkkqä itñqä iqu, Goti Iquenyqe änyä mañqä eä...¹⁶ Goti Iqu ämaqä-qunenyqä itä qeeqä inä änatmäkkqä inqe, ne näñqä ämetan quuvqä yänänäñqä eqiyäñu. Goti Iqu, suqä ämaqä duñqä itä qeeqä tmäkkqä iquesañä quatä Iquvi. Iwä ämaqä suqä inä iu ämuänänänqä iqu, i iqu Goti Ique nyätangi ga Goti Iqu ique ämuänänä.**

B. Goti Iqu naqänänjä eä, eeqänänjä iu ämäwqätäunqä Iquvi. Ne täñqä änyä mañqä enque, ne qua iqi äpäkänätanä, qui imäknänä.

- Jisasi Iqu Goti Iqueqä yänänänqä diñqä ätkqe
Matiu 22:29 **Itañi Iqu iquauñi kimanji ti ätukqe. "He Goti Iqueä kukñuä bukä iu äqänänqenqätä itaŋga Iqueä yänänäñqenqätä mañqä epu, kukñuä iunqe qämä-qämä ipu ätqäuä."**
- Ne Ätnänjiqi itikimäkkänqä 1:12-18 a ätäuätan, Goti Iqu naqänänjä hetangi hiñuä äqunäñu. Ätnänjiqi itikimäkkänqä 1:12-18 **I tqangi äwimi, tqu dqutiyä-tmä äkunmäkkqge, golqä hiqitä hipa hñgi eeqä hñgi hñquaquinä hñqua tqäuätangä äqungqe.¹³ Hiqitä iquauä awä iqinji, ämaqä enqäpañä Hñqu qäkä quäuqä sukä bu eeqä ämäwqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunji, golqä yauqe ipnätangi äqungqe.¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänjä aañä yäkuäqänänjä äui, ga Iqueqä hiñui, tä äyänätñqä-pañä inä.¹⁵ Iqueqä sukä iunji, ämaqä hñqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänjä du imäkävetqä-pañä inä äyänqiyä. Iqueqä kukñuä-pqä ätätäqe, eqä äkakä kuapänä äqngq-pañä inä.¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, qätäqueqä huiqä hñgi eeqä hñgini hñquaquinä a äqätä, ñ Iqueqä manitani, näpqä hioänaqä ingi-ingisa häñqähenqe ätimäuminqe. Iqueqä huiwä hiqumuanitani, mäptqä tnänjä ätä äyänqä-pañä inä äyänätangi äqungqe.¹⁷ Ique e äqunmitani, nyi ämaqä pizqä enqä-pañunä Iqueuä sukä täñi iqi päknganga, Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, nyaqä huiwä haqeqi äñjiyätä ti ändkqe. "Zä miqä manä. Nyi hiñuiñqä qänakñqä äpmeñqä Iqunjqä.¹⁸ Nyi Goti häñä äpmeñqä Iqunjqä. Nyi hñqunä äpäkongqe, ga inga-**

ingä hänä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäkonqeuñqätä, ai äpäkombqä iquauqä anjuñqätä qänqanä hutäuge, a äqätänä."

1. Goti Iqu hea ique-ique äpme (Kitqä 2a)
 - a. Goti Iqu ikutängqetä, ä qäpu eniqetäni hmanji.
Ätnänijiqi itikimäqänqä 22:13 **Hinuiñqä, qänakñqä, Nyi Nqä-näuänjqä. Nyi ganä äpmam, yäpakänqä äpmeñqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänijñqä qakuäqunä emä, qäpu imäkkä Iqunjqä.**
 - b. Goti Iqu nätmatqä eeqäpnäni imäkkqe. Goti Ique imäkkqe, hmayqä.
Kolosi 1:15-16 **Ne Goti Iqueñi hinuä mäqunquä ituñquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panäqu eä, Iquenyqä näqñqä änätapätqäuä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmatqä eeqänänä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi.**¹⁶ **Ymeqä Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänänäni imäkkqe. Nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqetä, qua iu äwiñqetä imäkätä, nätmatqä ne hinuä äqunätunquä itä, hinuä mäqunquä ituñquä itä imäkätä, itanga yoqä naqä-tänjä itä yänänäqñqä-tänjä itä eeqänänäni imäkkqä iunji, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä Ymeqä Iquenyqänä imäkkqe.**
2. Goti Iqueqä suqe, äwa miqä yän. Ämaqä hñqu Iqueñqe, näqñqä änyä maiqä pa enä.
 - a. Goti Iqu yänänänqä eeqänänä-tänjä-quvi. Iqu nätämatqä eeqäpnäni imäkänä.
Ipäqäkqenqä 17:1 **Aplamä iqu quvaukuä naintinainqä (99) ai ämäwqätäuqanqani, Goti Hanjuwä Naqä Iqu äwimeqe, "Nyi Goti Hanjuwä Yänänäqñqä Iqun, si quvqä mimäkkä itn, suqä Nyi änyinyänqenä imäqätinänqeqä" ätukqe.**
Apqä 89:6-13 **Bikpela, i no gat wanpela long heven em i wankain olsem yu. I no gat wanpela ensel i wankain olsem yu.**⁷ **Long miting bilong ol hetman bilong ol ensel, ol i save pret long yu. Na olgeta arapela ensel i raunim yu, ol i pret long yu.**⁸ **God, Bikpela I Gat Olgeta Strong, i no gat wanpela i gat bikpela strong olsem yu. Oltaim yu save bihainim tok bilong yu. Yu no save senis nabaut.**⁹ **Yu save bosim strongpela biksi. Taim si i kirap, yu save daunim na em i no mekim nais.**¹⁰ **Yu brukim pinis bikpela strong bilong Isip na bagarapim olgeta. Na long bikpela strong bilong yu, yu winim ol birua bilong yu.**¹¹ **Heven na graun i bilong yu tasol. Yu bin wokim graun na olgeta samting i stap long en.**¹² **Yu bin wokim hap bilong not na hap bilong saut wantaim. Maunten Tabor na maunten Hermon i amamas na singim song long yu.**¹³ **Yu gat bikpela strong tumas. Strong bilong yu i moa yet.**
 - b. Goti Iqu nätmatqä eeqäpnänijñqä näqñqä eä. Nätmatqä eeqäpnänijñqä ne näqñqä eatunqä diñqä änenyätñqenqe, Iqu näqñqä ai eä.
Romä 11:33-34 **Täukue! Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä iqä änguänänjitä näqñqä änguänänjitäni, aañä hävemänäqñqä eä. Ne ämaqune, Iqueqä kñuä iwäsäuqenqätä, suqä Iqu imäkätñqenqetä, qäquaquiyqä quatinqä näqñqä metunqwe, änä maeqä iñu.**³⁴ **"Naqä Iqueqä kñuä indqänqä inqe, näqñqä ai eänqe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkätñqä inqe kñui tqe äwikqe?"**
Apqä 147:5 **Neqä Naqä Iqu yoqä naqä-tänjueqä. Itanga yänänäqñqä eeqänänä-tänjueqä. Iqueqä näqñqä inqe, ne ataunquä änä miqä yan.**
 - c. Hea ique-iqueñi Iqu imä-imä äpme, nätmatqä eeqäpnänä iunji hinuä äqunä.
Apqä 139:7-12 **Bai mi go we na mi ken lusim spirit bilong yu? Na bai mi ranawe i go long wanem hap na mi ken hait long yu?**⁸ **Sapos mi go antap na mi stap long heven, yu stap long heven. Sapos mi go i stap long ples bilong ol man i dai pinis, yu stap long dispela ples tu.**⁹⁻¹⁰ **Sapos mi flai i go longwe long hap bilong sankamap, o sapos mi go i stap long wanpela ples i stap longwe tumas long hap bilong san i go daun, bai yu stap long dispela ples tu bilong stiaim lek bilong mi na bilong helpim mi.**¹¹⁻¹² **Na sapos mi tok, "Tudak i mas haitim mi, na lait bilong san i**

raunim mi, em i mas kamap tudak," maski, long tingting bilong yu tudak em i no olsem tudak tru. Na nait i save lait tru olsem san. Tudak na tulait i wankain tasol long ai bilong yu.

Hibru 4:13 Nätmatqä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinji zä mäwiqä, äutängawäqänga ätnänäqi witän. Ne hñqunä-hñqunänji, suqä imäkätunquenqe, kiqä quati Goti Iquenji awä tuaniñque.

3. Goti Iqu ne hiñuitänji, hiñuä maqunqä eanä. Iqu huiwä maeqä quuvqä-quvi.
Jonä 6:46 Inä hitangi, ämaqä-pqä hui Goti Kanique hiñuä ai äqunätqänjuwä hmanji. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquesa äpqäqä Iqunä, Kaniquenji, hiñuä äqunätñqe. Ipäqäkqenqä 1:2 Inäqe, ne tänga witangi äqunätunqä-panä inji mäwiqä danä iminqe. Inganji, quae mäwiqä danä eä, eqä honinä ätuä, hia pisqukä witangqä imñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Hindñameqä Iqu, honä haqä-iqi äwäminqe.
 4. Goti Iqu ämaqä hñqunä-hñqunänjä iqunenyqe, huäqä äwunätqä. Iqu neqä kñuä indqänqeu, qeqä-quuvqeu, itanga äwqeu ämuänänä äpme, äñguä pmetunquenqä äwingi.
Makä 1:11 Inganji kukñuä qäukuä haqä yätutani, "Si Nqä Ymeqä naqä-qakuä Iqukiyqä. Nyi Sinyänqä aanä kuapänä änyinätqänä" tqanga äwqäkqe.
- C. Goti Iqu Iqueqä wäunjuä imäkätñqä eeqänänji dunji, Iqueqä suqä ämaqenqä äwinqe, ätqä iqi äyä ätimäukqe. Ga suqä iinä iqu, Iqueqä suqä huiziunji, ävaqumuatätqäuä.
1. Goti Iqu nätämatqä eeqäpnänjinqe, naqä-qakuänä jänänä ätqä Iquvi.
Jonä 14:16-17 Iwä Nyi Apique yatñqä vqangundi, Iqu heñi Yätamäkqä huiziqu, hesä hea ique-ique anä äpme, yänänäñqä emäkätñqä inqä etapätñqänänjä. ¹⁷ Yätamäkqä Vqä iinä Iqu, kukñuä naqä-qakuänänjä iutanä Dñä Iquvi. Qokä-apäkä qua täutani, qu Ique hiñuä mäqunquä ipu, Iquenyqä änä maqñqä ipiyitani, Iquenji mämeqä ipñqäuä. Inäqe, Iqu hesä anä äpmaka äpätñqe, qänakñi he enyäniqeqä. Iutani he Iquenyqe, näqñqä äyä eänäuä.
 2. Goti Iqu kñuä qeqä indqänätä äñguänä iwäsäuqñqä näqñqä-tänjä-quvi. Iqueqä näqñqä iutatä, suqä ämaqenqä äwinqä iutatä, wäunjuä imäkän.
James 3:17 Mä ämaqä näqñqe haqä yätuta pqangi ämepiyä täñi, kiyä mätqä hnjuä mamäkqä eä. Iwä ämaqä huizi dutä äwqä naqä-hñqunä inqänqä imäkäpu, qeqi itquepu, qätä ipu, ämaqä dunqä qeqä tqanguti äñguä du iwimäkäpu, ämaqä eeqänänjä dunji suqä asä inä itquepu, suqä äñguä dunqä maninä matqä ipu, iqäpñqe.
 3. Goti Iqu suqä jänänänjä-tänjä-quvi. Hea ique-iquenji Iqu suqä äñguä qäyunänji imäkätqä.
Hipru 1:8-9a Mä Goti Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenji, "Goti Iquki, si ämiqä naqä hea ique-ique pmeqä iqukiyqä. Si Tqä qokä-apäkä iunji, suqä jänänänjä duta ämiqätñqinyä. ⁹ Si suqä jänänänjinqä, kiinä äkinyätä, quvqenqä makinqä yasämä itñqä Iqukiyqä.
 4. Goti Iqu qeqä imänqä Iquvi. Ämaqä quvqä qäyä itqätanguwä-qe, Iqu iquauñi suqä äñguänänjä dinä imäkätä yätamäkqä ävätqä.
Epesäsi 2:4-5 Ne piyqä iinä äpäkonanä qäyä äwitangqu-qe, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä huäqä-hunqetä nenyqä äwinqetä äwa miqä eäqä iutani, Kraisi Iqutä guä mänaqiyätñqe, angi hññä inemäkkqe. Inji Iqu he hññä iinä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä suqä nätmatqä hiñgi vqä iqesanji.
 5. Goti Iqu 'ii imqänä' ätätä imäkqä Iquvi. Iqu kñui makunmäkñqä yän.
2 Timoti 2:13 Äyä, ne ätätqu-pa mimäkqä qäyä itangqä-qe, Iqu Iqueqä ätätqä-pa imäkqoniqeqä; Iqu ätkqä iunji, mäwquatämäuqä, kñui yqänä metäniqeqä.
- D. Kaniqu iqueqä ymeqenqä kiinä äwinyätñqä-pa, Goti Iqu nenyqe hävemänänqä äwinyä. (Kitqä 2b iqesä 2c iqesänji)
1. 1 Jonä 3:1 Häe, hiñuä äqunänjä? Apiqu nenyqä winqangi, Iqu nenyñqä kiinä itä, "He Nqä ymeqeqä" änatätqäuä. Ga inji, aanä naqä-qakuänänjä eä, ne Iqueqä ymeqä enju.

Ämaqä qua täu pmeqe, qu Goti Iquenyqe änyä maqñqä eäpiyä-qae, nenyqä-pqä di, änyä maqñqä eänä.

2. Jonä 15:9-10 Njqä Apiqu Nyinyänqä kuapänä äwinyätñqä-pa, ga suqä asä iinjutani, Nyi henyänqä-pqe inä änyinätqänä. He Nyaqä änyinqeunä pmetpñqeqä. ¹⁰ Nyi Njqä Apiqueuä suqenqä ändkqä iu qänaki yasämä itm, ga Nyi Iqueqä äwinqeu äpmeñqä-pa, He Nyaqä suqenqä etätñqä iu qänaknä ipu pmamitpqe, injändi he Nyaqä änyinqä iunä pmapñqäuä.

Ne Goti Iqu änänjä-qutiyä-tan, Lukä 15:11-32 a ätäuätan, Iqueqä suqenqä näqñqä eatuñque.

- Iqu nenyänqe, aanjä hämänänä äwinyätqä.
- Iqu neyaqä suqä quvqe huätä mamäutñqä äwinyätqä
- Iqu nenyqä hiñuä äqänä äpme.
- Ne neqä suqä quvqä diñqä awä tquaunqani, Iqu yeeqä itqäuä.
- Iqu nenyänqä hui mimäuqä itqäuä.
- Iqu nenyänqe hoqä hunqä ämetä qeqä ätuätqä.

Lukä 15:11-32 ¹¹⁻¹² I ätuäqetani, kukñuä ktqä hñqäqiqu tiñä-pqä inä ätukqe. "Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquaqu-tänä emitätqe, ymeqä qänakñä iqu kanäm ti tuäniqe. 'Apä, saqä nättmatqe iwäsäuätñ, nqe täñga dapiyä.' Inqani kaniqu yuquayi iwäsäuätä, iqueqe äväniqe. ¹³ Inj hñganqä miqä, yuquayä maqänä ämeqe, anjä kinä nämqä äwäqe, iqueqä mbqä maqänä-maqänä väniqe. ¹⁴ Iqueqä mbqä qäpu eequneqe pmetanga, buayä dä naqänänjä ätimäuniqänqä, iqu nättmatqä eeqänänñqä äwa yäniqeqä" ätukqe. ¹⁵ "Inqani iqu ämaqä iqisanä hñqueqä wäñuä wiyqäqu hiätñqä uwqanga, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miqotñqä dowqatäniqe. ¹⁶ Yaqueqä täpqä pa nättqätangä äqunäqe, iqu hui ämetä nmätä yäniqe, -- ämaqä ique ymisanä wipñqe, aanqä hitanqiyä" ätukqe.

¹⁷ "Inqani iqu kñuä jänäni indqänätä, iqueqä-kiuä ti tnäniqe. 'Ämaqä apiqueqä wäñuä wiyqä eeqänäni, qu buayänqä äwa miqä ipu, kuapänä änätqänñuä. I injäqe nyi täu äpmamänqani, buayä dä naqänänjä äpäkonätqänänä. ¹⁸ Nyi täuñi äväma nqä apiquenyqä anqi äumi ti tumqeqä' tnäniqe. "Apikuki, nyi suqä quvqe Goti Hanjuwä Iqueuätä saqätä hiñuä iqini ai imäkqeqä. ¹⁹ Täñqani nyi tqä ymeqä äñguäqunä hmanjqä. Inänqe, 'Si nqä ymequkiyä' mandqä manä. Nyi tqä ämaqä wäñuä kiyqä hñqunä mända enqä-panä pmuatänjitiñqeqä" tumqeqä.' ²⁰ E ätäqe, iqu anä-himqä iunä ävämani, kiqä kaniquenyqä wäniqeqä" ätukqe.

"Inqani ymeqäqu kinä näm yqänä pättqätanga, kaniqu hiñuä äqunäqe, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiñä wunqanguti, tnänä äwäqe, atukä ämaitä, quneqä väniqeqä. ²¹ Iqu i iqanga, ymeqä iqu kanñi ti tuäniqeqä. 'Apikuki, nyi suqä quvqe Goti Hanjuwä Iqueuätä saqätä hiñuä iqini ai imäkqeqä. Täñqani nyi tqä ymeqä äñguäqunä hmanjqä' tuäniqeqä" ätukqe.

²² "Injä iäqe, kaniqu iqueqä ämaqä wäñuä wiyqä iquau tuäniqeqä. 'He nyaqä qäkä quäuqe maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueqä hipa hitunä hñque muäsmepiyi, sukä qutatä huiqä bu hñqu muasmepiyä. ²³ Itani he äwäpu, bulumäka meqä yänänäqñqä ique äma äpäpu päkpiyä. Ymisanä naqänänjä imäkätanä, häwä ätätanä, aquvänä yatunqunänyä' tuäniqeqä.

²⁴ 'Quati tinji. "Nyaqä ymeqä tqä ai äpäkonänqeqä" tm itñqe, iqu anqä ävauqiyä.

"Mämoqumeqñqä äukqeqä" tm itñqe, iqu anqi ätimäuniqiyä' tuäniqeqä. Qu injä ipiyitani, himnunä ipu aquvänä ipnuwiqä" ätukqe.

²⁵ "Qu e imäkqanguwänqani, ymeqä hitmqä iqu wäñuä imä äpmamitätqe, anqi äpätä kiqä anä täñä qäqi ätimäuäqe, häwä qätä äwiyätä, quvaqä himnuni qätä wiyäniqeqä. ²⁶ E äwiyäqe, iqu ämaqä wäñuä wiyqä hñque tääqä ätuätumetä iqueni, ti tuäniqeqä. 'I snqä imäkätqänñuä?'. ²⁷ I tquanga, wäñuä wiyqä iqu kimäni, ti tuäniqeqä. 'Tqä tunguequ anqumä pqanqi, tñiqu bulumäka yänänäqñqä meqä ique äpäsqiyä. "Nyaqä ymeqä ique äñguä äpmeñqä äpqiyä" kñuä vqanqi, aquvänä itmñjqä' tuäniqeqä" ätukqe.

²⁸ "Ymeqä hitmqä iqu qätä injä äwiyäqe, äwqä-tnänjä winganguti, anä yäpä yängisanj mäpeyqä yäniqeqä. Kaniqu yäpaqängisa ätimäuäqe, ymeqä iqueqä äwqe yunuä itmäketnje kuknuä ängui ganä tuäniqeqä. ²⁹ Injäqe kaniqeni tinjä tuäniqeqä. 'Änängä? Quväukuä kuapänäni, nyi wäunuä kiyqä hengnqä enqä-panjä äpmamä, saqä kuknui huätä mämamäuqä itänqeqä. Injäqe nyi nqä nyämaqä iquatä ymisänjä naqä imäkätanä himnunjä yatunqwe, si yaqueqä meme meqä hñqu-mändapqä itqänjia' tuäniqeqä. ³⁰ 'Tänganji tqä ymeqä nänju saqä nätmätqä eeqänänji apäkä qanjä ikiqä iquau qäpunä äväqe, anqu pqaŋga si iquenyqä yaqueqä bulumäka yänänäqñqä ique äyä päkinyä' tuäniqeqä.

³¹ I tqaŋga kaniqu ti tuäniqeqä. 'Ymeqä iquki, hia ique-iqueni si nyitä anä äpmenjia. Nyaqä nätmätqä eeqänänji, sitänä äyä äwinä. ³² Injä hitangi tänganji, ne äwqä yeeqä itanä pmetunqweqä. I tinjia. Tqä tunguequ ai äpäkongqe, anqu ai ävauqiyä; iqu mämoqumeqñqä äukqe, anji äpätä nesä anä äpmenä' tuäniqeqä" ätukqe.

3. Dnjä Ängüä lqueqä yänänäqñqetani, ne Goti lqueni "Apäqä" tquatunqwe.

Romä 8:15 **Qokä-apäkä, ämaqä miqä hñqueqä wäunui hengi äwiyätqänjuwä iqua, quwqä ämiwiyätñqä iquenyqä zä itqänä. Injäqe Dnjä Goti Hanjuwä Iqu etapkqä Iqu, Iqu zä enyätñqä memäqä yän. Iqu he Goti Iqueqä ymeqäquen pmapñqä emäkän. Ga Iquesanji, ne Goti Hanjuwä Iqueni "Apäqä" ätuätqänju.**

Goti Iqueqä suqenqä näqñqä ai ämenitanji, ne quami ünü pmetunqwe?

Ne Goti lqueqä suqenqä näqñqä ai eanitanji, kñuä ti ämetqunu: "Ne-pqe asä iinjä miqä iatunqweqä." Etangqä-qe, Goti lqueqä kuknui, ne ti änatqi: Kraisi lqueqä qanyinä yätamäqä iqetatä, lquenyqä näqñqä hävemänänqä ämetunquetatäni, ne yänänäqñqä eatunqwe injä imäkatunqwe. (2 Pitä 3:18a) Ne Goti lqueqä suqeu qänaknä itanitanji, ne inji imäkan. Ämaqeunqä äwiñqä iqu, lqueqä suqä eeqänänjä dunji, ävaqumuätätqäuä. Inji suqä iqueni, imäqqa wqatunqwe. (Jonä 15:12) Ne Goti lquenyqä näqñqä ämetqätaunqani, Goti lqu neqä quuvqä heqiyqetä suqä qanjä uwqetäni änakunämäkänä. 2 Pitä 3:18a **Jisasi Kraisi neqä Naqäqu eä, ne angumä hänjä inequmuatkqä Iqueyi. He Iquenyqä näqñqä änänä ämaka äwätqänjuwitä, Iqu qanyinä yätamäqä eyätñqetä, ga iquaquisanji he yänänäqñqä ämaka uwqäpñqe.**

Jonä 15:12 **Nyi suqä tinji äyä etapätñqe. Nyi henyänqä kiinjä änyinminqä-panji, he hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-heuänqwe asä inä hingotñqe.**

I. Si Goti lquenyqe, kñuä änä äkiyqi?

II. Epäsäsi 5:1 iunji ti ätnä: he ktqä Goti lqueqä dunä timäuqäpñqänänji. Ne kuknuä ique qänaknänji, änä iquatunqwe? Ne Goti lqu enqä-panjä asänänjä maeqä yan, oe. Ne lqu enqä-panjä eatunqwe, lqueqä suqä äñguänänjitä, lqueqä äwiñqetä, qänaknä iquatunqwe. Epäsäsi 5:1 **Injñqe he Iqueqä ymeqä naqäqakuä pmetangä, Iqu henyqä äwinyänqwe, suqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, Iqueqä-kiuä imäkätñqä-pa, asnä imäkqäpñqe.**

III. Goti lqueqä hiñuä iqinji, suqä ämaqeunqä äwiñqwe, ii tinji. Iqu kñui, lqueqä-kionqä mindqänqä, huizi iqua äñguä pmapñqenqä indqänän. (Pilipai 2:3-8) Ne asänä imäkquatunqwe. Si tqä qeqä-quuvqä imñji, i äwi?

Pilipai 2:3-8. **He hñqunä-hñqunä naqä imänäpu hiqä ämaqä huizi dunji mändi äkittqiyäpu, heqä yoqe haqä mämaenqä pambu. He hñqunä-hñqunä kñuä e indqänäpiyäqe, hiqä ämaqä huizi dunqwe, "Qu ämanqutäuänäuä" kñuä iinjä metangpu.**

⁴ He kñui, quamä pmeqä äñguä hiqä diñqänä mindqänätqäqä pambu. He hñqunä-hñqunä ämaqä huizi iuqäpñqenqä inä indqänqangpu. ⁵ Hiqä kñuä indqänqwe, hui hui mindqänqä, Jisasi Kraisi Iqu indqänminqä pa indqänqangpu. ⁶⁻⁷ Iqu Goti naqäqakuäqu i eäqäqe, iqu Goti Iqutä asinä pmeqñqe kñuä iinjä yänänäqñqä mämeqä itä, yoqä naqetä yänänäqñqetä ävquatämäutä, wäunuä wiyqä hiñqinqä etä, ämaqä qua täunjä iquene enqä-panjä ekqe. ⁸ Iqu ämaqäqu eätä, iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, Goti Iqueqä

kuknjuä eeqäpnäni qänaknä iqa äpqänjaqänäqä, äpäkonätñqä iunä ätimäuäqä, yä hutatä äunätä äyä äpäkongqä.

IV. Kaniqu iqueqä ymeqeuñqä kiinjä äwinyätñqä-pa, Goti Iqu nenyqe änguänänjä äwinyä. Kuknjuä tquauñqä, kñuä indqänätänä, quwqä quatingqä näqñqä yasämä metuñquä täuqä tuan.

○ Goti Iqu atäunquä ae änatkqä.

1 Pitä 2:9 **Inäqä, he ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanjä himqä. He ämaqä ämiqä naqä iqueuätanjä hiqäva imäkkä yänjä iquenji. He ämaqä huizi hñquenä maetqä, Goti Iqueqä ämaqä yänjäquenji. Goti Iqu hea wiqä imda Iqueqä we-huñqä naqänänjä iunqä etma äpätä, he Iqueqä suqä änguänänjä iunqä awä tqäpñqä i emäkkäqä.**

○ Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä naqä-qakuänänjä eatuñqä diñqä angi ae inetämakqä.

Romä 8:15-17 **Qokä-apäkä, ämaqä miqä hñqueqä wäunui hengi äwiyätqäñuwä iqua, quwqä ämiwiyätñqä iquenyqä zä itqänjä. Inäqä Dñä Goti Hanjuwä Iqu etapkqä Iqu, Iqu zä enyätñqä memäkkä yän. Iqu he Goti Iqueqä ymeqäquen pmapñqä emäkän. Ga Iquesañi, ne Goti Hanjuwä Iqueni "Apäqä" ätuätqäñu. ¹⁶ Neqä quuvqä imñi, "Ne Goti Iqueqä ymeqäqonenjçä" kñuä indqänätangua, Iqueqä Quuvqä Äñguä Iqu asänä änatä, kñuä iinjä yänänäqñqä inemäktqäuä. ¹⁷ Ga ne Iqueqä ymeqäqone enqä, ne neqä Apiquesa nätmatqä änguänänjä, Kraisi neqä Tasipequtä meningquä iquneyi. Itanga täñgani, ne täñä-huñqä, Iqu ämakqä-pa ämetuñquetani, qänakndani, Iqu yoqä naqä äqongqä-pa äqonätänä, quämä ängui, Iqutä anä pmeningqä.**

○ Ne äkisqi äpmeñqä, Goti Iqu hiñuä naqänän.

Apqä 139:13-16 **Yu bin wokim olgeta hap bilong bodi bilong mi. Yu wokim mi olgeta insait long bel bilong mama. ¹⁴ Mi pret long yu, olsem na mi save litimapim nem bilong yu. Olgeta samting yu wokim i narakain na i tru. Mi save gut long dispela samting na mi pilim tru. ¹⁵ Taim mi kamap isi nambawan isi long ples hait insait long bel bilong mama yu bin lukim olgeta bun bilong mi i kamap na i pas wantaim. ¹⁶ Yu lukim mi taim mama i no karim mi yet. Mi no kamap yet long graun, tasol yu raitim pinis long buk bilong yu olgeta de yu laik bai mi mas i stap long graun.**

○ Goti Iqu nenyänqä, kñuä hui mimäuqä eä.

Asayä 49:14-16. **Ol manmeri bilong Jerusalem i tok olsem, "Bikpela i givim baksait long yumi, na em i lusim tingting olgeta long yumi." ¹⁵ Tasol Bikpela i bekim tok bilong ol olsem, "Ating wanpela mama inap lusim tingting long pikinini em yet i bin karim na em i no sori long dispela pikinini em i bin givim susu long en, a? Ating wanpela mama inap mekim olsem, tasol mi no inap tru lusim tingting long yupela. Nogat tru. ¹⁶ Jerusalem, mi no inap lusim tingting long yu. Mi wokim pinis piksa bilong yu na raitim nem bilong yu insait long tupela han bilong mi. Na oltaim mi save lukim na tingting long yu.**

○ Tqä häñjä pmeqä qänaknda pmatñänqä, Goti Iqu atäunquä itä, näwenyä ae imäkekqä.

Jeremaia 29:11-13 **Mi Bikpela, mi tingim pinis ol samting mi laik mekim bilong helpim yupela. Mi laik mekim gut long yupela. Mi no laik mekim nogut long yupela. Yupela i ken tingim ol dispela samting mi laik mekim, na yupela i ken wetim dispela taim i kamap. ¹² Long dispela taim bai yupela i kam klostu long mi na singaut long mi na beten long mi, na bai mi harim beten bilong yupela. ¹³ Long dispela taim bai laik bilong yupela na tingting bilong yupela i strong tru long painim mi. Olsem na bai yupela inap i kam klostu long mi.**

○ Goti Iqu sinyänqä, yeeqä naqänänjä itqäuä.

Sepänayä 3:17 **God, Bikpela bilong yupela i stap wantaim yupela. Strong bilong en i helpim yupela na yupela i winim pait. Bikpela bai i amamas long yupela na mekim song olsem ol manmeri i amamas long bikpela de bilong lotu. Em i laikim yupela tumas, na em i no mekim wanpela tok.**

Goti Iqu änäqäqu-tiyä?

1. a)

Ätnäniqi. 22:13

Goti Iqu ikutängqetä, ä qäpu eniqetäni hmanji.

1. b)

Kolosi 1:15-16

Goti iqu nätmätqä eeqäpnäni imäkkqe. Goti Ique imäkkqe, hmayqä.

2. a) Apqä 89:6-13

Goti Iqu yänänänqä eeqänänä-tänä-quvi. Iqu nätmätqä eeqäpnäni imäkänä.

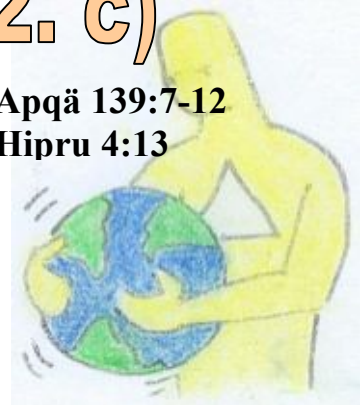
2. b) Romä 11:33-34

Goti Iqu nätmätqä eeqäpnäniqä näqñqä eä. Nätmätqä eeqäpnäniqä ne näqñqä eatuñqä diñqä änenyätñqenqe, Iqu näqñqä ai eä.

2. c)

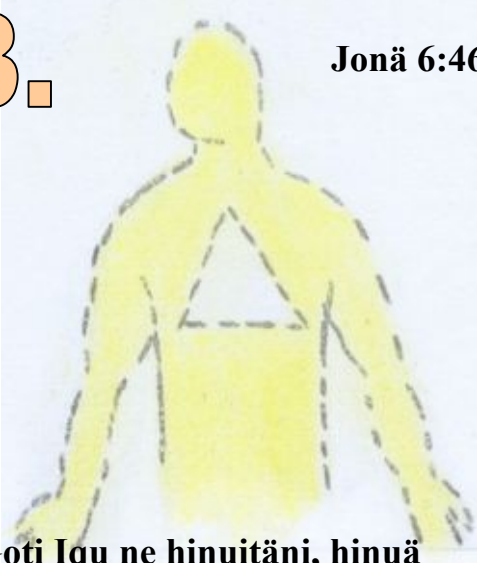
Apqä 139:7-12
Hipru 4:13

Hea ique-iqueni Iqu imä-imä äpme, nätmätqä eeqäpnänä iuñi hiñuä äqunä.

3.

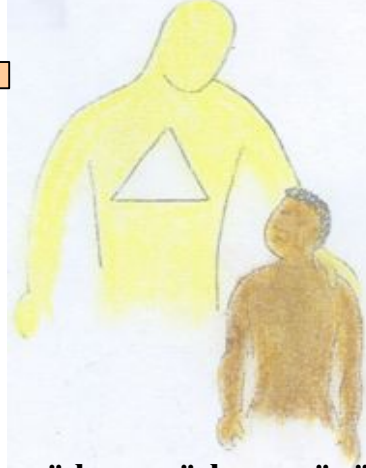
Jonä 6:46

Goti Iqu ne hiñuitäni, hiñuä maquñqä eanä. Iqu huiwä maeqä quuvqä-quvi.

4.

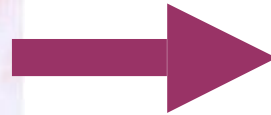
Makä 1:11

Goti Iqu ämaqä hñqunä-hñqunänä iqunenyqe, huäqä äwunätqä. Iqu neqä kñuä indqänqe, qeqä-quuvqe, itanga äwqe ämuänänä äpme, äñguä pmetuñqenqä äwiñgi.

**Kaniqu iqueqä ymeqeunqä kiinä äwinyätñqä-pa,
Goti Iqu nenyqe hävemänänqä äwinyä.**

**1 Jonä 3:1
Jonä 15:9-10**

**Kaniqueqä wäunui, iqu, iqueqä
ymeqä iunji, Goti Apiqueñqä
näqñqä yasämä epñqä
ämotquetä, injqä-injqä tquätñqe.**

Goti Iquenji "Apäqä" tquatuŋque

~ Iqu nenyänqe, aaŋä hämänänä äwinyätqä

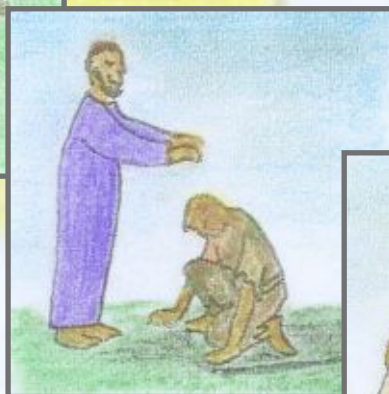
~ Iqu neyaqä suqä quvqe huätä mamäutŋqä äwinyätqä

~ Iqu nenyqä hiŋuä äqänä äpme

~ Ne neqä suqä quvqä diŋqä awä tquaunqäŋi, Iqu yeeqä itqäuä

~ Iqu nenyänqä hui mimäuqä itqäuä

~ Iqu nenyänqe hoqä huŋqä ämetä qeqä ätuätqä

Lukä 15:11-32

1 Pitä 2:9

Romä 8:15-17

Hiqqä 3. Goti Iqutä ämaqä-qunesä pmeqqe, änä witäti?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäni, ii tiñi: Goti Iqu ämaqe änä pmapnuwä-tiyä kñuä ämetä, kñuä guä ämuäsäuäqe, ne qakui iuta inemäkkqe. Itanga ne Goti inemäkkqä iqtänji, näueqe änä imakñguatunqwe?

Goti Iqu sqqä inemäkätä, ä nenyqe, 'Nätmatqä änguänäñiqä' sqqä ätätñqätiyäqe, kñuä iwosämakanä. Goti Iqu ne lqueqä ktqä eatunquä äyä inemäkkqe. Ne veqä-yaqueqä enqä-panä ma, ne ämaqä kñuä iqä-tänjä, qeqä-quuvqä imda imänqä-tänjä, nätmatqenqä neñqä-tänjä, iinjquneyi. Goti Iqu inä inemäkkqe, ii ne lquenqätä, ä ämaqä huizunqätä änenquätänqä diñqä inemäkkqe.

Suqä Goti Iqutä näueqä naqä-qakuä imakñmqe, nyi Iqutä nätmatqä hnjuä-hnjuä itm iuta imäkneñqe. Ii ämaqä hñquaqu näueqä imäkñgiyä enqä-panjiyi. Hiunji hñqunä-hñqunä hiqqä etanä, lquenyqä kñuä indqänätan, Iqutä kukñuä ätätanä, lqueqä kukñuä Bukä iunji a täuquatuñque. Inä ma, quuvqä heqiyqä huizi iquatä anä äpmetan, suqä iinä anä imäkquatuñque. Suqä änguänänjä iinjqua imäkatunqwe, kukñuä hiqqä tqueni, änevaqumuatän.

A. Goti Iqu ämaqe änä pmapnuwä-tiyä kñuä ämetä, kñuä guä ämuäsäuäqe, ne qakui iuta inemäkkqe: (Ktqä 3a).

Goti Iqu tiñä-tiñä täñueqe, ne lqueqä Bukä iuta näqqä ämetqunju:

1. Goti Iqu kñuä-tänjue. Qua tqi iikutäkkqe, ii lqueqä naqqetä kñuä äñguä iutanji.
Ipäqäqenqä 1:1 **Hiñuiqänäñi Goti Hanjuwä Iqu qäukuitä quaetä nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqe, imäkkqe.**
2. Goti Iqu äwiñqä-tänjue. Äwiñqä iqu, äñguinqätä, quvqenqätä iwäsän..
Ipäqäqenqä 6:7 **E itäqä dutanji, Iqu tiñä ätkqe. "Ämaqä Nyi imäkkqä qua iu äpmeñuwä iunji, ämaqä qäsä yññä-tänjä veqä-yaqueqä itä, itanga nätmatqä eeqänänjä qua iu ikitqunuwä itänji, mäpmeqä ipñqä, eeqäpnä qui imäkmqe. Inji ämaqä ai imäkkqä iuta äwqä hanjä änyätä, sqqä imäkkqätiyä?" ätkqe.**
3. Goti Iqu qeqä-quuvqä tämda, imänqä-tänjue.
Ipäqäqenqä 6:6 **I äqunäqe, "Nyi qua iunji ämaqä mimäkkqä itm, mäpmuateqä imqä-qe, inä imäkätm äpmatekqe" kñuä indqänätäqänqanji, äwqä hanjä äwikqe.**
Jerema 31:20 **Mi Bikipela, mi tok, mi laikim tumas Efraim, em pikinini man bilong mi. Olgeta taim mi save kolim nem bilong en, mi save tingting tumas long em. Mi save givim bel bilong mi moa yet long em. Olsem na bai mi sori long em na marimari long em.**

Goti Iqu kukñuä dinä tqanga, mäptqä, qanjuä, hiñä-qatäqueqä, qua, eqä pñä, veqä-yaqueqä yññä-tänjä ätimäukuwi. Iquaunji, Iqu kukñuä dutanä imäkkqe.

Ipäqäqenqä 1:3 **Inqanji Goti Hanjuwä Iqu "We äunänä" tqanga, we äungqe.**

Itangqä-qe Goti Iqu ämaqä iqueni kukñuä dutanä ma, qua hiñä eaquvätä imäkkqe. Ga apäkinji, ämaqä iqueä yawä hui ämetä, iuta imäkkqe. Ii tiñä ämänetqueqi: qokä-apäki, huitanjä eäqe, nätmatqä eeqänänjä Goti Iqu imäkkqä iunji, aanjä ämäwqätäuä.

Ipäqäqenqä 2:7 **Inqanji Goti Hanjuwä Iqu qua äkitä, ämaqä enqä-panä imäkkqe. Imäkäqe, iqueqä yunui, ämaqä iqueuä himä himboä iu puqä tqanga, ämaqäqu hññä-pmeqä-tänjäqu ävaukqe.**

Ipäqäqenqä 2:21-22 **Inji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni hiqqä uñuänä witñqä imäkkqe. I witanganji, iqu iqueqä yawä hñqu äPitä, guwä huisä ämakqe. I ämakqä iunji,**

angumä yämaqundi ämikqe. ²² Inganji iqu ämaqä iqueqä yawitänji apäkä hñqu imäkäqe, ämaqä iquenyqä ätuma äukqe.

4. Goti Iqu ne Iqueqä ktqä eatuñquä inemäkkqe.

Ipäqäkqenqä 1:26-28 Inä imäkäqe, huizi, Iqu, "Ne ämaqä Neqä-neuä enqä-panä hui imäkanä. Qu nätmatqä eqä honä bu äwiñqä itä, yññä haqä yätuñä itä, nätmatqä qua iu ikitquñuwä itä, itanga nätmatqä qua iu äwiñqä eeqänänjä ämipu pmetpnuwänqeqä" ätkqe. ²⁷ I ätäqetani, Goti Hanjuwä Iqu ämaqe, Iqueqä-kiuä enqä-panä imäkkqe. Inji Iqu qokätä apäkätä imäkkqe. ²⁸ Inganji Iqu ämaqä imäkkqä iuaquini, yänänäqñqä iwimäkätä, tiñä ätukqe. "Qesani, aanä kuapanä eqiyämanäpu, qua äwitqutñqä-pa, im- imä äpmapu, nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqe ämipu pmetpnuwänqeqä. Nyi nätmatqä eqä honä bu äwiñqä iutä, yññä haqä yätuñä iutä, itanga nätmatqä qua iu ikitquñuwä itäñji, qe ämiqiyñqä äpmuateqänä" ätukqe.

5. Goti Iqueqä hiñuä iqini, ämaqe natmatqä aanä äñguänänjä iquayi.

1 Pitä 1:17-19 Goti Hanjuwä Iqu neqä yoqä naqe himä huiwä iuta minewäsäuqä yänä: Iqu ne hñqunä-hñqunä neqä suqä imäkätuñqueta asänä newäsäuänä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyänqani, "Apikukiyä" äyä ätätqänjuwi. Inä hitangi, he qua täu yakuä äpmapiyänqani, Iqueqä yoqä naqenqä kñuä indqämbu, suqä äñguä du pmepñqe. ¹⁸⁻

¹⁹ Suqä äñguä memäkkqä, qui emäkkqä hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanguwänqä Iqu angum etmetñqä mbqä iqäqenqe, he näqñqä äyä ämenä. Silipa golqä nätmatqä quvqä qui imäkñqä inä itä maetqe, Kraisi Iqueqä häñeqä mbqä iqñqe, mbqä dunä homä wiqä itäyi. Kraisi Iqu yaqueqä sipsipqä meqä wätanqä yunguä sqä hñjua maeqä, kiqä äñguänänjä enqä-panä inäquvi.

6. Goti Iqu kñuä ämetä, inemäkkqe.

Epäsäsi 2:10 Wäñuä äñguänänjä nenyqä näwinyä ekqä iu imäkquatunqä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu ne Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, häñä inemäkkqe. Inji ne tänqä häñä tä äpmenqe, ii Goti Iquesanänji.

B. Goti Iqu ämaqe, kñuä-tänjä, äwiñqä-tänjä, qeqä-quuvqä tämda imänqä-tänjä iwimäkkqe:

1. Ne kñuä-tänjuneyi.

Pilipai 1:9 Nyi henyqä Goti Hanjuwä Iqueni yatñqä tiñä ävätñqe. "Suqä ämaqenqätä Sinqätä wiñqä iqu naqänänjä imänqä wätñqätä, näqñqä äñguänä mapñqätä, itanga suqä äñguinqätä quvqenqätä iwäsäuqäpñqetäñji iwimäkiyä."

- a. Kñuitäñji, ne kñuä indqänquatuñque.

- b. Goti Iqu kñuä änätapqetani, ne näqñqä ämeni, hui mimäuqä, ämaqä huiziu motquetuñquä a äqätäñju.

- c. Ne suqä äñguinqätä quvqenqätä iwäsäuatan äñguinä imäkätuñquä diñqe, Goti Iqu suqä iwäsäuqñqä kñui, änätapqqe.

Romä 2:14-15 Ämaqä Israitqä iqua qäyä hitangi huiziqua, kukñuä-suqe maeqä epiyä-qe, quwqä kñuä indqänqä iuta ämepu kukñuä-suqeu qänaknä ipiyänqani, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyä epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä enqä-panuayi. ¹⁵ Inä ipiyä iutani, tiññqä motquapn: Goti Iqueqä kukñuä-suqe, ämaquqä yäpä ingisa äqiyekqä-pa äwi, kiqä wäñhui imäkän. Inji quwqä suqä iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motquen. Hñganä-pqe 'Suqä qäyunä imäkqeqä' indqänäpu, hñganji 'Qäyunä manä' kñuä indqämbn.

2. Goti Iqu kñuä äñguä änätapqqe, ii ne Iquenqä näqñqä mequatunqenqe.

3. Ämaqä hñqunä-hñqunänjä iqueneqä änenqe, asänänjä hmanji. Ämaqä inä iqua, kiqä äwiñqä du qänaknä itä imäkqon.

Pilipai 1:10 Inji qu suqä äñguinqä wiñqangi a ätäpu, nätmatqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, äñguinä imäkqäpñqä iwimäkiyä. Tiññqäuä. Hia Kraisi Iqu anji äquvepätqänqanqe, suqä quvqä hui maiqä, ämaqä aanä äñguänänjua pmetangpiyä.

- a. Kiqä qakui: Neaqä neo suqe atäunjä ätäotanä imäkqua-tunqe.
 Matiu 7:7-8 **Iqu äpakänä ti ätumuinqe. "He tääqä ätuäpu Goti Hanjuwä Ique yatnqä vqäpnqeä. Iqu etapänqiyä. He qävqä iqa uwqäpnqeä. Goti Iqu he ämoqumuapnqeä yätamäkqä hiyänqiyä. He qänganji ptqä qiyqäpnqeä. Goti Iqu qänganjä euteyänqiyä. ⁸ Ämaqä nätmatqängqä tääqä ätuäpiyä iqua, qu ämapnqäuä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua ämoqumuapnqäuä. Ämaqä qänganjä ptqä qiyäpiyä iqua, Goti Iqu qänganjä äwuäteyänqiyä.**
- b. Goti Iqutä ä ämaqetä, näueqä pmeqä inqe, knui indqänätm iwäsäuqämänqänänji.
 Epäsäsi 1:4-6 **Iqu qäukuä qua mimäkqänga, ne Kraisi Iqutä guä mäsuänaiyäninqä dinqe, atäunjuä ai inaikqe. Iqu iinjä imäkqqe, ii ne Iqueqä ämaqänä ean, Iqueqä hinuä iqinj suqä quvqä-tänjä maeqä, ängüänänjä pmetaninqüä dinqeyi. ⁵ Iqu nenyqä aanjä kiinjä äwinyätäqä duta, kinganä ai ätänaikqe. Quati tinji. Jisasi Kraisi Iqu wäunjuä imäkäniqä iuta Iqueqä ymeqänä naqäqakuä eanä pmeqqe. Goti Iqu iinjä imäkätäqqe, Iqueqä yeeqä inqetä Iqueqä äwiñqetäni naqänänjä äwäkkqe. Iqueqä ⁶ Ymeqä Iqu aanjä kiinjä äwinyänqä Iquesanji, Iqu Iqueqä nätmatqä ängüänänjä hingi vqe, ne ai änätpkqe. Injqe ne knui, ängüänä indqänätan, Iqueqä yoqe haqä-iqä mamäuquatunqänänji.**
4. Qeqä-quuvqä imda imänqe. Yeqä-inqä, huäqä-hunqä, äwqä ängüä inqä, yuqu-knuä meqä, zä inqä, ä äwqä-tnänjä inqä meqä.
 Pilipai 4:4,7 **He Naqä Iqueqä eänwi, hia ique-ique yeeqänä iqangpu! Nyi angmni etm, "Yeeqänä iqangpiyal"...** ⁷ **Iinjä imäkquwi, Goti Hanjuwä Iqu heqä äwqe hanuä imbnqä emäkän. Äwqä-hanuä Goti Iqu ävätñqe, he Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hnqunä hiätanguwinqe, hiqä qeqä-quuvqetä hiqä knuä indqänqetä ängüä nyätpnqä emäkän. Ne ämaqe, äwqä-hanuä iquenqe, kuknuä matqä yan. Ii aanjä ängüänänjiqä.**

C. Ne neyaqä knuitä, änenqetä, ga qeqä-quuvqä yäpä imda änemänqetänji, qu anä yesäwä nyätqänjä.

Goti Iqu Iqueqä äwiñqä duta ämaqeunqä kuapänä äwiñqä-pa, ne-pqe asä ii änenqätñqe.

Epäsäsi 5:1-2 **Injqe he Iqueqä ymeqä naqäqakuä pmetangä, Iqu henyqä äwinyänqe, suqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, Iqueqä-kiuä imäkätñqä-pa, asänä imäkqäpnqe. ² Jisasi Iqu nenyqä aanjä kiinjä äwinyätä Iqueqä-kiuä äwimäkkqä-ma, he nätmatqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, suqä ämaqenqä kiinjä wiñqä iqu hinuiqä maiqäpnqe. Iqu iinjä äwimäkkqe, ii Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkätñqä dinqä nätmatqä tä ikeqangä jinanjä äweqä-panji hiqäva äwqängqe.**

1. Ne ämaqä hnquenyqä änenqqe, neqä änenqä duta, nätmatqä ängüänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä ique atäunjuä äteanä, 'I nyaqä ma, ämaqä nyi änyinätñqä iqueqeqä' tatunqe.
 Matiu 10:41-42 **Ämaqä hnque, Goti Iqueqä kuknuinqä hinuä-tqä hnqu ique wimeqanga, iqu iquenyqe 'Hinuätqä-queqä' knuä indqänätä, iqueni itumetä ängüä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmatqä ängui, hinuä-tqä iquau ävätñqä-pa väniqeä. Itanga ämaqä hnque, ämaqä jänänjä hnqu ique wimeqanga, iqu iquenyqe 'Ämaqä jänänjä-queqä' knuä indqänätä, iqueni itumetä ängüä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmatqä ängüä ämaqä jänänjä iquau ävätñqä-panji, väniqeä. ⁴² Itanganji, ämaqä hnqu nyaqä ämaqä tquautanjä yoqä naqä-tänjä maeqä hnquenyqe 'Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä' knuä indqänätä, ique eqä isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, 'Ämaqä tqueqä wäunjuä ängüä iutanjä kimanji, ämeniqeqä' naqäqakuänänjä etqänä" ätukqe.**
2. Ne knuitä, änenqetä, ä qeqä-quuvqä yäpä imda änemänqetä ämenqetänji, Goti Iqueni atäunjuä inä ätäuätan, Ique qänaknä wiyatunqutiyä, ä Iqueni tuwä vatunquätiyä, knuä indqänätqunu.
 - a. Ämaqä hnqua Goti Iqueni tuwä ävätqänjä.
 Romä 1:21 **Ii tinjä hitangiyi. Iquenyqä näqqä iinjä epiyä-qe, qu 'Iqu Goti naqäqakuä**

Iqueqe' kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävuqumuatqä ipu, Iqueni 'Änguiqä' mätquä imiñuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä näqñqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmeñuwä-pa ekuwi.

- b. Ne neqä äneñqä duta, Jisasi Kraisi Ique atäñuä ätäuätanä, Iquenyqe quuvqe inä eqiyanä. Romä 3:22 Hānaqä tä, tinji: qokä-apäkä Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätqunuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänäñi, jänänänjä wimäkän. Israitqä iqunenqä, ä huizi iquauñqä honqe, qäqunäyi.

D. Goti Iqu ämaqäqune, sqqä inemäkkqe?

Goti Iqu nemäkkqä iqueqä qakui tinji: Goti Iqutä, ä ämaqetä, näueqä äñguanänjä pmetatunqä diñqeyi.

1. Jisasi Iqu Kiqä-kionji Goti Iqutä aanjä näueqä qäpi-ipinji. Ga, nepqe Goti Iqutänji näueqä asä inä imäkñguatunquänänji.
Jonä 10:3-5 **Itanga ämaqä täkñä hovqä miqä iqu, iqueni hovqä qänqanä wuteyqanguti, sipsipqä iqua ämiwiyqä iqueqä quväki, qätä wipnä. Ga iqu iquauqä yoqe, kikinjä ätuätä, yäpaqä mäñgisa ätuma wänä.** ⁴ Inji iqu iqueqe, eeqänä ätuma äwätä, hiñuiqä wimenä. Sipsipqe, qu iqueä quväkingqä näqñqä epiyä-qae, ique qänaki wivändpnä. ⁵ Ämaqä huitanä hñqu tquangutqe, qu iqueqä quväkingqä änyä maqñqä epiyäqae, iqueni qänaki mävändqä danä zä upñqäüü" ätukqe.
2. Mäliyatä Matatänqe, a ätäuätanä naqänqä menä. Eaqu Jisasi Iqueqä näueqä eaquyi.
Lukä 10:38-42 **Jisasi Iqutä Iqueqä ämaqä wäñuä ämotquamingqä iquatä, qu qanä äupiwi, anä-himqä hñque ätimäukuwi. Iqi timäuqanguwänga, apäkä anä-himqä iutanä hui Iquenyqä yeeqä itä, iyyqä anjuñqä ätuma äukqe. Iiyqä yoqe, Mata.** ³⁹ Matai känapi huisänjiwi. Iiyqä yoqe, Mäliya. Ii Jisasi Iqu täñä qäqä-iqi Iqueä kukñui qätä äwiyä äpmamingqe. ⁴⁰ Ii e pmetanga, Matai ymisanjä sua näwinyä imäkätä, wäñuä kuapänä hitangi kñuä indqänminqe. Iñqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, "Naqä iquki, ñqä napi nyivämeqangi, ñqä-näuanä ymisanjä näwinyä imäkätqänänä. Si iññqe, kñuä änä kiyqi? Si ñqä napiñi tuvä. I äpätä, yätamäqä nyiyätñqäüü" ätukqe. ⁴¹ I tquanga Iqu kimani ti ätukqe. "Ñqä näueqä Mataiki, si nätmätqä kuapänänñqä kñuä indqänätñä, hanjä-iqä ämetqänjinyä. ⁴² Iñäqe nätmätqä hñqu, huiziquau ämäwqätäuanä. Mäliya nätmätqä qäyunänqä äwinyänä. Ye nätmätqä tä huätä mämatnämäuqä yenqueä" ätukqe.

E. Tä, nätmätqä ne Goti Ique näueqä äñguanänjä eatunquä inemäkätñqeyi (Ktqä 3b)

1. Ne Goti Iqutä kukñuä anänji, tääqä tqeta ätätqunju.
a. Ne tääqe, ämaqe yoqä naqä netapqänqä indqänanä, miqä pa eanä. Ä kukñuä hinginqä iqua mequtqä äqäyätanä, miqä eanä.
Matiu 6:5-7 **Itanga he tääqä ätäpiyänqani, ämaqä quwqä-quwänjä mimäkqä wopqä ipu tqä iqua imäkätqänuwä-pa, mimäkqä pa iqäpnqä. Ämaqe, iquau hiñuä qumbñqä diñqä, anä aquvñqä yäpä ingisatä hānaqä äuäktäuqä iutatä pämä ätqäpu, tääqä tññqä äwinyätñqä iquaiqä. Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutanji, kima ai ämeqäüü.** ⁶ Inji si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätñänqani, anä hiqñqä ämaqä maiqä ingisa äwätñ, qänqanä ämäyeni, si zä äpman tääqä tqotñqä. Si iñä imäkqanñänqani, tqä Tñiqu zä wiqä im hiñuä äqunänqe, Iqu tqä suqä iutanji, kima äktapäniqeqä. ⁷ He tääqä ätäpiyänqani, tääqä kuapänä hinginäwa, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua ätätqänuwä-pa, matqä iqäpnqeqä. Ämaqä iqua kñuä tinjä indqänätqänuwi. 'Ne iquenyqä tääqe quäuqänä ätquque, Goti Iqu qätä neyänñiyä.' Iñäqe, oeyqä.
- b. Jisasi Iqu tääqe, 'tinjä tqäpnqeqä' ätätä, näqñqä äwikqe.

- 1) Goti lque änguiqä ätuäpu, yoqe haqeu mamäuqñqe.
Matiu 6:9 **Inji he tääqe tiñi tqäpñqä. Neqä Apiqu qäukuä haqä yätu äpmeñä iquki, tqä yoqe huiziquau ämäwqätäuä naqänänjä äqonänjinyä.**
- 2) Goti lqueqä äwiñqe, ätimäuätñqenqä yatñqä vqänqe.
Matiu 6:10 **Tqänä miqe äpänä. Qu qäukuä haqä yätunji tqä äkinyänqeu qänaknä itqänjuwä-pa, qua täunjä-pqe asä i iqäpñqeqä.**
- 3) Nätmatqä hiunji tqe hänjä pmeqänqä äwa iqenqe, Goti lque yatñqe vqänqe.
Matiu 6:11 **Tänganji si buayä hiunji tqenyqe, änätaptñqeqä.**
- 4) Neyaqa quvqe huätä änevquatämäuätñqä, Goti lque yatñqe vqänqe. Nepqe qu quvqä inetquequwä iquauñqe, äwqä-hañuä änenyätñqe.
Matiu 6:12 **Ne ämaqä quvqä inätquequwä iquauñqä äwqä-hañuä änenyätñqä-pa, Si nenyqä äwqä-hañuä imäknätñä, neqä suqä quvqe huätä mänamäuätñqe.**
- 5) Peñqä iqueqä suqä qäyä hitangi, yänänänqä tqäuatunquä diñqe, Goti lque yatqänqe vqänqe.

Matiu 6:13 **Yamäwiqä nemetñqä iqueni, Si hiñuinä mäqunqä panä. Ämaqä quvqä imäkqä iqueqä hipa iuta angu inätmetn, metäuku neyä.**

- 6) Näueqä iqua äñguä pmapñqe, nätmatqä naqänänji yanjä nenggi-tengi iñqe, ii naqä-qakuänänjä hetätñqe. Tääqä tqäpñqe asä inj-qae, ne Goti lque quangi mätkuä, naqä-qakuinä tquatunqe.
Apqä 139:4-13 **Na sapos mi laik mekim wanpela tok, yu save pinis long dispela tok. ⁵ Yu raunim mi long olgeta hap na yu save was long mi long strong bilong yu. ⁶ Save bilong yu i antap tru long mi na i winim tingting bilong mi. ⁷ Bai mi go we na mi ken lusim spirit bilong yu? Na bai mi ranawe i go long wanem hap na mi ken hait long yu? ⁸ Sapos mi go antap na mi stap long heven, yu stap long heven. Sapos mi go i stap long ples bilong ol man i dai pinis, yu stap long dispela ples tu. ⁹⁻¹⁰ Sapos mi flai i go longwe long hap bilong sankamap, o sapos mi go i stap long wanpela ples i stap longwe tumas long hap bilong san i go daun, bai yu stap long dispela ples tu bilong stiaim lek bilong mi na bilong helpim mi. ¹¹⁻¹² Na sapos mi tok, "Tudak i mas haitim mi, na lait bilong san i raunim mi, em i mas kamap tudak," maski, long tingting bilong yu tudak em i no olsem tudak tru. Na nait i save lait tru olsem san. Tudak na tulait i wankain tasol long ai bilong yu. ¹³ Yu bin wokim olgeta hap bilong bodi bilong mi. Yu wokim mi olgeta insait long bel bilong mama.**

2. Suqä Goti lqu ne kukñuä natätñqenqä. (Ktqä 3c)

- a. Goti lqueqä näueqä enqe, ne kukñuä ätuätanä, lqueni qätä äwiyanä.
Jonä 10:27 **Sipsipqä nyaqä di, qu nyaqä quväki qätä nyiyqangä, nyi qunqä näqñqä eänjä. Inji qu nyi qänaki nyivändpnä.**
- b. Goti lqueqä suqä ne kukñuä natätñqä diñqe, hui tinji.
 - 1) Goti lqu kukñui, Bukä iuta änatätñqe, aañä yänänänqä eä, ätnänänänjä iqiyi.
2 Timoti 3:16-17 **Kukñuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä du äqänänqe, Goti Iqu kñuä äme, pipa du äqäkuwä iquau äwikqe. Itanga Iqueqä kukñuä iini, ne qokä-apäkä iqueni, Iqueqä naqä-qakuñqä näqñqä nätapqonä. Neqä kñuitä suqetä jänä mäwiqä iñqä duni, ätnänjiqi ämaitä jänä inemäkqonä. Itanga Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqini, suqä jänänänjinä imäkquatunquenqä näqñqä inä nätapqonä. ¹⁷ Inji ne Goti Iqueqä wäñuä imäkqä iquene, iqu iñä inemäkätñqe, ne wäñuä äñguä äkikitani eeqänänjä imäkatunquä näwenyä inemäkän.**
 - 2) Goti lqu kukñui, äwqä kñuä tämda natänä.
Wäñuänqä 8:29 **Inganji Hindjämeqä Iqu Pilipä iqueni tinjä ätukqe. "Si yaqueqä kalisi iqtänjä qäqä-iqi äwätñ, qañä anä winyqä" ätukqe.**

- 3) Āmaqā Goti Iquenyqā wiŋgaŋi quama pmeqenqā nāqŋqā-tāŋjā iqua, yātamākqā nepŋqā yatŋqā van.
 Wāuŋuāŋqā 8:34-35 **Āmaqā iqu kukŋuā tā a qāpu ātāuāqe, Pilipā ique tiŋā ātukqe. "Nyi yatŋqā ākiyqānā. Āmaqā hiŋuā-tqā iqu tqenyqā ātkqāwā? Iqueqā kiuāŋqā ātkqātanā, hŋquenyqā ātkqātanā?"** ³⁵ I tqaŋga, Pilipā iqu Jisasi Iquenyqā kukŋuā āŋguinqā awā ātukqe. Iqu kukŋuā āmaqā iqu a ai ātāukqā quatiŋqā ganā ātuāqe, kukŋuā huiziŋqā-pqā inā ātukqe.
- 4) Nātmatqā neyaqā āpmeqā iu ānāmetŋqe, Goti Iqu hea iŋgaŋi kukŋui nātmatqā iuta natātqā.
 1 Korinā 16:8-9 **Nyi Epāsāsi tāuŋi, hiunji "Pentikosiuā" ātmiŋuwā iqu ātimāuqanŋanqā pmetm.** ⁹ Āpmeŋqā tāqŋi, āmaqā kuapānāŋi, nenyqā mākāŋqā kāyā itqātāŋuwā-qe, nyi qokā-apākā huiŋi, Goti Iqueqā āmaqānā epŋqā yātamākqā wimqā diŋqe, nyinyqā huānaqā iŋgi. Injŋqe tāqi pmetm.
- 5) Nātmatqā ne iwāsāuātānā awi ānā matqā yan: Hui yānaunqā iquauŋqe, ā wātqānāŋjā, ā hiqāqā māwiqā ktqā eŋqā-pa āqunāŋjā, ktqā hŋjua.
 Āmaqā Jisasi Iqu wāuŋuāŋqā āndowqatqā iqua guā pmeqā aŋjā iu āvāmakuwinqā.
 Wāuŋuāŋqā 5:19-20 **Heatqā iqueni, Naqā Iqueqā eŋātqā hŋqu āpāqe, guā pmuateqā aŋiuŋi qŋqāŋjā āwoteyāqe, iquauŋi yāpaqāŋgisa ātma āpātā, tiŋā ātukqe.** ²⁰ "He āwāpu, Goti Hanjuwā Iqueqā hiqāva imākqā aŋjā qoquawā iu ātqāupu, qokā-apākā iuŋi hāŋjā-pmeqā ānyā-hāŋiŋqā awā eeqāpnā tupiyā" ātukqe.
 Goti Iqu Pitā iqueni ktqā eŋqā-pa qunātŋqā imākqā.
 Wāuŋuāŋqā 10:9-16 **Iqu iquauŋi dowqatqanŋa itanŋa awiŋgaŋi, qu qanā āwqinjqāmbiyi, hiunji quemisqāŋgaŋi, iqua aŋjā-himqā Jopa tāŋjā qāqi wātqātāŋuwāŋga, Pitā iqu aŋjā āteŋjā haqā yātqā Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā tuātŋqā āpeikqe.** ¹⁰ Iqu e iqetani, buayā dā vqanŋa, iqu buayā nmātā ikqe. Qu buayā nāwenyā imākātqātāŋuwāŋga, ktqā eŋqā-pa āqunŋqe. ¹¹ Qāukuā haqā yātŋi āuātāŋgaŋi āqunŋqe. Iŋgaŋi nātmatqā hŋqu yuā naqānāŋjā eŋqā-panā, kiqā hitŋjā hŋquaqui-hŋquaquiŋjā iuŋi, qua tāuŋqā pātŋqā āvquatowqatŋgaŋi āqunŋqe. ¹² Yuā iqueqā vawā iuŋi, veqā-yaqueqā-tāŋjā pmeqā, iwāmā-qānakukuiqā pmeqā, yŋŋā huitāŋjā-pqā vawā hiknātāŋi āqunŋqe. ¹³ E āqunāqe, maŋitani kukŋui tiŋā tqanŋi āwikqe. "Pitā iquki, si āvauātnā, naŋui āpāsātnā huinyā!"
- ¹⁴ Iqu kimani, "Ae! Naqā Iquki, nātmatqā kiyā mātqā si hiŋuā āqunāŋi, nenyŋqā pmua imākŋāŋqe, nyi maŋqā itŋqā hitāŋi, oeyā maŋqā ymānā" ātukqe.
¹⁵ E tqaŋga, maŋā tā aŋgi ātukqe. "Nātmatqā Goti Hanjuwā Iqu kiyā maiqā imākqenŋqe, si 'kiyā mātqeqā' matqā panā" ātukqe. ¹⁶ Hŋquaqui hŋque e ātāqetani, yuā vawā iqueni maqānāŋi, qāukuā haqā yātŋqā aŋgi āma eikqe.
- 6) Ne huānaqā ākisque watuŋqutiyā itqātāŋquāŋgaŋi, Goti Iqu qundqāndqā māndi ākittqiyātā, āwqā-haŋuā nemākān. Iutaŋi Iqu Iqueqā wiŋqenqā mānātquen.
 Pilipai 4:6-7. **He nātmatqā hmbinyqā āwawa miqā pambu. Nātmatqā ākikitani he emetqātāŋqā iuŋqe, Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā ātuāpu, 'āŋguiqā' ātuāpu, hiqā eŋqenqā awā ātuāpu, yatŋqā vqāpŋqe.** ⁷ Iiŋjā imākquwi, Goti Hanjuwā Iqu heqā āwqe haŋuā imbŋqā emākān. **Āwqā-haŋuā Goti Iqu āvātŋqe, he Kraisi Jisasi Iqutā naqā-hŋqunā hiātāŋuwinqe, hiqā qeqā-quuvqetā hiqā kŋuā indqāŋqetā āŋguā nyātŋqā emākān. Ne āmaqe, āwqā-haŋuā iquenŋqe, kukŋuā matqā yan. Ii aanā āŋguānāŋiqā.**
- c. "Goti Iqu 'iŋjā-iŋjāqā' āndqiyā" kŋuā indqānātŋanŋaŋi, si ti iwāsāu. Nātmatqā eeqānāŋjā Goti Iqu kukŋuā ātqāqe, Iqueqā Bukā iu ātnāŋqā iutā qāsā mŋjā-maqāyāukāŋqā iyāŋqe. Kukŋuā hŋqu, kukŋuā Bukā iu ātnāŋqā iutā qāsā mŋjā-qāyāukāŋqāŋqā hitāŋisqe, kukŋuā

änyä-hänjä iqu, Goti Iqueqä kuknuä ma.

Wäunüänqä 17:11 **Ämaqä Israitqä Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, änguänä eä, Israitqä Tesoloneka pmeqä iquauqä suqä iunji, tiñi ämāwqätäuminqe. Iqua Poli iqueqä kuknuä qätä äwipiwi, iqua kiiñä äwinyätä, hiunji eeqänänä iunji, Poli iqueqä kuknuä naqä-qakuätiyä, quangätiyä-tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä Bukä iu qänätangqe a ätäuäpu, iwäsäuminuwi.**

3. Ne Bukä iu a ätäuätanä, knuä indqänanä, näqñqä ämetquñu. Suqä inji, kuknuinqä knuä yasämä indqänga uwqeyi.
 - a. Apqä 1:1-3 **Ämaqä tqu-tqu, ämaqä quvqä iquauqä kuknuä iunji qänaknä miqä itä, suqä quvqä imäkkä iquauqä huänaqä iu mäwqä itä, itanga Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä tqä iquatä quamä anä mäpmeqä imitätqä iqu, aquyänä kiiñä iquotñqe.**² **Ämaqä tqu Goti Iqueqä kuknuä-suqenqä kiiñä wingangi, mäptqängatä hiatqängatä kuknuä iquenqä knuä indqängotñqe.**³ **Ga iqu zä iqu ämaqä hñqua eqä manjä tänjä qäqi iqi vowä ikepqä enqä-panä inäque. Zä iqu, iqueqä hia qäyunängani, häukuä qäyunä äqiyätä, kiqä quwqe, nyuänä maqiyqä yän. Ämaqä iqu nätmätqä eeqänäni imäkkanguti, änguänä timäuan.**
 - b. Kuknuinqä knuä yasämä indqänga uwqe, ii sque?
Pilipai 4:8 **Nqä nyämaqä iquen, tängani nyi kuknuä tä qäpu etätäm, tiñä-pqä hui inä etmqe. Hiqä knuä indqängä imñi, knui suqä änguänänä Goti Iqu äwinyänqä iquauñqä indqängpñqe. Suqä iinä iqua, naqäqakui, jänänäni, ikikinyäni, itanga yoqä naqä-tänjä eäpu, suqä huiziquaunji ämāwqätäuänqä, iquayi.**
 - c. Kuknuinqä knuä yasämä indqänga uwqe, änä itanä imäkatunqe?
 - 1) Quuvqä Änguä Iqu naqä-qakuinqä ämäkätquetñqä yatqñqä wi. Ga suqä kuknuinqä knuä yasämä indqänga uwqenqe, äkivaqumuatätñqä yatñqä wi. Hñgani, Bukä iu a ätäumittqenqe, knuä indqängtñqe.
Jonä 16:13 I hitangi kuknuä naqä-qakuänänä iutanä Dñä Iinä Iqu äquvepätä, kuknuä ätätqe, Iqueqä knuä iutanä matqä, kuknuä Apiquesa qätä wiyätqä inä awä ätätä, nätmätqä qänaki timäuaninqenqä-pqä inä täniqe. Iutani, kuknuä naqä-qakuä eeqänänä inqe ämetqueniqe.
 - 2) Bukä iu a ätäuätñängani, si yatñqe ti indñqe.
 - a) Kuknuä hiqñqä tquenji, Goti Iquenyqe änänyä dquti?
 - b) Kuknuä hiqñqä tqueunji, nyi natmatqä naqñqä hui mamqundi?
Nätmatqä hui imäkmñqä dquti?
Nätmatqä hui mimäkkä imñqä dquti?
Nätmatqä hui nyinqä kuknuä guä ämäsanä äwitäti?
Nyi hanjä iqä nyimeqñqä awä näwe dquti?
4. Goti Iquenyqä "Änguänänjueqä" knuä indqänätä, Iqueqä yoqe haqä-iqä mamäuqänqe.
 - a. Goti Iqueqä yoqe haqä-iqä ämamäuätunqe, ne Goti Iqueqä suqenqätä wäunjuinqätä "änguiqä" ätuätquñu.
 - b. Ne Goti Iqueqä yoqe haqä-iqä ämamäuätunqe, kuknuä iutanä ma, neqä suqetä wäunjuitä änä-änä imäkatunqe-pqe qäsäyi.
1 Tesälonaika 5:16-18 **He hia ique-iqenji, yeeqänä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä äpakänä ätuäpu, nätmätqä äki-kitanä emeqe, Goti Hanjuwä Iqueni "änguiqä" tquangpu. Goti Hanjuwä Iqu, he Jisasi Kraisi Iqueqä ämaqä iquen, suqä iinä imäkkäpñqenqä äwinyätqäuä.**
 - c. Ne Goti Iqueqä yoqe haqä-iqä ämamäuätunqe, suqä ämaqeu iwimäkatunqe-pqe qäsä guä ämänä.
Matiu 10:42 **Itangani, ämaqä hñqu Nyaqä ämaqä tqautanä yoqä naqä-tänjä maeqä hñquenyqe, 'Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä' knuä indqänätä, ique eqä**

isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, 'Ämaqä tqueqä wäunuä änguä iutanjä kimanji, ämeniqeqä' naqä-qakuänänjä etqänä" ätukqe.

- d. Ne Goti lqueqä yoqe haqä-iqä ämamäuatunquetanji, suqä tiñä timäuan: Goti lquenqätä ämaqenqätä äwiñqätä, ä kukñui qätä äwiyäpu qänakinä iqätä, ä suqä Goti lqueqä wäunuä imäqkätäyi.

Näqñqä iinjä ai ämenitanji, ne quami ünä pmetunque

- a. Goti lqueqä Bukä iutanjä hiqñqä hñquenji (Apqä 23) a ätäuätn, kukñuä iqesa ämetn, Goti lquenyqä tääqä tutñqe.

Apqä 23 **Mi olsem sipsip na Bikipela em i wasman bilong mi. Olsem na mi no inap sot long wanpela samting. ² Em i mekim mi i slip long gutpela gras. Na em i bringim mi i go long ol liklik wara na mi dring na mi malolo. ³ Em i givim mi nupela strong. Na em i save bringim mi long ol gutpela rot, olsem em i tok bipo long mekim.**

⁴ **God, maski mi long ples nogut na bikipela tudak, wokabaut mi no ken pret long samting nogut, long wanem, yu stap wantaim mi. Mi lukim yu i holim stik ol wasman bilong sipsip i save holim, olsem na bel bilong mi i stap isi. Mi no inap bagarap.**

⁵ **Yu redim gutpela kaikai bilong mi long ples klia na ol birua bilong mi ol i lukim mi. Yu kisim mi i kam sindaun wantaim yu, na yu lukautim mi gutpela tumas.**

⁶ **Bikipela, bai yu lukautim mi gut, na olgeta de mi stap laip bai yu marimari long mi. Na bai mi stap oltaim oltaim long haus bilong yu.**

Yamwiqä ämotqueqä Apqä 23:1 iquesanji, tinji: "Nyi yaqueqä sipsipqä i enqä-panjä hiätangä, Naqä lqu ñqä äminiyqä lque." Hiqñqä iquesanji, tääqe, ti tuäm. "Goti lquki, Si ñqä äminiyqä-qukiyqä. Si änguänä äminiyätinä, hiunji ique-iquenji, nätmatqä nyi äwa iqangqe, ii ändapätqänä. Si yätamäqä nyiyätinä, nyi qäyasäqi umuätäm iqanganji, honqä änguä du ämonquatätqänä. Si nyinyqä kiiñä kingangji, atukuä äñjiyätinä, qeqinyä äminiyätqänä.

- b. Pilipai 4:6-7 iunjä a ätäuätn, kñuä yasämä indqännga uvä. Goti lqu kukñuä hiqñqä tqenqä änänjä äktqe, tuwanjuä qiyä.

Pilipai 4:6-7 **He nätmatqä hmbinyqä äwawa miqä pambu. Nätmatqä äkikitani he emetqätangqä iunqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, 'änguiqä' ätuäpu, hiqä enqenqä awä ätuäpu, yatñqä vqäpñqe. Iinjä imäkquwi, Goti Hanjuwä Iqu heqä äwqe hanjuä imbñqä emäkän. Äwqä-hanjuä Goti Iqu ävätñqe, he Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hñqunä hiätanguwiñqe, hiqä qeqä-quuvqetä hiqä kñuä indqänqetä änguä nyätñqä emäkän. Ne ämaqe, äwqä-hanjuä iquenqe, kukñuä ätnänjä iqi änä matqä yan. Ii aanjä änguänäñiqä.**

Goti Iqu ämaqe änä pmapnuwä-tiyä kñuä ämetä, kñuä guä ämuäsäuäqe, ne qakui iuta inemäkkqe

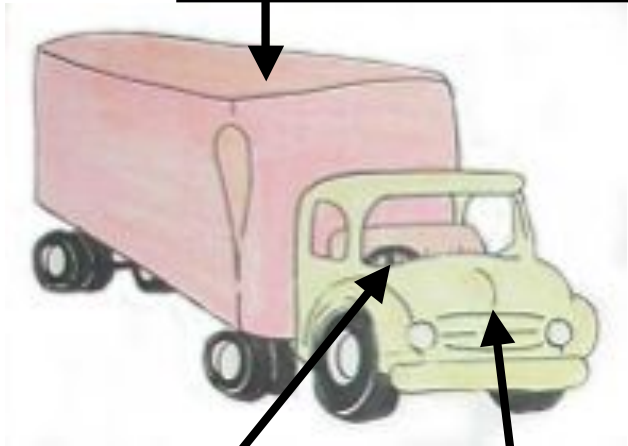
Goti Iqu ne Iqueqä ktqä eatuñquä inemäkkqe:

Ipäqäkqeqñä 1:26-28

- 1. Kñui
Pilipai 1:9
- 2. Äwiñqe
Pilipai 1:10
- 3. Qeqä-quuvqä imda imänqe
Pilipai 4:4, 7

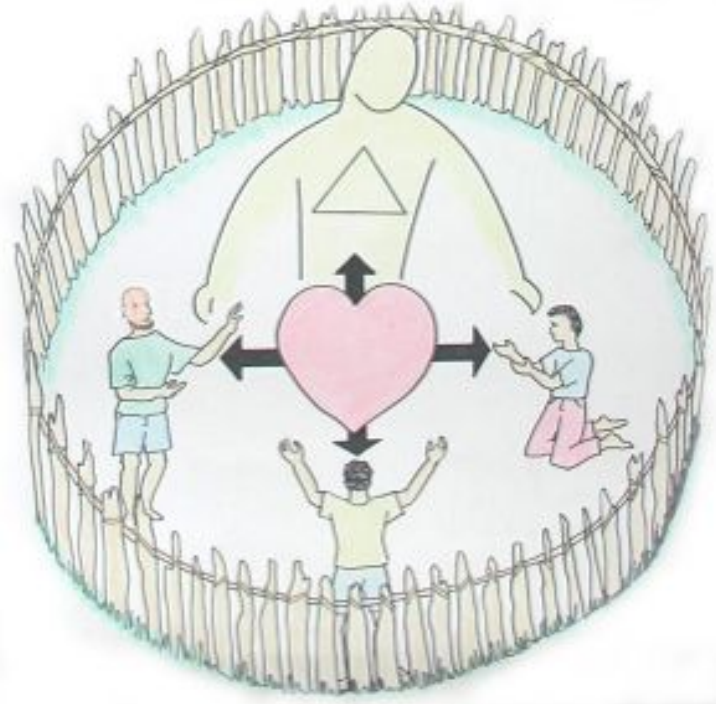
3. Qeqä-quuvqä imda imänqe

2. Äwiñqe

1. Kñui

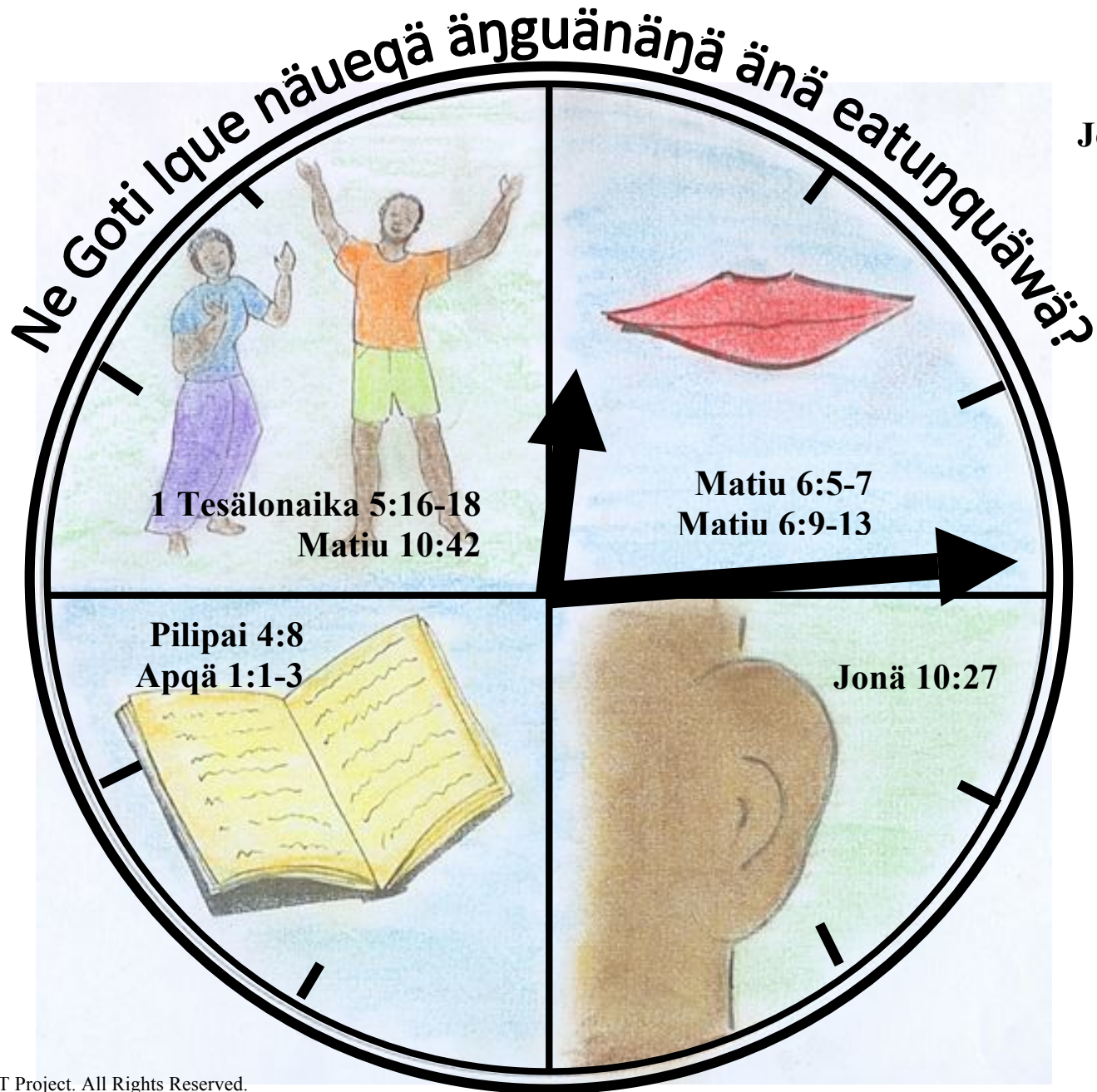
Goti Iqu ämaqäqune, sñqä inemäkkqe?

Goti Iqueqä hiñuä iqini, ämaqe natmatqä aañä äñguanänjä iquayi.

Epäsäsi 2:10

Goti Iqu nemäkkqä iqueqä qakui tinji: Goti Iqutä, ä ämaqetä, näueqä äñguanänjä pmetatuñqä diñqeyi.

Jonä 15: 13-15, 17

Suqä Goti Iqu ne kukñuä natätñqenqä

1.

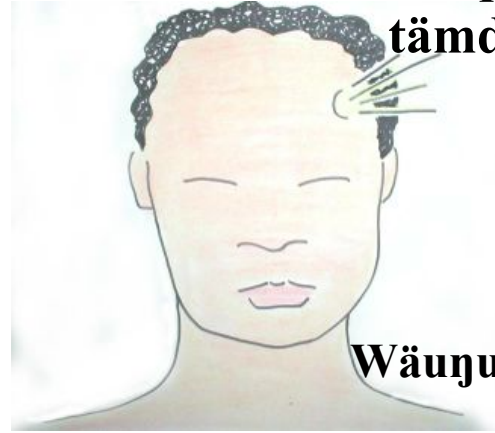
Goti Iqueqä Buki

2 Timoti 3:16-17

2.

**Äwqä kñuä
tämda natänä**

Wäuñuänqä 8:29

3.

**Ämaqä Goti Iquenyqä
näqñqä-tänä iquaunñ,
yatñqä van.**

Wäuñuänqä
8:34-35

4.

**Nätmatqä
neyaqä
äpmeqä iu
änämetñqe**

1 Korinä
16:8-9

5.

**Nätmatqä ne iwäsäuätanä
awi änä matqä yan**

Wäuñuänqä 5:19-20, 10: 9-16

6.

**Goti Iqu äwqä-
hanuä nemäkän**

Pilipai 4:6-7

**Kukñui naqä-qakuätiyä ätätan, iwäsäuatuñque:
Wäuñuänqä 17:11**

Hiqqä 4: Setänä iquenqätä, iqueqä wäunuinqätä?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäni, ii tinji: Kuknuä tä Setänä iqu wäunua änä imäkätqenqä ämänätqueqi. Yatqä iquau kima ätätan, kuknuä tatunqwe. Setänä iqu tqutiya? Iqu ängisa timäukqätiya? Iqu neqä quama pmeqä iu yuwä natäuatnqenqä knuä änä indqänänquti? Iqu iinjä imäkätqwe, suqä äsque imäkätqäüä?

A. Setänä iqu tqu eä, neqä quuvqä heqiyqä yuwä hänaqä äkiutä ätäuatnqätiya? (ktqä 4a)

1. Goti Iqu Setänä ique imäkkqe. I hitangqä-qe, iqueqä suqä yoqä naqä meqä iutanji, iqu anä himqä änguänäni äväma ai äpäknqwe.

Esekiyäli 28:14,15,17 **King, mi bin makim yu olsem wampela ensel bilong was, na yu sanap na opim wing bilong yu i stap. Na yu bin i stap long maunten bilong mi na wokabout namel long ol naispela ston i lait moa yet.** ¹⁵ Long taim mi mekim yu i kamap long graun, pasin bilong yu i nambawan tru, na yu no gat asua long wampela samting. Tasol bihain yu mekim pasin nogut na yu gat asua long ai bilong mi. ... ¹⁷ Yu bin ting pes bilong yu i naispela, na yu bin hambak na litimapim nem bilong yu yet. Yu gat bikipela save tumas, na yu ting dispela save i bilong kisim biknem tasol. Long dispela as tasol mi bin daunim yu tru, bilong ol arapela king i ken lukim yu na ol i ken lap nogut long yu.

- a. Goti Iqu Setänä iquenji änguänänä imäkätä yoqä naqä ävätä, iqueqä äwiñqä du imäkätqä hiñuinä äqunäwatkqe. Iutanji, ique imäkkqä Goti Iquenji hingisanä ävätä, wäunua quvqä imäkätqä atäunä ikqe.
- b. Setänä iqu qua täunji, goti quangä naqä iquyi. Qua täunji, Goti Iqu änguänänä imäkkqä iutanji quanänä ai äpäknqwe.

2 Kolinä 4:4 **Setänä, goti quangä qua täu äpmeñqä iqu, ämaqä quuvqä maiqiyqä iquauqä knuä indqänqwe qänqanä wiyqangqetani, kuknuä änguä Kraisi Iqueqä we-hunqä-täni, qunji mäpatqäyqä itangi, itanga Kraisi Goti Hanjuwä Iqu hiwänyqä Iqueqä ktqä naqäqakuä Iquenji hiñuä mäqunqä ipn.**

Itanga iqu yoqä tinä täñue: qua täutanä amiqä-quyi.

Jonä 12:31 **Qua täu äpmeñuwu iwäsäuwe, tänga qe ätimäui. Goti Hanjuwä Iqu, iqueqä mäkä hunqä qua täu ämitqä iquenji, tängani huätä qe mamäünqiyä.**

Jonä 16:7-11 **Itangi naqäqakuänäni, ti hetmñqe. Nyi he evämeqe, ii yätamäkkä heyätñqeyi. Itanga Nyi mäwqä iqäqe, Dñä Yätamäkkä Vqä Iqu mapqä yänqiyä. Nñ Nyi äwqäqe, Iquenji henyqe, ändowqatmä.** ⁸ Tängani, ämaqä qua täutanä iqua, suqä quvqenqä, suqä jänänänqä ä kuknuä mitqenqä, knuä quvqä indqänätqänä. Iqu äpäqe, quvqä knuä quvqä iinjä, jänä iwimäkäniqe. ⁹ Suqä quvqenqä tuäniqe, qakui tinji: ämaqä Nyinqä quuvqä maqiyqä itqunuwä iyi. ¹⁰ Suqä jänänänä imäkkqenqä tuäniqe, quati tinji: Nyi Nqä Apiquenyqä yqangä, hiñuä manqänqä ipñqä iyi.

¹¹ **Itanga kuknuä mitqenqä tuäniqe, quati tinji: penqä qua täu ämitqä iquenyqe, Goti Iqu Iqueqä kuknuä mitqenji, 'Homä iqñqä' ai iwäsäukqe.**

- c. Setänä iqu nätmätqä eeqänäni yuwä imäkmätä wäunua yänänänqä itqäüä.

1 Pitä 5:8 **Dñä quvqä henyñqä äwqä äkasuwätänä iqu, hiveqä layonqä enqä-pa, ämaqä hiñuä äqunäqä dñi tä ätäuätä äqiyämdäuatnqä häwaqä yänänänqä ätäkitnqä iquenqe, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmäbu, hiñuä äqumbu pmappqe.**
- d. Setenä iqueqä hänaqä quvqä hñqu, qokä-apäkä zä winyätñqä iwimäkkä iqueyi.

2 Timoti 1:7 **Si maqñqäta? Goti Hanjuwä Iqu dñä änatapqä ii, ne nätmätqä hñquenyqä zä iqñqä mänätapqä ikqe. Iqu yänänänqä inamäkätñqenqätä, suqä ämaqenqä kiinjä wiñqä iqu ämetunqenqätä, itanga neqä-neuä suqä quvqä mändi äkittqiyätan pmetatunqenqä dñä ii änatapqwe.**

2. Setänä iqu quangä kukñuitañä kaniqueyi (Ktqä 4b)

Jonä 8:44 **He Setänä, heqä heniqueqä ymeqäquenji. Ga he iqueqä äwinqeunä yänjä äqänäpu, qänäknä iquenjqä. Ingata ti tänganqe, iqu ämaqä päsqänjqä äpmaminqeä. Itanga iqu suqä naqäqakuä iunji qänäknä miqe, tiinjä dutayi: suqä aanjä naqäqakuä di, iqtä mäwiqä iminqe. Kukñuä quangä ätminqe, ii aanjä iqueqä yänjiyi. Iqu ämaqä quangä kukñuä tqäqu eä, itanga iqu quangä kukñuä tqeutanjä kaniqueqä.**

- a. Setänä iqu iqueqä-kionji, yänanjquä tä äyänätjqä iqua enqä-panjä timäutjqä imäknän.
2 Kolinä 11:14 **Qu injä iqanguwinqe, he yäunüä miqä pa iqangpu. Ii tiinjä ätimäuqi: Setänä Goti Iqtä mäkä hunqä iqu, iqueqä suqä di huitañä äkunmäkätä, yänanjquä tä äyänätjqä iqua enqä-panjä timäutjqä imäknän.**
- 1) Atki hukä iu ipqänätä, hämapäkiunji, änätjqä iwimäkänä. Injqe iqu atki änätqe, hukä iu imäknänä.
 - 2) Ämaqä qua naqä Indiya iunji, qu monji käpnqe, quangä ti wimäkäpn. Qu kokonasi huiwä iunji hävqä wänjqä hmbu ätäpquväpu, hikä häkä imepu, guä iuta zä-yänjä du äkiqäyepn. Monji kokonasi äwimeqe, kiqä yäpä ingisanji squäsa änyätätiyätä, hipa hävqä yätu ävätäuätä, hikä a ämaqätqe, iqueqä hipa angi mäkäqämätäqe, änä mamäkäqiyqä iqangi, qu ique äkäpn.
 - 3) Wulpqä iqua, hiveqä hiqiyqä naqänänjä epu, anjä isqänänjä iu pmeqä-quai. Ämaqä hiveqä iinjä iquau päkpnqe, hionaqe, kiqä a äqätqä-ngisanji qua bu ikepu, yaqnguä-ngisanji haqä ätnänjä ingisa timäutän. Hionaqä yaqnguä-ngisanji, häneqä äkinquiyäpu epnä. Hiveqä hiqiyqä naqä iqu äpäqe, häneqä hionaqä iunji tewä pnmätä itqe, hionaqe tewi häuä ktäunä. Iutanji, iqueqä häneqe äkapäqe, iqu tewi häneqä eeqänä päwätjqä dijqä yqänä äpnenätä, äpäkonänä.
- b. Suqä quvqe, asä injä hämapäkä hukä du oqä-panji. Ä guä monji iu oqä-panji. Ä hionaqä häneqä henqä hiveqä hiqiyqä naqä ique äpäsqä-panji. Ii ktqä enqä-panji; suqä quvqe ne asä e änäkiqiyäuätjqe.
Romä 6:23 **Auä, suqä quvqä imäkätqänjuwitanjä kimanji, äpäkonäpu, Goti Iqtä anä mäpmeqä iqä iyi. Injqe nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hingi änätapätjqe, ii ne hia ique-ique pmeqneyi. Hänjä pmeqe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqtä ämonnanä iutanji, ämetqänju.**
- c. Nätmätqä Goti Iqu änguä ikutäkqe, Setänä iqu quangä imäkätä, äkunmäkätä, qui imäkätqä. Kiqä kimanji tinji: ne nätmätqä ängüänäni, kiqä wäunui qäyu miqä, quvqä du-mända imäkätqänju. Ii yuwä ätänätä qui imäknän. Ga, qui nesä ämaqä huiziutä eeqä natäunä.

(Kukñuä ktqä) yamäwiqä	Hänaqä jänänänjä qänäkinä iqenjqä	Suqä quvqä iqu, ne qänaki jänä miqä iquatunqenjqä inemäkätqä
Qokätä apäkätä hiqaqä anä wiqenjqä	Qokä apäkä ämanänjiyä dinä hiqaqä anänji, e äwiqenqe.	Hiknjä hitqä mämanjqä yqänänji, hiqaqä anä wiqenjqä. Suqä Goti Iqu pmua imäkkqä du hiqaqä anä wiqenjqä. Qokäqe apäkäqe, tqä hma hitangi hjquaqä ditä imäkqenjqä.
Mbqenjqä	Mbqe, qokä-apäkä iuqä äwinqä di yätamäkkä ävqenjqä.	Ämaqe, mbqenjqä kuapä äwinyätqä. Ämaqe, ämaqä huzii duqä nätmätqenjqä äwinyätqä. Ämaqe, ämaqä huizi du suqä quvqenjqä mbqä ävqä.

3. Tä Setänä iqueqä kñuä iqä zä, ne inemäkätjqeyi.

- a. Setänä iqu quwänjqä äwinyätä, piyqä päsqänjqä äwinyätä, nätmätqä änguä Goti Iqu ne änätapqqe, yuwä täuätjqä imäkmätä itqäuä.
Jonä 10:10 **Quwä meqe äpquwi, quwä ämepu, piyqä äpäsäpu, itanga qui imäkkä dinänji. Nyi injä maetqe, nyi äpqäqe, qu hänjä-pmeqnenqe äwa miqä mapnenqä iyi.**
- b. Setänä iqu kukñuä quangä kuapänänji, qua täunji inä imäkätqä.
Ätnänjiqi itikimäqänjqä 12:9 **Itanji Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, qämakä iquenji,**

qua täunqä ämatnämepkuwi. Ii qämäkä qängatqä qu "Setänä, ämaqeu kuknuänqä ätuma uwqä iqueyqä" änyuätminuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwänjuwä iunji, quangä tqüä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämeppiyängani, iqueqä enätqä iquauñpge qäsä ämatnämepkuwi.

B. Setänä iqu neyaqä änenqä kjuä-äwqä iunji, yuwä inä ätäuätqä. (Ktqä 4c)

1. Iqu huiwi iqueqä äwinqeu äkunämäkätä qui imäkqangi, ne suqä hiqaqä anä wiqä iunji qänaki miqä, ä eqä yänänäqngä huitañä-huitañi äñqä, ñ hiopä huitañä-huitañi iqngä, ga ymisanä qäyu manqä, quvqä itunqeu.
1 Jonä 2:16 **Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqe ne näqngqe. Qu huiwi iqueqä äwinqeunä ipu, hiñuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyinqä yoqä haqä ämaenäpu itqänä. Suqä inji, Goti Apiquesa mapätqe. I kiqä suqä qua täutani.**
1 Pitä 2:11 **Nyi kiinjä änyinätñqä iquen, he anjä-himqä naqä-qakuä hiqä ma hitangi yakuä anjä täu äpmapu qanjä qngä iquen, nyi he evauqumuatätmä, ti etqä. Suqä quvqä dunqä evauätä heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäunguwi, qu mämaequtäuqä ipngä pma imäkäqumuatngqe.**
2. Ne nätmätqä hui hiñuä qungangquängani, iqu neqä änenqä änevaqumuatqangi, ne mbqä, qäkämä, qua täutanä änguanänjä iquau aquvä ämaqiyätunqeu. 1 Jonä 2:16
1 Timoti 6:9-10 **Ämaqä mbqä kuapänänjä täñä epngänä äwinyätñqä iqua, yamäwiqä äwimeqäqe, qu knui suqä quvqä imäkäpñqä dunqänä indqämbu äpmeñuwi, qui imäkmbnä. Tinjä eä: täñänqä guä äquvepge äueqäqä pa i äuenä. ¹⁰ Suqä quvqä eeqänänjä iuqä qakui, i mbqenqänä wiñqä iquwi. Ämaqä kjuä mbqä dunqänä ämeñuwä hñqua quwqä quuvqä heqiyqe ävquatämäpu, huäqä-hunqä iqu iquauqä äwqä yäpä imñi yi enqä-pa äuqangi kjuä äqyätqänä.**
3. Ne yoqä naqä ämetunquä, ä nätmätqä änguanänjä ämetunquä, ñ wäunjuä yänänäqngä itunquetani, ne yoqä haqe iuta ämamänätunqeu.
1 Jonä 2:15-16 **Qua täunqätä nätmätqä qua täunä iunqätä ipu, qeeqä matmäkqä iqäpñqe. Ämaqä qua täunqä itä qeeqä ätmäkänqä iqu, Goti apiquenyqä di näwinyä qeeqä matmäkqä iä. ¹⁶ Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqe ne näqngqe. Qu huiwi iqueqä äwinqeunä ipu, hiñuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyinqä yoqä haqä ämaenäpu itqänä. Suqä inji, Goti Apiquesa mapätqe. I kiqä suqä qua täutani.**
4. Suqä zä iqenqä: Setänä iqu ne zä yatunquä inä inemäkätqäuä. lutanji, suqä Goti Iqu ne imäkatunquä äwinyätñqä di, ne mimäkqä itqunju.
Matiu 10:28 **Ämaqä hiqä huiwä iunä päsqä iquauñqe, zä miqä pambiyä. Qu quuvqe, pizqä mapäsqä ipñqäuä. Goti Hanjuwä Iqu huiwitä quuvqetä tä iunqä dowqatätä, qui imäkqä-que hitangi, he Iquenyqänä zä iqäpñqe.**
5. Suqä äwqä naqä-hñqunä minqä. Imbquaqa-quwä, ä ämaqä kuvämaqä huizi dutä, naqä-hñqunä mäpmeqä ipngä inqe, **Setänä iqu suqä naqä-hñqunä pmeqeunji, yuwä täuätñqä imäkänä.**
Jemisi 3:9-10 **Tewä asitänji, neqä Goti apä ämineyqä iquenyqä 'änguiqä' ätätanä, ga angum tewä asitänji, ämaqä Goti Iqu iqueqä-kiuä enqä-panä imäkqä dunqe, kuknuä qui imäkqä ätätunqeu. ¹⁰ Tewä asä iquesani, änguinqätä qui imäkqenqätä qäquaqu ätimäuätqä. Njqä nyämaqä iquen, iinj qäyä eä.**
6. Qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua äpatnqenqä. Setänä iqu suqä ämaqä huizitä ängüä pmeqä iunji yuwä täuätñqä imäkänä.
Jemisi 3:14-18 **Mä ämaqä dunqä äwqä quvqä enyätä, himä quvqä imäkäpu, yoqä naqä haqä yätunji hiqä dinä witñqä itqänjuwä iquen, hiqä näqngqenqä naqä-naqä ipu, naqä-qakuä dunji makittqiyeqä iqäpñqe. ¹⁵ Näqngqä injä i, qäukuä yätutanä maetqe, kiqä qua täutani. Goti Iqueqä Dnjä Iqu mäwqä danä, ämaqeuyä yäpä imda, dnjä quvqä iquauqä enqä-panä eä. ¹⁶ Ämaqä, ämaqeunqä äwqä quvqä äwinyätä, yoqä naqä haqä yätunji quwqä di, maembñqä ipiyä täñä i, quamä yasämä mäpmeqä danä, suqä quvqä äki-**

äkitanji, imäkkäpñqe. ¹⁷ Mä ämaqä näqñqe haqä yätuta pñangi ämepiyä tänji, kiyä mätqä hnjuä mamäkkä eä. Iwä ämaqä huizi dutä äwqä naqä-hñqunä inqänqä imäkkäpu, qeqi itquepu, qätä ipu, ämaqä dunqä qeqä tquanguti änguä du iwimäkkäpu, ämaqä eeqänänjä dunji suqä asä inä itquepu, suqä änguä dunqä mañinä matqä ipu, iqäpñqe.

¹⁸ Äwqä naqä-hñqunä inqänqä imäkkätqänjuwä i, äwqä naqä-hñqunä imbu, suqä änguä jänänänji quuvqä täumñi imäkkäpnä. Ymisañä vowä enqä-pa, änguänä di mitimäüün.

- a. Ämaqä anjä aquyäqñqä asä iquesañi qäyä hitangi ändmäkmbu äpmeñä.
- b. Amaqä quuvqä heqiyqä anjä aquyäqñqä huitañä iutañä iqua, äwqä naqä hñqunä minqä, ä wäunuä anä miqä äpmeñä.

Jemisi 4:11-12 Njqä nyämaqä iquen, hesañä hñquaunqe kukñuä quvqä matqä iqäpñqe.

Ämaqä hesä quuvqä anä eqiyätñqä hñquenyqä kukñuä quvqä ätätä iqueni iwäsäuqe, i iqu ti iqi. Iqu Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä kukñuä quvqä ätätä, ga suqä iqueni iwäsäuqi. Injä iqe, iqu kukñuä-suqä iqueuä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme.

¹² Suqäpñqä imäkkätä, eätä, iwäsäuqäpñqe, kiqä hñqunäyi. Goti ämaqä dunji hñjä iqumuätqätä qui imäkkätä iqu, qäquvi. Injä enqe, ga ämaqä huizi dunqä kukñuä ätätñä iwäsäuqe, tqukuiyi?

Kolosi 3:12-15 Änyä hñjä iinjä ai imäñguwita, Goti Hanjuwä Iqu he Iqueqänä pmetpñqä atäunjä ai etetä, henyqä aanjä kuapänä äwinyätñqä äsätäti, he tiinjä imäkkäpñqe. Suqä ämaqenqä huäqä eunqä iquä, änguä wimäkkä iquä, mäñdi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iquä, hañä-iqä ämepu äwqä-hañuä inqä pmeqä iquä, iquau imäkkäpñqe. ¹³ Heyaqä awä iqini ämaqä hñqu "Nyi ämaqä äti iquesa äwqä hañä-iqä ämenänä" ätqäqe, käyä hitanguti, kätä-kängua iinjä iqueä suqä quvqenqä hui imäüätä äwqä-hañuä imäknätñqe. Naqä Iqupñqe heyaqä suqä quvqenqä hui imäüätä, äwqä-hañuä ai äyä imäkkñqe. Itanga hepñqe, suqä asä iinjä imäkkäpñqänänji. ¹⁴ Suqä tqu e hitangqä-qe, suqä ämaqeuñqä winqä iqu ämäwqätäüä. Suqä tqu, suqä änguä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hñqunä pmetpñqä iwimäkkon. ¹⁵ Hiñuiqänänji Goti Iqu he naqä-hñqunä epu äwqä-hañuä imbu pmetpñqänä ai äyä etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä-hañuä inqe, heyaqä qeqä-quuvqä im käyä pmetätñqänä hiñuinä qungangpu. Itanga Goti Iqueni, nätmätqä eeqänänjñqe "änqñiqä" tqupñqe.

- c. Setänä iqu suqä naqä-hñqunä pmeqe, qui imäkkätqä. Iqu suqä 'oänä' tñqä, wäunuä angñ guäyamä imbu iqenqä, ä äwqä naqä-hñqunä imbu pmeqä iunqe, mäkkä hunqä iquvi. Si tqueqä-quki pmeñä?

C. Goti Iqu ne inemäkkätñqä inqe, kñuä iqä zä näqänänjä äñguänänjä täñje.

1. Järäma 29:11 Naqä Iqu ti ätkqe. "Nyi Naqä Iqunä, he yätamäkkä emqä diñqe, kñuä ai indqungqeqä. Nyi he quvqä emäkkmä ma, yätamäkkä äñguä emqänä. He nätmätqä nyi emäkkmä iqenqe kñuä mapiyä. Ga hinjui ii timäüätñqenqä hinjuä äqämbu pmapiyä.
2. He kñui, änä indqänätqänjuä? Mäkkä hunqä iunji, tqu mäwqätäüätñqäüä?
Romä 8:37-39 Injäqe nätmätqä eeqänänjä iinjä iqua qäyä änetmetqätangqä-qe, Kraisi nenyqä kiiñä äwinyätñqä Iqueqä yätamäkketa, ne hämänänä ämäwqätäüque. ³⁸⁻³⁸ Goti Iqu nenyqä kiiñä äwinyätñqenqe, nyi näqñqä tinjä ai ämenä: Äpäkonqä itä, hñjä-pmeqä itä, yänaunjqä iquatä, dñä quvqä iquatä, nätmätqä tänga äwinqä itä, nätmätqä qänaknda timäüäniqä itä, nätmätqä yänänäqñqä-tänjä huizitä, nätmätqä haqä yätutanjitä, nätmätqä yäpä butañitä, nätmätqä Goti Iqu imäkkqä huizitäñi, yänänäqñqä maeqäquayä. Iutañi, Goti Iqueqä nenyqä äwinqä neqä Naqä Kraisi Jesusi Iqu ämänätquakqetani, qu huätä mämanatnämäuqä ipñqe.

Goti Iquenyqätä Setänä iquenyqätänji kñuä äneyä? Iquaqñiqä näqñqetä yänänäqñqetänji, asänänjati? Iquaqu asänänjä eänyä, yoqä naqä asänänjati? Ä hmanda? Oeyä! Iquaqu asänänjä ma.

Goti Iqu Setänä iquenji ämäwqätäuä, haqä yänjiyi. Setänä iquesä, iqueqä dnä quvqä ique qänaki äwivändänjuwä iquatäni, Goti Iqu ämitqäuä!

Si häsowä imäkñä, ä paaqä imäkñä ñ puuqä ätätnä imäkätqänjä hitangutqe, si Setänä iqueqä wäunjuä anä iqä iqukiyi. Suqä quvqä eeqänänjä iquaqä kimanji, ii si äpäkonätinä, yuwä hia ique-ique tängätñi.

Si Goti Iqueqä äwinqetä kukñuitä qänakinä itqänjä hitangutqe, Goti Iqu si änguänänjä ämikiyätä, ga tqä huiwi päkonätñqä qäyä hitangqä-qe, Iqu tqä quuvqe hänjä hia ique-ique pmetätñqä ämikiyän. Iñi, Setänä iquenqe, si zä miqä iqätñqe.

Setänä iqu tqu eä, neqä quuvqä heqiyqä yuwä hänaqä äkiutä ätäuätñqätiyä?

Goti Iqu Setänä ique imäkkqe: Esekiyäli 28:14,15,17

- Setänä iqu qua täuñi, goti quañgä naqä iquyi: 2 Korinä 4:4
- Iqu nätmätqä eeqänäñi yuwä imäkmätä wäunuä yänänänqä itqäuä: 1 Pitä 5:8

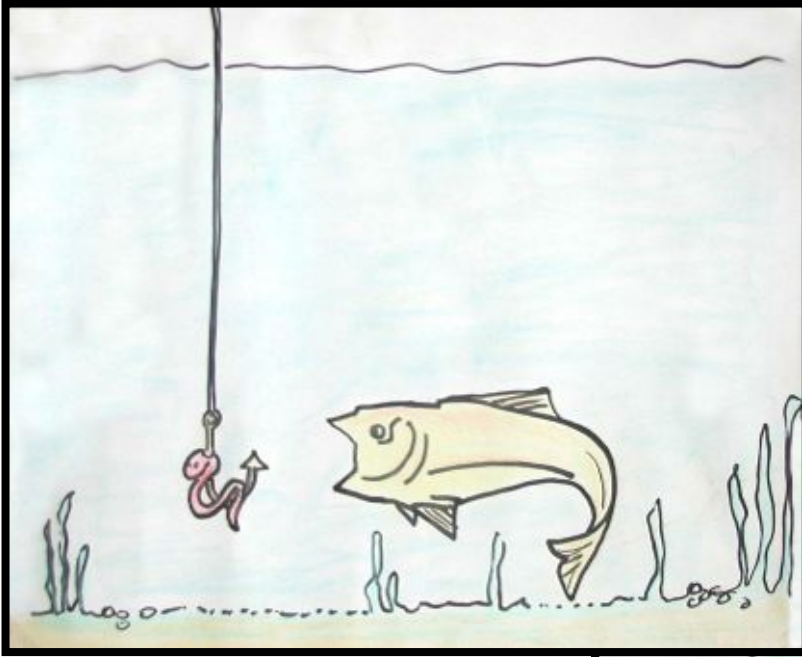
1 Pitä 5:8 Dñä quvqä henyñqä äwqä äkasuwätänä iqu, hiveqä layonqä enqä-pa, ämaqä hiñuä äqunäqä duñi tä ätäuätä äqiyämdäuätñqä häwaqä yänänäñqä ätäkitñqä iquenqe, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hiñuä äqumbu pmapñqe.

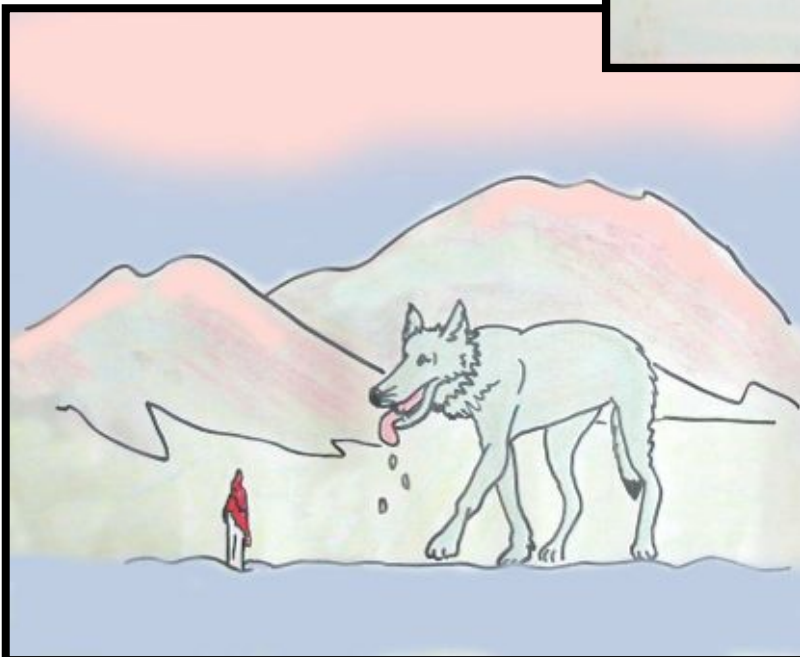
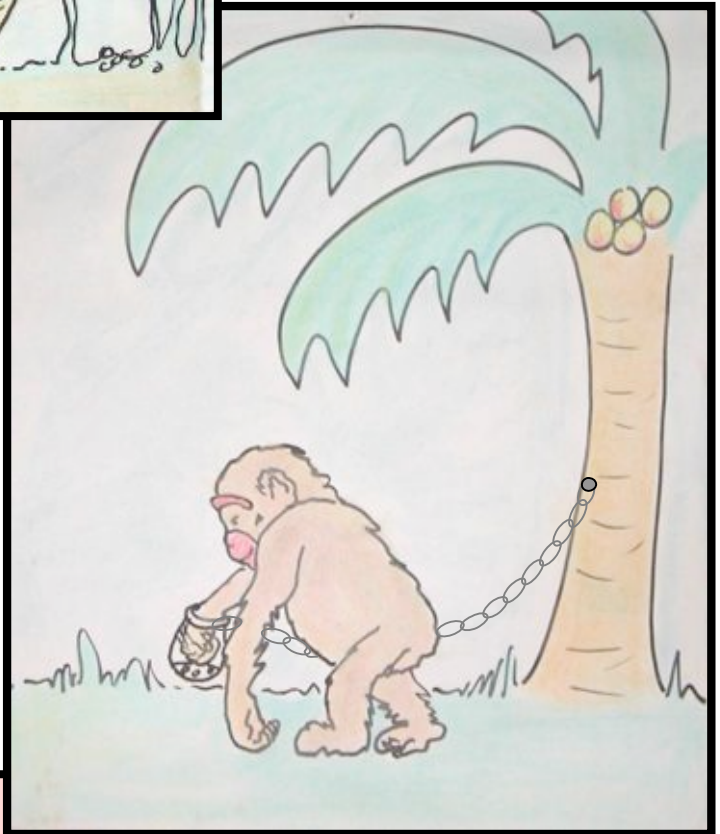
Iqu qokä-apäkä zä winyätñqä iwimäkkqä iqueyi.

“Si maqñqäta? Goti Hanjuwä Iqu dñä änätapkkä ii, ne nätmätqä hñquenyqä zä iqñqä mänätapqä ikqe.”
2 Timoti 1:7

**Setänä iqu
quangä
kukñuitañä
kaniqueyi.
Jonä 8:44**

**Setänä iqu,
yänanjquä tä
äyänätñqä iqua
enqä-pañä
timäutñqä
imäknän.
2 Kolinä 11:14**

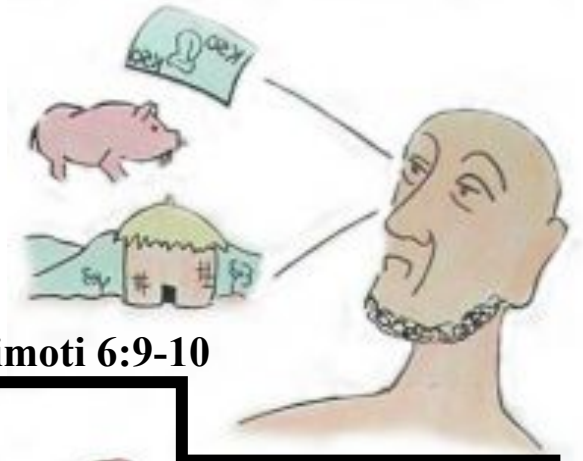
Suqä quvqe nätmätqä eeqänäni yuwä imäkän

1. 1 Pitä 2:11

Iqu huiwi iqueqä äwiñgeu äkunämäkätä qui imäkätqäuü.

2. *Ne nätmätqä hui hiñuä quñgänquäñgäni, iqu neqä äneñqä änevaqumuatqangi, ne aquvä ämañiyätunqque*

1 Timoti 6:9-10

3. *Ne wäunuiñqätä nätmätqenqätäñi, yoqä haqe iuta ämamänätunqque.*

1 Jonä 2:15-16

4.

Suqä zä iqenqä

Matiu 10:28

5. *Imbquaqä-quwä naqä-hñqunä mäpmeqä ipñqe*

Jemisi 3:9-10

6.

Jemisi 3:14-18

Qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua äpatñqenqä.

Hiqqä 5: Ne suqä quvqe qakui äsquesa imäkätunqwe? Neqä suqä quvqä iqueqä kimañi äki meniqu?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäñi, ii tiñi: Kukñuä tqu täñgani, suqä quvqe änä ätimäukqenqä kukñuä tatonqwe. Kñuä iqä naqänäñiqu tinji: Ämaqä qokä-apäki quwqä-quwänqänä kiññä äwinyätqäuä. Goti Iqu ämaqe änä pmapnuwä-tiyä kñuä ämetä, kñuä guä ämuäsäuäqwe, iqua qakui iuta imäkkqe. I hitangqä-qe, ämaqe Goti Iqu qu i pmapñqä wiñqä iu tuwä äwiyätqunjuwi. Lutañi, qu quwqä-quwä qui imäknäpu, ämaqä huizi du-pqä qui inä imäkätqunjuwi. Ämaqe suqä äñguä imäkätqänjuwi, ii quwqä kñuä äñguä iutati, ä kñuä quvqä iutati? Ne iquenqe kukñuä tatonqwe.

A. Suqä quvqä iqu, häñqä ti imäuätä ikutänge.

1. Suqä quvqä iqu dñä iquaunqwe, häñqä ti imäukqe.

Asayä 14:12-14 **Si qätäqueqä yähñuitä qäukuä yätu äyänänqä-pa, yoqä naqä-tänjä emiñi. Inäqwe haqä yätutani si ai äpäknñi. Si ämaqä mäkä itnä, ämaqä huiziu ämawqätäuminjä-qe, Goti Iqu mäñdi hämäñä äyä äkiktqiyekikqe.** ¹³ **Ii si kñui, ti indqänminñitaniyi. "Nyi Goti Iqueqä qätäqueqwe ämawqätäuatmä, qäukuä haqä yätunqä äyätm, nyaqä zä hawi huiziu miñqwe iqi tqätetniqeqä. Ga nyi quqonjä goti iqua äyapäpu äpmetqänjuwä iu, qu mimñqä pmapniqeqä.** ¹⁴ **Nyi qaquvqä iu äyätm, ga ñqä-näuäñi, Goti haqä yätunjä Iqu enqä-panjä inäqunä imäknmniqeqä.**

2. Suqä quvqä iqu ämaqä qokä-apäkä iunqä hänaqä ti ipäqäqeyi.

Ipäqäqenqä 3:1-6 **Goti Hanjuwä Naqä Iqu, yññä-tänjä veqä-yaqueqä hiqiyqä eeqänänjä imäkkqä iunji, qämakä iqueqä quangä kukñuä aowi huiziuñi ämawqätäukqe. Hiunji hñqenji iqu apäkä iñi, "Naqä-qakuätanä? Goti Hanjuwä Iqu, 'Qe zä-häukuä eeqänänjä wäunuä täunji äñduäsinyä manqä pa iqinyqä' äqesqätanä?" ätuätä yatñqä äwikqe.** ² **Yatñqä e vqangä, ii kimañi, "Ye zä-häukuä huizi eeqänänjä wäunuä täunji, ämeta äñätqänjue.** ³ **Inäqwe, Goti Hanjuwä Iqu 'Qe zä wäunuä awä iqisa ätqäuänqä iqueqä häukuä, äñduäsinyä manqä pa isinyä, a mämiqä pa iqinyqä. Qe a ämiyqe, äpäkonyinyiyiqä' äyatqeqä" ätukqe.** ⁴ **Ii i tqangä, iqu, "Oe, 'Qe mapokonqä danä inyä,' nyi näwinyänä äqesqä.** ⁵ **Goti Hanjuwä Iqu näññqä eä; qe zä-häukuä iquñi äñduäsinyä äñgiyi, qeqä hiñui we-hunqä äqänäsinyä, iqueqä-kiuä enqä-panjä esinyä, suqä äñguñqätä quvqenqätänji, näññqä heyñqinyqä" ätukqe.** ⁶ **Ingañi ii zä-häukuä iunji hiñuä äqunätäqänqani, aañä äñguänänjä, makukuä inqä äyä witañgi äqunqwe. Inä äqunäqwe, "Nyi äñduätm nmqe, näññqä aañä kuapä-tänjä emqänä" kñuä vqangä hui äñduätä äñqwe. Itanga ii hui äñätä, hui iyyä qokique vqangä, iqu-pqä inä äñqwe.**

B. Suqä eeqäpnä ikutängqwe, qeqä-quuvqä yäpä imdayi. (Ämaqä hui äwqänqä, ä qämekuänqä, ä yänjä-manjä huiziuñqä ätätqänjä) (Ktqä 5a)

1. Nätmatqä äwqä iuta ätimäqwe, ii iquñi suqä quvqä äwimäqki. Nätmatqä manjä iuta äñgunaiqäqwe, ii iquñi quvqä mimäqä iqi.

Makä 7:17-23 **Jisasi Iqu ämaqä quapänänji ävämä, añä yäm peyqangä, Iqueqä ämaqä wäunuä ämotquaminqä iqua kukñuä ktqä iquenyñqwe, yatñqä äwikuwi.** ¹⁸ **Yatñqä i vqanguwängä, Jisasi Iqu, "He-pqe inqe kñuä maequenda?" ätukqe. "He maññqäta? Nätmatä eeqänänjä yäpaqänqisani, ämaqä yäpä yänqisa äpäyätä, piyanäweqä mimäqä danä yänqiyä.** ¹⁹ **Nätmatqä inji, qeqä-quuvqä kñuä indqänqä dunqä mäpäwiqä iqi, äwqä dunqä äwiqi, itangañi zä-hiyqä päwätñqwe." (Jisasi Iqu i ätätä, ymisañä eeqä äñguä imäkkqe.)** ²⁰ **Jisasi Iqu inä ätukqe. "Nätmatqä ämaqä iquesa yäpaqänqisa äpqäqä du, iquñi piyanäweqä i imäkätñqä, täsuwänä.** ²¹⁻²² **Qeqä-quuvqä kñuä indqänqä yäpä duqumdanji, kñuä quvqä wimenä. Quvqeqä äñguiqä matqä qañä hinginäwa ikiqänqä, quwä meqänqä, ämaqä päsqänqä, qäyä mambyä-qe hiqaqä hñqutä huisä wiqä, nätmatqä eeqä iqueqänä heqänqä, suqä quvqä ämaqä hui qui imäqänqä, quangä imäqänqä, suqä**

hngisa iqānqā, hiñuā-quwā qñqānqā, āmaqā hui ākittqiyeqānqā, iqunā naqā heqānqā, itanga Goti Iqueā suqe aañqe imākqānqā. ²³ Itanganj suqā quvqā eeqā tā, yāpaqāngisa āpāqe, āmaqā piyañāweqā i imākānqiyā" ātukqe.

2. Goti Iqu hiñui, āmaqe uqā huiwā haqāngisa ma, āwqā yāpāngisanā āqunā.

Lukā 16:14-15 Inganj āmaqā Parisi iqua, mbqenqā āwinyāminqā hitangi, qu kukñuā eeqānāñā tā qātā āwipiyyi, tā sisāwqā ipu, Jisasi Iquenyqā ākasuwā ātminuwi. ¹⁵ Iqu iquauñi "Āmaqā qu henyqe, 'Āmaqā suqā jānānāñi imākqā-quaiqā' kñuā vātñqenqe, he kiiñā engiyā. Inā hitangi nātmatqā eeqānāñā hiqā āwqā yāpā ingisatā hiqā kñuā indqānqā iutā āwiñqenqe, Goti Hanjuwā Iqu nāñqā eā. Nātmatqā āmaqā iqua 'ānguāñāñiqā' kñuā āvāñqe, Goti Hanjuwā Iqu quvqā āqunāñā" ātukqe.

3. Kukñuā ktqe, zā ānguiñqātā zā quvqenqātā.

Lukā 6:43-45 Tinjā-pqe inā ātukqe. "Zā ānguā di nāñqā ququvqe maqiyqā yāñ. Itanga, zā quvqā di hākuā āngui maqiyqā yāñqiyā. ⁴⁴ Āmaqe, zā-hāukuā hiñuā āqunāpu, 'ānguātiyā, quvqātiyā?' kñuā indqāmbñqāuā. Qu zā yānguā maiqā guā yāñā-tāñā iqini, zā eaqā hāukui dupñqe māwqā ipñqāuā. Qu wainqāñqāñā kñuā indqāngā āupqe, guā yāñā-tāñā iquauñi hiñgi manduqā ipñqāuā. ⁴⁵ Āmaqā ānguāñāñā iqua, kñuā ānguāñāñā indqāñāpu, suqā ānguāñāñā di imākñqāuā. Āmaqā quvqā iqua, kñuā quvqā huitañā-huitañā indqāñāpu, suqā quvqā imākñqāuā. Āmaqā iquauqā kukñui, ii iquauqā kñuā indqāñqā dutañqā" ātukqe.

- a. Saqā hāñā pmeqā iunji, Goti iqu āmikiyqangutqe, hāukui āngui qiyāñ.
b. Tqā hāñā pmeqe tqā-tāuā āminyātqāñi, hāukui quvqe qiyāñ.

C. Ne suqe, āmaqā Goti Ique qānaki āwivāñdātñqā iqueqātā ā qānaki māwiyqā itñqā iqueqā-pqe, hiñuā qunanā.

1. Ne Goti Ique qānaki āwivāñdque, neqā quuvqā hāñā pmeqā iunji, Dñā Anquā Iqu hāukuā ānguā qiyātñqā mitimāuāñ.

Galesiya 5:22-26 Injāqe Goti Iqueqā Dñā Ānguā Iqu, ne inemākqāngqetani, suqā tinji imākquatuñque. Āmaqā huizi iuñqe aañā kuapāñā wiñqāñqā, yeeqāñā iqñqā, āwqā-hañuinā iñqā pmeqñqā, āwqā-tnāñi maqāñā mimākqā iqñqā, āmaqe yātamākqā vñqā, suqā ānguiñqā āmotqueñqā, itanga kukñuā iutani qāyunā imākqñqā. ²³ Itanga quami qeqinyā pmeqñqā, neqā-neuā ānguāñā miñqāñqe. Inji kukñuā-suqā iutāñā hñqu suqā ānguā tquauñi pmua imākqñqe, aañqe. ²⁴ Qokā-apākā Kraisi Jisasi Iqueqāñā ai enuwi, qu suqā huiwā iqueqā āwiñqeuta ātimāutñqe, zā-hutati āuekuwā-pa i ātnāmākuwā eā. ²⁵ Ne hāñā āpmeñqe, Quuvqā Iquesa āpmeñqu-qai, qañi, Iqueqā āwiñqā iunā uwquatuñquāñāñi. ²⁶ Inji ne quikuā ptqā āqāñātan, yoqā haqā māmamāñqā yatñque. Neqā-neuāñi quvqā itquatñātan, mākāñqā miñqā pa iquatñque. Itanga hñquauqā ānguā āpmeñuwā iuñqā āwqā quvqā hēngi mimākqā pa iquatñque.

2 Kolinā 4:4 Setāñā, goti quāngā qua tāu āpmeñqā iqu, āmaqā quuvqā maiqiyqā iquauqā kñuā indqāñqe qāñqāñā wiyqāngqetani, kukñuā ānguā Kraisi Iqueqā we-huñqā-tāñi, qañi māpatqāyqā itangi, itanga Kraisi Goti Hanjuwā Iqu hiwānyqā Iqueqā ktqā naqāqakuā Iqueñi hiñuā māquñqā ipñ.

2. Ne Goti Ique māwivāñdqā ique, ne nātmatqā quvqe, suqā quvqā iqu mitimāuātqātangi hiñuā āqunātquñu. (Ktqā 5b)

Galesiya 5:19-21 Suqā huiwā iqueqā āwiñqeuta ātimāuātñqenqā nāñqā āyā etquñu. Iqua, qañā hiñgi ikiqā, suqā kiyāmātqā huizi imākqā, suqā quvqā imākñqā āwqā maqāñā āwivauqon. ²⁰ Ita, goti quāngā iquau qoñā woktāuqā, paaqā hāsowā huitañā-huitañā imākqā, mākā huñqā imākñqāñqā, kukñuā mākā huñqā, himā qui maqāñā imākqā, wiuñqā āpakā ikiqā, huiuqā nātmatqenqā qeqā-tquā, quwqā-quwāñqāñā wiñqā, ākasuwā

ätnäpiyitanji iväqñqñqä. ²¹ Itanga ämaqä änguä pmetanguwä iquaunqä äwqä quvqä hængi imäkqñqä, wainä eqä yänñäqñqe ñqñqä, yeewä iqä iu suqä quvqenä imäkqñqä, itanga suqä huitañä-huitañä huizi isuapqe inä imäkqñqä ätqä. Inji nyi qñganä ai etkqä imñi, aqñmä tiñä etqä: "Ämaqä, suqä eeqänñä nyi tä etqä tquauñi imäkmitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, Iqutä anä mapmeqä ipnuwiqä."

- a. Ämaqä huiqä nätmatqä quwä ämetmänganji, äwqä hanjä nyiyqñqä.
- b. Kukñuä quangä tqñqä
- c. Kñuä quvqä indqänätä puuqä tqñqä
- d. Äwqä äkäsuwä, ä suqä mäkä huñqä ä ämaqä huizi du pizqä päsqñqä
- e. Ämaqä qui wimäkätñä kukñuä quvqä hinqi tqñqä
- f. Wäunqä iqñqe enyqä iqñqä.
- g. Tqä-täunqänä kinganguti, ämaqä huiziuqä nätmatqä diñqä hiñuä aowä qñqä
- h. Huiziuqä yoqä naqenqä äñä miqä ipu, äpatänqenqä.
- i. Ämanqe äväma, huitä hiqaqä anä wiqenqä.
- j. Suqä Goti Iqu pmua imäkkqe, ipu, hiqaqä anä wiqenqä.
- k. Kñuä indqänätñ suqä kiyämätqä imäkqenqä.
- l. Tqä yoqe haqä yätu mamänqñqä, ä nätmatqä huiziuqä yoqe haqä iu mamäuqenqä
- m. Kñuä qäyasäqi ämepu, hiiqiyqä timäuqñqä.

Suqä iinñä iqua, Goti Ique yeeqä mäwimäkqä itqäüä.

Asayä 5:1-4,7 **Mi laik singim wanpela song bilong pren bilong mi. Dispela song i stori long gaden wain bilong en. Antap long liklik maunten long hap graun i gat gris pren bilong mi i bin wokim wanpela gaden wain.** ² Em i bin brukim graun na rausim olgeta ston na planim ol gutpela gutpela han bilong diwai wain. Namel long dispela gaden em i bin wokim haus bilong em i ken i stap na was long gaden. Na long wanpela ples ston em i wokim hul olsem tang bilong krungutim na memeim ol pikinini wain. Olgeta wok i pinis na em i ting olsem, "Ol diwai wain bilong mi bai i karim gut tru, na ol pikinini wain bai i swit moa yet." Tasol nogat. Ol diwai i no karim gut, na ol pikinini i liklik tru na i pait long maus. ³ Olsem na pren bilong mi i tok olsem, "Yupela ol manmeri bilong Juda na Jerusalem, yupela tokim mi. Husat i gat asua? Mi, o gaden wain bilong mi?" ⁴ Mi save, mi bin mekim gutpela wok bai gaden i ken karim gutpela pikinini wain. Tasol bilong wanem na ol pikinini wain i kamap liklik tru na ol i pait long maus? I gat wanpela samting moa bilong mekim, em mi no bin mekim, a?

⁷ Ol manmeri bilong Israel na Juda, ol i olsem gaden wain bilong Bikpela I Gat Olgeta Strong. Em i laikim ol tumas na i save lukautim ol gut tru. Em i laik bai ol manmeri i mekim stretpela pasin, tasol ol i mekim pasin nogut. Em i laik bai ol i mekim gutpela pasin long ol arapela, tasol ol i save daunim ol arapela na mekim pasin birua long ol.

D. Hänä pmeqenqe, hänaqä hñquaquvi. Hñqu naqe, ä hñqu wänqä änyänjinyä.

1. Hänqä wänqä iqu, Goti Iquenyqä inga-inga äyä.
Romä 6:23 **Auä, suqä quvqä imäkätqäñuwitanjä kimanji, äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iyi. Injäqe nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hinqi äñätapätñqe, ii ne hia ique-ique pmeqñqeyi. Hänä pmeqe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämonñanä iutanji, ämetqänju.**
2. Hänäqä huizi, iqu menji inga qui imäkqñqä buñqä änyaiqä.
 - a. Setänä iqu neyaqä änenqä kñuä äwqe äkunämäkätä, yuwä inä änatäüätqä. (Ktqä 5c)
Romä 1:21-23 **Ii tiñä hitangiyi. Iquenyqä näqñqä iinñä epiyä-qe, qu 'Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe' kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävaqumuatqä ipu, Iqueni 'Änguiqä' mätquä imiñuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä näqñqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmeñuwä-pa ekuwi.** ²² Iqua 'Ne näqñqä iquneyqä'

ätätqänjuwä-*qe*, maqñqä naqä-qakuänänjä-qua ätimäukuwi. ²³ Qu Goti Hanjuwä qui mimäkñqä Iquesä, nätmatqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä iquesä tuwä äwipiwi, ktqe, ämaqä qui imäkñqänqä iquauqetä, ynñä iquauqetä, yaqueqä huitañä-huitañä iquauqetä, qämaqä huitañä-huitañä iquauqetä imäkäpu, nätmatqä iquauqñe, qonñä woktäuqäpnqä ipäqäkuwi.

Romä 1:29-31 Inji suqä Goti Iqu mäwiñqä inqä iu, suqä quvqeu, aquvä maqiyqä ique, ñ quvqä iwitqueqä itäñi, kuapänä imäkätqänjä. Itanga suqä huiziuqä nätmatqenqä qeqä tquä, ämaqä pizqä päsqä, kukñuä mäkä hunqä, quangä imäkqä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänjä. ³⁰ Huiziuqä suqenqä awä ätuäkipu, hñquenqä tuwängi kukñuä ätäpu qui imäkqä, m Goti Hanjuwä Iquenqä wiunqä iqä, hñquau hngisanä tquä, ämaqä mänqe 'quvqeqä' ätäpu, quwqä yoqenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-hänñqä indqänäpu imäkqä iu, itanga kënaqä-kanunjuauqä kukñui qätä mäwiyyä ipu, itqunjuwä iquayi. ³¹ Itanga ti-pqä inänji. Kñuä indqänqä ängui mindqänqä ipu, quwqä kukñuä du qänaki miqä ipu, ämaqeuñqä qeqä mäwutqä, ga huäqä mäwunqä itqunjuwä iquayi.

1) Qu Goti Iquenyqe, "Iqu neqä naqä iquvqä" matqä iqä.

Romä 1:21 **Ii tinä hitangiyi. Iquenyqä näñqä iinä epiyä-*qe*, qu 'Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe' kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävuquumuatqä ipu, Iqueni 'Änguiqä' mätkuä iminjuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä näñqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmeñuwä-pa ekuwi.**

2) Qu suqä hiawiqä iqu manjuä ätämbiyä iutanji, suqä quvqä iu qänaki itqänjä.

Romä 2:8-9 **I hitangqä-*qe*, ämaqä kñui quwqä-quwänqänä indqänäpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä Goti Iqu mäwinyätangqä iu qänaki itqänjuwä iquauñi, Iqueqä äwqä-tnänjä yänänänqänänäñi vänñiyä. ⁹ Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäkätqunjuwä iquauñi, hanñä-iqä naqänänjitä tänñä-hunqetänji wimeñqiyä. Israitqä iquauñanä äwimeqetani, huizi Israitqä käyä hitangi huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä.**

3) Qu suqä quvqä iquenqätä hiawiqä iquenqätänji, kuapänä äwinyätqä.

Jonä 3:19 **We-hunqä iqu qua täunqä qäyä äpqanqä-*qe*, ämaqe suqä quvqä imäkpiyinqä we-hunqä iqueni tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä injiuta iwäsäuanä.**

4) Qu suqä quvqä iu qänaki itqunjuwi, qui imäkmbunuwi.

Pilipai 3:18-19 **Hiñuiqänä etminqä ma, tängani, huäqä nungangi kñuä äqiyätm iinä etätqänjä. Ämaqä kuapänänji, Kraisi Iqueqä zä-hutati hunqenqä mäwiñqä itä, mäñdi äkittqiyäpu äpmeñä. ¹⁹ Ämaqä iinji, qu quwqä huiwiqueqä äwiñqä dunä imäkäpu, kñui nätmatqä qua täutanñä iunqä indqänäpu, suqä quvqä imäkpnqänqanji wombä miqä yoqä haqä ämatnämäunäpiyitani, tä du qui imäkmbnqä upunuwi.**

Yatñqä: Setänä iqu neqä quuvqä heqiyqä iu yamäwiqä neyqangi, neqä huiwitanñä änenqe suqä quvqä imäkätunquä äneyqiyqe, ii ne suqä quvqä imäkätunquäta? Oeyä. Ne Setänä ique qätä mäwiyyä itanä, 'oeyä' tuatunquä diñqe, hänaqä-tänjuneji.

Hipru 4:15-16 **Ne neqä-neuänji, suqä quvqä du kittqiyeqñqä yänñä-maqñqä iquneyi. Mä neqä Ämaqä hiqäva imäkqä naqä Iquenyqe, "Iqu neqä yänñä-maqñqä iqenqe, näñqä ämetä, nenyñqe huäqä naumäkänñiyä" kñuä äneyätñqe. Suqä yamwiqä iqä ne änemetñqe, eeqänänjä Ique-pqä asä ii äwimakqä-*qe*, Iqu suqä quvqeu mapäkñqä ikqe. ¹⁶ Iutanji, yamwiqä nemeqanganji, ne zä miqä da pemä itanä, Goti nenyqä qeqä wutätñqä Iquenyqä qäqä-iqi watunque. Ii Iqu nenyñqä huäqä äumäkätä, Iqueqä suqä hengi vqä iuta yätamakqä neyätñqä diñqeyi.**

Kraisi Iqueqä yoqä ämetqunjuwä iqua-pqe, suqä quvqä imäkäpiyitani, hänñä pmeqe, qui imäkñäpu häukui mäwiqä ipñqäuwä.

Epäsäsi 4:17 **Injñqe, nyi Naqä Iqueqä yoqetani, kukñuä yänänäqñänäni tinä etmqe. "Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqñuwä-pa, imäkqa mäwqä pambiyä" etqä. Iquauqä kñuä iqe, quwqä äpmeqä iunji häukuä uwqiyqe, aarqä eä.**

Jisasi Iqu ämaqä Parisi iquani äkäsuwä ätukqe. Qu "Ne Goti Iqueqä suqä eeqänänä iunji qänaknä itqunünä" kñuä indqänmiñuwä-qe, hñqueni ätäpu, hui-mända imäkmiñuwi. Jisasi Iqu ti ätukqe, "li qäyu hmanji." Parisi iqua kukñuä äñguä Bukä iu ätäñqä iunji, äsque ätäpu, huizi äkisquau imäkmiñuwi?

1. Matiu 23:1-14 **Inğanji Jisasi Iqu qokä-apäkä iquautä, Iqueqä ämaqä wäunüñqä ämotquamiñqä iquautä, kukñuä awä tinä ätukqe.** ² "Ämaqä suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä Palisi iquatä yoqä naqä ämapu, suqä Mosisi iqu ätkqenqä näqñqä äyä etapätqñäñuä." ³ **Injñqe, kukñuä eeqänäni, qu he hitqangpqe, he qätä äwiyäpu qänaknä iqäpñqeqä. Inäqe qu kukñuinä kuapänä ätäpu, iquauqä-quwäñi qänaknä miqä-qua hitangi, suqä qu imäkquwi, he qänaknä miqä iqäpñqeqä.** ⁴ **Ii tinjqä. Nätmatqä tä aquvä äqiyäpu, qa enqä-ma mangüä ämanyuäpu, ämaqä iquau hanjä-iqä ävätqñäñuä; iquauqä-quwäñi ämaqä hanjä-iqä metanguwä iquauñi yätamäkqä mäwqä-quaiqä.** ⁵ **Nätmaqä eeqänäni qu imäkätqñuwi, ii ämaqe qu hiñuä äqumbu yoqä naqä wipñqä iyqä. Qu tääqä tññqä ipiyänğanji, wäpiqä qatäwä naqänänä imäknätqñuwiqä. Itani qu Goti Iquenyqä qänaknä iqä iquaiqä motquapñqä injqe, quwqä ämuasmänqä quähuqä manä iu quamñguä quähuqä ämäsuätqñäñuä.** ⁶ **Ymisañä naqä imäkkänğanji, anä äñguäqinyä pmapñqä äwinyänqiyä. Anä aquväñqä iunjä-pqe, zä-hawä äñguänänäqinyä pmapñqä äwinyätqänä.** ⁷ **Qoquawä aquväñqä iu pmetanguwänğa, ämaqe, iquauñi 'hiunjinganjqä' tupñqätä 'Ämotqueqä naqä iqukiyä' tupñqätä äwinyänqiyä.** ⁸ **Inäqe henji, ämaqe, 'He ämotqueqä naqä iquenjçä' hitpñqä injqe, hiñuinä mäqunquä ipñqeqä. Oeyqä. Hiyaqä ämetqueqä naqe, hñqunänjqä; he hinguiquenyqä-hiuänjqä.** ⁹ **Itanga qua täunji, he ämaqä hñque 'Apäqä' hinginäwa mätquä pa ipñqeqä. Hiqä Hiniqu Hñqunänjqä; Iqu qäukuä yätu äyä äpmenä.** ¹⁰ **Itanganji ämaqe, 'He ämineyquenjqä' hitpñqä injqe, hiñuinä mäqunquä ipñqeqä. He ämeyqe, kiuänänä hñqunäñi, qeyqä. Iqu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqeu ämitñqä atäunä ikqä Iquvqä.** ¹¹ **Hesañä ämaequtäñqä iqu, hiqä wäunüä emäkiyqä pmeniqeqä.** ¹² **Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqä-iqä mamänqangutqe, Goti Iqu iqueni mäñdi kittqiyänqiyä. Itanga ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänqqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, naqä imäkänqiyä" ätukqe.** ¹³⁻¹⁴ **Jisasi Iqu kukñuä äpakänäni tinä ätukqe. "He ämaqä suqenqä näqñqä iquendä, ämaqä Parisi iquendäni, he kukñuinä tquenyqä. Hanä iqe tinjñqe emenqiyä. Ämaqe, Goti qäukuä yätutanä Iqunä miqeuñqä yäpä ingisa mäpeyqenqe, he qänğanä äyä ämäyetqñäñuä. He hiqä-hiuäñi yäpä ingisa mäyqä ipu, ämaqä yäpä ingisa yanätpu iqanguwä iquauñi, qänqanä äyä äwiyätqñäñuä.**
2. Matiu 23:15-17 **Ämaqä suqenqä näqñqä iquendä, ämaqä Parisi iquendäni, he kukñuinä tquenyqä. Hanä iqe tinjñqe emenqiyä. Ämaqä yäpaqänqisanä hñqu, iqueqä kñuä äkunmäknätä Israitqä iquene Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqä-iqä ämamäüätunqu-pa mamäüätñqä injqe, he eqä hitunä äwitqutänqä iutä qua hitunä äwitqutänqä iutä qanä ikiquenyqä. He inji äñguänä imäkp iyä-qe, hñqu äwqä kunmäkkangutqänğanji, he iqueqä suqä quvqe, hiqeuñi ämäwqäüätñqä, iwimäkätqñäñuä. Inji iqu-pqä tä maiusqä iunqä wänqiyä.** ¹⁶ **Ämaqä hiñuä pisqä eäpu, hänaqä motquapñqä itqänuwä iquen, he tinä ätätqänuwitanji, hanä-iqe emenqiyä. 'Ämaqä hñqu "Inä-inä imäkmqänä" ätätäqänğa, kukñui naqä-qakuiqä motquetñqä Goti Iqueqä hiqäva qiyqä anjñqä ätätqe, ii nätmatqä henginjqeqä. Inäqe iqu golqä Goti Iqueqä hiqäva qiyqä anju äwinqenqä**

ätätqe, iqu inä ätätqä-pa imäkänqiyä' ätätqänäuä. ¹⁷ He hiñuä pisqä qämä-qämä iqä-quenjqä. Golqä Goti Iqueqä hiqäva qiyqä anä iu äwiñqe, ii Goti Iqueqe anä timäunqutiyä? Ii Iqueqä anä iutanänjqä. Inji, Iqueqä hiñuiqini, nätmatqä kinganäni äsqukä? Ii golqetanä ä, Iqueqä hiqäva qiyqä anjitanä? Iqueqä hiqäva qiyqä aniyqä.

3. Matiu 23:27-28 Ämaqä suqenqä näñqä iquendä, ämaqä Parisi iquendäni, he kukñuinä tquenjqä. Hanjä iqe tiñiqe emenqiyä. He ämaqä qua äptepu, haqängisanji qätäqua äqiyequwä-panuenjqä. Qua äptepqä yäpaqä ingisanji, aanjä äñguänänjä äqunätñä-qe, yäpä ingisanji, ämaqä pizqä iquauqä yänitä nätmatqä kiyä mätqä eeqänänitä witangi qundänqinyä. ²⁸ Hepqe asä inäquenjqä. Ämaqä iqua hiyaqä huiwi hiñuä eqänäpiyi, qu he ämaqä jänänuayqä kñuä indqänätqätanguwä-qe, hiqä yäpä ingisanji suqä kukñuinä tqetä suqä hngisa mamäuetäni, kuapänä emnänä.

4. Lukä 18:9-14 Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunäni, kñuä tiñä indqänminjuwi. "Nyi ämaqä huizi iqua enqä-panjä hmanji. Nyi ämaqä äñguä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä." Ämaqä iinä iquauñi, Jisasi Iqu kukñuä ktqe tiñä ätukqe. ¹⁰ "Ämaqä hñquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä siyñqä, Iqueqä hiqäva qiyqä anä Jerusälemä iu mätnätñqä yäpä ingisa penyi. ¹¹ Ämaqä Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motaqä hñqutä. Ämaqä Parisi iqu pämä ätqäuäqe, iqueqä äwqä imdani kñuä tiñä indqängqe. 'Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä huiziqua enqä-panäqunä hmanji. Injiñqe, nyi "änguiqä" äktqä. Quwä meqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, ämaqä hñquauqä apäkitä ikiqä iquatä, ämaqä mbqä motaqä tqupqä enqä-panä-qunä, hmanjqä' tuäniqe. ¹² 'Wikä eeqänänjä iquauñi, hiunji hñquauñi nyi buayä manñqä imäkätñqe. Nätmatqä eeqänänjä nyi ämetñqe, hipa ingi-ingini eeqänä iwäsäuätm, wänqä hmbu si äktapätñqe' tuäniqe.

¹³ Itanga, ämaqä mbqä motaqä iqu, kiinä näni ätqäuäqe, hiñui qäukuä haqä yätunji moqunqä da yäniqe. Iqu iqueqä suqä quvqenqä womba itä, quikuä ptqä äqänätä ti tuäniqe. 'Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä suqä quvqä imäkqunji. Si nyinyqä qeqä äkimänänä.' ¹⁴ Nyi tiñä etqä. Ämaqä tqu anämqä angi äwätäqänqani, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini aanjä qäyunänjä-qu hiäniqe. Itanga ämaqä huiziqu hmanji. Quati tinji. Ämaqä quvqä yoqe haqeu mamänganguwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu mändi kittqiyenqiyä. Injäqe ämaqä iquauqä yoqe mändi kittqnganguwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu haqa iqä mamäuänqiyä" ätukqe.

Ne suqä jänänäni ämeque, ii neqä hmanji.

a. Suqä quvqä iqueqä kimanji, ii neqe.

Romä 3:9-11 Änänätiyä? Israitqä iquene, ämaqä huiziquauñi ämäwqätäunju? Oeyä, ne ai äyä ätätunqwe. "Israitqä iqunesä, Grikä iquatäni, eequne suqä quvqä iqueqä yänänänqñqä iqueä yäpä im äpmen, suqä quvqä imäkqämanätqunünä." ¹⁰ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqñqä-payi: "Ämaqä suqä jänänänjinä imäkqe, aanjä hma naqä-qakuä eänä. ¹¹ Ämaqä näñqä äñguänänjä-täni, hma hitangi, Goti Iqu qutä pmeñqwe, qävqä miqä itqänä.

b. Suqä jänänäni, Goti Iquesa ätnänjä iqi ai äyä ätimäukqe.

Romä 3:21-26 Itangi tängani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqe, qokä-apäkiu jänänänjä wimäkätñqe, ai ämänätqueqe. Ii kukñuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuqä yän. Hänaqä iquenyqe, kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäqä iutatä, bukä, hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä äqänänä. ²² Hänaqä tä, tiñi: qokä-apäkä Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqunuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänäni, jänänänjä wimäkän. Israitqä iquenyqä, ä huizi iquauñqä honqe, qäqunäyi. ²³ Ne eeqä asänänjä iquene, suqä quvqä imäkätunquä-qae, Iqueqä ktqä inemäkkqe, a maqätqä inju. ²⁴ Itanga Goti Hanjuwä Iqu eeqä asänänjä iquenyqe qeqä äwutätä, Kraisi Jisasi Iqu angum

mbqä inemakqetani, jänänjä inemäkätqäüä. Ii neqä wäunuitä, ä mbqetä ma, Goti Iqu hinginä inemäkätqäüä. ²⁵ Iqu, Jisasi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanä kimanji, huätä momäüätñqä atäunüä ikqe. Iqu inä imäkkqe, ii Iqueqä suqe jänänänjä hitangqenqä ämänätquetñqä diñqeyi. Hiñuiqänänji ämaqe, suqä quvqä imäqanguwänga, Iqu qeqinyä imäkätä, kimanji maqänä mäwqä qäyä iminqä-qe, Iqueqä suqä jänänänjä iu qänaknä yqänä iminqeqä. ²⁶ Iqu ämaqeüqä suqä quvqä iutanä kimanji, Jisasi Ique äwikqetani, ne Iquenyqä näññqä tiñä ämetqänju: Iqu suqä jänänänjinä imäqäqu eäqe, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau jänänänjä iwimäqä inänäqu eänä.

- c. Neqä änenyänqä du qänaknä itanä, hñqenqä atäunüä yatunqe.
Jonä 3:16-18 **Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täunñqä huäqä kiñä wungangi, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuänänjä Ique äwikqe. Ga inji ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäqñqä danä, häñä hia ique-ique pmeqe mapnuwi.**
¹⁷ **Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueni, ämaqä qua täunä iuqä suqä quvqe iwäsäüätñqä ändowqatkqä mäetqe, Iqu iquauñi, häñä iqumuatätñqä ändowqatkqe.**
¹⁸ **Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqämipqe, iquauñi suqä quvqenqä miwäsäüqä yäniqe. Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Iqueqä yoqenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquauñi iuta suqä quvqenqä ai iwäsäüänä.**
- d. Jisasi Iqu suqä quvqä maiqä-qu hitangi, Goti Iqu, neyaqä suqä quvqenqä hanjä-iqä ämetä, Ique äwikqe. Ii tiññqeyi: ne Jisasi Iqueqä suqä jänänänji ämetunqenqä.
2 Korinä 5:21 **Ne näññqe, Kraisi Iqu suqä quvqä mimäqäqu hitangqä-qe, Goti Iqu ne yätamäqä äneyätä, neyaqä quvqä eeqänänji ämetä, Ique äkiqumuaseqangi, Iqu suqä quvqä imäqä-qunji, i ekqe. Iqu iñä imäkkqe, ii ne Kraisi Iqutä ämuonunanä, Iqueqä yänññqetani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänjä inemäkätñqeyi.**
- e. Neyaqä suqä quvqenqä hanjä-iqä quvqä nemetñqä äwinqä eeqänänji, Jisasi Iqu ämaqä.
1 Pitä 2:24-25 **Ne häñi, suqä quvqä iqueqä yänññqenqä yäpä im mäpmeqä danä, suqä jänänänjä imäkaniqunquä iunä pmeqñqe, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqe ämiwätä, zä hutati äyä äuängqe. He yaqeqä sipsipqä enqä-ma, im-imä qanä hingi dumetanguwängani, Iqu ämaqeüqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he anguänä pmetpñqä emäqki. Inji he yaqeqä miqä itanga heqä quuvqepu ämitñqä Ique angji äyä äwimequwi.**
- f. Kraisi Jisasi Iqu hanjä-iqä ämaqä, ii ne häñä-pmeqä ämeniqenqeyi.
Galesiya 3:13 **Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tuwanüä tiñäpqe äqänä: "Ämaqä tqu-tqu zä-hutati äunätqä iqu, iqu Goti Iqueqä hiñuä iqini qui imäqñqäqu hiän." Inji, Kraisi Iqu Goti Iqueqä hiñuä iqini qui imäqñqäqu etä, ämaqäqune, kukñuä-suqä iu qänaknä miqeuata qui imäqñqänqä, angumä häñä äyä inequmuatqä.**
- g. Ne Goti Iqueqä suqä äñguä itqueqä inqätä, suqä tnänjä inqätä kñuä neyqotñqe.
Romä 11:22 **Iutanji ne Goti Iqueqä suqä äñguä itqueqä inqätä, suqä tnänjä inqätä näññqä ämequ. Ämaqä Iqueqä suqe ävqatämäukuwä iquauñi, Iqu suqä tnänji ämotquakqe. Inäqe Iqu heñi, suqä äñguä etquakqe. He Iqueqä suqä inqä quuvqä heqiyqangpqe, Iqu äñänä etquaka uwqoniqe. He i miqä hiqangpqe, Iqu hepqe i etevämäüäniqe.**

Goti Iqueqä kukñuä hmbu a ätäutanä, tääqä tqä iu-mända äkunmäkäwatanä.

Epäsäsi 3:16-18 **Nyi iñä itmängani henyqä tääqä tiñä ätuätñqe. "Iyä, neqä Apä, Si nätmätqä aañä kuapänänjä-tänjä eän, yänññqenqä aañä naqänänjä-tänjä eänjä Iqukiyä. Si iquauñi nätmätqä ii ävätn, iquauqä äwqä yäpä imñi, Tqä Dñä Äñguä Iquesa yänññqenqä hipñqä iwimäkiyä. ¹⁷ Nqä Apä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä**

eqiyätqätanguwitanji, Iqu iquauqä äwqä yäpä imñi aña näweqä imäkäqämetñqänä yätamäkqä wiyä. Ga suqä ämaqenqä wiñqä iqu, zä eñqä-pa hukä tapñä yänänäñqä äüä ätqäüñqä-pa, iinjä tqäüätñqänä iwimäkiyä. ¹⁸ Iyä Apä, iquatä Tqä ämaqä eeqänänjä itäñi, qu Kraisi Iqueqä suqä ämaqenqä wiñqe, aañä naqänänänänjä eä, quaPitä hiqutitä, itanga haqä yätqätä mänäqä mämdä, im-imqä iquvanjä iptänänqä iquenyqe, näñqä ämepu, a yänänäñqä kiqätätñqä inä iwimäkiyä.

Yamwiqä ämotqueqä kukñuä iquesañi, tinji:

Apiquki, nyi Tqä nätmatqä aañä kuapänänñqätä, yänänäñqä aañä naqänänñqätä kñuä ämetm, tääqä ti äktqä. Si Tqä Dñä Äñguä Iquesa, nyaqä quuvqe, yänänäñqä nyimäki. Ii Kraisi Iqu nyaqä äwqä hñjä pmeqä eeqänänjä iu äpmetätñqänänjä. Nyi tääqe ti inä ätqänä: Tqä suqä ämaqenqä äkiñqe, zä eñqä-pa ñqä qeqä-quuvqä imñi vowä ikenjiyätñä, yänänäñqä nyimäkiyä. Injä iutanji, nyaqä suqe äñgunmäkqanğäti, ga nyi Naqä Iqueqä suqä ämaqenqä wiñqenqä naqñqä emqänänjä. Nqä Naqä nyi añgi indmakñä Jisasi Kraisi Iquki, Tqä suqä iinjä iqu, aañä naqänänjä hitangi, nyi ique miwäsäuqä imqänä.

Suqä eeqäpnä ikutängqe, qeqä-quuvqä yäpä imdayi

Häukui ängui

Makä 7:17-23
Lukä 6:43-45

Häukui quvqe

Saqä hänä pmeqä
iunji, Goti iqu
ämikiyqi

Tqä hänä pmeqe tqä-
täuä äminyätqänä

Goti Iqu hiñui, ämaqeuqä
huiwä haqängisa ma, äwqä
yöpängisanä äqunä.

Lukä 16:14-15

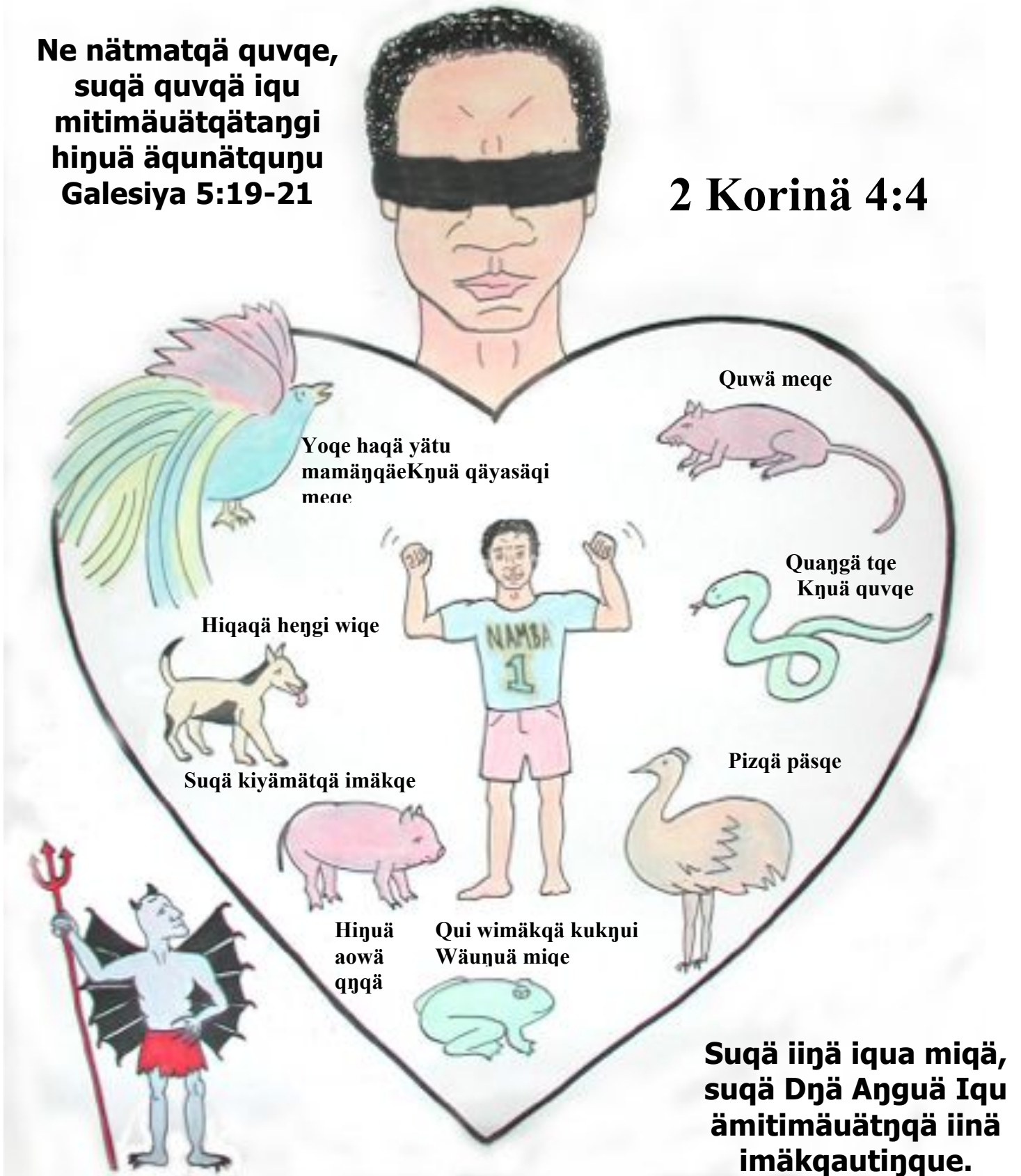
Tä suqä quvqä
yäpä imdanjiyi

“Suqä quvqä eeqä tä, yäpaqängisa äpäqe,
ämaqä piyañäweqä i imäkänqiyä.” *Makä 7:23*

Ne nätmätqä quvqe,
suqä quvqä iqu
mitimäuätqätangi
hiñuä äqunätqunü
Galesiya 5:19-21

2 Korinä 4:4

Suqä iinä iqua miqä,
suqä Dñä Anguä Iqu
ämitemäuätñqä iinä
imäkqautiñqe.
Galesiya 5:22-26

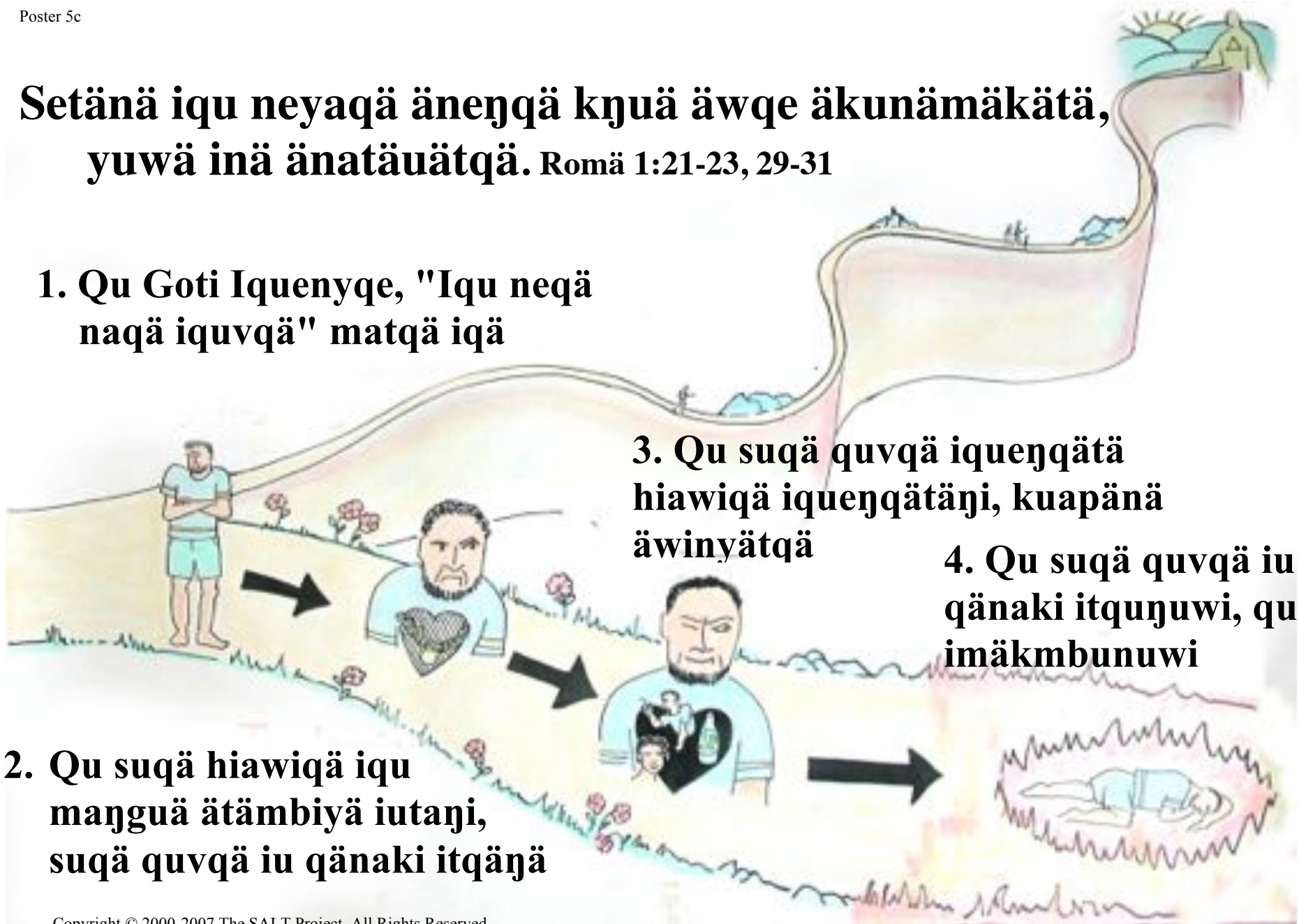
Setänä iqu neyaqä änenqä kjuä äwqe äkunämäkätä, yuwä inä änatäuätqä. Romä 1:21-23, 29-31

1. Qu Goti Iquenyqe, "Iqu neqä
naqä iquvqä" matqä iqä

2. Qu suqä hiawiqä iqu
manqä ätämbiyä iutañi,
suqä quvqä iu qänaki itqänä

3. Qu suqä quvqä iquenqätä
hiawiqä iquenqätäñi, kuapänä
äwinyätqä

4. Qu suqä quvqä iu
qänaki itquñuwi, qui
imäkmbunuwi

Hiqqä 6 Goti Iqueqä suqä ämaqä qui imäknanätpu iqanguwä iquau häñä iqumuatätñqe, Iqueqä suqä qeqä imänqeta hiñgi vqe ämänätqueqi.

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäñi, ii tiñi: Goti Iqu ne Iqutä anä qäqi iqi äpmetatunqä diñqä äwinyätangqä-qe, neyaqä suqä quvqä iquesañi, ne Goti Iqueqä mäkä hunqä äpmeñu. Goti Iqu Iqueqä qeqä imänqä di ämänetquetä, neyaqä suqä quvqä huätä mamäüätñqä diñqä äwinyä. Iqu i imäkätä häñä inequmuatätñqe, ii Goti Iqueqä suqä yätamakqä hiñgi vqe ämänätqueqi.

Goti Iqueqä qeqä imänqä iutañi, Kraisi Iqu neyqä suqä quvqä huätä mamäüätñqä, kukñuä kuti imäsäkqä. Ne Ique yeeqä wimäkqangu, Iqu kima i inekqä, aañä hma naqä-qaku. Hiqqä tqueñi, tiñäpqe hiñuä äqunätanä näñqä men. Goti Iqu neqä hanä-iqä iquesa häñä inequmuatätñqä diñqe, ne äñä itanä metunqä. Ne tiñä iuta menä: "Goti Iqueqä kukñuä kuti imäsäukqä du imäkänqiyä" kñuä ämetanä, Iquenyqä quuvqä eqiyatunqä. Itanga, ne kukñuä tquau hiñuä äqunan: Suqä äwqä kunmäkñqänqä, quuvqä heqiyqñqä, suqä quvqä iuta anñi häñä inqumuatñqä, ga suqä Goti Iqueqä ymeqä naqä-qakuänä timäuqñqä.

A. Goti Iqueqä qeqä imänqeta yätamakqä hengi äñä mänätapqänqä, ne äñä äpmamiñque? Iqueqä qeqä imänqeta yätamakqä hiñgi äneikqenqä näñqä yasämä eatunqä diñqe, ne neqä hiñuiqä äpmeñqenqä, kñuä ganä äneyätñqe.

1. Ne kñuä ti äneyätqä: "Neyaqä suqä quvqä, ii wänqä-piyqä." Kñuä inñi, qäyu ma, aañä quangiyi.
2. Ne neqä-neonñi, suqä quvqä neyaqä yäpä imä äwiñqä di huätänñi, äñä mämatnämäuqä yanä. Oe, ne neqä-neonñi äñguä mimäkñqä yan.

Järäma 17:9 **Naqä Iqu ti ätkqe. "Ämaqeuqä äwqä-kñuä indqänqä, ii suqä quangä tqä di manguä ätänänä. Ique äñguä wimäkänqä, aañqe. Kiqä qakuñqä näñqä, tqu eä?**

3. E hitangqä-qe, Goti Iqu nätamätqä äñguä nemäkätñqä netapän. Iqu äwqä-kñuä indqänqetä quuvqetä, änyä häñä netapänä.

Esekiyali 36:26 **Nyi äwqä-kñuä änyä häñi etapätmä, ga quuvqä änyä-häñi heyaqä yäpä im emä. Tqä äwqä-kñuä hikä enqä-pa äkänänqä, huätä ämamäüätm, he Nyi qänaknä äñivändpñqenqä, änyä-häñä hñqu etapm.**

B. Goti Iqu nenyänqä aañä kuapänä äwinyä. Iqu ne Iqueqä näueqä pmetatunquä äwinyä. (Ktqä 6a)

1. Goti Iqu nenyänqä, hävemnäñqä äwinyätqä. Iutañi Iqu hanä-iqä ti ämakqä. Matiu 27:26-30 **I tquanguwitani, iqu Baläpasi iqueni, iquauñqä hiñuinä qe äqunäwqatqä. Itanga Jisasi Iqueni mäkä iqä iqua täuatä täu iqanguwänqä, iqu ämaqä zä-huätatä huepñqä iquau äwikqä.** ²⁷ Kiyapitqä kinganänñä iqueqä ämaqä mäkä iqä iqua, Jisasi Iqueni kiyapitqueqä anñä iunqä ätma äwäpu, mäkä iqä huizi iquau mända ique qäuiqä mamäupñqä tääqä ätuätumakuwi. ²⁸ Inñanñi iqua Ique mäñdi äkittqiyäpu, quangä ämaqä miqä enqä-pa hiätñqä ti imäkkuwi. Iqueqä ämuasmänqä huätä äquvätäpu, ämuasmänqä häñesqä hñqu ämaqä ämiqä naqä iqua ipnmiñuwä itañi ämepu, äwiptkuwi. ²⁹ Itanga qopeqä yänä-tänñi äkuiyäpu, nätmätqä ämaqä ämiqä iquauqä yñña enqä-pa imäkäpu, Iqueqä nyuänñu ämuasmäwiya, jävqä hñqu ämepu, Iqueqä hipa äñua ingisa a ämuätäpu, qonñä äwoktäuäpu, "Israitqä iquauqä ämiqä iquki, ne haqä-iqä ämakmäuqunä" ätuäpu, tä sisäwqä äwimiñuwi. ³⁰ Qu quangä e iwimäkpiyitanñi, Ique makukuä äquväuqutäpu, jävqä Iqueqä hipa iu a ämuätukuwi ämuätaupu, Iqueqä nyuänñu äpäkmñuwi.

Matiu 27: 35-44 **Ämaqä mäkä iqä iqua Ique zä-huätatä ai äuepiyi, Iqueqä ämuasmänqenqä tqu menqutiya-tpu häñä ikuwi.** ³⁶ Iqi häñä ämiqämanäpu, Ique ämaqä hui äpäpu yätamakqä vñqä hiñuä äqumbu äpmamiñuwi.

³⁷ Iqueqä nyuänñä haqeqänñi, qu kukñuä ämitukuwä iqu ätäpu äqiyekuwi. "Tä Jisasi

ämaqä Israitqä iquauqä ämiqä naqä iqueqä.”³⁸ Jisasi Iqu täñä qäqi iqini, ämaqä äpäsäsinyä quwä meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñqueni hipa äñua ingisa äuepu, hñqueni qunamäuqä ingisa äuekuwi.

³⁹ Ämaqä iqi äpäwäpiyi, qu nyuänä ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, ti ätukuwi.

⁴⁰ “Si, 'Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva qiyqä anj äpnetmä, hiunji hñquaqui hñquenyä anji mäatqunjqä' tqukiyqä. Inji si tqä-täuä yätamäqä yqä inyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iquki hitangutqe, zä-huätatä äunänitani, äyaqäsqäñga biyä” ätukuwi.

⁴¹ Ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva imäqä naqä iquatä, suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä miqä huiziquatäni, qupqe Ique tä sisäwqä inä äväpu, ti ätñguwi.⁴² “Iqu ämaqä hñquau yätamäqä vqäqu qäyä hitangi, iqueqä-kieuäni yätamäqä, änä minqä iqiyä. Iqu Israitqä iquauqä ämiqä naqäqu hitangutqe, ga iqu zä-huätatä äunänqetani, äyaqisqäñga pqanguti, ne iquenyqä quuvqä hiäqiyatunqunänyä.”⁴³ Iqu 'Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqujqä' ätätñqeqä. Inji iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä iquvqä. Goti Iqu iquenyqä äwingangutqe, täñga yätamäqä vätñqänänjqä” ätñguwi.

⁴⁴ Ämaqä quwä meqä Jisasi Iqutänä qäqi iqi äuekuwä iquaqupqe inä itquesin, kukñuä quvqä ätukiyi.

2. Ne ämaqe Goti Iqueqä näueqä pmetunquä diñqe, nenyqä hoptäwä äneyqe, huätä ganä mamäuatunqwe. Ii neqä suqä quvqeyi. Inji ne neyaqä suqä quvqenqä womba itanä, Goti Iqu huätä mamäuatñqä diñqä yatqñqä vatunqwe.

Wäunjuänqä 2:38 Iqu kimanj ti ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäuatñqä diñqe, he eeqänäni hñqunä-hñqunä äwqä äkunmäknäpu, Jisasi Kraisi ne ämineyqä Iqueuä yoqeta asñä mapiyä. He inä imäqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu Hindñä-meqä Ique etapänqiyä” ätukqe.

C. Neyaqä suqä quvqä di huätä mamäuatñqä diñqe, Goti Iqu näwi äpme.

1. Goti Iqu neyaqä suqä quvqä huätä mamäuatñqä diñqä naqänänjä äwinyänä. Kukñuä tqua ämänetquenä.
 - a. 2 Korinä 5:21 Ne näqñqe, Kraisi Iqu suqä quvqä mimäqäqu hitangqä-qe, Goti Iqu ne yätamäqä äneyätä, neyaqä quvqä eeqänäni ämetä, Ique äkiqumuaseqangi, Iqu suqä quvqä imäqäqunji, i ekqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii ne Kraisi Iqutä ämuonunanä, Iqueqä yänñänqetani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänjä inemäkätñqeyi.
 - b. Galesiya 3:13 Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä tiñäpqe äqänä: “Ämaqä tqu-tqu zä-hutati äunätqä iqu, iqu Goti Iqueqä hiñuä iqini qui imäkñqäqu hiän.” Inji, Kraisi Iqu Goti Iqueqä hiñuä iqini qui imäkñqäqu etä, ämaqäqune, kukñuä-suqä iu qänaknä miqeuta qui imäkñqänqä, angumä hänjä äyä inequmuatkqe.
 - c. 2 Pitä 3:9 Injä hitangi, Iqu “injä timäuanqiyä” ätetñqä-pa timäuatñqenqwe, ämaqä hui “Iqu hñganqä itqänä” ätätqänjuwä-qe, Iqu hñganqä miqä itqäuä. Iqu hui qui imäkñqänqwe mäwinyätangi, ämaqä eeqänäni suqä quvqe huätä vqatämäupñqä wingangi, maqänäni mimäqwe, i itqäuä.
2. Jisasi Iqu neyaqä anj ai ämakqe. Iutanji, Goti Iqu neyaqä suqä quvqä ai ävquatämäuaqetani, anji kñuä mäwqä danä yänä. (Ktqä 6b)
 - a. Ne anj qui imäkñqänqä iunqä äwäminqwe.
 - b. Ätnänjiqi itikimäqänqä 1:5b-6 Iqu nenyñqä kuapänä wingangi, Iqueqä häneqetä neyaqä suqä quvqä eeqänänjä iutani huätä äyä ämänatnämäukqeqä.⁶ Iqu Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäqatunqä Iqueqä ämaqä inemäkkqe. Injitani, yoqä naqetä yänänänqä nämatqä eeqänänjä iu miniqñqetä, ä hea ique-ique Iqutänä witäniqe. Aanjä naqäqakui.
 - c. Suqä quvqä huätä mamäuqä inqä qakui, tinji:
 - 1) Quvqä imäqweuqä suqä quvqe, hui hämänä imäuqi.
 - 2) Quvqä imäqä ique kima vqenqä, huätä ämamäuqi.
 - 3) “Quvqä indqueqä iqu nämatqä hui kima nyiyäqe”, mätkuä iqä.

- d. Goti Iqu neyaqä quvqä huätä ämamäüäqetäni, Iqu angini kjuä mälvqä yänä. Hipru 8:12 **I tinjä hitangi ätqä. Nyi quñqä qeqä dqangi, quwqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iunqe kima mälvqä itäm, iunqe, angi kjuä mindqänqä iqämqänä.**

D. Goti Iqueqä suqä qeqä imänqeta hingi vqä iqu metunqenqe, ne neqä-neuä äkiktqänätanä, suqä quvqenqä äkunmäknatunqe.

1. Suqä hñqu Goti Iqueni, Iqu neyaqä suqä quvqä di huätä ämamäütä, angi netmeqä diñqe, motquä eä. Oe. Iqu Iqueqä suqä äwiñqeutatä, suqä äñguä itqueqeutatäni, Kraisi Ique zä-huätatä hunätñqä iunqä ändowqatätä, neyaqä suqä quvqä huätä ämamäütä, angi netmetñqä kukñuä kuti ämäsäukqe.
- a. Goti Iqueqä qeqä imänqeta hingi vqä iqu, ii ne nätmätqä äñguä hui imäkqanqu, inqä mbqä änätapqä-panjä hmanji.
- b. He Iquenyqä quuvqä hiqiyqanquwitanji, Iqu angi häñjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä suqä hingi yanjä iqä iqesayi.
Epäsäsi 2:8-9 **He Iquenyqä quuvqä hiqiyqanquwitanji, Iqu angi häñjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä suqä hingi yanjä iqä iqesayi. Nätmätqä iinji, hiqä-hiuä imäknganquwita emakqä hmanji; Goti Iqu hinginäwa etapkqe.** ⁹ **Ii he wäunüä yänämäkäqñqä ipiyä iuta ämepinj-qae, heqä quikui ptqä äqänäpu hiqä yoqe haqä-iqä ämamänquwä ma, oe.**

E. Suqä qui imäkñqänqä iuta häñjä inequmuätätñqe, ne suqä quvqenqä äkunmäknätanä, wäunüä Jisasi Iqu ne angi netämetñqä diñqe imäkkqenqä quuvqä eqiyatunqe.

Goti Iqueqä suqä äñguä itqueqä di, ne suqä quvqä ävämetanä, Ique hiquamanjä wiyatunquä inemäkän. (Ktqä 6c)

Romä 2:4 **Goti Hanjuwä Iqu äñguä ikitquetä, hia quäuqä sinyqä hinuä äqänä äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqänä mäktapqä itñqe. Iqu äñguä kuapänä e käyä ikitqueqanqenqe, ii nätmätqä henginqä enqä-panjä äqunänä? Iqu, si tqä suqä quvqä iuta kunmäknñqä äktma äwätñqä, äñguä iinjä ikitquetñqenqe, maqñqä enñ?**

1. Suqä quvqenji huätä ävämetä, kjuä äkunmäknqenqeyi.
- a. Kukñuä qakui tinji: kjuä äkunmäknätanä, neqä änenqeuinä tuwä äwiyätan, Goti Iqueqänqä hiqumuänjä wiyatunqe.
- b. Neqä suqä yäuä iunji ämipokonanä.
2 Korin 5:17 **Ämaqä hñqu Kraisi Ique guä enqä-ma äkiuänqiyänqe, iqu ämaqä änyä-hänäqu eqi. Inji suqä yäuä iqu hma etä, änyä-hänä iqunänqä ipäqiyqi.**
- c. Goti Iqu suqä änyä-hänjä imäkqetäni, aanjä huitanjä kimäkänä.
Epäsäsi 4:20-24 **Ämaqä Kraisi Iquenyqä näqñqä etapäpiyä iqua, he suqä iquau imäkqäpñqänä mämetqueqä ikuwi.** ²¹ **Itangi nyi henyñqe, "Iqua kukñui qätä ai äwiyäpu, Ique guä eänqäma kiuänqänqanquwänqa, Iqueqä kukñuä naqä-qakuä Iqueqä-kiuänqä ätäänqä inqe, qu näqñqä ai etapkuwiqä" näqñqä injä eänänä.** ²²⁻
²³ **Iqueqä kukñui tinji. "Suqä yäuä, huiwä iqueqä äwiñqä iuta, hikänänjä iu ämequatätä, yätamäkqä mämeqñqä qui emäkqä iqueni, he huätä vquatämäupu, kjuä iqä änyä-hänjä iqu im mänätñqe, heqä äwqe anä qñqanä eänqä-pa hutepiyä.**
²⁴ **Itanga he suqä änyä-hänjä Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä eänqä-panjä imäkätä ekqä iqueni, a maqätpiyä. Suqä tqu, Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iutanjä eä, jänänänjä ikikinyänjä eänqä iiyi."**
2. Quuvqä heqäyqenqä
- a. Kukñuä qakui tinji: neqä häñjä pmeqä äñguä nemäkñqe, Kraisi Iqueqä hipa iqi äwinyanä.
- b. Suqä qui imäkñqänqä iuta häñjä inequmuätätñqe, neqä wäunüä iuta ma, Kraisi Iqueqä wäunüä imäkkqe iutayi.
Epäsäsi 2:8-9 (Yänji a tävä)

Ätnäniqi itikimäqäñqä 1:5b-6 **Iqu nenyñqä kuapänä winganji, Iqueqä häneqetä neyaqä suqä quvqä eeqänänä iutani huätä äyä ämänatnämäukqeqä.** ⁶ **Iqu Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatunqä Iqueqä ämaqä inemäkkqe. Initanji, yoqä naqetä yänänänqä nätmatqä eeqänänä iu miniñqetä, ä hea ique-ique Iqutänä witäniqe. Aanä naqä-qakui.**

- c. Si Jisasi Iquenji, tqä ämikiyqä naqä-que äqunänä, Iqueqä kuknui qänaknä iqangnä. Qakui iquesanji, ne Iquenji, "Naqäqukiyqä" ätuätqänju.
- d. Ne wäunüä ängüä hui ai imäkqangqu Iqu iuta inetmakqä hmayi. Oe. Inäqce, ne wäunüä ängüänänä inä imäkquatunquä diñqe, Iqu angji inqä änetmakqce.
- 1) Goti Iqu nenyänqä wäunui näwi ai imäkekqce.
Epäsäsi 2:10 **Wäunüä ängüänänä nenyqä näwinyä iekqä iu imäkquatunqä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu ne Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, häñä inemäkkqe. Inji ne tänga häñä tä äpmeñque, ii Goti Iquesanänji.**
- 2) Iqu atäunüä ai änatäukqce, ii ne Iqueqä ymeqä naqä-qakuänänä eatunquä diñqeyi.
Romä 8:28-29 **Itanga ne tinñqe näññqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquau ängüä iwimäkätñqä inqe, nätmatqä eeqänänä wäunüä anä imäkpnqä imäkätqäuä. Ämaqä inä iqua, Goti Iqueqä äwiñqe wimeniqä inqä tääqä ätuätumakqä iquayi.** ²⁹ **Iqueqä ämaqä inä iquauñqe, Iqu ainganji näññqä eätä, atäunüä äväqe, Iqueqä Ymeqä Iqutä asänänä hitangä, ga Ymeqä Iquenji, kuapänänä inä iquauqä kätequ pmeniqñqä, knuä guä ämäsäukqce.**
3. Ne quuvqä eqiyqangua, Goti Iqu neyaqä suqä quvqä eeqänänä huätä ämamäuätä, äwqä-kñuä änyä-hänä ikikinyänä di netapänä.
- a. Neyaqä suqä quvqä di, Kraisi Iqueqä häneqce, asinjä äqäyämänä.
1 Jonä 1:7 **Mä Goti Iqu itñqä-pa, ne we-hunqä iu äwquque, naqä-huinyä hetanguati, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Iqueä häneqce, neyaqä suqä quvqä dunji, eeqänänä asñä änaqiyämäuätä hmbupqä iqä mamäqä inamäkqñqe.**
- b. Ämaqä Goti Iqu häñä iqumuatkqä iquauñji, Iqu kuknuä mitqeunqä ätuma äwätä, "He suqä quvqä imäkqanguwitanji, hanjä-iqä meqäpnuiqe" matqä yän.
Romä 8:1 **Goti Iqu ämaque yätamäqä iinjä ävätäqetani, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämonñanjuwä iquauñqe, Iqu "He suqä quvqä imäkqanguwitanji, hanjä-iqä meqäpnuiqe" matqä yän.**
- c. Goti Iqu äwqä-kñuä änyä häñä di änatapätqä.
Epäsäsi 4:22-24 ²²⁻²³ **Iqueqä kuknui tinji. "Suqä yäuä, huiwä iqueqä äwiñqä iuta, hikänänä iu ämequatätä, yätamäqä mämeqñqä qui emäqä iquenji, he huätä vquatämäupu, knuä iqä änyä-hänä iqu im mänätñqe, heqä äwqe anä qñqanä eñqä-pa hutepiyä.** ²⁴ **Itanga he suqä änyä-hänä Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä eñqä-parñä imäkätä ekqä iquenji, a maqätpiyä. Suqä tqe, Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuä iutanä eä, jänänänä ikikinyänä eñqä iiyi."**
4. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä qokä-apäkä eatunquä diñqä inemäkätqäuä.
- a. Tänganji ne Goti Iqueqä ymeqä qokä-apäkä äpmeñju.
Galesiya 4:4-6 **Inji hiunji qäyunänä iqu eqanganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquenji ändowqatämepkqe. Iquenji, apäkä ne eñqä-manä ii änyueqanga, Iqu Israitqä iquauqä suqä iunji yäpä iqi äpmamiñqe.** ⁵ **Iqu iinjä ikqe, ii ne ämaqä kuknuä-suqä iqueqä ämineyqä yäpä iqi äpmeñquä iqune, mbqä neyämetsñqätä, itanga Iqueqä ymeqä naqä-qakuä hiatunquätänji.** ⁶ **Inji tänganji, he Goti Iqueqä ymeqänä ai äpmeqanguwitanji, Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueqä Quuvqe, heyaqä äwqä yäpä im äpmuatekqe. Itanga Quuvqe, ii qäqu kanmqä tääqe, 'Apäqä' ätätñqä Iquvi.**
- b. Nätämatqä eeqäpnänä Kraisi Iqu ämetä miniqä eñqä-pa, ne-pqe asä inji.
Galesiya 4:7 **Iutanji he wäunüä wiyqä hinginñqä mäpmeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmeñä. He iinjä äpmeñuwi, Iqu Iqueqä nätmatqä ängüä eeqänänä etapän."**

- c. Ne Kraisi Iqutānji zā huātati anā āungque, ii hānjā-pmeqā ānyā-hānjā metuŋquā diŋqeyi. Galesia 2:20 **Itaŋga nyi hānjā pmeqā ānyā-hānji āmakqe, ii Kraisi Iqu nyaqā yāpā-tām hānjā yqānā pmetāngi, nyi hānji iuta āpmeŋā. Itaŋgi tāŋgaŋi nyi qua tāu āpmeŋqe, ii Goti Hanjuwā Iqueqā Ymeqā Iquēŋqā quuvqā naqā-qakuā heqiyqā iutaŋji. Iqu qāqu nyinyqā aañā kuapānā āwinyātā, Iqueqā hānjā-pmeqe nyi aŋgi indmetŋqā āvquatāmāukqe.**
- d. Jisasi Iqu āquvepātā nesā āpme, Iqueqā Dŋā Āŋguānānjā Iquēŋi ānātapātqāuā. John 14:16-18, 23 Iwā Nyi Apique yatŋqā vqāŋgundi, Iqu heŋi Yātamāqā Huiziqu, hesā hea ique-ique anā āpme, yāŋnāŋqā emākātŋqā iŋqā etapātŋqānānyā.¹⁷ Yātamāqā Vqā iinjā Iqu, kukŋuā naqāqakuānānjā iutaŋā Dŋā Iquvi. Qokā-apākā qua tāutaŋji, qu Ique hiŋuā māquŋquā ipu, Iquenyqā ānā maŋqā ipiyitaŋji, Iquēŋi māmeqā ipŋqāuā. Injāqe, Iqu hesā anā āpmaka āpātŋqe, qānakŋi he hākā eŋga wātāniqeqā. Iutaŋji he Iquenyqe, nāŋqā āyā eāŋāuā.¹⁸ Nyi he ymeqā kanā-kāna maiqānānjā eŋqā-panjā, ānā mevquatāmāuqā imqānā. Oeyā. Nyi he emamniqeqā...²³ I tquāŋga, Jisasi Iqu kimaŋi ti ātukqe. "Āmaqā Nyiŋqā kiinjā āwinyātŋqā iqu, Nyaqā kukŋuā iuŋi qānaknā āŋguānā iqaŋguti, Njā Apiqu iquēŋqe kiinjā winyāŋqiyā. Itaŋga Yemātqiye iquenyqā āpāta, iqu tā nāweqā pmetenyueqā.
- e. Goti Iqueqā Dŋā Āŋguānānjā Iqu, Jisasi Iquēŋi qānāki āwivāndatunquā diŋqā ānevauquumuātātqā. Galesiya 5:16 **Nyi ii tiŋiŋqā etqā. Hiqā huiwi quvqā imākŋqā āwinyātŋqā iu qānaknā miqā ipŋqe, Quuvqā Āŋguā Iqueqā āwiŋqā iunā qānaknā ipu pmetāŋpiyā.**

F. Suqā quvqeŋi huātā āvāmetā, kŋuā ākunmākŋqā iuŋi, squā timāuniqi?

1. Suqā quvqeŋqā awā tqā.
1 John 1:8-9 **"Ne suqā quvqā maequenyqā" ātquque, quāŋgā kukŋuā inji neqā-neuā ātnātan, ga kukŋuā naqā-qakuānānji nesā māwiqā danā iqi.** ⁹ Mā **"Ne suqā quvqā iquenyqā" ātātān awā ātquque, iqu ātkqā-pa itā, suqā āŋguānānjā dunā iqāqu eā, ti yānā. Neyaqā suqā quvqā di qāpu huātā āmānamāuātā, āwqā-haŋuā ānyā, neyaqā suqā quvqā eeqānānji, asŋā ānaqiyāmāuātā hmbupqā iqā mamākqā inamākānā.**
2. Suqā quvqeŋqā māwiŋqā itā, tuwā āvātqā.
Esekiyāli 18:30-32 **Nau mi God, Bikpela, mi gat tok long yupela Israel. Long taim mi kotim yupela bai mi skelim pasin bilong yupela wan wan. Olsem na yupela i mas tanim bel na givim baksait long olgeta pasin nogut yupela i bin mekim. Sapos yupela i mekim olsem, orait pasin nogut bilong yupela i no ken bagarapim yupela.** ³¹ Bilong wanem yupela Israel i laik i dai? **Mobeta yupela i lusim olgeta pasin nogut yupela i wok long mekim, na senisim olupela tingting na bel bilong yupela na kisim nupela bel na nupela spirit.** ³² **Mi God, Bikpela, mi no save amamas long taim wanpela man o meri o pikinini i dai. Olsem na yupela i mas lusim sin na tanim bel na bai yupela i stap gut.**
3. Suqā Goti Iqu āwinyāŋqā dunā imākātŋqā kŋuā guā āmāsāuqā.
Wāuŋuāŋqā 26:20 **Kiŋganānji āmaqā Dāmaskusi iquau ātuātŋm, qānakndaŋji āmaqā Jerusālemā pmeqā iquautā, āmaqā qua eeqānānjā Jutiya iuŋā iquautā, itaŋga āmaqā Israitqā iqua qāyā hitaŋgi āmaqā huizi iquautā, awā tiŋā ātumiŋqeqā. 'He heqā āwqā ākunmākŋnāpu, Goti Hanjuwā Iquenyqā quuvqā heqāpiyā. Inji āmaqe, he āwqā ai ākunmākŋguwiŋqā nāŋqā maŋŋqe, suqā ii āmuātquapiyā" ātumiŋqeqā.**
4. Goti Iqu Kiqā-kioŋi nakunmākātŋqā yāŋnāŋqā-tānjā Iquēŋqā quuvqā heqāyan.
Pilipai 1:6 **He suqā iinjā imākātqātāŋguwitaŋji, Goti Hanjuwā Iqu heyaqā quuvqā yāpā im wāuŋuā ai emākātqātāŋqā iuŋqe, nyi nāŋqā tiinjā āmeqā. "Iqu wāuŋuā ii imākqāqe, māvquatāmāuqā, yqānā imākqā āwātŋqe, qāpŋi Kraisi Jisasi Iqu aŋgumā quvepātqāŋga hiāniqeqā."**

G. Tiwiqā āmaqā āwqā ākunmākŋguwiŋqā.

1. Āmaqā mbqā motaqā iqueqā tiwiqeyi.
Lukä 18:13-14 Itanga, āmaqā mbqā motaqā iqu, kiñä nāni ātqāuāqe, hiñi qāukuā haqā yātunji moqunqā da yāniqe. Iqu iqueqā suqā quvqenqā womba itā, quikuā ptqā āqānātā ti tuāniqe. 'Goti Hanjuwā Iquki, nyi āmaqā suqā quvqā imākqunji. Si nyinyqā qeqā ākimānānā.' ¹⁴ Nyi tiñä etqā. Āmaqā tqu anāmqa angi āwātāqāngani, Goti Hanjuwā Iqueqā hiñuā iqini aanā qāyunāñāqu hiāniqe. Itanga āmaqā huiziqu hmanji. Quati tinji. Āmaqā quwqā yoqe haqeu mamānganguwā iquauñi, Goti Hanjuwā Iqu māndi kittqiyenqiyā. Ināqe āmaqā iquauqā yoqe māndi kittqānganguwā iquauñi, Goti Hanjuwā Iqu haqa iqā mamāuāñqiyā" ātukqe.
2. Āmaqā hiunji naqānāñä 'Pendikosiuä' ātmiñuwāñga, Pitā iqu kukñuā tqāngi āwikuwā iquauqā tiwiqe.
Wāunūāñqā 2:37-38 Qokā-apākā iqua Pitā iqu kukñuā tqāngqe qātā āwipiñi, quwqā āwqā du uwqātāumauqāngā, yāunūā ipu, kñuā kuapānā indqānguwī. Inqāñi qu Pitā iquesā āmaqā wāunūāñqā āndowqatkqā huizi iquautā yatñqā tiñä āwikuwi. "Tatqāngūākenyā, ne ānā imākātunqūwā?" ³⁸ Iqu kimāñi ti ātukqe. "Goti Hanjuwā Iqu hiqā suqā quvqe huātā maemāuātñqā diñqe, he eeqānāñi hñqunā-hñqunā āwqā ākunmāknāpu, Jisasi Kraisi ne āmineyqā Iqueuā yoqeta asñā mapiyā. He inā imākqāngpqe, Goti Hanjuwā Iqu Hindñāmeqā Ique etapāñqiyā" ātukqe.

H. Suqā quuvqā heqiyqā iu a yāñāñqā āqātqe, suqā tiñä tqua ātimāuānā.

1. Kukñuā kiñganāñä iqu, quuvqā heqiyqe, kiqā-kiuāñā matqāuqā yān.
Jemisi 2:18-19 Itanga āmaqā hñqu, "Āmaqā hui quuvqā eqiyāpiyitani, hññā pmapñqe. Hui suqā āñguā du imākāpiyitani, hññā pmapñqā" ātqā-qe, nyi kimāñi ti tumā. "Si, suqā āñguā du mimākquki enqe, si quuvqā eqiyātqāñiqe, nyi nāñqē ānā itmā hemqe? Mā quuvqā heqiyqā nyaqe, suqā āñguā iqu qāsā enqe, ii āmākātqenqiyā." ¹⁹ Si quuvqe ti āyā eqiyātqāññā, "Goti Kiqā-kiuāñāñä Iquvqā." Ii āñguā hitāngqā-qe, dñā quvqā iquapqe, quuvqā asā i eqiyāpiyā-qe, iqua zā kiññā ipu, yāunūā-yāunūā itqāññā.
2. Kraisi Iqu sinyāñqā āpākuāñātā hññā āngum āvaukqenqā nāñqā āmetn, Iquenyqā quuvqā naqā-qakuā eqiyātqāññā.
Romä 10:9-10 Si ātnāñä iqi "Jisasi Iqu Naqāqueqā" awā ātuātñ, Goti Iqu Jisasi Ique qua āptekuwiuta āngumā naqā-qakuā āvauquumatqenqā nāñqā āmetn, Iquenyqā quuvqā naqā-qakuāñāñä heqiyqāngtqe, Goti Iqu, si hññā pmatñqā āngum ikitmen. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqā quuvqā naqā-qakuāñāñä heqiyqāngqetani, Goti Iqu jāñāññune inemākāñ. Itanga neqā quuvqā heqiyqāñqā ātnāñä iqi awā tquāngwati, Iqu āngumā inetmen.
3. Tāñqāñi tqā Āmikiyqā ānyā-hāññā-tāññā-qukiñi.
2 Korin 5:15 Inji Kraisi Iqu inā ikqā iunqe, āmaqā hññā āpmapiyā di, kñui quwqā-quwāñqāñā indqāmbu māpmeqñqe. Āmaqā iqua-qāuquauñqā āpākonātā qua buta āngi āvaukqā Iquenyqāñā indqāmbu pmepñqe.
4. Tqā Āmikiyqā Iqueuā yāpā iqi āpmanā, Iqueqā kukñui qānakñā wiqāññā.
Romä 6:16-19 Āñāñqāwā? He ānyā maqñqā enā? He āmaqā hñqueqā kukñui qānakñā ipñqā hiqā-hiuā āwimbqe, he iqueqā wāunūā hiñgi wiyqā pmepñqāuā. Āmaqā suqā quvqā iqueqā wāunūā wiyqā āpmamipqā iqua, iuta pizqā pākombn. Ināqe āmaqā Goti Hanjuwā Iqueqā kukñui qānakñā iqā āpmamipqā iqua, iutani qokā-apākā jāñāñä timāupñqāuā. ¹⁷ Nyi Goti Hanjuwā Iqueni 'āñguiqā' ātqā. Hiñuiqāñāñi, he suqā quvqā iqueqā wāunūā wiyqā āpmamijuwī. Itāñgi qānakñāñi, Goti Hanjuwā Iqueqā kukñui, āmaqā hñquauqā mañā iuta qātā āwikuwi, he qānakñā iqāpñqā quuvqā āyā eqākuwi. ¹⁸ He suqā quvqā iqu guā enqā-pa ekiqiyāmiñqā iuta, Goti Iqu hiñuinā eqāñāwqatātā, suqā jāñāñä iuqā wāunūā wiyqā āyā epmuatqeqe. ¹⁹ Hiqā huiwi yāñāñqāñqā maeqā eāpu, kukñuā

yänänäqeqe mämeqä iqanguwitanj, nyi suqä ne näqngä ämenquä iuta ämetm, kuknuä ktqä etqänä. Hiñuiqänäñi he suqä kiyämätqetä kuknuä-suqeu hiñgisanä iqetä, hiqä huiwä iutanä eeqänänju ämitngä hiñuinä äqunäpu, kuknuä-suqe ävasuäpu äyä äpmamiñuwi. Itangi tänganji, hiqä huiwi, suqä jänänä iqueqä wäunüä wiyqä pmetngä hiñuinä qumbiyä. Iutanji, he Goti Iqu enqä-pa jänänuen eäpu, Iqueqä qokä-apäkä- quenä pmapngänä.

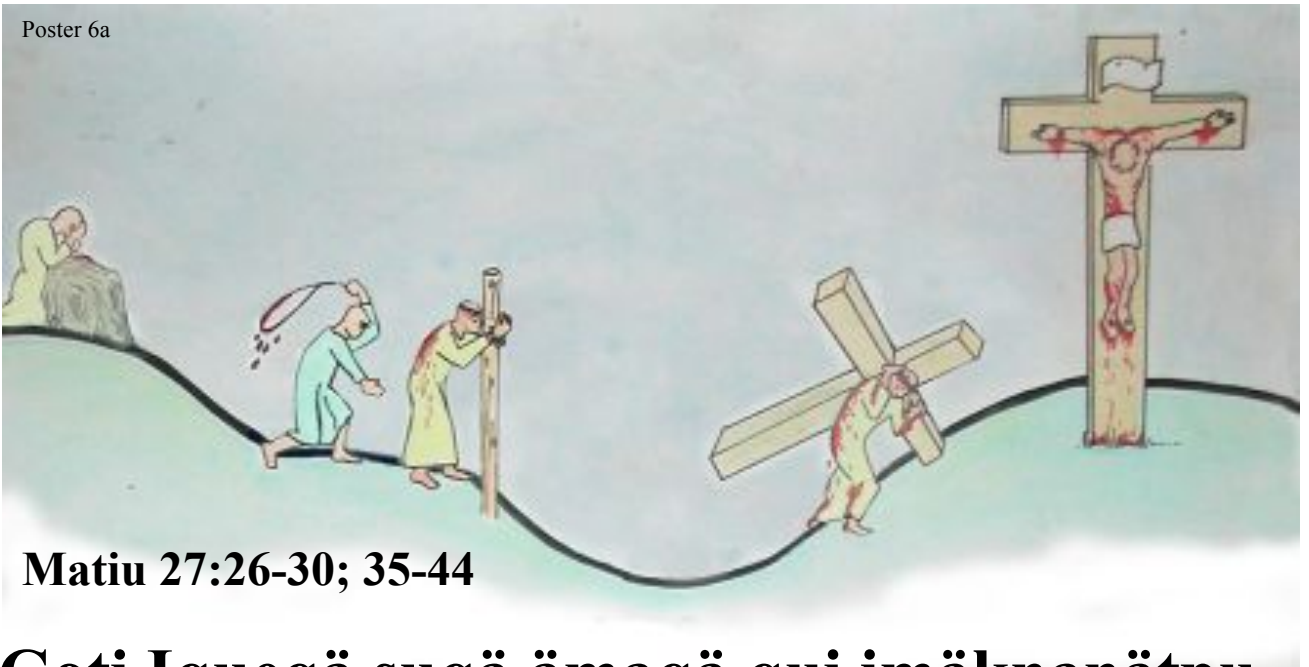
5. Quuvqä heqiyqä a yänänänqä qätqe, ii kiqä häkui äqiyänä. Häukui iinji, suqä Goti Iqu äwinyänqeyi.

Jemisi 2:14-17 Njqä nyämaqä iquenä, ämaqä hñqu "Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä" ätätä, iqu qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä inä iqueni, angumä hñä iqumuatäniqäta? ¹⁵⁻¹⁶ Tasiungua nanyinapi hui qäkämä aañqä eä, ymisanä dänqä itqätanguti, ga hesanä hñqu kuknuinä, "Goti Iqu ängüä ikimäkqanguti, si äwqä qeqä inqä äpman, dñä enqä, ymisanä dänqä miqä pmetätngä änyingji" ätuätä, äwa itangqeqe mäwqä iqäqe, iinji qäyuta? Oeyä.

¹⁷ Quuvqä heqiyqäpqe, inji. Quuvqä eqiyqä duñngä wäunüä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä eqiyqä ii pizqe.

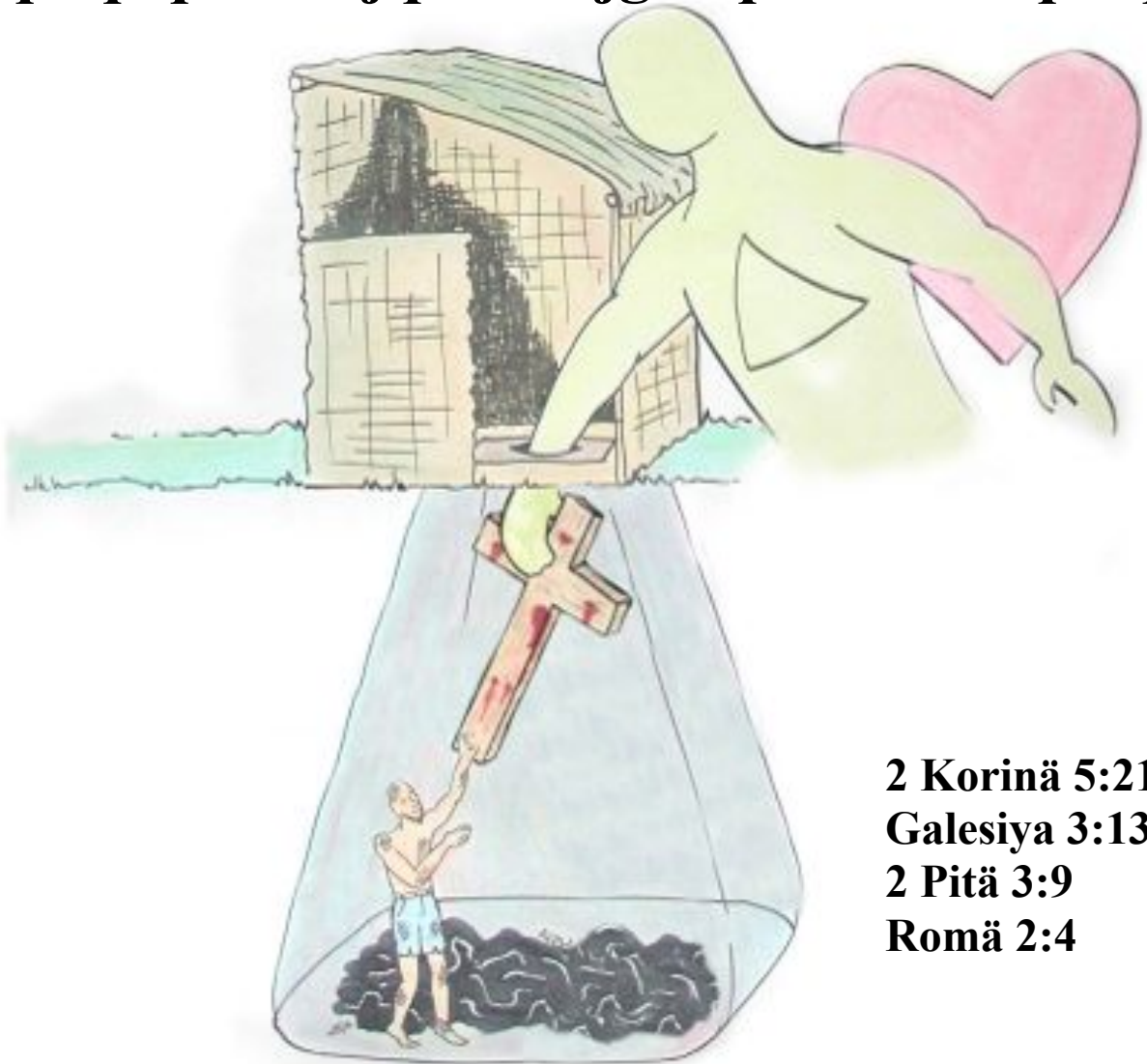
6. Si kñuä quvqä indqänätnä, hikänänä du äunüä-qe, Goti Iqu si mäkiuvquatämäuqä itä, si quannä äpaknätänä yuwä tändngä diñqä hiñuinä makqänqä yän.

Pilipai 1:6 He suqä iinä imäkätqätanguwitanji, Goti Hanjuwä Iqu heyaqä quuvqä yäpä im wäunüä ai emäkätqätangqä iunqe, nyi näqngä tiinä ämeqä. "Iqu wäunüä ii imäkqäqe, mäwquatämäuqä, yqänä imäkqä äwätñqe, qäpñi Kraisi Jisasi Iqu angumä quvepätqänqä hiäniqeqä."

Matiu 27:26-30; 35-44

**Goti Iqueqä suqä ämaqä qui imäknanätpu
iqanquwä iquau hänä iqumuatätŋqe, Iqueqä
suqä qeqä imänqeta hinqi vqe ämänätqueqi.**

**2 Korinä 5:21
Galesiya 3:13
2 Pitä 3:9
Romä 2:4**

Jisasi Iqu... neyaqä aṅi ai ämakqe!

Ne aṅä qui imäkṅqäṅqä iuṅqä äwämiṅque

Suqä qui imäkñqänqä iuta häñä änä inequmuatätñqe?

Poster 6c

**Suqä quvqeuni huätä
ävämetä, kñuä
äkunmäkñqenqeyi**

1.

**Neqä suqä
yäuä iuñi
ämipokonänä**

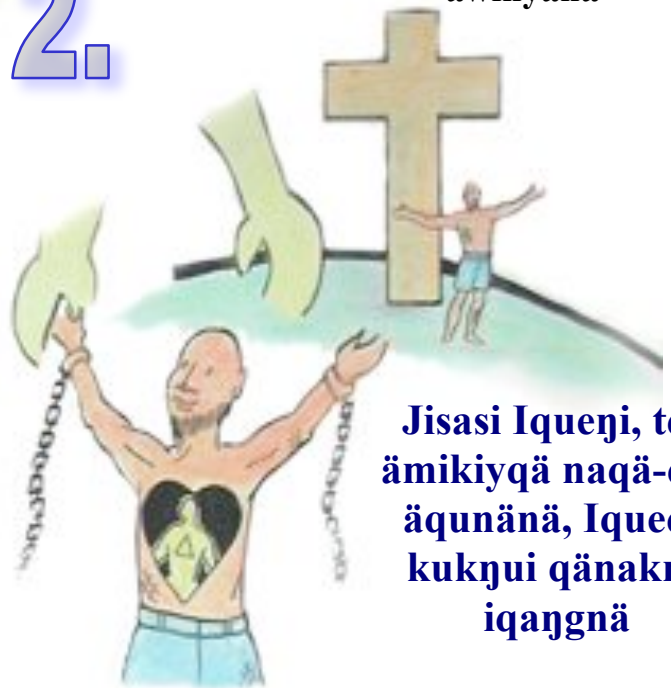
2 Korinä 5:17
Epäsäsi 4:20-24

Epäsäsi 2: 8-9
2 Korinä 5: 15
Romä 6: 22-23

Quuvqä heqäyqe

Neqä häñä pmeqä äñguä
nemäkñqe, Kraisi
Iqueqä hipa iqi
ävinyanä

2.

**Jisasi Iqueñi, tqä
ämikiyqä naqä-que
äqunänä, Iqueqä
kukñui qänaknä
iqañnä**

3.

**Goti Iqu neyaqä suqä
quvqä eeqänäni huätä
ämamäuätä, äwqä-
kñuä änyä-hänä
ikikinyänä di netapänä**

1 Jonä 1:7
Romä 8:1
Epäsäsi 4:22-24

4.

**Goti Iqu ne Iqueqä
ymeqä qokä-apäkä
eatuñquä diñqä
inemäkätqäuä**

Galesiya 4:4-6
Galesiya 4:7
Galesiya 2:20

**Jisasi Iqu
äquvepätä nesä
äpme, Iqueqä Dñä
Äñguänänä Iqueñi
änätapätqäuä
Jonä 14: 16-18, 23**

**Goti Iqueqä Dñä
Äñguänänä Iqu,
Jisasi Iqueñi qänäki
ävivändatuñquä
diñqä
änevauqumuätätqä.
Galesiya 5:16**

Hiqqä 7: Kraisi Iqueqä yoqe meqä-quvqe, ne näqqe änä heatuñquäwä?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäni, ii tiñi: Kukñuä tqueni, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä meqä iqua suqä qäyunä imäkqäpñqä diñqeyi. Bukä 1 Jonä iunji ti ätnä: suqä huizi iquauñqä äwiñqä iqu, ii ämaqä Kraisi Iquenqä quuvqä heqiyqä iquauqä suqä hiñuiqänjä iqueyi. Goti Iqu iquauqä äwqä-kñuä häñji äwokunmäkäñqetani, huiziñqä wingangi äñguä itquetqätanguwänga, ämaqe hiñuä uwqämbn. Iqua, suqä quvqä iunji anä mamonänqä-pa ipñqä oe, ikikinyänjä pmetäpñqe. Goti Iqueqä yänänänqä iutani, qu Setänä iqueqä mäkä huñqä iunji ämäwqätäupu, suqä quvqä yänänänqä iquauñji ävämepiyitani, Jisasi Iqu enqä-pa yasämänänjä-qua timäupñqänänjä.

Goti Iqu neyaqä suqä quvqe huätä ämamäutä, ti änatätqä: "Qu huiziquatä asänänjä ma, qokä-apäkä Nqänänjä iyi." Inji ne suqä quvqä iqutäni anä mamonänqä sñqä heatuñquäwä?

1. Ne suqä quvqä iqutäni anä ämonänänqä, neqä Naqä Iqu nenyänqä, änä miwimänqä yän. Ne suqä quvqe yqänä imäkqa äwätuñque, ii tiñä ämänätqueqi: ne Goti Iquenyqe änyä mañqä yqänä enju.
Hipru 10:26-29 **Harim. Sapos yumi kisim save pinis long tok tru bilong Krai, na bihain, long laik bilong yumi yet yumi wokabaut long pasin bilong sin, orait i no gat narapela ofa moa i stap bilong rausim dispela sin. Nogat.** ²⁷ Bai yumi pret nogut tru na wetim de bilong bikpela kot na dispela paia i hat tumas na i redi pinis long kukim ol birua bilong God. ²⁸ Yumi save, sapos wanpela man i kalapim lo bilong Moses, na tupela o tripela man i lukim na ol i autim tok long rong em i mekim, orait ol i no ken sori long dispela man. Nogat. Ol i mas kilim em i dai. ²⁹ Orait yupela i ting wanem long man i givim baksait long Pikinini Bilong God? Dispela man bai i kisim bikpela hevi moa yet. Blut bilong Krai i strongim nupela kontrak, em i bin mekim dispela man i kamap man bilong God stret na em i stap holi. Tasol nau dispela man i mekim olsem dispela blut em i samting nating. Na em i mekim pasin nogut tru long Spirit bilong marimari.
2. Ämaqä hui kñuä ti äwikqe: Poli iqu inqä änyä mañqä enä.
Romä 6:1-4 **Injä hitanqgetani, ne änä tatuñquwä? "Goti Hanjuwä Iqueqä nenyqä qeqä wutqe, aanjä yändiqä väñqä inqe, suqä quvqä imäkatuñqueqä" tatuñquäta?** ² **Aanjä oeyqä, änä matqä yan. Suqä quvqä imäkqä iunqe, ne ämaqä pizqä äpäkonguwä enqä-pañune eätan, huätä ai ävquatämäukque. Inji ne qänaknäni, suqä täunä änä iquatuñque?** ³ **Asnjä ämetanä Kraisi Jisasi Iqutä ämonänänqä iqune, injä dutani, Iqutä anä äpäkongque. He tänqe änyä mañqä enä?** ⁴ **Itani ne asnjä ämetanä, Kraisi Iqutä anä äpäkongque, Goti Kaniqu neñji, Kraisi Iqutä qua anä äptänaike. Inji Iqu Iqueqä yänänänqä naqänänjä itäni, Kraisi Ique qua äptekuwä iuta ävauquumatkqängani, nepqe, häñjä pmeqä änyä-hänjä iquenyä ämetan, suqä qänganä imäkminquä-pa mimikqä yatunqe, inä änevauquumatkqe.**
3. Ne suqä quvqä iqutäni anä mamonänqä, tiñä-pqenqä heatuñque. Bukä Jemisi iunji ti ätnä: ne Goti Iquenqä qäqi uwqanqquänqani, Iqu nenyänqä qäqi quvepänqiyä.
Jemisi 4:8 **He Goti Iquenyqä qäqä-iqi pñqä. Ga Iqu henyñqä qäqä-iqi päñqänä. Kñuä hñquaqu-hñquaqu ämapu, suqä quvqä iqä iquenä, hiqä hipaiñi asnjä huätä äqiyämäupu, hiqä qeqä-quuvqä imñi ikikinyänjä imäkmbu.**

Suqä quvqä ämaqä huizi imäkätqänjuwä di, ne qutä anä mimäkqä, ikikinyänjä änä äpmenju?

A. Ne mäkä itanä, Setänä mäkä huñqä iqueni ämäwqätatuñque.

1. Goti Iqueqä yänänänqä yätämäkqä äkiyänä (Ktqä 7a)
1 Jonä 4:4 **Nqä ymeqä isuenä, he Goti Iqueqäsuenä eäpu, hiñuä quangä tqä iquauñji qe**

āmāwqätāuätqānjā. Dnjā heyaqā yāpā im āpmeŋqā Iqu, dnjā yāñānāqŋqāqu eā, dnjā āmaqā qua tāutaŋā iu ānyānuwā iunji āmāwqätāuätangqā-qae, he injā i, i itqānjā.

- a. Setānā iqu ātimāukqe, āmaqā ne enqā-panjā asānānji. Iqu Goti Iqutānji asānānjā hma eā, iqueqā yāñānāqŋqā-pqe, Goti Iqueqe, iqueunji āmaāwqätāuā.
 - b. Ne yātamākkā neyātāŋqe, ŋjui Goti Iqueqā yāñānāqŋqenqānā indqāŋquatunqque. Kolosi 1:13 **Hiawiqā iu miqā iqueqā yāñānāqŋqā iu pmetaungua, Goti Iqu angī inetmetā, iqueqā ymeqā iquenyqā aañā kuapānā āwinyātŋqā iqueqā āmiqā iu āpmuatānaikqe.**
2. Setānā neqā quuvqā iqueqā mākā huŋqā iquenyqe, māki ānā eatunquāwā?
- 1 Pitā 5:8-9 **Dnjā quvqā henynqā āwqā ākasuwā-tānjā iqu, hiveqā layonqā enqā-pa, āmaqā hiŋuā āqunāqā duni tā ātāuātā āqiyāmdāuātŋqā hāwaqā yāñānāqŋqā ātākitŋqā iquenqe, he wānā wānā miqā, nāwi imākmbu, hiŋuā āqumbu pmapŋqe.** ⁹ **Inji he iquenyqe, hiqā quuvqā heqiyqā duni a yāñānāqŋqā āqātŋpu, hiŋuinā māuqunqā qāŋqanā hipŋqe. Āmaqā qua āwitqutŋqā-pa, quuvqe he eqiyātqāŋuwā-pa eqiyātqāŋuwi, qu-pqe tmi-tmiqā tqe, he āmetqāŋuwā-pa i metqātanguwiŋqe, he nāqŋqā āyā eātqānjā.**
- a. Neqā mākā iqā iqu yāmwiqā neyātŋqenqe, ne hui mimāuqā yan.
 - 1) Si tqā-tāuāŋqā ŋjuā āŋguā indqānyā. Si suqā quvqā huitānjā-huitānjā ākisquau tuwā wiŋqā yāñānāqŋqā maiqā hitaŋŋiŋqā? Suqā quvqā duni āŋŋga maqānā āmikŋquatātŋqāwā?
 - 2) Wahu! Neqā huiwā iqueqā āwiŋqā iutānji, suqā quvqā iuŋqā yamwiqā nemen. Jemisi 1:14 **Ne neqā suqā quvqā imākqā dunqā neŋqā iqu, ne quangā āmāneqāpimā suqā quvqā imākatunquā yamwiqā neyqonā.**
 - b. Mākā iu qui mimākŋqenqe, ne Goti Iqueqā qākāmā āmimāknanā (Ktqā 7b) Epāsāsī 6:10-13 **Nyaqā kukŋuā yāpaki, tiinji. He Naqā Iqutānji guā enqā-ma ākiuāŋqānāpu, Iqueqā yāñānāqŋqā aañā naqānānjā iutānji, yāñānāqŋqā yāndi-yāndi imākmbŋqe.** ¹¹ **Setānā Goti Hanjuwā Iqutā mākā huŋqā iqueqā kukŋuā quangitā yamāwiqā iqetā emeqangutqāŋgānji, he yāñānāqŋqā tqāupnuwā diŋqe, āmaqā mākā iqā iqua imāknāŋuwā-pani, Goti Hanjuwā Iqu heqā etapātŋqe imākŋgāpn.** ¹² **Nyi ii etqe, tiināŋqā etqā. Ne mākā āunātunqque, āmaqā nesā asānānjā iquautā hmanji. Ne māki, dnjā quvqā yāñānāqŋqā huitānjā-huitānjā-tānjā, awā yeqā āpmeŋuwā ā qua tque hiawiqā im qotāuāmā itqāŋuwā iquatā āuānātqānu.** ¹³ **Injiŋqā nyi tiinā etqā. Goti Hanjuwā Iqu nātmatqā mākāŋqā imākŋqā etapātŋqe, eeqānā āŋguānā imākmbu nāwinyā pmetangpiyā. Inji mākā ātimāuqāqe, pāmā ātqāupu, mākā yāñānāqŋqā ipŋqā. Itanga māki qāpu āpāwātqā-qe, yāñānāqŋqā āpakānā e tqāuātŋqe.**
 - 1) Āwqā qonaqe, ii kukŋuā naqā-qakuinqā ktqeyi.
 - 2) Zā mŋāqŋqā neyaqā quikuā iu ktqā pmuātāŋqe, ii suqā jānānānjā imākqŋqā ktqeyi. Epāsāsī 6:14 **Yāñānāqŋqā iinjā tqāuātŋqe, suqā kukŋuā naqā-qakuā iqueni qātā āŋguānānjā āwiyāpu qānaknā iqe, aquvā eāŋqā-pa heqā quanguā iqi yāñānāqŋqā āmāsānāpu, itanga suqā jānānānjā iu imākqe, nātmatqā ktqā pmuātāŋqe, quikuā iqi āpmuātānāŋuwā-pa, iinjā pmuātānātangpu.**
 - 3) Sukiū āmuasmāŋqe, ii ne Goti Iqueqā kukŋuā āwqā-hanjui inqā diŋqā awā tuākiquatunquā nāwinyā imāknātunquā iutānjā ktqeyi. Epāsāsī 6:15 **Itanga Goti Iqueqā kukŋuā āwqā-qeqi imbu pmeqŋqā imākqā iqueni, sukā āmuasmāŋqe āmuasmāunuwā-pani, a yāñānāqŋqā āqātŋpu, nāwi imākmbu pmetangpu.**
 - 4) Zā mŋāqŋqā hipa iu a āqātqe, ii quuvqā heqiyqā iutānji ktqeyi. Jisasi Iqu tqā hānjā-pmeqā iunji tqā Naqāquyi. Iqueqā yāpā iqi āpmanā, qanakinyā iqangnā. Epāsāsī 6:16 **He iinjā imākmbu, ga tiinjā-pqā iqueni, inā imākŋgāpŋqe. Suqā quuvqā heqiyqā iqueni, nikŋqā enqā-ma ktqā āmāqumuātānāpu, Setānā Goti**

Iqutä mäkä hunqä iqueqä zi tä hänaqä sqee, heyaqä huiwiunqä äumepqangutqe, huätä epmäkpñqä.

- 5) Nyuänä iu ämuasmäuqe, ii honaqä Goti Iqu ämaqeü hñjä anji iqumuatätñqä iutanä ktqeyi.

Epäsäsi 6:17 **Goti Hanjuwä Iqu he hñjä ai emäkäqumuatekqä iinqe, hiqä kñuä indqänqä imñi, nyuänä ktqä pmuätänqä ii eänqä-pa ämuämuasmäupu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui Dñä Änguä Iqu etapätñqe, ii ipäqäyunuä eänqä-panä-qae, a yänänäñqä qätätñqe.**

- 6) Dñä Änguä Iqueqä hionaqä yaqñquä: i Goti Iqueqä kukñuä äñguänäñiyi.

Epäsäsi 6:17 Yänji a tävä.

- 7) Goti Iqueqä Dñi Iqueqä yätamäkqetä, Goti Ique tääqä ätäpu, nätämatqä eqänänjiqä hea ique-iqenji yatqñqä vqangpu.

Epäsäsi 6:18 **Suqä iquau imäkñqä ipiyänjani, Dñä Änguä Iqu emäkqanguti, suqä Goti Hanjuwä Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tqä iqueni mävuqatämäuqä pa ipu, a yänänäñqä qätätangpu. Tääqä ätäpiyänjani, enyqä enganguti ävquatämäupu matqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänä iunqä-pqe, inä äpakänä tqangpu.**

- 8) Pämäñi, quuvqä heqiyqä dutanä tqäuätangpu

Epäsäsi 6:13b **Iñi mäkä ätimäuqäqe, pämä ätqäupu, mäkä yänänäñqä ipñqä. Itanga mäki qäpu päwqangqä-qe, yänänäñqä äpakänä e tqäuätñqe.**

- 9) He hea Setänä iqu yamwiqä eyqangani, quuvqä eqiyäpu yänänäñqä ätqäupñqä diñqe, Goti Iqueqä qäkämä eeqänä mimäkñgangpu.

Epäsäsi 6:11 **Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä hunqä iqueqä kukñuä quangitä yamäwiqä iqetä emeqangutqänjani, he yänänäñqä tqäupnuwä diñqe, ämaqä mäkä iqä iqua imäkñänjuwä-pani, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqe imäkñgäpn.**

- c. Ne aquvä anä äqänätanä, mäkä eanä

Galesiya 6:2 **Heyämaqä hñqua hañä-iqä äkiki ämequwi, he heqäänä imäkmbu, yätamäkqä imbñqe. Inji he iinjä imäkquwi, ii Kraisi Iqueä suqeunji, qänaknä qäyunä iqä.**

3. Suqä quangä iqua he hiñuä pisqä emäkqenqe, wimasipu!

Hipru 3:12-14 **Ol brata, yupela i mas was gut. Nogut wanpela brata namel long yupela em i gat tingting nogut long bel bilong en na em i lusim bilip na i givim baksait long God i gat laip.** ¹³ **Olgeta de yumi save kolim "Nau" tasol. Olsem na long olgeta de yupela wan wan i mas givim gutpela tok long ol arapela manmeri bilong God, na kirapim tingting bilong ol, nogut pasin bilong sin i giamanim wanpela bilong yupela na em i pasim strong bel bilong en.** ¹⁴ **Taim yumi stat long bilip long God, yumi bilip strong tru. Na yumi mas mekim bilip bilong yumi i stap strong tru i go inap longtaim bilong yumi dai. Sapos yumi mekim olsem, orait yumi stap ol poroman tru bilong Kraisi.**

4. Mäkä hunqä ique ämäwqätäuñqä yänänäñqä, änä itan ämetqunju?

- a. Jisasi Iqueqä yoqe iutanji.

Luke 10:17 **Qänakñi ämaqä Jisasi Iqu ändowqatkqä iqua aquvänä ipu angum äpkuwi. Äppiñi, ti ätukuwi. "Naqä iquki, ne saqä yoqe tqangua, dñä quvqä iqua neyaqä kukñuiu qänaknä iquwiqä."**

- b. Apqä ätäpu, Goti Iqueqä yoqe haqä-iqä mamäuatunqä. Suqä iquesanji ne Goti Iqueqä suqenqätä yätamäkqenqätä kñuä yänänäñqä ämetqunju.

Kolosi 3:16 **Kraisi Iqueä kukñui hiqä kñuä-äwqä imñi meanqä manguä emnätätñqe, tiñä imäkqäpnqe. He näñqä äñguänäñi, Kraisi Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näñqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä äñguänäñinä imäkqäpnqä**

ämotquepu, apqä huitañä-huitañä ätäpu, näqñqä vqäpñqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä haqä-iqä ämamäupu ätätqänjuwitä, itanga apqä huizi iquatä ätäpiyängañi, hiqä äwqä imñi Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpñqe.

- c. Goti Iqueqä kukñuä iutañi. Ne Iqueqä kukñui näqñqä ämetan, yänänäqñqetä tatunque. Matiu 4:8-11 Iqu inä tquanga Setänä iqu angumä itmetä qoqonä haqä naqä yimänä hñquenyqä ätuma äyäqe, aña-himqä eeqänänä qua täunjitä iquauqä nätmätqä änguä eeqänänä itä ämotquakqe. ⁹ Itañi iqu tinä ätukque. "Si qonä änäuktäuätnä nyaqä yoqe haqä-iqä ämamäuqangtqe, nyi eeqänänätä si ktapmqänä." ¹⁰ Inäqe Jisasi Iqu "Setänä iquki, huätä nyivämayä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunñi ti äqänänä" ätukque. "Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenyä, äwoktäuätnä yoqä haqä-iqä ämamäuätn, Iqueqä wäunjuinä iqanginyä,' ätä äqänänä" ätukque. ¹¹ Inganñi Setänä iqu Ique ävämeqanga, enätqä iqua äpäpu Ique yätamäkqä äwikiwi.
- d. Ymäsanñi manqä ipu, Goti Iquenyqä täuqä ätqangäpu. Wäunjuänqä 13:2-3 Hiunñi hñqueni, iqua Naqä Iqueqä yoqä haqä-iqä ämamäuäpu buayä manqä pmetanguwängañi, Hindñä-meqä Iqu iquau tinä ätukqe. "Nyi Banäpasi iqesä Soli iqesä wäunjuinqä äteqäqeqä. Wäunjuä tä imäkäyñqä, he iquaqi Nyinyñqä atäunjuä inä ipiyä" ätukqe. ³ Iqu e tquanga, iqua buayä manqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, iquaqi hipa haqä-iqä äwiyäpu, wäunjuänqä ändowqatkuwi.
- e. Kraisi Iqueqä häneqätä neyaqä quuvqä heqiyqä hea ique-ique awä ätuätñquetä Ätnänñiqi itikimäkqänqä 12:11 Ga neqä tasi-nguäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqetatä, Iquenyqä kukñuä awä ätminjuwitatäñi, yänänäqñqä ämepu, mäkä hunqä iqueni ämäwqätäuäpu, quwqä häñä-pmeqä diñqe kñuä mämeqä ipu, quwqä mäkä hunqä iqua pizqä päsqenqe zä miqä danä ikuwi.

B. Ne suqä quvqä a yänänäqñqä änakiqitätñqä iquauñi huätä ätnämäuätanä, suqä änguänänä iunqä äkunämäkñatunque.

1. Setänä iqu neqä quuvqä heqiyqä du yamwiqä äneyätä, suqä quvqä imäkätunquä äneyqiyqanga, inä imäkätunque. Epäsäsi 6:10-17 Ai imäkqa äpquä yängi hinguä äqänätanä, a täuatunquä.
2. Ämaqä huiziqua neqä quuvqä heqiyqä du yamwiqä äneyäpu, suqä quvqä imäkätunquä äneyqiyqanguwänga, inä imäkätunque. Ipäqäkqenqä 39:6-12 Orait Potifar i larim Josep i bosim olgeta samting bilong en. Na em yet i no wari long wanpela samting. Nogat. Em i tingting tasol long wanem ol samting em i mas kaikai. Josep i gat strongpela bodi na em i luk nais tru. ⁷ Olsem na i no longtaim na meri bilong Potifar i aigris long Josep na i tokim em olsem, "Yu kam slip wantaim mi."
⁸ Tasol Josep i no laik na i tokim em olsem, "Bos bilong mi i makim mi long bosim olgeta samting long dispela haus, olsem na em i no save wari long wanpela samting.
⁹ Mi gat wankain namba long dispela haus olsem em yet. Em i no tambuim wanpela samting long mi. Nogat. Tasol em i no tokim mi long slip wantaim yu, long wanem, yu meri bilong en. Olsem wanem bai mi mekim dispela pasin nogut tru? Sapos mi mekim olsem bai mi mekim sin long ai bilong God." ¹⁰ Na long olgeta de meri i wok long askim Josep long slip wantaim em. Tasol Josep i no harim tok gris bilong em, na em i no slip wantaim em, na em i no i go klostu long em.
¹¹ Long wanpela de Josep i go insait long haus, bilong mekim wok bilong em. Na i no gat wanpela wokman i stap. ¹² Orait meri bilong Potifar i holimpas saket bilong Josep na em i tok olsem, "Yu kam slip wantaim mi." Tasol Josep i lusim saket bilong em long han bilong dispela meri na em i ranawe i go ausait long haus.

3. Neqä änenqe, neqä quuvqä heqiyqä du yamwiqä äneyäpu, suqä quvqä imäkatunquä äneyqiyqanquwännga, inä imäkatunque. (Ktqä 7c)
- a. Jisasi hänjä ikqumuatätä Ämikiyqä Naqä Iquenyqä näqngqä ängüä matngqä yätamäqä äkiyqä suqä imäktngqä inqe, yänjä äqänqanqn. Suqä inji, Goti Iqueqä kuknui qätä wiyqe, ä Iquenyqä tääqä tqe, itanga quuvqä heqiyqä iquatä aquvä äqngqä iquayi. 1 Korinä 9:24-27 **Hänä qanjä tnänjä iunji, ämaqä hngqua qanjä tnänjä äwäpiyä-qe, nätmätqä hiñuiqä timäutqä iquenyqä näñi epqe, hngunä hiñuiqä ätimäüatä ämen. He inqe, näqngqä-qae, hepqe nätmätqä inji, inä mapngänä yänjä mäkä qänqanqpu.** 25 **Ämaqä hänjä huitanjä-huitanjä itqänuwä iqua, qu kiqä suqä iunji qänaknä ipu, yänjä mäkäqngqe. Nätmätqä hänjä iu hiñuiqä e ätimäupiyä iuta ämapqe, ii qui imäknäniqe. Inqäqe nätmätqä ängüä ne näñi metunquengqä kñuä indqänatunquä ii, qui mimäknqä yäniqe.** 26 **I hitangi nyi qanjä tnäñi, hingi uwqämqä miqä itqänjä. Ämaqä hngqu nätmätqä hmbinyqä, ipu metngqä kñuä indqänätä imäktngqä-pa, imäktqänjä. Tiñänqä hmanji. Ämaqä häñju mäkä iqä hngqu huiziquengqä hipai, squnji yunuinä ämeqäqä-panjä inänqä miqä itqänjä.** 27 **Nyi ngä huiwä iqueni, iqu nyaqä änyinqä iunji, qänaknä nyätngqä diñqä ptqä hämänä äpäsätqänjä. Nyi inji mimäqä itm, kukñuä awi, ämaqä huizi dunä ätumuitmqe, mä nyi nätmätqä ängüä näñi äwiñqä di mämeqngqä.**
- b. Goti Iqueqä Dnjä Ängüä Iqu tqä hänjä äpmeqä iunji ämikiyätngqä hiñuinä qunyä. Iqu neyaqä yäpä tängisanji nakunmäkänä. Galesiyä 5:16 **Nyi ii tiñinqä etqä. Hiqä huiwi quvqä imäknqä äwinyätngqä iu qänaknä miqä ipngqe, Quuvqä Ängüä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä ipu pmetangpiyä.**
- c. Kñui suqä ängüänänjä Goti Iqu äwinyänqä iquauñqä indqänqngqe. Pilipai 4:8-9 **Nqä nyämaqä iquen, tänganji nyi kukñuä tä qäpu etätäm, tiñä-pqä hui inä etmqe. Hiqä kñuä indqänqä imñi, kñui suqä ängüänänjä Goti Iqu äwinyänqä iquauñqä indqänqänqe. Suqä iinjä iqua, naqäqakui, jänänänji, ikikinyänji, itanga yoqä naqä täñä eäpu, suqä huiziquaunji ämäwqätäuänqä, iquayi.** 9 **Wäunuä nyi imäktätangä he hiñuä äñqänäpu, kukñuä nyi awä etätqätangä qätä änyiyäpu, näqngqä nyita ai ämetqänjuwi, hepqe yamäwiqä inä imäqäpngqe. He iinjä imäktätänjuwi, Goti Hanjuwä äwqä-hanjuä Imäqä Iqu hesä anä pmetän.**

Ne ququvqä eeqäpnänji ävämetanitanji, Jisasi Iqu enqä-pa yasämänänjä-qune timäuatunquänänjä. 2 Korinä 3:18 **Inji neni, yuä neqä hipenji, ktqä mänaqumätäuqä pa iä. Naqä Iqueqä wenyä-hunqe nenyngqä äpätäqetani, ne hiñuä yäqngqä enqä-panjä eanä, we-hunqä nesani, ämaqä huiziunji äwiyanä. Ne we-hunqä iqueni aanjä hävemänänqä ämetanita, änakunmäktäqetani, Naqä Iqueqä ktqä enqä-panjä inä eanä, suqä Iqu imäktngqä-pa imäktqänju. Wäunuä iinjä, Naqä Iqu, Dnjä Iqu eä, i imäktqäuä.**

Jisasi Iqu enqä-panjä eqenqe, ne Iqu iminqä-pa qe-qeqi ii iqa uwqatunque. Iqu neyaqä hänjä pmeqä iunji, Iqueqä jänänä etngqä diñqä inemäktqä.

Jonä 10:10 **Quwä meqe äpquwi, quwä ämepu, piyqä äpäsäpu, itanga qui imäqä dinänji. Nyi injä maetqe, nyi äpqäqe, qu hänjä-pmeqngqenqe äwa miqä mapngqenqä iyi.**

Ne Jisasi Iqu enqä-panjä eatunqä nengangutqe, Iqueni anä ämoñnätatunque.

1 Jonä 2:24 **Kukñuä änyänännga ai qätä äyä äwiyanjuwi, hiqä kñuä dunji a yänänänqngqä qätngqe. He injä itqäpi, hea ique-ique Ymeqäquesä Kaniquesä ämoñämbu, naqä-huinyä pmeñqe.**

Kraisii Iqutä ämoñänqqe, ii tinji: Ique mäwquatämäuqä, Iqutä näweqä anä pmetatunque. E äpmentanji, ymisanjä häukui kuapänä äqäyätänqä-panji, ne suqä ängui kuapänä i imäqquatuñque.

Jonä 15:4-7 **He Nyi nyinätangpi, Nyi he hinyätmqeqä. I hitangi guä wainqä hutäkñi kiqä känäu mauqngqä enqe, hutäkñä iinjä häukui maqiyqä yänqiyä. Ga asä inji, he Nyi manuqngqä injuwi, häukui maqiyqä ipnä.** 5 **Nyi Nqä-näuñji guä wainqä iqunä hitangi, he hutäkñä iquenjqä.**

Ämaqä tqu-tqu Nyi nuqänätanguti, Nyi ique äuqänmitmqe, iqu häukui kuapänä qiyänqiyä. Iwä he Nyi änivquatämäquwi, nätmätqä hñqu he änä mimäkqä ipñqäuä. ⁶ Ga ämaqä hñqu Nyi manuñqä inqä iqu, guä hutäkñä huätä tävämäuqangä yäuä äpiqä-panä iquvi. Iwä hutäkñä e ätävämäppqä iquauñi, ämepu tä bu tnämäuqangpi, tä nänqiyä. ⁷ He Nyi nuqänätangä, Nyaqä kukñui he euqänätanguti, ga he heqä enqeta yatñqä iqanguwänga, ii ätimäuänqiyä.

HEA WIQE

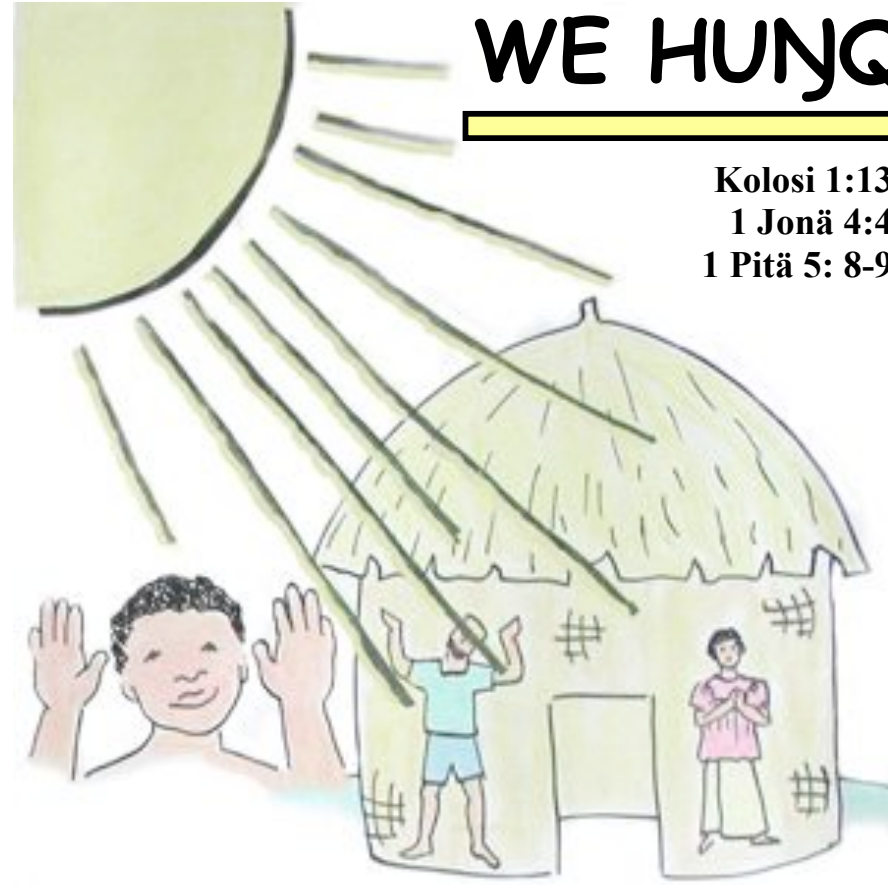
Jonä 8:44
2 Korinä 11:14
(Hiqqä 4 A2 hiqyä qunyä.)

Miqä iqu: **Setänä**
Qakui: **quangä tqe**
Suqä naqe: **tqä-täuänqä äkinqe**
Iutañi: **qui imäknqeyi**

WE HUNQE

Kolosi 1:13
1 Jonä 4:4
1 Pitä 5: 8-9

Miqä iqu: **God**
Qakui: **naqä-qakuä tqe**
Suqä naqe: **Goti Iquenqätä huizi**
iquaunqätä äkinqe
Iutañi: **äwqä yeeqätä äwäqä hañuitäyi**

Setänä neqä quuvqä iqueqä mäkä hunqä iquenyqe, mäki änä eatuñquäwä?

Epäsäsi 6:10-18

Tääqä tqe:

Goti Iqueqä
Dñi Iqueqä
yätamäkqetä,
Goti Ique tääqä
ätäpu,
nätämatqä
eqänäñiqä hea
ique-iqueñi
yatqñqä
vqanqpu

Nyuänä iu ämuasmäuqe:

Goti Iqu ämaqeu hänä anqñ
iqumuatätñqä

Zä mñäqñqä:

quuvqä heqiyqe —
Jisasi Iqu tqä hänä-
pmeqä iuñi, tqä
Naqäquyi. Iqueqä
yäpä iqi äpmanä,
qanakinyä iqanqñä

Quikuä iu mipñqe:

suqä jänänänä
imäkqe

Äwqä qonaqe:

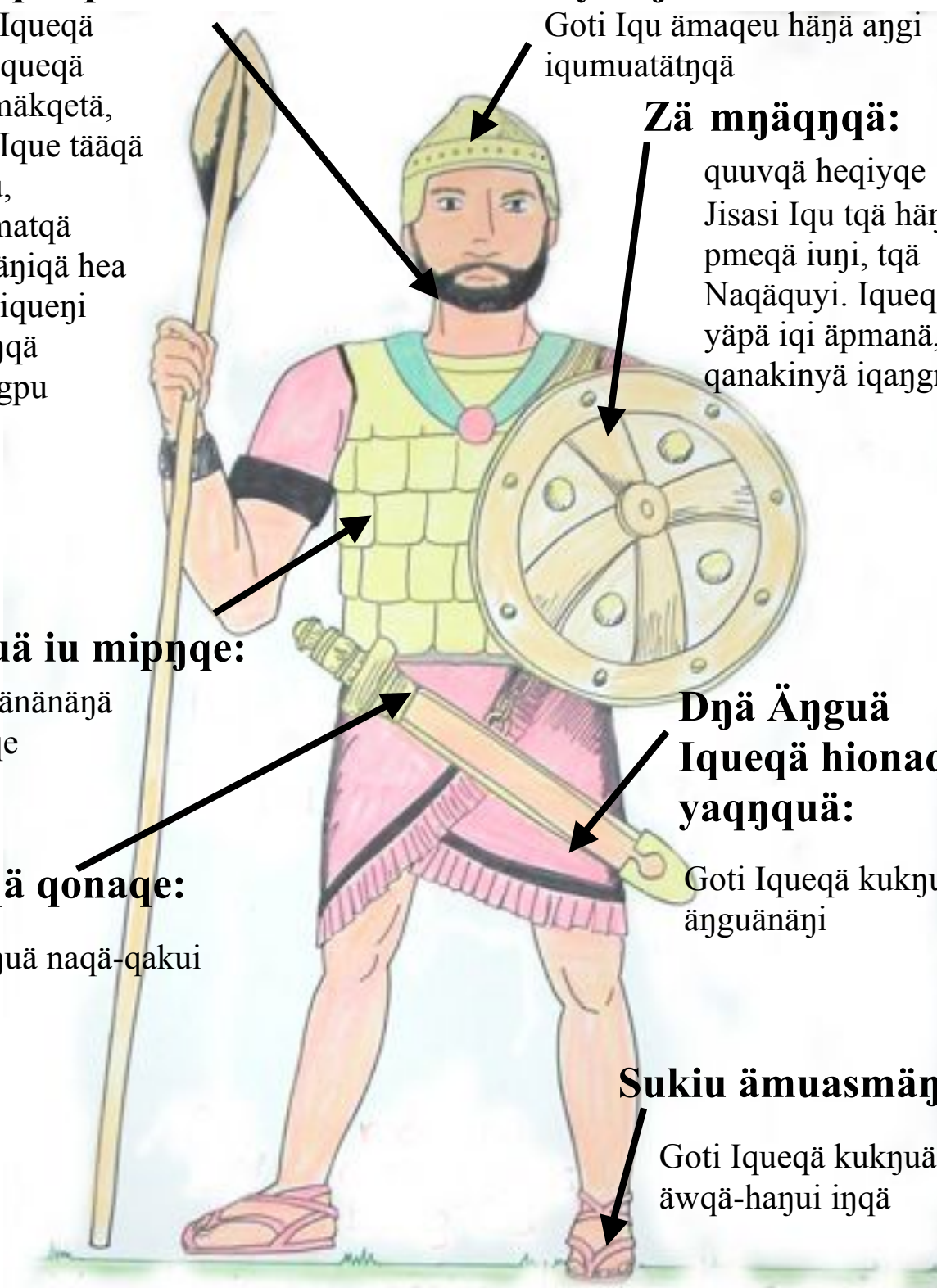
kukñuä naqä-qakui

Dñä Äñguä Iqueqä hionaqä yaqñquä:

Goti Iqueqä kukñuä
änqñänäñi

Sukiu ämuasmänqe:

Goti Iqueqä kukñuä
äwqä-hañui inqä

“Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä hunqä iqueqä kukñuä quanqñitä yamäwiqä
iqetä emeqanqñutqanqñi, he yänänänäñqä tqäupnuwä diñqe, ämaqä mäkä iqä iqua
imäknänqñuwä-pañi, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqe imäkñqäpn.”

Epäsäsi 6:11

Ne suqä quvqä a yänänäqqä änakiqitätñqä iquauni huätä ätnämäuätan5ä

Apqä 119:11. Nyi Tqä hinuä iqi suqä quvqä mimäkkä ymqä inqe, Tqä kukñui nyaqä kñuä indqänqä iu ämaekqe.

Quamä änguä pmeqenqä 4: 14-15. Yu no ken wokabaut long rot bilong ol man nogut, na yu no ken bihainim pasin bilong ol. Yu mas abrusim tru dispela rot na yu mas i go i stap longwe long en.

Jonä 15:5. Nyi Nqä-näuäni guä wainqä iqunä hitangi, he hutäkñä iquenjqä; he Nyi änivquatämäuquwi, nätmatqä hñqu he änä mimäkkä ipñqäuä.

2 Korinä 6:18,7:1 ""Naqä Yännäqqä Eeqänänä-tänä Iqu tiñä ätätqänä: 'Nyi heqä Heniqunä hitangundi, he Nqä ymeqä etpñqänänyä.'" Iutanji Iquenjqä zä nenganguti, Iqueni neqä Naqä enqä-pa äqunätan, suqä ikikinyäninä imäkquatuñquänänji."

Hiqqä 8: Ne ämaqä quvqe inetqueqanguwitañä äwqä-tnäni, qaku äkiuta muätnämäuatunqe?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäni, ii tiñi: Hiqqä tquenji, suqä quvqä iquesañä äwqä-tnäñä ävquatämäuqe, ätnäñä iqi ämainä. Suqä iñä iquenqe, Jisasi Iqu kukñuä ätminqenqä hinguä qunatunqe. Ga ämaqä ne quvqä itquakquä iquauñi, "oänä" ätuätanä, quwqä nenyqä äwqä-tnäñä äwinyänqe, huätä mänatnämäupñqä yatñqä vatunquenqä tatunqe. Itanga ne huiziunqä äwqä-tnäñä änenyänqe, huätä äñä itanä muämuatunquä iunqä-pqä qäsä tatunqe.

A. Äwqä-ikuänjuä inqe (Ktqä 8a)

1. Äwqä-ikuänjuä inqä ätimäuatñqe, ii ne neqä äwqä-tnäni makittqñqä iutanji.
2. Ktqä näqñqä nätapñqä: si yuki hui ätävesqe, huäqä äuatätnä änguänä mämiqä imittqe, änguä makimänqä yän. Kimañi, yukä quvqä kuapä eqanga, duta iqua huätä qe ätävämäuänqiyä. Inqä dutañi, hui ai äpäkuänquwi. Äwqä-tnäñä imäqä-pqe, asä inji. Si äwqä-tnäni, tqä-täuä makittqñqä inji, iutanji äwqä-ikuänjuä inqe timäuanä. Suqä äwqä-ikuänjuä inqä ii, äpäkuänqe ämitmäuanä. Ne näqñqä äy äñu, atqä-awukauqä suqä iunqñqe: qu äkasuwä kima ätäpu, mäkä äunäpu, ämaqä pizqä äy äpäknmiñuwi.
 - a. Goti Iqu suqä äwqä-tnäñä inqetä ä äwqä-ikuänjuä vqetä, huätä tnämäuqñqä ätätqä. Epäsäsi 4:31-32 **Itanga huizi, tinji. Äwqä tptawä esqanguti, äkasuwä ätäpu, manä täqñqä ätäpu, kukñuä quvqä ämaqä mäñdi kittqäyeqetä, suqä quvqä huizi iquatäni, ävquatämäupñqä etqä.** ³² **Ga hiqä-hiuänqä huäqä äumäknäpu, qeeqi itquatnäpu, hñqu quvqä etqueqe, änguä iwimäkäpu, iqueqä quvqetañä äwqä-tnäni huätä muämuäpñqe. Goti Hanjuwä Iqu he Kraisi Iqutä quä enqä-ma kiuänqänganguwänqa, hiqä quvqetä Iqueqä äwqä-tnänitä huätä ämaemäukqä-parñä inji.**
 - b. Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämenjuwi, äwqä-tnäñä imäkmbiyitanji, äwqä-ikuänjuä vän. Tuwanjuä Epäsäsi iunji, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä meqeuñqä ätätä äqäkqe. Epäsäsi 4:17 **Inqñqe, nyi Naqä Iqueqä yoqetani, kukñuä yänänäqñqänäni tiñä etmqe. "Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqänjuwä-pa, imäkqa mäwqä pambiyä" etqä. Iquauqä kñuä iqe, quwqä äpmeqä iunji häukuä uwqiyqe, aañqä eä.**
3. Äwqä-tnänitä, ä ikuänjuäni, ne näueqä änguänäni pmeqe, yuwä natäuanä. Ii quvqä inetquequwä iquatänä ma, huizi iquatä-pqe inänji. Ii neqä qeqä-quuvqä tämñi änakunmäkätä, neqä yeqä inqe yuwä änatäuatä, naueqä imäknanä pmeqä iunji, hanjä-iqä nätapän.

B. Ne äwqä-ikuänjuä neyqangji äpmenquenqe, ktqä tiñä isua natänä.

1. Äwqä änguä miñqä itanä, huiwä yeqä miqä itquñu.
2. Ne ämaqe, 'Inqä-inqä inetqueqä' ätätanä, hingi qakuä maiqä ätätquñu.
3. Ne nätmätqä äki-äkitanä imäkatunqe, huizi iquauqä äwinqä qäyä hitangi, neqä änenqä iutanä imäkätquñu.
4. Ne kñui "Suqä wäunjuä tä qäyunä imäkätqänjuä" neyqangji, huiwä kñuä iunji, qätä mäwiyqä itquñu.
5. Äwqä-tnäñä imäkqa äwätquñu.
6. Goti Ique qänakinji, neqä qeqä-quuvqetä hämänä mäwqä itquñu.

C. Ne äwqä ikuänjuä neyqanganji, äñä imäkatunqe?

1. Suqä quvqä iquesañä äwqä-tnäñä ävquatämäuatän, äwqä-ppinjqä mänenganguti pmetunquä inqe, Goti Iqu yätamäkqä neyätñqä yatñqä van.
2. Äwqä-ppinjqä äkinyänqe, Goti Iqu huätä mamäuatñqä tääqä tutñqe.
3. Ämaqä si äwqä-tnäñä kimäkätñqä iquenyqe, "quvqe qakuä äkiuta indqueqä-tiyä-täm itmä, si Goti Iqu ämäkutquetñqä yatñqä wisñqe. Si ämaqä iquenji quvqä hui itqueqangnä itanda?

D. Äwqä äkasuwä ätimäüätŋqä imäkätŋqe (ktqä 8b)

1. Ne eeqänäŋji, näueqä iquauqä awä iqinji, haŋä-iqä timäüqanŋi äqunätuŋque. Haŋä-iqä injä iqueqä qakui, huitaŋä-huitaŋi. Inäqe, änemeqanŋi, hoŋqä hŋquaquisa iwäsäüätanä imäkätuŋque.

Matiu 18:21 **Inŋanji Pitä iqu Jisasi Iqu-tänjä qäqä-iqi äpäqe, yatŋqä ti äwikqe. "Naqä Iquki, ŋqä näueqä hŋqu suqä quvqä indquamitätqe, iqueqä suqä quvqenqe äwqä-haŋui squmä änä imäknmningäwä? Hipa hŋginji eeqä hŋginji hŋquaquinji, ii äŋguätanä?"**

2. Hoŋqä hŋquaquŋi tinji:
 - a. Äwqä-tnänjä imäkätanä kima vqä iquyi. Hoŋqä iquesanji, äwqä-ikuänjuä neyätŋqä timäüän.
 - b. Äwqä-tnänji ävquatämäupu, oänä ätnäpu, äwqä naqä-hŋqunä inqä iquvi.

E. Ne äwqä-tnänji imäknätanä äwqä-ikuänjuä miŋqenqe, änä imäkätuŋquäwä?

1. Ne suqä äwqä äkasuwä maqä imäqä iqunesa? Nŋqä hitaŋgutqe, ne Goti Iqu änakunmäkätŋqä äneŋguätŋqäta? Äwqä äkasuwä imäkqe, ii suqä quvqä ämaqä kuapänä a yänänäŋqä äkiqitätŋqä iquvi..

2. Ne äwqä-tnänjä änenyätŋqe, ii suqä quvqä imäkätuŋquä ma, mä iqu äpakänä äwi yqänä imäkqa uwqenqe, hiŋuinä mäŋqquä yan.

Epäsäsi 4:26-27 **Itanŋa he äwqä-tnänjä enŋqe, suqä quvqä imäkqä diŋqä wimasipu.**

Äwqä-tnänjä äpakänä, mäptqe känäwä äwqä mäm mŋganŋqänŋanŋqä mimäkqä pambu; inŋa-qänŋanä qäpu hiätŋqe. ²⁷ Äwqä-tnänji yqänä äwiŋqe, Setanä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä huŋqä iqu ekittqäyätä ämaequtäŋqä.

- a. Ämaqä hŋqu quvqä änetqueqe, ne "nyi änä-imäkmqundiyä" indqänätan, honaqä hŋquaqu ganä iwäsatuŋque.
 - 1) Äwqä-tnänjä imäkätanä kima vqä ique atäüŋuä iqanŋuatqe, ti timäüän:
 - a) Äwqä-tnänjä iqu äwqä-ppinjä inqe ämitimäüänä.
 - b) Äwqä-tnänjä itä ppinjqetänji, kima eatuŋquä diŋqä inemäkänä.
 - c) Iutanji, neqä-neuä yuwä imäknätanä, neqä näueqä iquatä äŋguä anä mäpmeqä yan.
 - 2) Äwqä-tnänji vquatämäüqä ique atäüŋuä iatque, ti imäkqenqe.
 - a) Qokä-qe apäkä-qe quvqä ikitquetqä iquenyqä äwqä-tnänji ävquatämäüätinä, äwimetn, kukŋuä anä siyŋqe.
 - b) Suqä inji ae imäkŋji, iqu qätä äkiyqä-qe ä makiyqä iqä-qe, iqueqä quvqenqe, kŋuä anŋi mindquŋquä pa isŋqe.
 - c) Tqä iquenqä äwqä-tnänjä imäkqä iuta ewewatnätinä, qäpu eätŋqe.

F. Ne ämaqä huiuqä suqä quvqeta äwqä-tnänjä änenyätŋqe, ŋqä vquatämäuatuŋque? (Kttqä 8c)

1. Ii tinji: Goti Iqu neyaqä quvqeta äwqä-tnänjä äwinyätŋqe ävquatämäüätä, neyaqä quvqe huätä änevquatämäukqe.

Kolosi 3:12-17 **Änyä hänä iinjä ai imänŋuwita, Goti Hanjuwä Iqu he Iqueqänä pmetpŋqä atäüŋä ai etetä, henyqä aanä kuapänä äwinyätŋqä äsätäti, he tiinjä imäkqäpŋqe. Suqä ämaqenqä huäqä euŋqä iqutä, äŋguä wimäkqä iqutä, mändi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iqutä, haŋä-iqä ämepu äwqä-haŋuä inqä pmeqä iqutä, iquau imäkqäpŋqe. ¹³ Heyaqä awä iqinji ämaqä hŋqu "Nyi ämaqä äti iquesa äwqä haŋä-iqä ämenänä" ätqäqe, käyä hitaŋguti, kätä-känŋua iinjä iqueä suqä quvqenqä hui imäüätä äwqä-haŋuä imäknätŋqe. Naqä Iqupqe heyaqä suqä quvqenqä hui imäüätä äwqä-haŋuä ai äyä imäkŋŋqe. Itanŋa hepqe, suqä asä iinjä imäkqäpŋqänänji. ¹⁴ Suqä tqua e hitanŋqä-qe, suqä ämaqeqŋqä wiŋqä iqu ämäwqätäüä. Suqä tqu, suqä äŋguä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauŋi naqä-hŋqunä pmetpŋqä iwimäkqon. ¹⁵ Hiŋuiqänänji Goti Iqu he naqä-hŋqunä epu, äwqä-haŋuä imbu pmetpŋqänä ai äyä etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä-haŋuä inqe, heyaqä qeqä-quuvqä im käyä pmetätŋqänä hiŋuinä qunŋanŋpu. Itanŋa Goti Iquenji, nätmätqä eeqänänŋinqe "änŋuiqä" tqupŋqe. ¹⁶ Kraisi Iqueä kukŋui hiqä kŋuä-äwqä imŋi meanqä manŋuä emnätätŋqe, tiŋä imäkqäpŋqe. He näŋqä äŋguänänji, Kraisi**

Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näqñqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä änguänäninä imäkpñqä ämotquepu, apqä huitañä-huitañä ätäpu, näqñqä vqäpñqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä haqä-iquä ämamäupu ätätqänuwitä, itanga apqä huizi iquatä ätäpiyängañi, hiqä äwqä imñi Goti Hanjuwä Iquenyqä yeqä ipu tqäpñqe.¹⁷ He kukñuä ätäpiyäu, wäunuä ipiyäu, nätmatqä äki-äkitanä imäkpñqe, Naqä Jisasi Iqueqä yoqe ämenjuwä iutani qäyunä imäkpangpu. Inä imäkäpiyängañi, Goti Hanjuwä Apiqueñi, Jisasi Iquesa "Änguiqä" ätuäpu imäkpangpu.

2. Wäunuä wiyqä hñqu qeqä mäwutqä itä, mbqä iquesa heñginäwa muätakqenqe mäwivquatämäuqä yäniqenqä kukñuä ktqe, si a täu.

Matiu 18:21-35 Inğani Pitä iqu Jisasi Iqu-tänä qäqä-iqui äpäqe, yatñqä ti äwikqe.

"Naqä Iquki, ñqä näueqä hñqu suqä quvqä indquamitätqe, iqueqä suqä quvqenqe äwqä-hañui squmä änä imäknmñiqäwä? Hipa hñgini eeqä hñgini hñquaquini, ii änguätanä?"

²² I tquanga kimani, ti ätukqe. "Suqä quvqenqä äwqä-hañuä imäkpñqenqe, nyi hipa hñgini eeqä eäqe hñgini hñquaquñä iunqe, maktqä da iqänä. Si suqä quvqenqä äwqä-hañui imäkpñga imäkpñga äwätñä, aañä kuapänänä (490) iunä ämäwqätäutñqeqä.

²³ Nyi e äktqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe kukñuä ktqe tiñä hitangiyqä. Anä himqä naqä miqä hñqu iqueqä wäunuä wiyqä iqua mbqä heñginäwa ämequwi, angi wipñqä winyänqiyä.

²⁴ Iqu angi metñqä ipäqiyqangañi, qu wäunuä wiyqä hñque iquenyqä ätma pñqäuä.

Iqueqä heñginäwa meqe, mbqä aañä kuapänänä (10,000,000) kinaiqä.²⁵ Inäqe, iqu

kima vätnqe hma hitangutqe, ämaqä ämiqä iqu ti tuänqiyä. 'He ämaqä tqesä, iqueqä ymeqä-apäkä iutä, iqueuä nätmatqä eeqänänä-pqe, ämaqä hñqua mbqä ipñqä qäsä ätma upuiyä. Inä imbqua ämaqä iquauqä wäunuä heñginäwa wiyqäpñqänänäyä. Itanga he

mbqä kimani, iuta mapñqänänäyä.'²⁶ Ämaqä wäunuä wiyqä iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, iqu ämaqä ämiqä iqu-tänä qäqi iqi äpäknätä, qonä äuäsäuä, ti tuänqiyä. 'Yäa, si

nyinyqä huäqä kunganguti, hiñuä äqänänä pmayä. Itanga nyi si heñginäwa ämäktaukqe, kimani äktapmqänä.'²⁷ Itani ämaqä ämiqä naqä iqu iquenyqä huäqä wungangi, iqueni ävquatäwqatätä, iqueqä heñginäwa ämamiñqä-pqe, pipa iunä yoqe huätä kutänqiyä.

²⁸ Itani ämaqä wäunuä imäkpä iqu yäpaqä mäñgisa äpäwäqe, iqueqä wäunuä anä isinyä ten kina heñginäwa ämotaukqä hñque wimeñqiyä. Iqu ique a äkiqätätä, hiñuä qo iu a kiyamäkätä, ti tuänqiyä. 'Si heñginäwa ämakñä eeqänänä, tänä maqä dapiyäl'

²⁹ Iutani wäunuä anä imisiyqä iqu quannä äpäknätä, 'Yäa, nyinyqä huäqä kunganguti, hiñuä äqänänä pmayä' tuänqiyä. 'Nyi si heñginäwa ämäktaukqe, eeqänänä kima ktapmqänä.'³⁰ I tquanganä, kinganänä iqu inñqe mäwungangi, 'Oeyqä' ätuätä, iqueni guä pmuateqä anä iunqä ätma wänqiyä. Iqueqä heñginäwa ämotaukqe, kimani qäyunä äyä hiqanganqä, iu yqänä pmetänqiyä.

³¹ Ämaqä wäunuä anä imipqä huizi iqua, ämaqä iqu i imäkpangä äqumbiyi, qu qeqä utqanguti äwäpu, iquauqä ämiqä naqä ique, suqä e timäuqangi äqunänjuwinqä tupñqäuä.

³² Inğanä ämaqä ämiqä naqä iqu iqueni tääqä ätuätmetä, tiñä tuänqiyä. 'Si wäunuä imäkpä ququvqä iqukiyqä. Kinganänä si zäaqä dqangnä, tqä heñginäwa naqänänä ämändakñi nyi pipa iunä huätä äyä äkuteqeqä.³³ Nyi sinyqä huäqä änungqeqä. Inä snqäwä? Si tqä wäunuä anä imäkpä iquenyqä huäqä makunqä iqueuä' tuänqiyä.³⁴ Itani iqu äwqä-tñänä winganguti ämaqä tänä-hunqä vqä iquauqä hipa iu väniqeqä. Iqueqä heñginäwa ämotaukqe, kimani qäyunä äyä hiqanganqä, iu yqänä pmetänqiyä.

³⁵ He hiqä näueqä hñqu suqä quvqä etqueqangañi, iqueqä suqä quvqenqä äwqä-hañuä mimäkpñqä iqangpqe, nyaqä Apiqu qäukuä yätu äpmeñqä Iqu-pqe, ämaqä ämiqä iqu iqä-pa inä emäkänqiyä" ätukqe.

- a. Anä himqä ämiqä iqu, iqueqä wäunuä wiyqä iqu mbqä hävemänäqñqä (10 milliyen kina) qanyä ämotakqenqe, ämiqä iqu äwivquatämäukqe.

b. Wäunüä wiyqä asä iinjä iqueqä näueqä huizi iqu, K10 iquesa ämotakqenqe, wäunüä wiyqä iqu iqueni mäwivquatämäüqä danä ikqe.

3. Goti Iqu wäunüä, kuknuitä änatapätqä.

2 Korinä 5:16-20 **Inji tängata-tinji ne ämaqä hñqueqä suqe, kñuä indqänqä qua täutanjä iuta miwiwäsäüqä pa itqänju, oe. Hiñuiqänäñji, neyaqä äwqe, ämaqä qua täutanjä iuqä äwqe yqänä änyan, Kraisi Iqueni käyä äwiwäsäukquä-qe, tängani ne äwqä inji yqänä mänyqä inju.** ¹⁷ **Ämaqä hñqu Kraisi Ique guä enqä-ma äkiuänqiyänqe, iqu ämaqä änyä-hänqäqu eqi. Inji suqä yäüä iqu hma etä, änyä-hänjä iqunänqä ipäqiyqi.**

¹⁸ **Hiñuiqänäñji ne Goti Iqutäñji, mäkä hunqä äpmaminque. Iwä Kraisi Iquesani Goti Iqu, ne Iqutä äwqä naqä-hñqunä injänqä inemäkätä, nätmätqä ängüä eeqänänjä nyi ai ätqä ii nemeqotñqe, Kiqä-kiuä inemäkkqe. Injä inemäkätä, ämaqä huizi iunji, Iqutä äwqä naqä-hñqunä injänqä wäunüä tque änatapqe.** ¹⁹ **Kukñui ti äyä äwi. Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Iqueni guä enqä-ma äkiuänqänätä, ämaqä eeqänänji, qu mäkä hunqä äpmeñuwi äwukunmäkätä, quvaqä quvqenqä kñuä mindqñqä, Iqueqä-kiuätänji äwqä naqä-hñqunä imbu pmetpñqä imäkkqe. Itanga ne kukñuä awi, ämaqe, injä epñqä diñqä tquatunquenqä wäunüi, änatapqe.** ²⁰ **Itangi ne Kraisi Iqueä manji ämetan, kukñui awä äsuiyätqänju. Inji, ii Goti Iqu Kiqä-kiuä ämaqä eeqänänjä iunqä tääqä ätätñqä-pañiyi. Ne Kraisi, I Qäuqueqä kukñui ämaqä eeqäpnänjä iunji awä äsuiyätan, yänñänqä tinjä ätuätqänju: "Iyä, he suqä heqä-hiuä mäkä hunqä äpmeñuwä iqueni ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqutäñji äwqä naqä-hñqunä imbiyä."**

a. Goti Iqu ne Iqueqä kukñui awa suiyatunquä nandowatkqe. 2 Korinä 15:20

b. Kukñuä näqñqe, tinji: Goti Iqutä ämaqetä äwqä naqä-hñqunä imbñqe. Inji ämaqe quwqä-quwänjä-pqe inä imbñqe. 2 Korinä 15:18-19

4. Ne suqä quvqä hui maeqä, ängüänänjä pmeqñqe. Poli iqu kukñuä hänjä-pmeqä-tänji a yänñänqñqä qätqenqä ätkqe.

Pilipai 2:14-16 **Inji nätmätqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, hmbinyqä manjä ätnäpu kukñuä mäkä maqäyäunqä, qeqinyä äpmapu imäkgangpu.** ¹⁵⁻¹⁶ **He iinjä äpmeñuwi, ii he Goti Iqueqä ymeqä jänänñuen epu, suqä quvqä hui maeqä, ängüänänjä hiätpnä. Itanga he kukñuä hänjä hia ique-ique pmeqä-tänjä iqueni, mäwivatämäüqä a yänñänqñqä äqätänjuwi, ii he ämaqä qua iunji suqä ängui ävquatämäupu quvqä du mända äwätqänjuwä iuqä awä iqinji, he we-hunqä-tänjä pmetpnä. Inji hiunji Kraisi Iqu qua iunqä angmä äquvepätqänqani, nyi heyaqä suqä iinjñqä yeeqä aanjä kiinjä itm, näqñqä tiinjä heqäm, "Nyi qutä äpmam wäunüä dñä huqä iqa äpätñqe, hiñgi yeemqä itñqä manä."**

G. Si hui quvqä itquetnänqani, suqä ti imäkgätnä.

1. Goti Iquenqä tääqä ganä tquätnä.

2. Suqä imäkätqänjñqä Goti Iqueni awä ätnänjä iqi ätuätnä, Oänä tutñqe.

3. Ämaqä quvqä äwitquatqä iquenyqä äwätnä, oänä tutñqe. Si e imäkätñänqä, tqä quvqä ique mäñdi kittqätñqenqä quatinqä awä matqä itm, ä suqä iqu ii änä-änä ikitqueqä-pqenqä, mätkuä pa iqätnä. Tqä quvqä iquenqe, oänänä tqutn.

Matiu 5:23-24 **Injñqe, si hiqäva imäkñqä äma äutqe, hiqäva imäkgä iu ätqäüätñänqani, si tqä sämaquenyqe 'Iqu nyinyqä kukñuä-tänñeqä' kñuä indqänñji, si tqä hiqäva iqi pñqä eätnä, iquenyqä äwätnä, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiññeqä. E ai imäkniyi, si äwätnä, tqä hiqäva Goti Hanjuwä Ique inganä wisñeqä.**

Matiu 7:3-5 **Si hinoqkä wänqä hmbu tqä tta-tunguequeqä hiñuä iu witangi äqunätñä-qe, zä naqänänjä tqä hiñuä iu äwiñqe, si hiñuä mäqunqä injinyä. I snqäwä?** ⁴ **Zä naqänänjä iqu, tqä hiñuä iu yqänä witanguti, si tqä tta-tunguenji 'hinoqkä tqä hiñuä iu änyänqe, huätä mäkmäumqänäqe' änä tutñqäwä?** ⁵ **Si kukñuä iquaunä ätuätnä tqä-täunji e miqä tqukiyyä. Si zä tqä hiñuä iu äwiñqe, huätä ganä mamänyä. Itangi inganä hiñuä ängüänä äqänätnä, hinoqkä huiziqueqä hiñuä iu änyänqe, huätä mamäutñeqä.**

4. Āmaqā quvqā iwitquatqā iqutā äwqā-hanjuä imäknäsinä, naqā-hŋqunä pmayŋqenqe, iquenji änguä itquatŋqe. Si iqueqā nätmatqā hui ämuätatqe, anŋi kima wisŋqe.
Lukä 19:8-9 **Iquaqu anä du äpmayitanji, Sakeusi iqu pämä ätqäuäqe, "Naqä Iquki, qätä nyi. Nŋqä nätmatqā eeqänänji hŋquaqu iwäsämi, hŋqu ämaqā nätmatqā maeqā iquau äwimä, itanga nätmatqā huizi ämaqā iu quangä ätuätmä ämotauätŋqe, nyi hŋquaqui hŋquaquini iwäsäuätmä, angumä wimqänä"** ätukqe. ⁹ **I tquanga, Jisasi Iqu kimani, "Tängani Goti Hanjuwä Iqu ämaqā anä täu äpmejuwä iquauni, angu ai itmeqiyä. Āmaqä tqu-pqe, iqu Aprähamä iqueqä ymeqeä ämänätqueqi.**
5. Qu quvqā asä ikitqueqanguwängani, si quwqā quvqetanä äwqä-tnänji huätä momuä. Si qunji oänä tquangŋi, mämeqä ipu änä iquwi, ii quwqängisanji. Si tqä imäkätqänjä iunqänä Goti Iquenji inqänä ätquangnä. Inji si qutä äwqä-hanjuä imbŋqä diŋqä, yänjä yqänä qändŋqe. Ti-pqä inänji: Si tqä suqä quvqä änä imäkätqänjä iutanä äwqä-tnänji, ipqä ävquatämäutŋqe.
Romä 12:18 **Hiqä-hiuänji, ämaqä eeqänänjä iquatäni, äkasuwi tqetä mäkä iqetä mimäkpä ipu, äwqä naqä-hŋqunä imbŋqä yänjä qängangpu.**

H. Quuvqä heqiyqä anä iu aquv äqänätqänjuwä iuqä awä iqisa hanjä-niqä hui ätimäuqe, ne änä imäkatunquäwä?

1. Hiqä suqenqä yäsämä iwäsäuäpu, Goti Iqu iinqä ätnänjä iqi metquetŋqä tääqä tupuiyä. Neqä suqä quvqe, neqä-neuänji hiŋuä änä mäqŋguä eanä oe. Mä ämaqä huizi iuqä suqä quvqä diŋqe, ii ne näqŋqä maqänä eanä. Nepqe suqä quvqä-tänji, neqä suqä quvqä iu ganä hiŋuä qunatuŋqe.
Matiu 7:3-5 **Si hinoqkä wänqä hmbu tqä tta-tunguequeqä hiŋuä iu witangi äqunätŋä-qe, zä naqänänjä tqä hiŋuä iu äwiŋqe, si hiŋuä mäqunqä ininyä. I ŋqäwä?** ⁴ **Zä naqänänjä iqu, tqä hiŋuä iu yqänä witanguti, si tqä tta-tunguenji 'hinoqkä tqä hiŋuä iu änyänqe, huätä mäkmäumqänäqe' änä tutŋqäwä?** ⁵ **Si kukŋuä iquauä ätuätmä tqä-täuni e miqä tqukiyqä. Si zä tqä hiŋuä iu äwiŋqe, huätä ganä mamänyä. Itani inganä hiŋuä änguänä äqänätmä, hinoqkä huiziqueqä hiŋuä iu änyänqe, huätä mamäutŋqe.**
2. Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hŋqunä-qe huiŋä-qe, suqä quvqä imäkätqätangani, si wäunui, ti imäktŋqe.
- a. Si äwimetnä, kukŋuä injqä tutŋqe.
Matiu 18:15 **I ätuätäqängani, iqu kukŋuä huipqe inä ätukqe. "Tqä nyämaqä iqu si quvqä ikitqueqangutqe, si iquenyqä äwätmä, qeqä-qeuänä äpmanyä, iqueqä suqä imäkätqenqä kukŋuä ätäsinä, kukŋuä jänä imäkiyänqä yamwiqä inyqä. Iqu saqä kukŋui qätä kiyqangutqe, si tqä näueqä iquenji angum itmenyä."**
- b. Iqunä-qe iinä-qe qätä makiyqä iqäqe, hŋquenä-qe hŋquaquini-qe itmetnä, kukŋuä anä anŋi tupŋqe.
Matiu 18:16 **Iqu saqä kukŋui qätä makiyqä iqangutqe, si Goti Hanjuwä Iqu kukŋuä ätkqä-pa qänaknä itnä, ämaqä hŋquenä-qe hŋquaquini-qe itmetnä, iqutä kukŋuä anä tŋqe. Goti Iqu ti ätkqe. 'Ämaqä hŋquaquini-qe hŋquaqui-hŋquenä-qe kukŋuä asänänjä dinä tqangpqe, he qätä iunä wiyqäpnä.'**
- c. Kukŋuä qätä maeyqä yqänä iqe, quuvqä heqiyqä äquyä äqänätqänjuwä eeqänänjä iquau awä tutŋqe. Itani, eeqänänjä iqu kukŋuä anä tupŋqe.
Matiu 18:17 **Itangi iqu iquauqä kukŋui qätä mawiyqä iqangutqe, si ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquv äqänätqänjuwä iquauni, iqueqä suqenqä tutŋqe. Itani iqu iquaupqe qätä mäwiyqä iqangutqe, suqä si ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautä mbqä motauqä iquautä itquetqänä-pa, ga si ique-pqe asä inä itquatŋqe.**
- d. Quuvqä heqiyqä iquauqä aquyä-qŋqä iunä-pqe kukŋuä qätä mawiyqä iqe, he hiŋuä ti qumbŋqe: Ämaqä quuvqä heqiyqä maeqä-qua enqä-panä-queyqä. Inäqe he suqä ämaqenqä äwiŋqe mäwquatämäuqä ipu, iquenqä yqänä enyätŋqe. Kraisi Iqu ti ätkqe: heqä mäkä hunqä iquauŋqe, he tääqä yqänä tqangpiyä.
Matiu 5:44-46 **I hitangi nyi he tinä etqänä. He hiqä mäkä hunqä iquauŋqe, qeqä-**

quuvqä imda enyätä, ämaqä suqä quvqä emäkquwä iquaunqe, Goti Hanjuwä Iqu iquau änguä itquetnqä tääqä tñqeqä. ⁴⁵ He inä ipqe, Hiniqu qäukuä haqä yätu äpmenqä Iqueqä ymeqäquen eäpu, Iqu imäkätñqä-pa imäkpnqeqä. Iqu Iqueqä mäptqe ätimäüätä, ämaqä änguitä quvqetä asänä tuätñqä iwimäkätñqeqä. Itanga piyä-pqe, ämaqä jänänä iquaunqätä suqä qäyunä mimäkqä iquaunqätä qiyätñqä iwimäkätñqeqä. ⁴⁶ Nyi kukñuä inä etqe, kiqä quati tiñiqä. He äwqe, ämaqä henqänä äwinyätñqä iquaunqänä hingangutqe, kimanji Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä sqä hitapaninqäwä? Ämaqä mbqä gapmanqä iquaunqä ämotatqänuwä iquapqe, Goti Hanjuwä Ique qätä mäwiyqä ipiyä-qe, asä inä imäkätqänuwä.

- I. Huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä anä hñquesanä iquatä, anä huiziutanä iquatäñji, quwqä awä iqisanji hanjä-niqä hui ätimäuqe, ne änä imäkatunquäwä?

Epäsäsi 4:11-16 Ämaqä Iqu Qäqu, Iqueqä ämaqä iqune, nätmätqä ängüanäñji ti änätapqäukqe: Hñqua ämaqä wäunüanqä dowqatñqä epñqä, hñqua kukñuä awä suiynqä epñqä, hñqua kukñuä ängui awä tñqä epñqä, itanga hñqua quuvqä heqiyqä iquau ämipu näqñqä vñqä epñqä, äwikqe. ¹² Iqu iinä imäkkqe, ämaqä Goti Iqu Iqueqñqä atäunüä ikqä iquau, Iqueqä wäunui qäyasäqi miqä qäyunä iqñqä iwimäkqñqä eä. Wäunui qäyunä ämipiyanji, Jisasi Iqueqä huiwi naqä-hñqunänqä yändi-yändi imäkkqa peyñqä. ¹³ Iqua wäunüä iqueni imäqanguwitani, ne quuvqä eqiyätan Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe näqñqä etan, huiwi naqä-hñqunä nyäqñqe. Inganji, ymeqä nandqä naqä hiätñqänä imänga imänga äpeyqäma, ne Iqu eänqä-panä naqä hianä. ¹⁴ Ne iinji ai ätimäuququänqani, ymeqä wänqä isua iqäma miqñqe. Ämaqä kukñuä quangä ätuäpu huiziquau qui imäkpnqä näqñqä huitanä-huitanä-tänä iqua, neqä quuvqä heqiyqe yuuwä natäpnqä diñqe, yunui ingi-ingisa äqunätä, nätmätqä näñji-mänji ätpekiqä-panji, ne iinji minemäkqñqe. ¹⁵ Iinji maeqä itan, ämaqeunqä änenqä iutani, kukñuä naqä-qakuinä tquatunqe. Ne iinä imäqanguatqe, neqä quuvqä heqiyqe yänänänqä eätä, neqä nyuänä Kraisi Iqutä naqä-hñqunä hian. ¹⁶ Wikä qäpaiqä isua imäkätangi yäñji änguä äuqätänänqä-pa, Iqu Iqueqä huiwä iqune iinä inemäkän. Ne qokä-apäkä iqune, suqä ämaqeunqä wiñqä iqueni, qänäknä itan, neqä wäunüä hñqunä-hñqunä imäkätunquä iunji, ne huiwi naqä-hñqunä änyanitanji, naqä-naqä imänga peyän.

1. Kraisi Iqueqä huiwi hñqunänji. Ii qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqä eeqänänä iquneyi. Qäkuä haqä yätunji, ne naqä-hñqunä eanique.
Rom 12:5 **Ii enqä-pa, ne Kraisi Iqutä guä ämänänqä iqune kuapänä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hñqunä enu. Iwä ne asänänji maeqä eaqä-qe, näueqä imäknätan, ne hñqunä-hñqunä haqä-iqä mämamänqä yatunqe.**
2. Tqä yukä hñginä iqu tänä hñqä äktapqe, si ti mätquä pa: "Si wänä-wänänjqä tqukiyä." Si e tquangnänqani, yätamäkqä ävätä, änguä mimäkqä yän. Tqä-täuä qäyu äminji, ii änguä timäüän. Ne tasi-nqgua quuvqä heqiyqä hñquenqä äwqä naqä-hñqunä minqä iquque, ne suqä Goti Iqueqä Bukä iu äqänänqä qänaknä eatunqe. Hanjä-iqä äneqä iquenqä Bukä iqu näqñqä ätnänä iqi ämänetquetñqä hitangutqe, ne Matiu 18:15-17 qänaknä eatunqe. Bukä iqu näqñqä ätnänä iqi mämänätqueqä iqäqe, kukñuä Romä 14:1-15:7 iu äqänänqä, qänaknä eatunqe.
Matiu 18:15-17 **I ätuätäqänqani, Iqu kukñuä huipqe inä ätukqe. "Tqä nyämaqä iqu si quvqä ikitqueqangutqe, si iquenyqä äwätinä, qeqä-qeuänä äpmanyä, iqueqä suqä imäkätqenqä kukñuä ätäsinä, kukñuä jänä imäkiyänqä yamwiqä inyqä. Iqu saqä kukñui qätä kiyqangutqe, si tqä näueqä iqueni angum itmenyä. ¹⁶ Iqu saqä kukñui qätä makiyqä iqangutqe, si Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ätkqä-pa qänaknä itnä, ämaqä hñquenä-qe hñquaquinä-qe itmetnä, iqtä kukñuä anä tñqeqä. Goti Iqu ti ätkqe. 'Ämaqä hñquaquinä-qe hñquaqui-hñquenä-qe kukñuä asänänä dinä tqangppqe, he qätä iunä wiyqäpnä.' ¹⁷ Itangi iqu iquauqä kukñui qätä mäwiyqä iqangutqe, si ämaqä Goti**

Hanjuwä Iqueqä yoqeqä aquvä äqänätqänuwä iquauni, iqueqä suqeqä tutñqeqä. Itañi iqu iquaupqe qätä mäwiyqä iqangutqe, suqä si ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautä, mbqä motauqä iquautä itquetqänä-pa, ga si iquepqe asä inä itquatñqeqä.

Romä 14:1-15:7 Si tqä Bukä Baipolqä iu a täu.

3. Hea hñganji, ne quuvqä heqiyqä anä hñquesañä iqune, anä huiziutanä iquaunqe, qu nesä asänänä maeqä hitanquwitanji, kukñuä tuwängisa ätätunqe. Ne ti ätätunqe: "He quuvqä qäyunä maeqiyqä itqänäuä," ää "Hesä aquvä äqänätqänuwä hui quvqä iqä-quaiqä." Suqä qäyunänji, tinji: ne qutä wäunuä anä itanä, yätamäkkä inquatunqe. Ii tqä yukä qui imäkñä du ämitqñä-panä, asä inji. Goti Iqueqä ymeqä enuwi, qu eeqänänji Goti Iqueqä hvä-ymeqeyi.
4. Ne quuvqä heqiyqä huizi iquaunqe, kukñuä tuwängisa tqangqetani, Goti Iqutä, Kraisi Iqueqä huiwiutanä iqunesänji, täñä hunqä kuäpäñä ämetqunu. Ne quuvqä heqiyqä iqua kukñuä mäkä äuänäpu, äqiyäpatñgangquwi, hinuä äyä äqunätqunu. Ne inji snqä itqunu? Ne i imäkque, yoqe häqeu ämamänqu. (Suqä yoqä haqeu ämamänqne, Setänä iqueqä äwqä yäpä inqisa äwiqangqetani, qu iqueni, qäkuä haqä yätuta ämamepkuwi.) Ne quuvqä heqiyqä iqune täñä äumäknätanä, äqiyäpatnätunqe, ii quvqä inetquequwitanä äwqä-tnänji mäwquatämäuqä itanä äwqä naqä-hñqunä mäpmeqä itunqetanjiyi.

Aquyä äqängäwäpu, kukñuä tinänqä tmbñqä:

Ne änä imäkatunqe? Quuvqä heqiyqä täñä äumäknäpu äqiyäpatnätqunuwä iquauni, quwqä äwqä-tnänjä ävquatämäupu äwqä naqä-hñqunä pmapñqä diñqe, yätamäkkä änä vatunqe? Qupqe, Kraisi Iqueqä huiwä iutanji iqua hitanquwinqe.

Neqä häñä-pmeqe, hñqunä-hñqunänji änä äkunmäknatunqe?

Si äwqä-ikuänjuä kiyqangita? Si ämaqä quvqä ikitqueqangquwä iutanä äwqä-tnänji vquatämäuätinä, iquatänji äwqä naqä-hñqunä imbñqä yamwiqä isñqäta? Iinji änä imäkñqne? E imäkñqne, qeqinyä iwäsäuätinä, kñuä gue, täñga ämäsuätñqne.

Äwqä-ikuänuä inqä ätimäuätŋqe, ii ne neqä äwqä-tnäni makittqŋqä iutanji

Epäsäsi 4:31-32

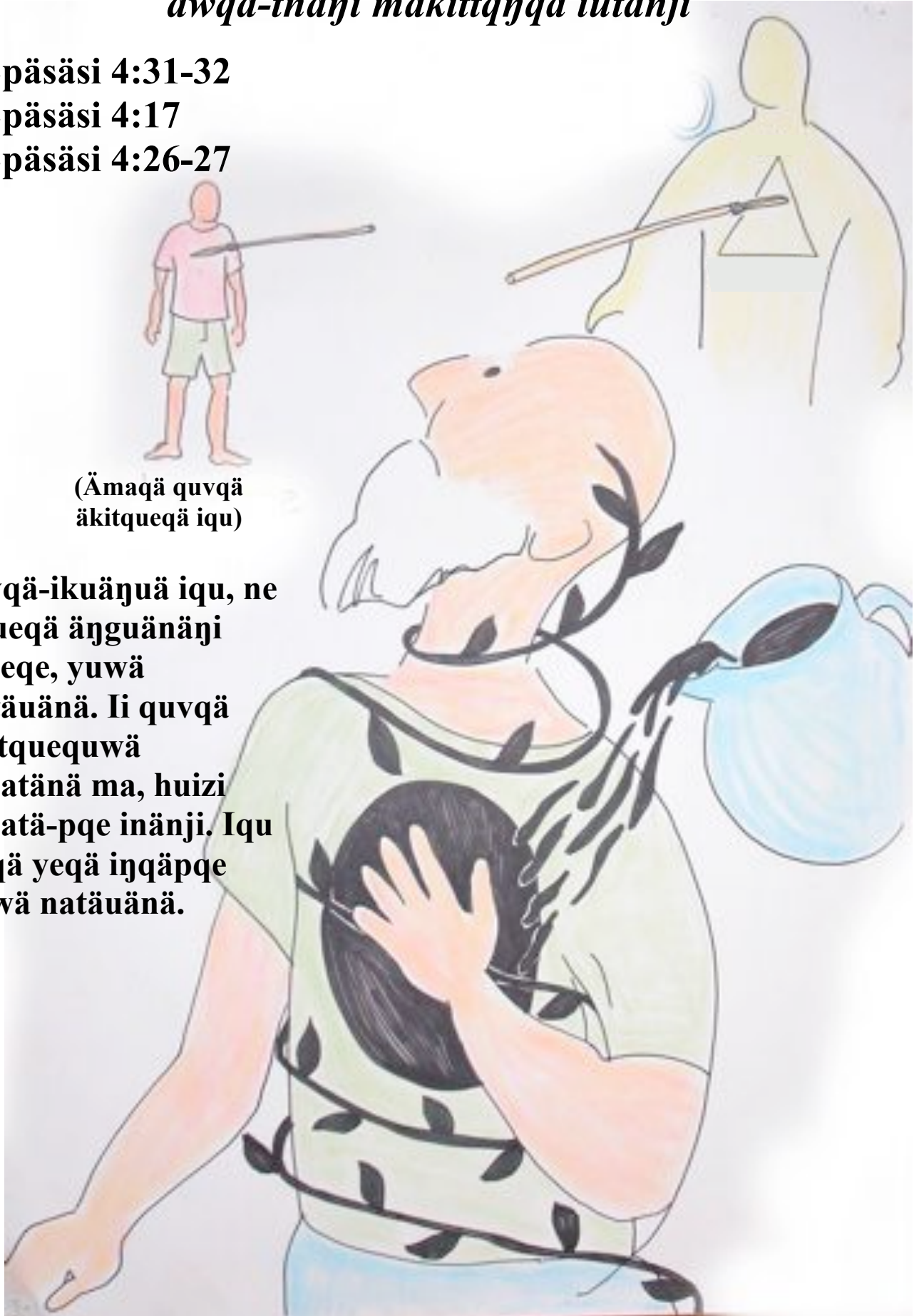
Epäsäsi 4:17

Epäsäsi 4:26-27

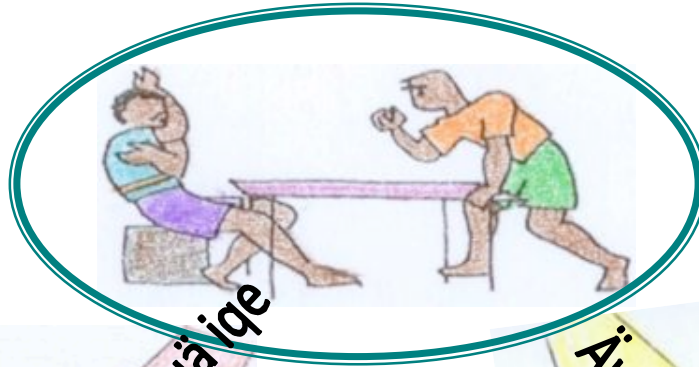
(Ämaqä quvqä
äkitqueqä iqu)

**Äwqä-ikuänuä iqu, ne
näueqä äŋguänäni
pmeqe, yuwä
natäuänä. Ii quvqä
inetquequwä
iquatänä ma, huizi
iquatä-pqe inänji. Iqu
neqä yeqä inqäpŋqe
yuwä natäuänä.**

Ne hoŋqä hŋquaquisa iwäsäuätanä imäkatuŋque

Ämaqä hŋqu
quvqä
änetqueqe

Matiu 18:21

Äwqä-tnäŋi atäunüä iqe

Äwqä-ppinjqä
iŋqe

Kima
eatuŋquä

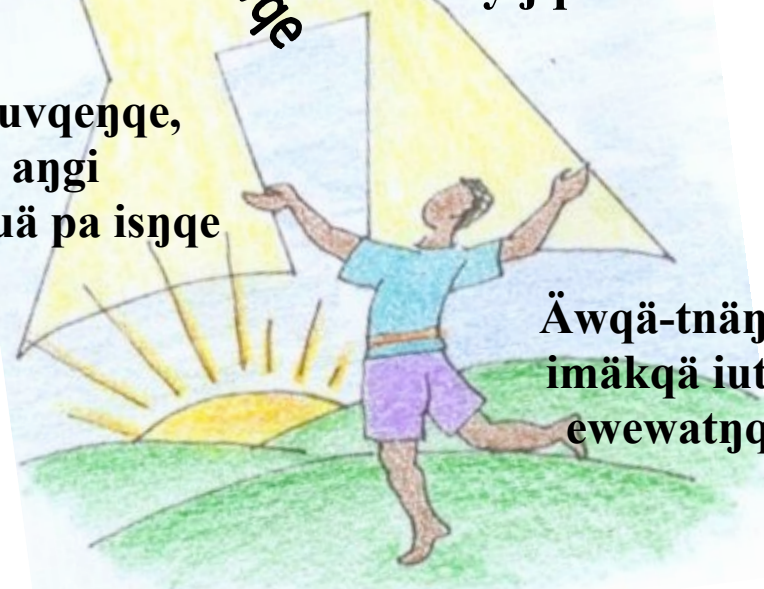

Neqä-neuätä neqä
näueqä iquatä
yuwä imäknän

Äwqä-tnäŋi tuwä vqe

Iqueqä quvqenqe,
kŋuä aŋgi
mindquŋquä pa isŋqe

Äwqä-tnäŋi
ävqatämäuätŋ
ä, äwimetŋ,
kukŋuä anä
siyŋqe

Äwqä-tnäŋä
imäkkä iuta
ewewatŋqe

Ne ämaqä huiuqä suqä quvqeta äwqä-tnänä änenyätŋqe, sŋqä vquatämäuatunŋqe?

Kolosi 3:12-17
Matiu 18:21-35

Aŋä himqä ämiqä iqu, iqueqä wäunüä wiyqä iqu mbqä hävemänäqŋqä (K10 milliyen) qanyä ämotakqenŋqe, ämiqä iqu äwivquatämäukqe.

**2 Korinä. 5: 16-20
Pilipai 2:14-16a**

Wäunüä wiyqä asä iinä iqueqä näueqä huizi iqu, K10 iquesa ämotakqenŋqe, wäunüä wiyqä iqu iqueni mäwivquatämäuqä danä ikqe.

Hiqqä 9: Kraisi Iqueqä yoqe ämeñuwä imbqua änä pmapnuwi?

Hiqqä tqueqä qakuä naqänäñi, ii tinji: Hiqqä suqä änguänänjä qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqe ämeñuwä iquauqä anjutä, anjä himqeutä timäuatñqä iinqä natätñqänänji. Ga Goti Iqu Iqueqä bukä iunji, qokä iquatä apäkä iuatä wäunuä äsque imäqäpñqä äwikiqenqä hiñuä äqunanä. Goti Iqueqä äwiñqe, tinji: imbquauqä anjä iu äpmeñuwi, quwqä-quwä mimbñqe. Quwqä qeqä-quuvqä imñi, aañä yänänäñqä hepñqe, quwqä-quwä yätamäqä imbñqe.

A. Kraisi Iqueqä yoqe ämeñuwä imbqua, änä pmeqñqe?

1. Imbqua Jisasi Ique äwivändqanñpi, ga suqetä wäunuitäñi, Iquenqänä kñuä ändupu imäqäpñqe.
2. Imbqua wäunuä anä ipu, näueqä pmepñqä yänä qämbñqe
3. Kaniqutä, känaisänji, iiaqu suqä jänänänjä iuqä ktqä enqä-panjiyi. Iiyaquiyqä suqetä, wäunuitä, qeqä ymeqeuñi, quuvqä heqiyqe ämotquayänqe.
4. Imbquaqä suqä näueqä imäkñqe, ii Goti Iqueqä ktqä motqueqä-panji.

B. Goti Iqu imbquautanä hñqunä-hñqunäñi, wäunuä kui-kui imäkñqä äwikqe. (Ktqä 9a)

1. Ämaqä apäkä-tänjä iquen, Kraisi Iqu nenyänqä äwiñqä-pa hiqä apäkiñqe engotänqe. Epäsäsi 5:25 **Qokä iquen, Kraisi Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iunqä kiñä äwinyätä, yätamäqä vätnqänä Iqueqä-kiuä hipa iu äwiñqä-panji, hiqä apäkä iuauñqe kiñä iinä engotñqänänji.**
2. Kaniqukuenä, heqä ymeqä iquauñi äkasuwä miwimäqä pambiyä. He ii iwimäkpqe, qu "wäunuä änguä iinji mimäqä eanä" kñuä vän. Kolosi 3:21 **Kanuñuen, hiqä ymeqä isuañi nätmätqä hmbinyqä jän-jänä ätuäpu enyqä miwimäqä pambu. He iinä imäqñuwi, isuaqä quuvqä heqiyqe qui iwimäkpñ.**
3. Apäkä qokä-tänjä eänä, hiqä qokiquauqä yäpä iqi äpmepu, iquauqä kukñuä iunä qänaknä ipñqe. Epasusi 5:22 **Hiqä-hiuä yäpä iqi ingäpñqä ätqäqe, ii tiinji. Apäkä iuenu, neqä Naqä Kraisi Iqueni yäpä iqi ävätnqänuwä-panji, heqä qokä iquauñä-pqe asinä e vqäpñqänänji.**
4. Ymeqä iquen, he Naqä Iqueqä-quen-qae, heqä heniqukuaqätä, henaqaqätä yäpä iqinyä ipiyä. Suqä qätä wiyqe, änguänänjiqä. Epäsäsi 6:1 **Ymeqä iisuen, he Naqä Iqutänji naqä-hñqunä eänuwä-qae, hiqä hinaqä-hinuauñi hingisa mitqueqä, qänaknä vqäpñqe. Suqä tqueni, he imäqä di, Goti Iqueqä hiñuä iqñi, änguänänji.**

C. Kraisi Iqueqä yoqe ämeñuwä imbqua, nätmätqä ängui äki mapñqäwä?

1. Ymeqä iuqä kunaqä-kunuñua quwqä ymeqä ämipu, Goti Iqueqä kukñui qänaknä ipiyä iutanji, qu Goti Iqueqä suqenqä ämoqumuetqänjä. Iqueqä ymeqe hñgisanä ipu, näqñqä maqänä mämeqä käyä iqanğä, Iqu qunqä yqänä äwinyätä, äwqä-hañuä änyä pmetän.
2. Iwä ymeqe, imbquaqä tä-ttawä iunji, suqä imbquaqä-quwänqä äwiñqä iqu änguänänjä ätimäuwe, qu inganji Goti Iqueqä ämaqenqä äwiñqenqä näqñqä epu, ga suqä Goti Iqu qu imäkñqä äwinyätñqenqä, näqñqä yasämä ämetqänjä. 2 Timoti 1:5 **Si quuvqä naqäqakuänä eeqiyätqänñqä nyi kñuä yqänä indqänätqänjä. Quuvqä naqäqakuä iinji, tqä tai Loisisä itanğa tqä tnai Yunisisä imbaqi eeqäminiyä-panji, tänğanji si-pqe asä i inä hitanği, näqñqä ämenä.**

D. Kaniqueqä wäunui, iqu, iqueqä ymeqä iunji, Goti Apiquenqä näqñqä yasämä epñqä ämotquetä, injqä-injqä tquätñqe.

Epäsäsi 6:4 **Kunuñuen, hiqä ymeqä iunji quvqä itquepu, äwqä-tnänjä miwimäqä ipñqe. He isuañi, suqä Naqä Iqu äwinyänqä iunqä näqñqä äväpu, "Iñi imäkäpu, iinji mimäqä pambiyä" ämotquepu, änguänänjä miqäpñqe.**

Kunaqä-kunuŋua hui, qu suqä qäyunä mimäkäqä ipu, Goti lquenqä ktqä quvqä äpmenjä.

(Kukŋuä näqŋqe: Goti lqu ne inetmeqanŋani, ne neqä nipaqa-apkautä, ä ämaqä huizi iquatä inätquetqunjuwiŋqä kŋuä ämetanä, Goti lqu asä ii inätquetŋqe kŋuä indqänatunŋue. Ne Goti lquenyqä näqŋqä yasämä eatunŋuä iunŋqe, lqu Kiqä-kiauä kŋuä yändquänqätä näqŋqätä jänä nemäkatŋqä hiŋuinä äqunatunŋue.)

1. Apiqu äkasuwä-tqä iquenŋqe: Ne kŋuä ti äneyätqä: "Ne suqä iqanŋquetanŋi, iqu äkasuwi iuta ämunätqäuä."
2. Apiqu nätmatqä ymeqä äkiŋqä wiŋgangŋqe, ii äŋguä miŋqä maŋŋqä qäyä hitanŋä, ävqä iquvi. Suqä iutanŋi, ne kŋui ti äneyätqä, "Nätmatqä äki-äkiŋqä änenyätŋqe, ämenŋunä."
3. Apiqueqä kŋui nesänŋi qäqi iqi mäwiqä eä. Ne kŋuä ti äneyätqä: "Hea ique-iquenŋi, iqueqä kiuänqänä indquänätä, neyaqä änenŋeunŋi hiŋuä moŋŋquä itqäuä."
4. Apiqu, iqueqä ymeqä iqunenŋi, quvqä hŋjua-hŋjua iqŋqä mäwiŋqä eä. Ne kŋuä ti äneyätqä: "Ne imäkkue, iquenŋi äkasuwä änyuewiŋyätan, yeeqä iŋqä miwimäkäqä iqu."

Apiquka qua täutanŋä iqua suqä qäyunä minetqueqä iqanŋä, ga ne iuta Goti lquenqä hiŋuä qäyasäqi äqunätanä, kŋuä quvqä indqänŋanguatŋqe, kŋuä quvqä iŋi huätä änä mamäuatunŋue? Ne Goti lqueqä suqe, lqueqä bukiuta ämoqumuen. Inä hitanŋi, ne, neqä kŋuä quvqä nipaqätä apikukua, qu lqueqä ktqä quvqä äpmenjuwä iuta ämetunŋue, jänänä nemäkatŋqe, tääqä tquatunŋue.

E. Kanä-känayaquiyqä wäunuä sikisqe: (Ktqä 9b)

1. Ymeqä iqua quwqä kaniŋueqätä känäwqätä iyaquiyqä äwiŋqe änä witanŋi äqunänjuwi, iutanŋi Goti lqu lqueqä ymeŋeunŋqä aanŋä kuapänä äwinyätŋenŋqä näqŋqä ämetqänŋä.
 - Kraisi lqutä lqueqä ämaqetä anä ämonänänjuwiŋqe, ktqä enqä-panŋi, kaniqutä känaisänŋi, ämuätquayŋqe.
2. Nätmatqä eeqänänŋä si imäkätkänŋi, ämaqä huizi-pqä näqŋqä eäpu, qänaknä kipŋqe, si suqä äŋguä iquesanŋä ktqä esŋqe.
 - Ymeqä iqua, huiziqua änä itqätanŋä äqunätqunjuwä iu, qänaknä itqänŋä.
3. Suqä Goti lqu äwinyänŋqe, si imbqua hiŋuä äkqänätanŋuwä iqi imäkätkänŋi, ii Goti lque yoqä naqä vätkänŋä.
4. Tqä ymeŋenŋqe, aanŋä kuapänä kinyätŋqe. Si tqä ymeqe ämitnä, itanŋa quwqä suqä quvqä imäkmipqe jänä iwimäkŋi, qu iutanŋi tqä qunŋqä aanŋä kuapänä kiŋŋenŋqe näqŋqä mapn.
5. Kukŋuä ätätnänŋanŋi, kŋuä yasämä indquänŋänŋa ti.
 - Huiziqua suqä qäyunä ipŋŋenŋqä yänänänŋqä wimäktŋqe, kukŋuä äŋguänänŋinä ti.
6. Qeyanŋui qeqä ymeqä iqua Goti lquenqätä lqueqä kukŋiunŋqätä quuvqä yänänänŋqä eqiyqänŋqä wimäkinyä.
 - a. Imbquenŋqä anŋä äpmapiyä iqinŋi, suqä Goti lquenqä tääqä tqätä, lqueqä kukŋui a täuŋqätä iqanŋiti, ga ymeqä iqua maqänä äkkänŋqänänŋä.
 - b. Ymisanŋä hŋqänŋanŋi, hŋqunä-hŋqunänŋi, Goti lquenqä tääqä tupŋqänänŋi.
 - c. Tqä ymeŋeunŋi, Goti lqueqä kukŋuä Bukiu äqänanŋqe a ätäuätnä, tiwiqä vqätŋqänänŋi.
 - d. Heqä ttawä iunŋi, hiqä-hiuänŋqe, Goti lquenqä tääqä tqänŋqänänŋi.
 - e. Si suqä äŋguitä, kŋuä äŋguitä, tqä ymeŋeunŋ motquatŋqä ii, yänänänŋqä mivau.

F. Kraisi lqueqä yoqe ämenjuwä imbqua, wäunuä äki imäkäqänŋanŋi.

1. Quwqä äpmeqä iunŋi, ymeqe, Goti lqueqä suŋenŋqä näqŋqä meqä imäkäqänŋanŋäyi.
2. Iqinŋi ymeqe, quwqä suqä huitanŋä-huitanŋinŋqä näqŋqä ämepu, ämiŋŋŋqänänŋäyi.
3. Kraisi lqutä lqueqä ämaqetä anä ämonänänjuwiŋqe, ktqä enqä-panŋi, imbqua huiziu ämuätquapŋqänänŋäyi.

4. Kraisi Iqueqä yoqe ämenjuwä imbqua, quuvqä heqiyqä huizi iquatä aquvä äqänätqunjuwä iquauñi, yänänänqä wimäkqäpñqe. Injä dutañi Kraisi Iqueqä huiwi yänänänqä timäuän.
5. Kraisi Iqueqä yoqe ämenjuwä imbqua, anjä himqä iutä, ämaqä iqi äpmenjuwä iutänji, yätamäkqä vqäpñqänäyi.

G. Qokä-apäkä ämanqä iyaqu, nätmätqä äki imäkiyänqe.

1. Nätmätqä qokiqu imäkquätñqe
 - a. Kraisi Iqu, Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuqä nyuänjä äpmenqä-pa, qokiqu imbquaqä nyuänjä asä iinjä pmetätñqe.
Epäsäsi 5:23 **Tinjä hitangi ätqä. Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä nyuänjäqu eä, iqua Iqutäñi huiwi naqä-hñqunä hitangi, Iqu huiwä iqu hñjä pmetätñqänä angi vauqumuätqäqu eä. Ii eänqä-panji, qokiqu apäkiyqä nyuänjäqu eä.**
 - b. Iqu, iqueqä apäkinyqä äwinyätä, wäunui, ii yeqä itä änguä pmeqä inä imäkqotñqe.
Epesusi 5:25 **Qokä iquen, Kraisi Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iunqä kiinjä äwinyätä, yätamäkqä vätñqänä Iqueqä-kiuä hipa iu äwingqä-panji, hiqä apäkä iuauñqe kiinjä iinjä enqotñqänänji.**
Epäsäsi 5:28-30 **Kraisi Iqu Iqueqä ämaqänqä aanjä kiinjä e äwinyätñqä-panji, qokiquen heqä huiwiñqä kuapänä enyätñqä-panji, heqä apäkiuauñqä-pqe, asänä iinjä enqotñqe. Ämaqä iqueqä apäkinyqä aanjä kiinjä äwinyätä, änguä iwimäkätñqä iqu, iqueqä-kiuänqä äwinyänqä iquvi.²⁹⁻³⁰ Tiiñä hmanji. Ämaqä hñqu iqueqä huiwiñqä wi äuämäkätä, ymisanjä minqä ma miqä yän. Oe, iqu änguä äminyätä, ymisanjä inqonä. Suqä iinjä, i tinjä eänq-äpanji. Ne naqä-hñqunä äuqätänäqänqä, Iqueqä huiwä hñqunä etangquetañi, Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iqune änguä ämineyätñqä-panjä asänänjä iinjä.**
Kolosi 3:19 **Qokä iquen, he heqä apäkä iuauñi, quvqä mitqueqä pa ipu, iuauñqe kiinjä enqotñqänänji.**
 - c. Iqueqä apäkiñi, suqä mäñdi äkiktqñqetä änguänänjä wimäkquätñqe.
1 Pitä 3:7 **Asä i enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqa qu yänänänqñqe heyaqetäñi asänänjä maetqe, hñjä hea ique-ique pmeqe, hesänji iuapqe inä mapnuwä hitangi, he iuauñqä kñuä änguänänjä ämepu, suqä jänänänjä du itquepu, iuatä quama qeqinyä pmetpñqe. Injä iquwi, hiqä Goti Iqutä kukñuä tqä dunji, nätmätqä huiwi maeqñqä yänä.**
2. Nätmätqä apäki imäkquätñqe
 - a. Ii qokiqueqä yäpä iqi äpme, qänaknä iqotñqe.
Epäsäsi 5:22 **Hiqä-hiuä yäpä iqi ingäpñqä ätqäqe, ii tiinjä. Apäkä iuuen, neqä Naqä Kraisi Iqueni yäpä iqi ävätqänjuwä-panji, heqä qokä iquauñä-pqe asinä e vqäpñqänänji.**
Kolosi 3:18 **Apäkä iuuen, hiqä qokä iquauñi yäpä iqi vqangpu. Suqä iinjä, Naqä iqueqä hiñuä iqinjä jänänänjiyi.**
 - b. Ii äpmeqänqanji, ii, iqueqä amiqeuñi yäpä iqi vqotñqe.
Epäsäsi 5:22 itanga Kolosi 3:18. Hiqñqä asäquaquvi.
3. Ne ämaqä quuvqä heqiyqe, neqä-neuä äkiktqänätan, neqä-neuätanjä huizi iquauä yäpä iqi vquatunqñqe.
Epäsäsi 5:21 **Itanga, heqä kñuä iqä imñi, Kraisi Iquenyqe, "Iqu neqä Naqäquvqä; ne Iqueni yäpä iqi vquanä" kñuä iinjä indqänäpu, hiqä-hiuänjä-pqe, yäpä iqinyä ingäpñqe.**
Kolosi 3:12-17 **Änyä-hänjä iinjä ai imänguwita, Goti Hanjuwä Iqu he Iqueqänä pmetpñqä atäunä ai etetä, henyqä aanjä kuapänä äwinyätñqä äsätäti, he tiinjä imäkqäpñqe. Suqä ämaqenqä huäqä euñqä iqutä, änguä wimäkqä iqutä, mäñdi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iqutä, hanjä-iqä ämepu äwqä-hañuä inqä pmeqä iqutä, iquau imäkqäpñqe.¹³ Heyaqä awä iqinjä ämaqä hñqu "Nyi ämaqä äti iquesa äwqä-hañä-iqä ämenänä" ätqäqe, käyä hitanguti, kätä-kängua iinjä iqueä suqä quvqenqä hui imäuätä, äwqä-hañuä imäkñätñqe.**

Naqä Iqu-pqe heyaqä suqä quvqenqä hui imäüätä, äwqä-hanüä ai äyä imäkngqe. Itanga he-pqe, suqä asä iiji imäqäpñqänänji. ¹⁴ Suqä tqua e hitangqä-qe, suqä ämaqenqä wiñqä iqu ämawqätäuä. Suqä tqu, suqä änguä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hñqunä pmetpñqä iwimäkqon. ¹⁵ Hiñuiqänänji Goti Iqu he naqä-hñqunä epu äwqä-hanüä imbu pmetpñqänä ai äyä etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä-hanüä iñqe, heyaqä qeqä-quuvqä im käyä pmetätñqänä hiñuinä qungangpu. Itanga Goti Iqueni, nätmatqä eeqänänñiqe "änguiqä" tqupñqe. ¹⁶ Kraisi Iqueä kukñui hiqä kñuä-äwqä imñi meanqä mangüä emnätätñqe, tiñä imäqäpñqe. He näqñqä änguänänji, Kraisi Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näqñqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä änguänänñinä imäqäpñqä ämotquepu, apqä huitañä-huitañä ätäpu, näqñqä vqäpñqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänñetä, apqä Goti Iqueqä yoqä haqä-iqä ämamäupu ätätqänuwitä, itanga apqä huizi iquatä ätäpiyängani, hiqä äwqä imñi Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpñqe. ¹⁷ He kukñuä ätäpiyäu, wäñguä ipiyäu, nätmatqä äkikitañä imäkpñqe, Naqä Jisasi Iqueqä yoqe ämenuwä iutani qäyunä imäqangpu. Iiñä imäkäpiyängani, Goti Hanjuwä Apiqueni, Jisasi Iquesa "Änguiqä" ätuäpu imäqangpu.

H. Nätmatqä kunaqä-kununua imäqäpñqe (suqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä)

2 Timoti 1:5 **Si quuvqä naqä-qakuänä eeqiyätqänñiqä nyi kñuä yqänä indqänätqänä. Quuvqä naqä-qakuä iiji, tqä tai Loisisä itanga tqä tñai Yunisisä imbaqi eeqäminiyä-pani, tängani si-pqe asä i inä hitangi, näqñqä ämenjä.**

1. Kunaqä-kununuaeyqä ätnänñqe, ii qu imbquaqä anju ämitqunuwä iyi.
2. Ne ymeqeuqä natmatqä tiñä täsua yasämä miqatunqänäyi:
 - a. quwqä huiwitä,
 - b. kñuä yändquänñetä,
 - c. quuvqetänji.
3. Ne neqä ymeqeuñi, quwqä wäñuñiqä näqñqä ämepu, iu imäqäpñqenqä ämotquetunqänäyi.
 - a. Tqä ymeqeuñi, suqä qätä wiyqenqätä, qänaknä iqenqätä, motqueqätñqe. Suqä iiji, guä kiwqäyäuqenqä ma, häukuä änguä qiyqenqeyi.
 - b. Suqenqä ämotquetnängani, hñgisanä iqenqä ämotquetnä ti tutunqque: "Ii suqä häukui quvqä äqiyätä, guä-pqe inä kikiqiyäunqiyä."
4. Ne ymeqeuñi, Goti Iqu, Iqueqä ymeqeu jänä iwimäkätä, suqä änguä ämotquetñqä-pa, nepqe asä ii motquetunqque. Iqu i itquetñqe, ii Iqu Iqueqä ymeqenqä wingangqetanji.

Hipru 12:5-11 **Ating yupela i lusim tingting pinis long dispela tok God i mekim long yupela bilong strongim bel bilong yupela? Em i kolim yupela pikinini bilong em yet, na em i tok, "Pikinini bilong mi, sapos Bikpela i mekim wanpela samting long yu bilong stretim yu, yu no ken ting dispela em i samting nating, na tu, yu no ken bel hevi tumas. ⁶ Long wanem, Bikpela i save stretim ol man em i laikim tumas. Na sapos em i kisim wanpela man na i kolim em pikinini bilong en, orait em i save givim kanda long en tu."**

⁷Yupela i mas sanap strong na larim God i stretim yupela. God em i mekim pasin long yupela olsem papa i save mekim long pikinini bilong en. Wanem pikinini i stap na papa bilong en i no save stretim em? Nogat. ⁸ God i save stretim olgeta pikinini bilong en. Sapos em i no stretim yupela, orait nau yupela i save, yupela i no pikinini tru bilong en. Nogat. Yupela i olsem ol pikinini bilong rot tasol. ⁹ Yupela tingim dispela tu. Ol papa bilong yumi long graun ol i bin stretim yumi, na yumi save givim biknem long ol. Orait mobeta yumi aninit moa yet long Papa bilong ol spirit, na bai yumi kisim laip.

¹⁰ Ol papa bilong yumi long graun ol i bin stretim pasin bilong yumi sotpela taim tasol, inap long laik bilong ol. Tasol God i save stretim yumi bilong helpim yumi tru, bai yumi ken kisim pasin holi bilong em yet. ¹¹ Taim Papa i givim hevi long yumi bilong

stretim yumi, yumi no save amamas. Nogat. Bel bilong yumi i pilim hevi tasol. Tasol taim em i stretim yumi pinis, yumi bai kisim gutpela pasin tru. Yumi bai mekim ol stretpela pasin, na bel bilong yumi bai i stap isi.

I. Nätmatqä hiknä-hitqä qu imäqäpñqe.

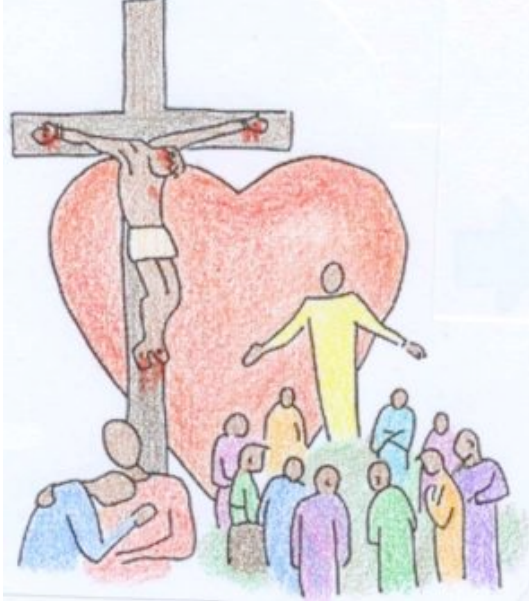
1 Jonä 2:14b **Itanga hiknä iquenä, he yänänäqñqä ätqäupu, Goti Iqueä kukñuä di hesä yänänäqñqä witangi, ga he quvqä iqä iqueni ai ämäwqätäquwinqä, nyi henyñqä tuwanui i äqiyqä.**

1. Hiknä-hitqe, suqä änguä iunji änä uwqäpñqänänji? Qu Goti Iqueqä kukñui qänaknä ipu, änguänä pmetpñqe.
Apqä 119:9 **Hiknä iqua suqä ikikinyänjä iu qañä änä upñqäwä? Ii Tqä kukñuä iu qänaknä iqä dutayi.**
2. He suqä änguänänjinä iqangpti, ga ämaqä huiziqua suqe hiñuä eqänäpu, qänaknä ipñqänä ämotquapñqe. He qañä äwäpiyänga, kukñuä ätäpiyänga, ä huiunqä äwiñqä, ä quuvqä heqiyqä, ñ Goti Iqueä hiñuä iqi kiyämätqä mapmeqä iqäñqe, iu ipu, ämotquapñqe.
1 Timoti 4:12 **Ämaqä hui, si ymeqänänjä-quki äkqänäpu mändi mäkkittqäyqä pa ipñqe. Qu iñä mimäqä ipñqä diñqe, si ämaqä-quki eän, ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwi iquauñi, tqä kukñuä tqä, quamä pmeqä, suqä ämaqenqä wiñqä, quuvqä heqiyqä, itanga suqä jänänjinä imäqä-quki eänji, qu saqä suqä iunji hiñuä äqunäpu, saqä manji qänaknä ipu, näqñqä meqñqe.**
3. He eeqänänji, suqä heqä heuä mändi äkiktqänqä iquenyä ipu, Goti Iqueqä ämaqä huizä iquauä yäpä iqinyä qänaknä vqäpñqe.
1 Pitä 5:5 **I enqä-pañi, hiknä iquenä, he ämaqä Goti Iqueqä ämaqenqä hiñuiqä ätqäuänjuwä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqe. Goti Iqueä ämaqä eeqänänjuen, he yänji-yänji miquenä äkittqiyenäpu, yäpä iqinyä iqäpñqe. Goti Iqueqä bukä iquauñi, kukñui, "Ämaqä yänji-yänji ipu yoqä naqä ämaenämipqeunji, Goti Iqu mäñgi äkittqiyetä, ämaqä äkittqiyenmipqeunji, nätmatqä änguänänji vñqiyä" äyä ätnä.**
4. Goti nätmatqä eeqänänjä inemäkkqe. Inji he hiknä-hitqä yqänä enjuwi, Iquenqä kñuä indquangäpñqe.
Näqñqä-tänjä 12:1 **God i bin wokim yumi olgeta. Olsem na long taim yupela i yangpela yet, yupela i mas tingim em. Nogut yupela i lusim tingting long em, na bihain yupela i kamap lapun na taim nogut i painim yupela, na bai yupela wan wan i tok olsem, "Mi no amamas long laip bilong mi."**
5. Nätmatqä quvqenqä enqe hiqä huiwiuta ätimäuqä ii, he äwimasiyäpu, tuwä wipñqe.
2 Timoti 2:22 **Timoti iquki, hiknä-hitqä iqua suqä quvqä imäqäpñqänänjä itqätangä äqunänji, si-mända tä enqä-pa kmänyämäqñqä wa äunänga pmetangnä. Ämaqä aañä jänänänjuki, quuvqä naqäqakuä heqiyquki, suqä ämaqenqä kiñqä iqu meqäquki, itanga quamä pmeqä änguänänji meqäquki hisñqe, yänjä mäkä qänqangnä. Sitä anänji, ämaqä quwqä kñuä-äwqä yäpä imñi änguänänjä imbu, Naqä iquenyqä tääqä ätätqänjuwä iquatä iqäpñqe.**
6. He hiqä enqä du imäkäpu yeqä ipn. I hitangqä-qe, Goti Iqueqä kukñuä mitqänqanñqe, wa huqäpnä.
Naqñqä-tänjä 11:9 **Yupela yangpela manmeri, yupela i mas amamas long taim yupela i yangpela yet. Yupela i ken bihainim tingting na laik bilong yupela yet. Tasol lukaut, God bai i skelim pasin bilong yupela long kot bilong en.**

Imbquaqa suqa naueqa imakhe, ii Goti Iqueqa ktqa motqueqa-pani.

Ämaqä apäkä-tänä iqun, Kraisi Iqu nenyänqä äwiñqä-pa hiqä apäkinqe engotänqe. Epäsäsi 5:25

Apäkä qokä-tänä eänä, hiqä qokiquauqä yäpä iqi äpmepu, iquauqä kukñuä iunä qänaknä ipñqe. Epäsäsi 5:22

Ymeqe, suqä imbquaqa-quwänqä äwiñqä iqu äñguänänä ätimäuqe, qu ingani Goti Iqueqa ämaqenqä äwiñqenqä näqñqä ämetqänä. 2 Timoti 1:5

Kaniqukuenä, heqä ymeqä iquauñi äkasuwä miwimäkqä pambiyä. He ii iwimäkpqe, qu "wäunüä äñguä iini mimäkqä eanä" kñuä vän.

Kolosi 3: 21

Ymeqä iuqä kunaqä-kunuqä quwqä ymeqä ämipu, Goti Iqueqa kukñui qänaknä ipiyä iutañi, qu Goti Iqueqa suqenqä ämoqumuetqänä.

Kanä-känayaquiyqä wäunüä sikisqe

1. Ymeqä iqua quwqä
 ■ kaniqeqätä
 känäwqätä iyaquiyqä
 äwiñqe änä witanji
 äqunäñuwi, iutañi Goti
 Iqu Iqueqä ymeqeunqä
 aañä kuapänä
 äwinyätñqenqä
 .näñqä ämetqänä.

*Kraisi Iqutä Iqueqä
 ämaqetä anä ämoñänäñuwiñqe,
 ktqä enqä-pañi, kaniqutä
 känaisäñi, ämuütquayñqe.*

2. Nätmatqä
 eeqänänä si
 imäkätqäñi, ämaqä
 huizi-pqä näñqä
 eäpu, qänaknä
 kipñqe, si suqä
 äñguä iquesañä
 ktqä esñqe.

*Ymeqä iqua, huiziqua
 änä itqätangä
 äqunätquñuwä iu,
 qänaknä itqänä.*

3. Himbquen Goti
 Iqueqä
 ämaqenqä
 kiiñä
 winyätñqenqä
 ktqä enqä-pañi
 pmetangpu.

Suqä Goti Iqu
 äwinyänqce, si
 imbqua hiñuä
 äkqänätangu
 wä iqi
 imäkätqäñi, ii
 Goti Ique
 yoqä naqä
 vätqänä.

Tqä ymeqenqce, aañä
 kuapänä kinyätñqe.

4.

5.

Kukñuä
 ätätnängañi,
 kñuä yasämä
 indquänñänga
 ti.

Huiziqua suqä qäyunä ipñqenqä

Qeyangui qeqä
 ymeqä iqua Goti
 Iquenqätä Iqueqä
 kukñiunqätä
 quuvqä yänänänqä
 eqiyqäpñqä
 wimäkinyä.

6.

Ymisañä bñqängañi, hñqunä-hñqunäñi, Goti
 Iquenqä täaqä tupñqänänji.
 Tqä ymeqeunji, Goti Iqueqä kukñuä Bukiu
 äqänangce a ätäuätnä, tiwiqä vqätñqänänji.
 Hiqä-hiuänqce, Goti Iquenqä täaqä
 tqäpñqänänji.
 Si suqä äñguitä, kñuä äñguitä, tqä ymeqeu

Hiqqä 10: Ne änä pmetuŋqenqe.

Hiqqä tqueqä qakuä naqänänji, ii tiŋi:

Ätnänji itikimäqänqä 7:9-10 **Ii äqunmi qänakni, hiŋuä angi äqunqce, ämaqä kuapänänjä hŋqua, zä hawä iqueuä hipenüä iqisä, ä Sipsipqä Meqä Iqueä hipenüä iqisä tqäuätangä äqunqce. Ämaqä iinjä iunji, ämaqä hŋqu a änä matäuqänänjä hävemnänqce. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutatä, ŋŋ anjä kuknuä eeqänänjä iutanjä iquayi. Ga ämuasmänqce, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motuquapŋqce, zäwqä tuwä hiiki a qätätangä äqunqce.** ¹⁰ Qu iinjä ätqäupiyänqani, manjä yänänänqä ti ätmijuwä. "Neqä Goti zä hawä iu äpmenqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, angi inetmesinyä äŋguä pmetuŋquä inemäqce, iquaqunänjqä."

Näqqä meqä tä, ii ämaqä quuvqä heqiyqä iqunesä, quuvqä maeqiyqä iquatä, qänaknda anjä äsqunqä nandowqatänijä iunqä natän. Ii ne äpäkonätaqänqani, nätmätqä äki nemeniqä inqätä, iwäsäuqä yäpakänqanqätä, itanga nätmätqä yäpakänqä nemeniqä iunqä zi enqä-pa äuanä. Näqqä meqätä, i ne näqqä yänänänqä-tänjä nemäkätä, Kraisi lquenqä kŋuä iqä yänänqä ävan hiŋuä äqunanä pmeqä iunqätä, äpakoŋqenqä zä iqä ique mändi mittqiyenqätä yätamäqä neyän. Itanga "hiunji yqänä äquvepätŋqänqce" neqä-neuä kuknuä naqä-qakuinqä ätandnatuŋquä-pqä diŋce yätamäqä neyän.

A. Ne äpäkonätanänqani äŋginqä äwätqänunä?

Goti Iqueqä bukä iu, kuknuä anjä hŋquaquinqä äqänänqce. Jisasi lquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauqä anji, qäukuä haqä yätuvi. lquenqä quuvqä maeqiyqä iquauqce, tä maiusqä äsänqä iuvi.

1. Qäukuä haqce i nätmätqä sque?

- Ii Goti Iqueqä za-hawiyi.

Ätnänji itikimäqänqä 4:1-11 **Nätmatqä tä qäpu ai äpäwqanqce, qäukuä haqä yänjini qänqanjä hŋqu hutänätangi äqunqce. Itanga manjä nyi qänqanä hawä enqäpanjä tqangi äwikqä iqu ti ändkqce. "Si täqinyqä yapiyä, ga Nyi nätmätqä eeqänänjä qänaki timäuningqce, ämäktquamqänänjä."** ² Itanga Goti Iqueqä Dŋä Äŋguä Iqu yänänänqä maqänä nyimeqanqce, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä hawä hŋqu tqäuätangi, ga iqi äpmenqä Iqu tiŋä hitangi äqunqce. ³ Zä hawä iu äpmenqä iquesani, qoqiyqä hioätqätä hänesqätä yänätangi, ga wäpinyiqukuä hŋqu zä hawä ique awä iqi ämamäuäqce, kiqä we-hunqce aanjä naqänänjä hunätangi äqunqce. ⁴ Ämiqä iqueqä zä hawä iinjiqu, hawä huizi kuapänänjä (24) iquauä awä iqi ätqäumingqce. Itanga zä hawä iquauŋi, ämaqä naqä iqua hŋqunä-hŋqunä äpmakäumiŋuwä. Iqua ämuasmänqä qäpaiqätänqäqua, itanga quwqä nyuänjä iunji golqä yŋŋa mäuqäquayi. ⁵ Zä hawä iinjä iquesani, we-hunqce we-hunqawqanqce, mmqä ätätä käkäqä tqangi äwikqce. Zä hawä iqueqä hipenüänqisani, tä hänaqä hipa hŋginji eeqä hŋginji hŋquaqu äsmiŋuwä. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dŋiyi. ⁶ Zä hawä injä iqueqä hipenüänqisani, nätmätqä hŋqu äwäminqce; ii eqä huänjä naqänänjä enqäpanjä iqueyi. Nätmatqä iinjiqu aanjä quvanyäŋqä kiŋi.

^{6b} Itanga nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä hŋquaqui hŋquaquinqä (4) zä hawä hitunüä hŋquaqui hŋquaquinqä iu pämä ätqäumiŋuwä. Iqua quwqä hiqumuänqisatä tuwänqisatänji, hiŋuä kuapänä äqänqäumiŋuwä. ⁷ Iquautanjä hiŋuiqänä iqu, ii nanuä hiqiyqä laiŋonqä enqäpanjä iquvi. Ga huiziqu, yaqueqä bulumäka qokä enqäpanjä iqueyqä. Itanga huiziqu, iqueqä hiqumuani, ämaquä enqäpa änyänä. Iwä aanjä yäpakä äpmenqä iqu, ymäuäkä aanjä naqänänjä haqeu äväwa ikitŋqä injä enqäpanjä iqueyi. ⁸ Nätmatqä hŋquaqui hŋquaquinqä hänjä-pmeqä-tänjä iqua, huqä huiqä hŋgi eeqä, hŋgi hŋqunänqätänjä iquayi. Itanga hiŋuä kuapänänji, quwqä huiwiu, ä quwqä huqunqce inä ämuäpmaŋqce. Iinjä iqua heatqänqatä, hiunqinqatä ti tqäpŋqäuä.

"Naqä Iqu, ii Goti aanä yänänänqä eeqänänätänä Iqu, hñqutä enqäpañä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänjqä. Iqu qänganä äpmamiñqä, tänqa äpmeñqä, itanga qänaki pmetäniqeqä."

Qu kukñuä iinä-ndi, mamäwänqä danä iqäpnä.

⁹ Nätmatqä inä iqua, zä hawä ique äpmeñqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäuäpu, 'änguiqä' tqäpñqäuä. ¹⁰ Inä itqätangpñqä, ämaqä naqä kuapänä (24) iqua, zä hawä iu äpmeñqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipenüä iqi qonä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäuäpu, quwqä ynñai equväpu, zä hawä iqueä hipenüä nänji eäpu, ti tqäpñqäuä.

¹¹ "Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Tqä-täunänjqä eeqänä ämowqätäunjuä.

Itanga ämaqä eeqänäñi, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäuäpu, 'Si yänänänqäkuikiyqä' tqäpñqäuä. Ii tinä hitangiyi. Nätmatqä eeqänäñi Si imäkätinä, itanga äkinqä Tqä dutanä imäkpangnä, ätimäuätä, tänqanji äyä äwinä."

Asaiah 66:1. Bikpela i tok olsem, "Heven em i sia king bilong mi na graun em i ples mi putim lek bilong mi antap long en. Olsem na bai yupela i wokim haus bilong mi long wanem hap? Na wanem hap bai i stap ples malolo bilong mi?"

Wäunjuänqä 7:49 Naqä Iqu ti ätqe, "Ämaqä naqä iqua zä-hawä iu quama äpmeñuwä-pa, Nyaqä zä-hawi, qäukuqä. Itanga quai, Nqä suki qutati haqä-iqi äumä äpmeñänä. He nyinyqä anji äkitanji mätpñqäwä? Nqä anä hapä pmeqe, ängi mätnänä?"

- li Goti Iqueqä anä ikikinyänä Iqueqä-kiuänä ämitä äpmeñqeyi.
Deut 26:15. Inji Si qäukuä iu äpmanä, Tqä ämaqä ikikinyänä iqune hinuä änaqänepnä äpman änguä inemäkiyä. Si Tqä ämaqä Israitqä iqunenji änguä inemäkätñ, qua aowä änguänänä-tänä ii, neqä awiukuau kukñuä guä ämäsäukñä ne änätaptñqä iqueni, änguä imäkiyä.
- li Goti Iquenyqä hiqäva qiyqä anjiyi.
Ätnänjiqi itikimäqñqä 11:19 Ämaqä naqä iqua kukñuä inji ai ätqanguwänqa, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yätu ämätnänqä, qñqanä hutänganga, itanganji qu Goti Iqueuä kukñuä guä mäsanqä ipñä iqu hinuä qumbñqä, ätnänä iqi ätqäumiñqe. Itanga qaquvqetanä we-hunqe, im-imä ändakka weqanguwänqa, hññqä naqänänä ätimäuätä, qaquvqe osqanga, quai eekä itä, piyä hiwiyä häkuätänji, kuapänä äpäkñqe.
- li anä Kraisi Iqu eyätä äpmeñqä iuvi.
Lukä 24:51 Iqu e ätuäqe ävämeqanga, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe eikqe.
Hipru 9:24 Yumi save, Kraisi i no bin i go insait long haus lotu ol man i wokim long han na em i piksa tasol bilong haus lotu tru bilong God. Nogat. Em i go insait long heven stret. Na nau em i stap klostu tru long God, na em i wok long helpim yumi.

Jisasi Iqu Iqueqä ymeqä sua qe päkonganguwänqanji, qäukuä yänji pmetpñqä ätumua yäniqe.
Lukä 12:32-34 Jisasi Iqu tinäpñqä inä ätukqe. "Yaqueqä sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqe. Hiqä Hiniqu aqvanä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä ai ätkqe. ³³ Nätmatqä he ämeñuwi, eeqänäñi mbqänqä imäkpü, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqeqä. Itanga he qua täunji nätmatqä qui imäknänqä di aquvä maqiyqä ipñqe, nqe. Nätmatqä eeqänäñi aquvi, qäukuä haqä yätunqe qäpñqeqä. Yänjini, nätmatqä eeqänäñi qui mimäkñqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätaunä maquvqä yäniqeqä. ³⁴ Inäqe, he anä hiqä nätmatqä änguänänä pñqä witängqä iunqänä hinguänqiyä" ätukqe.

Jonä 14:1-3 Jisasi Iqu tipqe ätukqe. "He inqä äwqä hanä heyqanguti, qundqundqä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Nyinyqätä quuvqä heqäpñeqqä. ² Nyaqä Apiqueä anijni, hiñqe, quapänä imäknänä. Inji maetangutqe, Nyi henji 'Henyqä anä näwi imäkmqä äumqe' maetqä iqämninji. ³ Nyi äumi, henyqä anji näwi imäkemi, angumä äpmqe, he Nyitä anä pmetunquä etma umniqeqä. Iwä anä Nyi äpmeñqä iunji, hepqe anä pmeniqueqä.

2 Korinä 5:1-8 Ne näñqä tinji ai äyā enju: "Neqä huiwi, namnä anä ne qua täu tänga äpmeñquä enqä-panä iyqä. Namnä anä iqu, qui imäknätqä hitangutqe, Goti Hanjuwä Iqu kiqä tññqe, änyä-hänjä änguänänjä hñqu nätapäniqeqä. Huiwä injiqu, ämaqä hipaitä imäkkä manä, qäukuä haqä iu qui mimäknqä hia ique-ique witäniqeyi." ² Ne anä tänga ämätñänqä ique äpmeñganji, anä änguä qäukuä iu ämätñänqä iqueni, gquä enqä-ma mipnatunquä änenyätqätangi kuapänä ivqänätqänju. ³ Ne gquä inji ai ämipnatqä enqe, tpqäyoqä mänañqä ipnä. ⁴ Ne namnä anä qua täunä ique yqänä äpmeñganji, hanä-iqä ämetan kuapänä ivqänätqänju. Ii ne äpäkonätan tpqäyoqä enqä-pa mäpmeñqä, huiwä änyä-hänji gquä änyä-hänjä enqä-panä mipñqänqä änenyätqäuä. Inji nätmatqä hñqu hñque-mända ämanyuäqäqä-pa, hänjä-pmeqä iqu äpäkoñqä iqueni ämanyuänä. ⁵ Ne änyä-hänjä injä hiatunque, Goti Iqu Kiqä-kiuä näwinyä imäkekqä iyi. Itanga Iqu Hindñämeqä Ique änätapkqetani, ne näñqä tinjä enju: nätmatqä ängui änätapäniñqä diñqe, pñqä ämänaiyätqänä.

⁶ Inji ne nätmatqä ii meñqe, neyaqä äwqä di zä miqä itä, pemä kiiñä itqäuä. "Ne namnä anä ique yqänä äpmeñquänjanji, Naqä Iqu tññä qäqä-iqinji mäpmeqä kiñänäm äpmeñjunä" näñqä injä ämetunque. ⁷ Ii neqä hijuitä hijuä äqunätanä iuta ma, quuvqä eqiyätanä iuta äpmeñju. ⁸ Nyi ätqäqä-pa, neyaqä äwqe pemä kiiñä itä, huiwä iqueni ävämetan, Naqä Iqutä näweqä pmeñqä äneñgi.

Pilipai 3:20-21 "Nyi imäkätñqä iunji asänä imäqangpiyā" etqäqe, ne qutäni asänänjä ma, neqä quae qäukä haqä yätu hitangiyi. Inji ne hänjä inamäkäqumuatqä qäukuä yänjisa quvepäniqä iquenyqä, Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä hijuä äqänan äpmeñju.

²¹ Iqu neqä huiwä quvqä tä änyänque änakunmäkätä, iqueqä huiwä änguänänjä qua buta äväuätä ämakqä enqä-panä iinjä inemäkäniqe. Iqu nätmatqä eeqäpnänji iqueqä ämiqä yäpä iqi hiäniqä diñqä yänänäñqä tññä eä, itanga yänänäñqä asä iutanji, iinjä inemäkäniqe.

1 Pitä 1:4-5 Nätmatqä änguänänjä inji, Goti Hanjuwä Iqu hiyaqänqä qäukuä haqä yätu ämitqäuä. Qäukuä yänjini, nätmatqä inji qui mimäknqä itä, piyqä miqä itä, qäpu maiqä yäniqe. ⁵ Henji, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä dunji, qui mimäknqä danä ipñqä hänjä iqumuatqä dunqä ämeyänä. Hänjä iqumuatqe, ai näwi, ätnänäqä yäpakänga timäuänä

2. Tä maiusqä äsänqe, ii sqäwä?

- Ii tä maiusqä äsänqä, Setänä iqutä iqueqä enjotqä quvqä iquatä, quvqä imäkkuwitanä kima meqä iuvi.

Matiu 25:41 Inganji iqu ämaqä hipa-qunamäuqä ingisa tqäuätanguwä iquau tuäniqeqä. 'Henyqe, Nqä Apiqu "Qu qui imäkmbñqäuä" ai ätkqeqä. He tä maiusqänänjä äsänqeunqä huätä upuiyä. Tä äsänqä iqu, Setänä iquenyqätä iqueqä enjätqä iquauñqätä näwenyä äsänä.

- Ii hovqä naqänänjä hikä piyanäweqä tä nätqätangqä iuvi. Iqinyqe, ämaqä hingisanä ipu quvqä iqä iquatä, kukñuä änguä we-hunqä-tänji väqiyqä iquatä upnuwänqe. Ätnänjiqi itikimäqänqä 21:8 I hitangi, ämaqä pemä miqä itqänjuwä iquatä, quuvqä maiqiyqä itqänjuwä iquatä, suqä aañ quvqänänjä imäkätqänjuwä iquautä, ämaqä pizqä äpäsqätqänjuwä iquautä, hiqaqä hengi äwäyäkkitqänjuwä iquatä, paqä imäkätqänjuwä, ä

goti quangä iquauqä quuvqä eqiyätqunuwä iquatä, itanga kuknuä quangä ätätqänuwä iutäni, qu hovqä naqänänjä hikä piyanäweqä tä nättätangqä iunqä upnuwiqä. Ii äpäkönqä huizi (2) iquvqä.”

- I tä-hänaqä aanjä naqänänjä äsänqä iyi. Iqi pmapnuwänqä iqua, knuä äqiyäpu hiquanji mangätäsqukä mäuqäpnuwi.

Matiu 13:41-42 **Ämaqeua ymeqä ekqä iqu iqueqä enätqä iquau dowqatqanga, nättatqä ämaqeua quuvqä heqiyqä qui imäkätqänuwä iutä ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iquautäni, Goti qäukuä yätutañä iunä miqä iutäni, eeqänäni huätä mamäupnuwiqä.** ⁴² Itäni qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäuqanguwänqä, qu knuä naqänänjä äqiyäpu, hiquanä mangätäsqukä mäuqäpnuwiqä.

Matiu 13:47-50 **Jisasi Iqu kuknuä ktqä äpakänäni ti ätukque. "Goti qäukuä yätutañä iunä miqe, ii tiñiqä. Hämapäkä qa, qu eqä huänä bu ätnämäpu, hämapäkä huitañä-huitañä äqupuquwä enqä-paniqä.** ⁴⁸ Hämapäkä qa mñqä iunji manguä mnganga, qu hikä weä anqä tängisa eyqiyäma äyapäpu, quamä äpmapu, itanga hämapäkä änguänänjä iquauñi qondä hevqä ämaipu, hämapäkä quvqä iquauñi, bi tnämäupnuwiqä" ätukque. ⁴⁹ "Itanga qua täuñi iqueqä yäpakänqä, asä inänqeqä. Yänaunjqä (Enätqä) iqua äpäpu, ämaqä quvqä iqua jänänjä iquauqä awä iqi pmetanguwä iquauñi itmapnuwiqä. ⁵⁰ Itäni qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäuqanguwänqä, qu knuä naqänänjä äqiyäpu, hiquanä mangätäsqukä mäuqäpnuwiqä" ätukque.

- Iqini huiwä-qesä ä quuvqä-qesä qui hämänä imäkñqä iqi.

Matiu 10:28 **Ämaqä huiwinä päsqä iquauqä, zä miqä pambiyä. Qu quuvqä pizqä mapäsqä ipñqäü. He zei, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqeqä. Iunä eänä huiwitä quuvqetä tä iunqä dowqatätä qui imäkqueqä.**

- Tä iunji quvqenqä kimanji, hanjä iqä äpakänä meqätñ. Ga, Naqä Iqueqä hiñuä iqini matimäuqä itn, Iqueqä yänñäqñqä aanjä naqänänjä iqueni, mämeqä isñi.

2 Tesälonaika 1:9 **Iqua, Jisasi Iqu-tänä qäqä-iqi mäpmeqä, iqueqä yänänäqñqä aanjä naqänänjä iqueni mämeqä, kiñä näni qui imäkmbu hia ique-ique pmetpnuwi.**

- Ii tmi-tmiqä naqänänjä meqä iqi.

Lukä 16:23 **Iqueqä quuvqä ämaqä piyqä iquauqä anä iu äpme, hanjä-iqä naqänänjä ämakmanminqä. Iqu inä itäqä imdanji, hiñuä haqä yätu äqunangqä, Aprähamä iqu kinä yämä, Lasarusi iqtä anä äyä pmetanginyä äqungqä.**

- I hea mämanä äwiñqä iuvi.

Jude 13 **Ol i man bilong trabel nabaut, olsem bikipela si i bruk. Na ol pasin nogut ol i no save sem long mekim, ol i kamap ples kliä olsem spet bilong biksi i kamap antap long wara. Na ol i stap olsem ol sta i no save bihainim rot bilong ol long skai. Olsem na God i redim pinis ples tudak tru i blak nogut tru, na ol bai i go i stap long en oltaim oltaim.**

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä mäeqiyqä äpmeñuwä iqua, tä maiusqä äsänqä iu tä bnuwi.

Lukä 16:23-26 **Iqueqä quuvqä ämaqä piyqä iquauqä anä iu äpme, hanjä-iqä naqänänjä ämakmanminqä. Iqu inä itäqä imdanji, hiñuä haqä yätu äqunangqä, Aprähamä iqu kinä yämä, Lasarusi iqtä anä äyä pmetanginyä äqungqä.** ²⁴ Inqani iqu, 'Iyä apä Aprähamä iquki, nyi tä täu äpmami, täñä-hunqä naqänänjä ämetqänä. Si nyinyqä huäqä äkunänä! Itanga Lasarusi ique dowqati, iqu iqueqä hipa hitunä hñqu eqä du äyämätä nqä tewä täu ptqiyenjiyätñqäü" ätukqä.

²⁵ "Inä tquanga Aprähamä iqu kimanji, ti ätukqeqä. 'Nqä ymeqä iquki, knuä änguänänjä indqänä. Si qua bu äpmaminänqani, nättatqä änguänänjä

ängmanätqätangñänqä, itanga Lasarusi iqu nättatqä quvqä ämanminqä. Inänqä tänganji, anä täuñi, iqu äñguä pmetanga, si täñä-hunqä naqänänjä inä makmangtñqä.

²⁶ Tiñäpñqä hiñuä qunyä. Hesänä nesänä awä iqini, suwä naqänänjä iqu äptnä, ämaqä

tāngisaŋā hŋqu henynqā ingisaŋqā pātŋqā wiŋgaŋgutqe, ānā mapqā yānā. Itanga āmaqā hesanā hŋqu nenynqā tāngisaŋqe, ānā mapqā yāŋqiyā' ātukqeqā" ātukqe.

Phil 3:18-20 Hiŋuiqānā etmiŋqā ma, tāngani, huāqā nungangi kŋuā āqiyātm iinā etātqānā. Āmaqā kuapānāni, Kraisi Iqueqā yā hutati huŋqenqā māwiŋqā itā māndi ākittqiyāpu āpmeŋā. ¹⁹ Āmaqā iini, qu quwqā huiwiqeqā āwiŋqā dunā imākāpu, kŋui nātmatqā qua tāutanā iuŋqā indqānāpu, suqā quvqā imākŋqāŋgani womba miqā yoqā haqā āmatnāmāunāpiyitani, tā du qui imākmbŋqā upunuwi. ²⁰ "Nyi imākātŋqā iuŋi asānā imākqanŋiyā" etqāqe, ne qutāni asānānā ma, neqā quae qāukā haqā yātu hitanŋiyi. Inŋi ne hāŋā inamākāqumuātqā qāukuā yāŋisa quvepāniqā iquenyqā, Naqā Jisasi Kraisi Iquenyqā hiŋuā āqānan āpmeŋu.

Ātnāŋiqi itikimākqāŋqā 21:8 I hitanŋi, āmaqā pemā miqā itqāŋuwā iquatā, quuvqā maiqiyqā itqāŋuwā iquatā, suqā aanā quvqānānā imākātqāŋuwā iquautā, āmaqā pizqā āpāsqātqāŋuwā iquautā, hiqāqā hengi āwāyākitqāŋuwā iquatā, paqā imākātqāŋuwā, ā goti quangā iquaunqā quuvqā eqiyātqunuwā iquatā, itanga kukŋuā quangā ātātqāŋuwā iutāni, qu hovqā naqānānā hikā piyanāweqā tā nātqātangqā iuŋqā upnuwiqā. Ii āpākoŋqā huizi (2) iquvqā."

B. Hiunji yāpaki, ii sqāwā?

1. Ii Jisasi Iqu qua tāuŋqā anŋi pāniqā inŋi.

Matiu 24: 29-44 Iqu kukŋuā āpakānāni tiŋā ātukque. "Haŋā-iqā nāqānānā ai etqā iqua qāpu hiqanŋani, maqānāni māptqā iqu hia āwitā, qanūā iqu māyāŋqā itā, qātāqueqā iqua qāukuā yātunŋi āvāma qua tāu qiyāpāŋgawāŋga, ga nātmatqā yāŋānāqŋqā qāukuā yātu āwiŋuwi āmeŋā ipnuwiqā. ³⁰ Inŋani Āmaqueuqā Ymeqā Ekqā Iqu eqā hiqŋqe, qāukuā iu timāuqanŋa qokā apākā eeqānānā qua tāu āpmeŋuwi, zā ipu zāāqā ātāpu, hiŋuā tiŋā qumbnuwiqā. Āmaqueuqā ymeqā ekqā iqu qaquvqā iu āpme, iqueqā yāŋānāqŋqetā iqueqā yoqā naqe motquetŋqetā pŋanŋi qumbnuwiqā. ³¹ Itanga hāwā naqānānā tqanŋa, iqu iqueqā enātqā iqua qua maŋā eqiyāŋqā pa āwāpu, qokā apākā iqueqāŋqā atāuŋuā ikqā iu aquvā maqāpŋqā dowqatāniqeqā" ātukque.

³² Iqu kukŋuā āpakānāni tiŋā ātukque. "He zā eqā iquesa nāqŋqe mapiyā. Kiqā āpa iuŋi eqā yqānā ānyā, quwqā mŋi ānyā-hāŋā inŋqāqe, nāqŋqā tiŋā iqāpŋqā. Māptqā dŋā hinātŋqe, qāqi hitanŋiyqā. ³³ Asā inŋi, he haŋā-iqā huitani-huitanitā nātmatqā qāukuā yātu timāuāniqenqātā awā ai etqā timāuqanŋi āqunāŋuwi, he nāqŋqā tiŋā hipnuwiqā. Āmaqueuqā ymeqā ekqā iqu āpātŋqā anā huānaqā iu nāwe tqāuātanŋiyqā. ³⁴ Nyi he naqā-qakuā etqānā. Āmaqā hia inŋa pmapnuwā iqua, qu mapākoŋqā yqānā pmetanŋuwāŋga, nātmatqā eeqānānā tā timāuāniqeqā. ³⁵ Qāukuitā quaitā qui imāknāniqeqā. I hitanŋi nyaqā kukŋui qui mimākŋqā yāniqeqā" ātukque.

³⁶ Iqu kukŋuā āpakānāni tiŋā ātukque. "Nātmatqā inŋi ākŋga timāuāniqā inŋe, āmaqā hŋqu ānyā maŋqā eenā. Āmaqā ynaunŋqā qāukuā yātutanā iquatā nyi ymeqā iqundāni, ne ānyā maŋqā enunā. Apiqu iqueqā kiuānānjqā. ³⁷ Noa iqu pmetanŋa, hāuakā naqānānā ātimāukqā paŋā inŋi, Āmaqueuqā Ymeqā Ekqā Iqu āpātŋqāŋgani, asi inŋā timāuāniqeqā. ³⁸ Hāuakā naqānāni matimāuqā ānā hitanŋani, qu ymisaŋā ānāpu, eqā ānāpu, apākā āmepu, apākā yanā ānyāpu, Noa iqu yimba paquvqanŋanŋā imākqā āuminuwi. ³⁹ Qu nātmatqā timāuātŋqā inŋe maŋqā epu, inŋā iqa wātqātanŋuwāŋga, hāuakā naqānānā ātimāuātā āmaqā eeqānānā inŋā iuŋi pizqā āpākkqeqā. Āmaqueqā Ymeqā Ekqā Iqu āpātŋqāŋgani, asi inŋā timāuāniqeqā. ⁴⁰ Āmaqā hŋquaqu qeqā wāuŋuā iu āpmamisiyqe, iwā Goti Hanjuwā Iqu hŋque itumetā, ga hŋqenŋi hiŋuinā qunāniqeqā.

⁴¹ Itanga apākā hiuaqu ŋingumetqā quqowā āqāmisiyqe, iwā Goti Hanjuwā Iqu hui itumetā, ga huiŋi hiŋuinā qunāniqeqā. ⁴² Inŋi hiqā Naqā iqu āŋga pāniqātiyā maŋqā eāŋuwitani, he nāwenyā imāknāpu āŋguānā mimbiyā. ⁴³ Itanga he tiŋāpŋenqā kŋuā

indqämbiyä. Ämaqä anä täñä hñqu, ämaqä quwä meqä hñquenyqe, 'Iqu hiatqä äsqueti pänqutiyä' tä näñqä ai eätqe, iqu hiñuä äñguä äqunätä, quwä meqä iqu iqueqä anä qäyä pñasqiyätä yäpä yängisa päyätñqe, hiñuinä mäqunqä yänqiyä.⁴⁴ Inñqe, hepqe näwinyä imäkmbu pmapiyä! Hia hñqueni, he 'Tänqanqe mapqä yänqiyä' kñuä indqänätqätanguwänqani, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäñqiyä" ätukque.

Kolosi 3: 4 Kraisi Iqu hiqä häñä-pmeqä naqäqakuä iutanä qakuäquvi. Iqu angi äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä ätnänäqi timäuqanqani, hepqe asänä iñä timäupnuwi.

1 Tesälonaika 1: 9-10 Ne he emeqanqwa he yeeqä änänä ipu äneyätmeqanqä qätä äwikuwiñqe, qu kukñuä ti ätätqänä. "Ämaqä Tesalonaika pmeqä iqua goti quanqä iquaunji ävquatämäupu, Goti naqäqakuä häñä-pmeqä iqueqä yäpä iqinyä äväpu, itanga iqueqä ymeqä qäukuä yänñä iquenyqä hiñuä äqumbu äpmeñäuä" ätätqänä. Ymeqä iqu, ii Jisasi Iquvi. Iqu päkonganga, Goti Iqu ique angi ävauqumuatkqe. Itanga iqu Goti Iqueä äwqä-tnäñi, suqä quvqä imäkkä iquaunqä äpäñqä ii, ne mänemeqä yätñqä yätamäkkä neyqä ique.

1 Tesälonaika 3: 13 Iñä iutani, tiñä timäuätñqänä. Goti Iqu heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänänqä emäkkuätñqe. Itanga hia neqä Naqä Jisasi Iqu iqueqä ämaqä suqä jänänänqä imäkkä iquautä angi anä quvepäpñqanqani, he Goti Apiqueä hiñuä iqini suqä quvqä hui maeqä jänänänqä imäkkuen pmetanqwanqwa quvepäñiqä.

1 Tesälonaika 4: 13-5:11 Neyämaqä iquen, he ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua enqä-pa pmeqñqe, he "ämaqä quuvqä eqiyäpu quwqä anä näweqämqä äwätqänuwä iquaunji, sqä wimeniqätiyä" tpiyä di, näñqä metpñqä äñengi. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä ai äwekuwä iqua angi vauqñqe, kñui mindqñqä ipu hiñuä äqämbu mäpmeqä, huäqä-hunqä ämepu kñuä äqiyätqänuwä iquayi.¹⁴ Iñä iqñqe, ne eeqäpnä quuvqä tiñä äyä eqiyätqänju. "Jisasi Iqu äpäkonätä anqmä ävaukqeqä. Iñä dutani, iqueä yänämäkketani, ämaqä quuvqä eqiyäpu äpäkonätqänuwä iquaunji Goti Hanjuwä Iqu angi ävauqumuatätä, Jisasi Iqutä ätuma quvepäñiqeqä."

¹⁵ Inñqä, ne Naqä iqueä kukñui ämetan, awi tiñä etätqänju. "Naqä iqu angi äquvepätqänqanqä, ne häñä yqänä äpmamitatqä iqune, ne ämaqä ai äpäkonätqänuwä iquaunji, hiñuiqä mäwimeqä yaniqueqä."¹⁶ Ii tiñä timäuäñiqe. Naqä Jisasi Iqu, kiqä kiuä manä yänänänqñqä tqanqwa, iqueqä enjotqä huizi iquautanä naqä iqupqe manä inä tqanqwa, Goti Hanjuwä Iqueä häwi äkakä inä tqanqwa, Naqä iqu qäukuä yänñisa quvepäñiqe. Inqani ämaqä iquenyqä quuvqä eqiyäpu äpäkonätqänuwä iqua, qunqanä angi vaupnuwi.¹⁷ Inqani qutä ämaqä häñä yqänä äpmamitatqä iqunesä Jisasi Iqutä qaquvqä yätqä minatunqunä yanique. Itanga ne Naqä iqutä häñä hia ique-ique anä pmetaniquie.¹⁸ Iñä hitangi, hiqä-hiuä kukñuä tqe ätnäpiyitani, yänänänqñqä imäkkangpu.

¹ Neyämaqä iquen, hiunji nätmätqä iñi timäuqñqe, ne pipa maqiyqä yan.² Inñqe, heqä hiuäñi näñqñä äñguänä tiñi ai ämakwi. Hiunji Naqä iqu äquvepñqe, "Ämaqä quwä meqä hñqu maquvepñqä yänqiyä" kñuä ämen pmetanqwa, maqñqä äquvepñqä pñi maqänä i timäuäñiqe.³ Ämaqe "Ne tänqani hanä-iqä mänemeqä äñguä äpmeñunä" tätqätanguwänqwa, apäkiqwa ymeqä mipñqänä täñä-hunqä naqänänqä maqänä äwimeqä pñi, qui iwimäkkätñqäpñqe maqänä ii wimeniqe. Inqani qu hanä-iqä naqä iquenyqe, yä mäpmeqä ipnuwi.

⁴ Inñqä, neyämaqä iquen, he suqä hiawiqä qua täutanä iu äpmapinjqae, hiunji iqu ämaqä quwä meqä hñqu äquvepñqä pa, äyä quvepñqangi hiñuä äqunätmepu, iquenyqä yäñuä iquwä pa, ipnuwä ma, oe.⁵ Ne hia witangi pisqä im asuäsua itan imäkkätunqä iqune maetqe, oe; ne hiunji imänätangi nätmätqä eeqäpnä we-hunqä iqi hiñuä äqunan imäkkätunqä iquneyi.⁶ Inñi, ne hiaqäqe, ämaqä huizi äwiñuwä pñi mäwiqä itan, neqä Naqä Jisasi Iqu anqmä quvepñqñqä hiñuä äqänan, kñuä yasämä ämetan pmetatunqwe.

⁷ I tinji. Āmaqā hiaqāqenqānā āwinyātḥqā iqua, qu hiatqāngani hiaqāqā witpn. Itanga āmaqā wainā eqā yāñānāqḥqeta kḥuā iqe qāmāmā iwimākātḥqā iqua, qu hiatqāngani i imākpn. ⁸ Inḥqe ne iinjā ma, we-huḥqā iutañā eanitanj, ne kḥuā yasāmā āmetan tinḥ pmetatunḥqe. Āmaqā mākā iqā ḥḥqu nātmatqā quiukuā iqi ktqā āqumuātānāñqā pañi, ne suqā quuvqā heqiyqā iqtā, āmaqā huizi iunḥqā neqā qeqā-quuvqā imda ānenyātḥqā iqtā, iquaqu māvquatāmāuqā a yāñānāqḥqā āqātan. Itanga āmaqā mākā iqā ḥḥqu nyuāñā āmuasmāñqe nyuāñā qui imākḥḥqā āmāuāñqā pañi, ne Jisasi Iqu angmā ānyā-hāñā imākāqumuātānaiyāñiqā diñqe, kḥuā iqā yāñānāñqā āmenā ḥiñuā āqānan āpmen. ⁹ I tinji. Goti Hanjuwā Iqu iqueqā āwqā-tnāñiqā yā iquatunḥquā mānatānaiyqā ikqe; iqu ne neqā Naqā Jisasi Kraisi Iquesa hāñā inemākāqumuātāniqā diñqā ātānaikqe. ¹⁰ Jisasi Iqu, ne hāñā yqānā pmetangqunḥga ā ai āpākonatqunḥga āpātqe, ne iqtā hia ique-ique anā pmetaniquenḥqā āpākongqe. ¹¹ Inji he suqā tāngā tā itqāñuwā pañā tiñji, Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā huizi iquañi kukḥuā āñgui yāñānāqḥqā ātuāpu yāñānāqḥqā iwimākqangpu.

Hipru 9:28 Asā inji, Kraisi Iqu Iqueqā-kiuā Goti Iqueni, hāmā āwinātā hiqāuya enḥqā-pa āwqāngqe, ii qokā-apākā iuqā suqā-quvqe quamā āmiwāuqe. Iqu qānakñi ātnāñā-iqinj iñqā quniqu inā itikimāknān. Inḥgani Iqu suqā-quvqe huātā māmamāuqā itā, āmaqā Iquenyqā ḥiñuā āqāmbu āpmeñuwi itumuen.

2 Pitā 3: 1-18 Nḥqā nāueqā nyi kiinjā ānyinātḥqā iquenā, tuwanḥuā ḥḥqu ai āqāqā, ga tā huizi iqu āqiyqā. Tuwanḥuā āqiyātḥmñi, kukḥui, nātmatqā tinḥ duñqā kḥuā iqā āñguāñāñā mañḥqā evauqumuātātḥmā āqiyqā. ² Goti Iqueqā āmaqā ḥiñuā tqe tā ḥiñuā ātāñuwā iunḥḥqātā, neqā naqā āmineyqā, neñi angumā hāñā inequmuātqāqā iqueā kukḥuiñqātā hiqā kḥuā iqā imñi, kḥuā mañḥqā nyingangi ivi. Iqueqā kukḥui, āmaqā iqu wāñuāñqā āndowqatqā iquauā mañā iuta qātā āwikiwi. ³ Nātmatqā naqāñāñā tinḥ iquenyqā nāñḥqā yasāmā mañḥqe. Hiunji yāpakāngani, āmaqā, āmaqeunḥqā hāñātamqā tqe ātimāupiyyi, qānakñāñi huiwā iqueqā āwiñqā du ipu, henynḥqā hāñātamqā ātāpu, tā sāwqā ipu, ti tpnuwi. ⁴ “Iqu ‘Nyi angumā pmñiqeqā’ ātkqāqe, kiqā ḥākui āñgi qāyqiyā? Iqu mañqā danā yāñqiyā” tpnuwi. “Nātmatqā eeqāñāñā atqā awāka āpmetanguwāñga āwāmiñqe, ga inji qāukuā qua imākātāqāñga enḥqe, ii yqānā āwinā” tpnuwi. ⁵⁻⁶ Aingā aingani Goti Hanjuwā Iqu kukḥuinā ‘Qāukuā eāñā’ tqangi, qāukuā eātā, itanga iqu eqā āmetā qua imākātā itanga quai eqā awā iqi āwātetā, itanga angumā qānakndani “Eqā ātimāuāñā” tqangi, eqā ḥāuakā naqāñāñā ḥḥqu qua tāu ātimāuātā, qua tqueni qui imākḥḥqenḥqe, nāñḥqā epiyāqe, qu tāwāsi e tpnuwi. ⁷ Itanga Goti Iqu “Tā nāñiqeqā” ātekḥḥqā, qāukuitā quaitā tāngā tā āwiñqā tā, inḥqā pñqā āwi. Āmaqā Goti Iquenyqā ḥma imākātqāñuwā i, qu iqueā ḥiñuā iqi ātqāupu kukḥuā naqāñāñā ātāpu nāwinyā qui imākmbnuwāñḥḥqā āwi.

⁸ Nḥqā nāueqā nyi kiinjā ānyinātḥqā iquenā, qu tāwāsi i itqātangpḥqāqe, nātmatqā tinḥ iquenyqe, hui imāpi. Naqā iqtāñi, hiunji kiuāñāñā ḥḥqutā quvāukuā wan tāusenqetāñi, ḥḥqu huitāñā maetqe, qāquaqu asāñāñi. ⁹ Inḥā hitangi, iqu “injā timāuāñqiyā” ātetḥqā pa timāuātḥḥqenḥqe, āmaqā hui “iqu ḥḥḥḥqā itqāñā” ātātqāñuwāqe, iqu ḥḥḥḥqā miqā itqāuā. Iqu hui qui imākḥḥqāñḥqe māwinyātangi, iqu āmaqā eeqāñāñi suqā quvqe huātā vqatāmāupñqā wiñḥḥḥḥqā, maqāñāñi mimākqe, i itqāuā. ¹⁰ Inḥāqe, Naqā iqueqā hiunji iqu āmaqā quwā meqā enḥqā-pa timāuāñiqe. Hiunji iqueni qāukuā iqu ḥḥḥḥqā hoaqā naqāñāñā ātātā, tā ānātā, qāpu ḥiāñiqe. Itanga nātmatqā qāukuā ḥaqā yātu āwākāwōñqe, te eeqāñāñi qui imākāñiqe. Nātmatqā qua tāu āwiñqetā qua iqtāñi aañqā ḥeniqe.

¹¹ Nātmatqā eeqāñāñi quinjā di, i itā imākñāñiqā enḥqe, he āmaqe, suqā āñāqe iqāpñḥqe? He hiqā hāñā-pmeqā ipu Goti Hanjuwā Ique āvāpu, itanga he āmaqā huizi pmetanguwā pa māpmeqā, Goti Iqueqā suqā eeqāñāñi qānakñā iqāpñḥqe. ¹² Suqā injā ipu Goti Iqueqā hiunji iquenyqā ḥiñuā āqāmbu āpmapu, hiunji iqu maqāñāñā timāuātḥqāñā, wāñuā tnāñā

iqäpñqe. Hiunji qäukui te qäpu änatä, itanga nätmätqä qäukuä haqä yätu äwäkäwönjuwi tä dñi tänganga eqä nyeniqe. ¹³ Inäqe, ne Goti Hanjuwä Iqu "Nyi qäukuätä quatä änyä-hänä imäkmqäqänä" ätekqä iunqä hiñuä äqänan äpmeñu. Anä iu pmapqä i, suqä jänänänä dunä ipu pmapnuwi.

¹⁴ Iwä nqä näueqä iquenä, he nätmätqä i timäuqñqä hiñuä äqämbu äpmapiyänngani, he suqä kiyä mätqä hui maeqä änguänänä eäpu, iqtänji äwqe naqä-hñqunä inqä äyä hetangpi mequmueniqä dunqä yänä qängpñqe. ¹⁵ Naqä iqu maqänä mimäkqä hiñuä äqänä äpmeñqänqe kñuä tiñä mapñqä. Iqu inji ne angumä hänä inequmuatätñqä dunqä itqäüä. Goti Iqu neqä tasingua kiinjä änenyätñqä Poli iqueni näqñqä vqangi, ga iqu henyñqä tuwanuä asä i inä äqiyätñqe. ¹⁶ Iqueqä tuwanuä eeqä iquauñi, iqu tuwanui nätmätqä inqä ätätä äyä äqiyätñqe. Tuwanuiñi kukñuä hñqua yänänäqñqä hetangä, iquauqä quatingqä näqñqä änä yasämänä di, maqänä mämeqä äyä itunqe. Inäqae, ämaqä näqñqä maeqä eäpu quwqä quuvqä heqiyqäpñqe, yänänäqñqä maeqiyqä ipiyä i, kukñui wängima näñi täqi ätätqänä. Inä maetqe, kukñuä Goti Iqueä kukñuä tuwanuä äqänänqe äkunmäkäqtqänjuwä pa iyi. Inäqae qu näwinyä qui imäkmbnuwi. ¹⁷ Näueqä iquenä, he inqä ai näqñqä äyä ämeñuwäqae, hiqä quuvqä heqiyqe änguänä mimbñqe. Ämaqä Goti Iqueä suqä dunji hñgisa iqä i, näñi täqi etuma uwqangpñqe, he hiqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä enqe, zä tqñqä. ¹⁸ Jisasi Kraisi neqä Naqäqu eä, ne angumä hänä inequmuatqäqenqätä itanga qanyinä yätamäkqä vqenqätänji, he näqñqä änguänänä eñjuwitani, yänänäqñqä iqa uwqäpñqe. Tängapqä hea ique-iqueñäpñqe, iqueä yoqe naqänänä äwi; itanga ne iqueä yoqe, haqä yätu matnmäuquatñqe. Inji quangä maetqe, aanä naqäqakuänäñi.

Ätnänji itikimäqñqä 1: 7 Hiñuä qumbuiyäl Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätñqä itqäüä. Itani ämaqä eeqänänji, Iqu äquvepangutqe, hiñuä qumbunqäüä. Ämaqä Ique zi äumiñuwä iquapñqe, hiñuä anä qumbunuwi. Inngani qokä apäkä quaitani, Iqu angji quvepangani, kñuä kuapänä qäpunuwi. Naqäqakui. Inji ätimäuniqe!

Ätnänji itikimäqñqä 16: 15 "Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmängani, quwä meqä iqua äquvepätqunuwäpa iinjä quvepmqänä. E hitangi ämaqä hñqu hiqaqä mäwiqä itä, ga qokä apäki iqueqä womba iñqe, ätnänäqñi inga ikiqanguti hiñuä qunquä inqe, iqueqä ämuasmänqe, kiuätä qäqi iqi emitätqe, itani ämaqä iinjä iqu yeeqä iquänqä."

Ätnänji itikimäqñqä 22: 12 Jisasi Iqu ti ätqiyä. "Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmängani, ämaqä hñqunä-hñqunänä iunji, quwqä suqä imäkätqunuwäpa, kimani wimqä inqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä.

2 Tesälonaika 2: 1-4 Neyämaqä iquen, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu angji äquvepätqänga iqtä yätqä minaniquä iunqe, ne kukñuä hui inä etqu. ² Ämaqä hñqu quangä, "Hia qäyu timäuqangi neqä Naqä iqu angji ai äquvepqqä" etqangqä iunqä yäñuä ipu kñuä kuapänä mindqänqä iqäpn. Ämaqä iinjä etätqä iqu nenyqe, "Hindhä-meqä Iqu kukñuä iinjä iquau äwikqeä" käyä etqangqäqe, ä "Iqua kukñuä iinjä awä ätkuwiqä" käyä etqangqäqe, ä "Iqua tuwanuä e äqäkuwiqä" käyä etqangqäqe, qätä mäwiqä pa iqäpna. ³ Ämaqä hñqu he hingimända etma wätñqä iqäqe, wimasiyqäpn. Naqä iqu angji mapqänga, ti ganä timäuäniqe. Ämaqä aanä kuapänänji, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, hängisanä itquetqätangua, ämaqä suqä eeqänänä iunji mändi äkittqiyätä tä du qui imäknäninqä äwätñqä iqu ätnänji timäuäniqe. ⁴ Iqu ätnänji ai ätimäütäqängani, Goti Hanjuwä Iquesä, goti quangä ämaqe qonä äwöktäumipqä iutä, itanga nätmätqä huizi iutänji, eeqäpnä mändi äkittqiyätä, ämaqeñi, "Nyi nätmätqä eeqänänä ämäwqätäüänänä" tuäniqe. Aanä ququvqängi inä timäütäqänä, Goti Iqueqä hikä anä iunji inä äpeyätä, yä hawä iu äpme, "Goti hñqunqu maetqänä, nyi tä qäqunjqä" tuäniqe.

1 Jonä 3: 1-3 Häe, hiñuä äqunänä? Apiqu nenyqä wingangi, iqu neyñqä kiinjä itä, "He nqä ymeqeä" änatätqäüä. Ga inji, aanä naqäqakuänänä eä, ne iqueqä ymeqä enju. Ämaqä

qua tãu pmeqe, qu Goti Iquenyqe änyä maqñqä eäpiyãqae, nenyqãppã di, änyä maqñqä eänã. ² Ämaqä nyi henyñqä itm qeeqä etmäkãtñqä iquenä, tãngani ne Goti Iqueqä ymeqä enu; qãnakñi ne änäqä pmeniquti? Inqã di ätnãñãqi ätiñi, matimãuãtqe. Mã ne tiñingqe näñqã enu. Kraisi Iqu ätnãñãqi äti timãuqangani, ne iqueni hiñuã äqunãtanã, ga iqu enqã-panã heanique. ³ Ämaqä inã timãuãniñqã hiñuã äqãmbu äpmapiyã di, qu quwqã quwã Goti Iqueã hiñuã iqini kiyã mitumãkñqã pmeñqã itqãñã. Ga inñi, qu Kraisi Iqu kiyã mamãtqã äpmeñqã pa, i äpmeñã.

2. Inñangi iwãsäqã yãpakiqu timãuqanga, ämaqã eeqãñãñi Goti Iqueqã hiñuã iqì tqãupnuwi. Ämaqã quuvqã maiqiyqã iquauñi, Iqu iwãsäuãniqe. Quuvqã heqiyqã iquauñi, Jisasi Kraisi, quwqã hãñã iqumuãtqã Iqueqã yãtamãkqeta, qui mimãkãñqã ipu, hãñã pmapnuwi. Matt 7: 21-23 Ämaqã nyi 'naqãqukiyã' ändãtqãñuwã iquauñqe, he kñuã tiñã maeyqã pa inã, 'Qu eeqãñãñi Goti Hanjuwã Iqunã miqeñqã eipnuwiqã.' Ämaqã nyaqã apiqu qãukuã haqã yãtu äpmeñqã iqueqã äwiñqã iunã qãnakñã imitpãqã iquanã hipnuwiqã. ²² Hiunñi Goti Iqueqã kukñuã mitqã naqã inñangi, ämaqã kuapãñãñi ti dpnuwiqã. 'Naqã iqukiyã, ne hiñuã-tqã wãuñui imãkãtanã, dnã quvqã iquau huãtä ändowqatãtan, ämaqã mimãkãñãñã iunñi imakãtanãñgani, tqã yoqetanã imãkmiñqueqã.' ²³ Iquauñi nyi kimanñi ti tumniqeqã. 'Nyi tutqã qãpu henyñqe änyä maqñqã eejãñã. He ämaqã suqã quvqã kuapãñã imãkquenñqã. Huãtä upiyã!'"

Matt 12: 36 Itãñgi nyi he etqãñã. Hiunñi Goti Hanjuwã Iqu ämaqe u kukñuã mitãniñqãñgani, iqu quwqã kukñuã hingi ätmitpqenqã kñuã indqãñãtä, iuta iwãsäuãniqe qã.

Matt 25: 31-46 Jisasi Iqu kukñuã äpakãñãñi tiñã ätukque. "Ämaqe uqã ymeqã ekqã iqu angu äpãtqãñgani, yoqã naqã tãñã äpãtä enãtqã eeqãñãñã iquatã anã ppnuwiqã. Itanga iqu iqueqã yoqã naqe motquetñqe, ämiqã iqueqã zã hawã iu pmeniqeqã. ³² Inñangi huiqã himqã eeqãñãñi iqueqã hiñuã iqì tqãuqanguwãñga, iqu iquauñi iwãsäuãtä hñquaqu mäqãqasãuãniqe qã. Yaqueqã miqã iqu sipsipqã iquatã meme iquatã ämäqãqasãuëtnqã pa, i imãkãniqe qã. ³³ Iqu yaqueqã sipsipqã iquauñi äñuangisa, itanga yaqueqã meme iquauñi qunamãuqãñgisa mäqãqasãuëniqe qã.

³⁴ I imãkãqetanñi, ämaqã ämiqã iqu ämaqã iqueqã hipa äñña ingisa tqãuãtãnguwã iquauñi tiñã tuãniqe qã. 'Nqã Apiqu he äñguã emãkãtñqã ai etkqe qã. Iqu nãtmatqã äñguãñãñi quai äñã imãkãtãqãñga henyñqã näwenyã imãkekqe, he mapñqe, iqunã ämitñqã yãpã tãñgisa yappiyã. ³⁵ I tiñã hitãñgiyã. Nyi buayã dã pmetãngani, he buayã äyã ändapmiñuwiqã. Nyi eqã mañqã pmetãngani, he eqã äyã ändapmiñuwiqã. Nyi ämaqã huiqã himqã huitãñunã hitãnga, he nyiñi hiqã anã iuñqã ändma äumiñuwiqã. ³⁶ Nyi qãkã mäyãuqã itanga, he qãkã äyã ändapmiñuwiqã. Nyi yaqã witãngani, he äyã äminyimiñuwiqã. Nyi guã pmetãngani, he äpãpu hiñuã äyã ämañqãñmiñuwiqã' tuãniqe qã. ³⁷ I tquanga, qokã apãkã jãñãñã iqua kimanñi tiñã tupnuwiqã. 'Naqã iqukiyã. Si buayã dã pmetãngnã hiñuã äkqãñãtan äkñga äktapmiñquwã? Si eqã mañqã pmetãngnã, eqã äkñga äktapmiñquwã? ³⁸ Si ämaqã huiqã himqã huitãñãññuki äkqãñãtan neqã anã iuñqe, äkñga äktma äumiñquwã? Si qãkã maiquki hitãngnã qãkã äkñga äktapmiñquwã? ³⁹ Si yaqã witãngnã ä guã pmetãngnã, äpãtan hiñuã äkñga ämakãñmiñquwã?' tupnuwiqã. ⁴⁰ Itanga ämaqã miqã iqu kimanñi tiñã tuãniqe qã. 'Nyi aañã naqãqakuãñãñã etqãñã. Nãtmatqã eeqãñãñi he nyaqã guãkautã napqautã iwimãkmipqe, qu yoqã maeqã käyã hitãngqãqe, he inñi nyi nyimãkmiñuwiqã.'

⁴¹ Inñangi iqu ämaqã hipa qunamãuqã ingisa tqãuãtãnguwã iquau tuãniqe qã. 'Henyqe, nqã Apiqu "Qu qui imãkmbñqãuã" ai ätkqe qã. He tã maiusqãñãñã äsãñqeñqã huãtä upiyã. Tã äsãñqã iqu, Setãñã iqueñqãtä iqueqã enãtqã iquauñqãtä näwenyã äsãñã. ⁴² I tiñã hitãñgiyã. Nyi buayã dã pmetãngani, he buayã mändapqã äyã imiñuwiqã. Nyi eqã mañqã pmetãngani, he eqã mändapqã äyã imiñuwiqã. ⁴³ Nyi ämaqã huiqã himqã

huitanunä hitanga, he nyinji hiqä anä iunqä mändma mäwqä äyā iminuwiqä. Nyi qäkä mäyäuqä itanga, he qäkä mänyiyätqä äyā iminuwiqä. Nyi yaqä äwitmä ä guäppqä pmetanganji, he mäminyqä da äyā iminuwiqä' tuäniqeqä.

⁴⁴ I tquanga iquapqe kimanji tinjä tupnuwiqä. 'Naqä iqukiyā. Si buayä dä pmetangnä, ä eqä manqä pmetangnä, ä, huiqä himqä huitanänänjuki hitangnä, ä qäkä maiquki hitangnä, ä yaqä witangnä ä guä pmetangnä, hinuä äkqänätan yätamäqä makiyqe, äknja imiunquwä?' tupnuwiqä.

⁴⁵ Itanga ämaqä miqä iqu kimanji tinjä tuäniqeqä. 'Nyi aanjä naqäqakuänänjä etqänä. Nätmatqä eeqänäni he nyaqä guäkoutä napqautä yoqä maeqä inäsqauuni miwimäqä iminuwu, he inji nyipqe mänyimäqä äyā iminuwiqä' tuäniqeqä. ⁴⁶ Ämaqä tqua äwäpiyi, hanjä-iqä qäpu maiqä eniqä di ämepu pmepnuwiqä. Injä hitangi qokä apäkä jänänjä iqua hänjä hia ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä" ätukque.

John 3: 18-21 Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iquenyqä quuvqä eqämitpqe, iquauñi suqä quvqenqä miwäsäuqä yäniqe. Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä kiuänänjä iqueqä yoqenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquauñi iuta suqä quvqenqä ai iwäsäuänä. ¹⁹ We-hunqä iqu qua täunqä qäyā äpqangqäqe, ämaqe suqä quvqä imäkpuyinqä we-hunqä iqueni tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä injiuta iwäsäuänä. ²⁰ Ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, suqä quvqe ätnänjäqi äti witnqä hitangqenqä, qu eeqänäni we-hunqä iquenyqä mäwinganguti iquenyqä mapqä ipnä.

²¹ Injäqe, Goti Hanjuwä naqäqakuä iqueä suqeu qänaki itqänjuwä iqua, quwqä wäunui Goti Hanjuwä Iquesa imäqangppqe ätnänjäqi äti motquetnqänä, we-hunqä iquenyqe äppnä" ätukqe.

Jonä 5: 24-30 "Nyi naqäqakuänänjä etqä. Ämaqä nyaqä kukñui qätä äwiyäpu, nyi änändowqatqäqä iquenyqä quuvqä eqäyquwä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqätänjä iquayi. Iqua äpäkonqä dunji ämäwqätäuäpu, hänjä hea ique-ique pmeqe ämequwäqae, iquauñi miwäsäuqä danä yänä. ²⁵ Nyi naqäqakuänänjä etqä. Hiunji hñqu timäuätñqä itñqe ai qe ätimäuqi. Ämaqä piyqä äpäkonätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqueä manjä tqangqe, qätä wipñqeqä. Itanga qätä i äwipiyä iqua hänjä huvaupñqeqä. ²⁶ Apiqu iqueqä-kiuä hänjä-pmeqänqä quatiqivi. Ga iqu iqueqä ymeqä iquenäppqe, hänjä-pmeqänqä quati asä inänjäqu hetangi imäkkqeqä. ²⁷ Ymeqä iqu ämaqeuyä ymeqä eqäqä hitangi, apiqu iqueni iqu ämaqä iwäsäuätñqä yoqä naqä ävqe. ²⁸⁻²⁹ Kukñuä täñqe, he qämqämä ipu miiqä yänä miqä danä ipñqeqä. Ämaqä qua äptnänjuwi, qu ymeqä iqueä manjä tqangi äwipiyänngani, qua äptngäwänjuwä iutani angumä hänjä vaupñqä hiunji iqu äpqiyä. Suqä äñguä imäkätqänjuwä iqua angumä hänji, hänjä hea ique-ique pmeqenqä vauqangpi, itanga suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua angumä hänji, iquauqä suqenqä iwäsäuätä hanjä-iqä meqñqä vaupnuwiqä.

³⁰ Nyi nätmatqä hñqu nqä näuänäni mimäqä danä ymä. Nyi Goti Hanjuwä Iqu dqangqä dunä iwäsäuätqänänä. Nyi änyinqä nqä duta mimäqä itmä, ämaqä nyi änändowqatqä iqueqä äwiñqä dunä imäkätñqä qae, nyaqä ämaqä iwäsäuqe wäqiyä maitqenä" ätukqe.

Wäunjuänqä 17: 30-31 Hinuiqänäni, ämaqä iqua iquenyqä maqñqä hitanguwännga, iqu quwqä suqä quvqenqä, kukñuä matqä iminqe. Injäqe tängani, ämaqä qua eeqänänjä iunji suqä quvqenqä womba ipu ävquatämäupñqä diñqe, iqu kukñuä yänänäqñqä ätätqänä. ³¹ Ii quati tinjqä. Qokä-apäkä iuqä suqe iwäsäuäninqe, iqu hiunji hñque ai ätekqeqä, iqueqä suqä jänänänjä iutayi. Ii iwäsäuäniqä diñqe, ämaqä hñque ai ätekqeqä. 'Ämaqä täqu, qäqueqä' ämänätuqetñqä diñqe, ämaqä iqu äpäkongangi qua äptekuwi, Goti Hanjuwä Iqu angumä ai ävauqumuatkqeqä" ätukqe.

Romä 2: 1-11 Inji he huizi iquauñqe, "Quvqä-quaiqä" ätäpu iwäsäuätqunjuwä eeqänänjä iquen, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwi, he asä inä imäkätqunjuwitanji, "Ne quvqä maequneyqe" matqä ipn. He iquauñqe, "Suqä quvqä iinjä imäqä-quaiqä" ätäpiyänngani,

hiqä-heonqä-pqe inä tmbnqe. ² Ne näqñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä iquau imäkätqunuwä iquauñi, kima ävätäqāngani, qāyunānā vān. ³ Si huizi iquauñqe, "Iqua suqä iinjä imäkquaiqä" ätätñ asānā imäkqä iquki, "Goti Iqu ämaqeu kukñuä mitqeñi, ämäwqätäumniqueqä" kñuä kiyä? ⁴ Goti Hanjuwä Iqu āngüä ikitquetä, hia quāuqä sinyqä hiñuä äqānā äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqānā mäktapqä itñqe. Iqu āngüä kuapānā e käyā ikitqueqanqenqe, ii nätmätqä henginqä enqä-panjä äqunāñnā? Iqu, si tqä suqä quvqä iuta kunmäkndñqä äktma äwätñqä, āngüä iinjä ikitquetñqenqe, maqñqä enñ?

⁵ Si tqä kñuä iunñi qāñqanjä äyeträ, suqä quvqä iuta makunmäkñqä itñāngani, Goti Iqueqä äwqä tnāñi, aquvä ämaqiyätqāñinyä. Hiunñi Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnāñi ätnāñä iqi ämaetä, kukñuä jänā imäkätqāngani, tqä kima qāyunāñi, iñga matñi. ⁶ "Goti Iqu qokä-apäkä hñqunā-hñqunāñi, suqä qu imäkätqunuwä iunqe kima ävāñiqueqä." ⁷ Ämaqä yāñä äqānāpu wāñuä āngüä imäkāpiyitanñi, yoqä naqä ämepu, mapākonqä ipñqä, Goti Hanjuwä Iqutä quamä anä pmepñqä hänaqenqä qāvqä itqāñuwä iquauñi, Goti Iqu häñä hea ique-ique pmeqä vāñqiyä. ⁸ I hitangqä-qe, ämaqä kñui quwqä-quwāñqānā indqānāpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyāpu, suqä Goti Iqu mäwinyätangqä iu qānaki itqāñuwä iquauñi, Iqueqä äwqä tnāñä yāñāñqāñāñi vāñqiyä. ⁹ Ämaqä eeqāñāñä suqä quvqä imäkätqunuwä iquauñi, hanjä-iqä naqāñāñitā tññä-hunqetāñi wimenqiyä. Israitqä iquauñganä äwimeqetāñi, huizi Israitqä käyā hitangi huizi iquaupqe inä wimenqiyä. ¹⁰ Injä hitangi ämaqä eeqāñāñä suqä āngüä imäkätqunuwä iquauñi, quamä pmeqä āngüāñāñitā, yoqä naqetä, itanga äwqä hanjä iñqä itānyä, Israitqä iquauñganä äwimeqetāñi, huizi Israitqä käyā hitangi huizi iquaupqe inä wimenqiyä. ¹¹ Ii tiñä hitangiyi: Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqāñāñä iquauñi, suqä asitanñinā iwäsäuāñ.

2 Tesälonaika 1: 5-10 He iinjä imäkätqāñuwñqe, ämaqe näqñqä tiinjä ämetqāñä. Goti Iqu ämaqä eeqāpnä iwäsäutäqāngani, suqä jänāñāñä iuta iwäsäuāñiqueqä. He hanjä-iqe hingñi mämeqä itqāñä; Goti Iqunä miqeñi naqāñāñä imäkñqenqä ämetqāñä. Iutanñi iqu henyqe, "He nyaqä ämaqä naqāqakuä epu, nyaqä miqeu pmetpñqe, qāyunāñunqñqä" etāñqiyä. ⁶ Goti Hanjuwä Iqu suqä jänāñāñi, tiinjä imäkāñiqe. Iqu ämaqä he hanjä-iqä etapätqāñuwä iunñi, qupqä kimanñi inä vāñiqe. ⁷ Itanga iqu he hanjä-iqä e ämetqāñuwä iquendä nesä, hanjä-iqe huätä ämänamäuätä, hapä pmeqä nätapāñiqe. Nätmätqä iinjä, iqu Naqä Jisasi Iqutä iqueqä enjotqä yāñämäkāñqñqä iquatä qāukä yätutanñi ätnāñāñi tā häñāqä sqä äquvepāpiyāñganä imäkāñiqe. ⁸ Inqanñi iqu ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epu itanga neqä Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä āñgui qätä mäwiyqä itqāñuwä iunñi, kima ävätä hanjä-iqä tiinjä vāñiqe. ⁹ Iqua, Jisasi Iqutāñä qāqä-iqi mäpmeqä, iqueqä yāñāñāñqñqä aañä naqāñāñä iquenñi mämeqä, kiiñä nāñi qui imäkmbu hia ique-ique pmetpñuwi. ¹⁰ Hanjä-iqä ii, Naqä Jisasi Iqu añgi quvepqanñanä wimeniqe. Iqu ämaqä iquenyqä quuvqä eqiyāpu iqueqä ämaqāñä äpmeñuwä iqua yāñuä naqāñāñä ipu, miqä yāñä ikipu, iqueqä yoqe haqä-iqä mamāupñuwāñqä quvepāñiqe. Inqanñi, he kukñuä ne awä etmñque ämepu, quuvqä naqāqakuä eqiyätqāñuwitanñi, hepqä qutä anä i ipñuwi.

1 Pet 4: 3-6 He suqä ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqāñuwä i, ai imäkqä äpminuwi. Suqä tiñä isua äyā iminuwä. Hiyqe hiveqāñä äunāpu, suqä quvqä huiwi iqueqä äwiñqä du ipu, eqä pupqä iqe äñāpu pupqä ipu, ymisañä eqä yāñāñāñqñqä naqāñāñä imäkāpu ga suqä quvqä huitañä-huitañä ipu, iwä iutanñi suqä Goti Iqu pmua imäkkqe imäkāpu, goti quangä iquauä yoqe haqä-iqä ämamāuāpu äyā iminuwä. ⁴ Iwä he tñāngani, suqä quvqä inñi qutä anä mimäkqä itqätanguwāñganñi, henyqe qu tā "änä äñāñqä itqāpiyä?" tpu ipu, qu henyñqä qui kukñuä quvqe i ätätqāñä. ⁵ Inñäqe, Goti, ämaqä häñä äpmeñuwitā pizqä äwiñuwitā iwäsäuāñiqñqä näwinyä imäkñä äpmeñqä iqueä hiñuä iqinñi, qu ätqāuāpu, "Ne suqä inñi, iñqä iñqä imäkminqueqä" ätuāpu kukñuä tpuwi. ⁶ Injä hitangqenqä ämaqä pizqä eāñuwi, Goti Iqueä kukñuä we-hunqä-tāñi qätä äwikuwi. Qu

tākā āmaqā epiyinqā āmaqā eeqānānā suqā iwāsāuqeunqā āwātqānuwā pa, qu iu āupiwi, iwā dnā epiyānganji Goti Iqu āpmeānqā pa, i pmeḥnqā diḥqā qātā āwikuwi.

2 Pitā 2: 1-10 Hiḥuiqānānānganji āmaquēā awā imdanji, āmaqā hiḥuā quangā tqe ḥḥqua inā ātimāumihuwi. Ga i enqā-pa, heyaqā awiqisanji, Goti Iqueqā kukḥuā dunqe, quangā ātāpu motqueqā ḥḥqua timāupnā. Qu imā zā imākāpu, kukḥuā quangā heyaqā quuvqā heḥiyqā du qui imāqānqā tḥnā. Quwqā Naqā angumā mbqā imeqā iquēāpḥe, tuwā āwiyāpu, iwā inā dutanji qui imākḥqā maqānānānji quwqā quwā maembnā. ² Iwā, āmaqā quuvqā heḥiyqā kuapānānji, quvaqā suqā quvqā hiveqānā huiwi iqueqā āwiḥqā du itqātanguwā iu āqumbiyi, quḥe suqā inā imākḥn. Iwā, inā imākqānguwitanji, āmaqā huizi di qu ḥānaqā naqā-qakuānānji iquenyqe, kukḥuā quvqā tḥnuwi. ³ Āmaqā, Goti Iqueā kukḥuānqā quangā ātāpu motqueqā iqua, quwqānā hiātḥqā wiḥgangi, nātmatqā naqānānji ḥesa quangā mapnā. Ināqe, Goti Iqu qu iqueā hiḥuā iqi ātqāupu kukḥuā ātāpu qu māmauwqātāuqā ipnuwiḥe, qānganā imākeḥqe. Ga qunji qui imākāniqā iqu, ḥiqaqā māwitqe, hiḥuā āqānā āpme.

⁴ Tiḥā āyuwā. Anā hiḥuiqānānānganji, Goti Iqueqā enātqā ḥḥqua suqā quvqā iqaḥguwāngā, iqu kāyā ipḥqā hiḥuinā māquḥqā itā, huātā āndowqatḥqe. Inā ikqe, iqu qunji kukḥuā mitqānganqā, qua hovqā hea naqānānā wiqā iu guā āpḥuateḥqe. ⁵ Tipqā ināyi. Āmaqā hiḥuiqānānāngā, Goti Iquenyqā ḥma imākātqātanguwā iunji, iqu hiḥuinā māquḥqā itā, qunji eqā metḥqā eqā huakā naqānānā ātnāmāuātā, 'Goti Iqueqā hiḥuā iḥinji jānānānā ḥmapiyā' awā ātumiḥqā Noa iquātā āmaqā sevenpela itā, qunji iqu ḥānā iqumuatḥqe. ⁶ Tipqā inā āyuwā. Goti Iqu, "Anā ḥimqā Sotomātā Gomoratānji ḥanā-iqā mayiḥqe" ātātā, anā-himqā iquaqu wātakinā witāniḥqā āniqākqe. Inā imākḥqe, āmaqā Goti Iquenyqā ḥma imākātqānuwā i, quḥe qui imākmbnuwā diḥqā āmaqe nāḥḥqā meqāpḥqā imākḥqe. ⁷⁻⁸ Ināqe, āmaqā jānānānā Loti iquēni, iqu huātā itumetā ḥānā imākāqumuatḥqe. Sotomā pmeqā iuā awā im āpmeqe, āmaqā iu pmeqe suqeu qānāknā miqā qokā apākiḥqānā i itqātanguwā iunji, iqu hea ique-ique hiḥuā āqunātā, qātā āwiyātāqetanji, iqu āmaqā jānānānāqu eā, iqu qundqāndqā itā, āwqā tmimiqā āmamiḥqe. ⁹ Neqā naqā āmineyqā iqu i imiḥḥenqā, ḥnuā ti metḥqe. Āmaqā ique qānāknā vqā di, qu āmaqā huiziuqā suqā duta ḥanā-iqā yāpā im ḥmetanguwā iunji, huātā yātumeḥḥqā ḥānaqe, iqu nāḥḥqā eā. Itanga āmaqā suqā quvqā iqā duni, iqu qunji kukḥuā mitqānganqā ḥanā-iqā du māqumuateḥḥqā ḥānaqāpḥe, iqu nāḥḥqā eā. ¹⁰ Āmaqā suqā kiyā mātqā ipu, Goti Iqueqā miqā du yāpiqi miqā imipqā i, iqu qunji ḥanā-iqā quvqānānā du māqumuateqonā. Āmaqā Goti Iqueā kukḥuā iunqā quangā ātāpu motqueqā iqua, qu zā miqā danā ḥḥgisanā ipu, ḥaqā yātu āpḥenuwā iquauḥe kukḥuā quvqā ātāpu ākittiyātqānā.

Ātnāniqi itikimāqānqā 20: 11-15 Itanji nyi zā ḥawā qāpaiqā naqānānā ḥḥqu witangi, ga Zā ḥawā Iu ḥmetanḥqā Iqueḥqe, āquḥqe. Iwā quaitā qāukuitānji, Iquenyqā zā āwāsinyā, qāpu ekiyi. ¹² Itanga, qokā-apākā ai āpākonguwā, yoqā tāḥitā yoqā maeqātāniti, eeqānānji, qu zā ḥawā iqueā ḥipeḥuā iqi tqāuātangā āquḥqe. Iqi tqāuātanguwāngā, enātqā iqua quwqā suqā imākmiḥuā buki āvatāpu, itanga ḥānā-pmeqā bukā iquḥe inā āvatkuwi. Ga Zā ḥawā Iu Āpḥenqā Iqu, kukḥuā bukiu qānātāngēni hiḥuā āqunāqe, Iqu āmaqā ai āpākonguwā iquauqā suqe iwāsāukqe. ¹³ Āmaqā eqā ḥniḥu āpākonguwā iquauḥi, eqā-ḥnā iqu a ākiqātmiḥḥe, ewasqiyāwqatḥqe. Āpākonguesā, Wavā iquesānji, iquaquḥe, qokā apākā ai āpākonguwāngā iquaquiyqā ḥipa iu āpḥamiḥuāpḥe inā ewasqiyāwqatkiyi. Itanga qu eeqānānji, Zā ḥawā Iu Āpḥenqā Iqueā ḥipeḥuā iqi tqāuātanguwāngā, Iqu āmaqā ḥḥḥunā-ḥḥḥunā quwqā suqā imākmiḥuwiunqā iwāsāukqe. ¹⁴ Ga āpākongqā iquātā, ā Wavā iquātā hovqā tā naqānānā āsātangqā ique āmatnāmāukuwi. Hovqā tā naqānānānānji iqu, āpākongqā huizi (2) iquwi.

¹⁵ Itanga āmaqā quwqā yoqe, hānjā-pmeqā bukā iu māqñqā inqā iqua, qupqe hovqā tā naqānānjā āsāñqā ique inā āmatnāmāukuwi.

2 Korinā 5: 9,10 Inji ne huiwi ākisque ti āpmeñque, neqā kñuā yāñānāqñqānāni, Naqā Iqueñi yeeqā iwimākqenqā indqānātqāñu. ¹⁰ Ii tinjā hitangi. Ne eeqāpnā huiwā yāuā ique yqānā āpmenā, suqā āñguā quvqā imākmitatquā iuta, Kraisi Iqueqā ānewāsāuqā iqinji, neqā suqeta hñqunā-hñqunā iwāsūtā, kima nātapāniqe.

3. Inji Goti Iqueqā ymeqe, Iqueqā hinuā iqi hia ique-ique pmetpnuwāñqe, qāukuā ānyā-hānjā iqutā qua ānyā-hānjā iqutā āwiñinyā.

Ātnāñiqi itikimākqāñqā 21: 1-3 I iqangi āqunmi huizi, qāukuā ānyā-hānjā hñqutā, qua ānyā-hānjā hñqutā āqungque. Qāukuā qua hinuiqā wāminiyā iquaqu, hma ai eqangiyāñga, ga eqā pñāpñqā iqu yqānā matuqā ikqe. ² Itanga nyi añā-himqā Goti Hanjuwā Iqu Iqueqñqā atāunūā ikqā, Ānyā Hānjā Jelusālemā iinji, hinuā āqungqe. Ii Goti Hanjuwā Iqutā āwiñqe, apākā hñqu kiqā qokique āmuanātñqā qeqātqā nāwi imākñqā pa, qākāmā qeqātqā inā imākñqā, qāukuā haqā yātutāñi, āvāma quvepñqāñi āqungqe. ³ Itangqāñga, zā hawā iutāñi, mañā yāñānāñqā hñqu ti tqangi āwikqe. “Qātā nyipiyā! Tāñgāñi Goti Hanjuwā Iqueqā añi, qokā apākitā āpmeqi. Inji Iqu quwqā awā iqi pmetāñqiyā. Ga qu Iqueqā qokā apākā heqāñpi, Iqu Iqueqā-kuiā qutā anā āpme, quwqā Gotiqu pmeñqiyā. Tā maiusqā āsāñqā iunji, ii āmaqā Goti Iqueñqā māwiñqā itā, Iqueqā Ymeqā Iqueñi, quwqā hānjā iqumuatqā hiātñqā mitmeqā itqāñuwā iquauqā hia ique-ique pmeqā iuvi.

Ātnāñiqi itikimākqāñqā 21: 8 I hitangi, āmaqā pemā miqā itqāñuwā iquatā, quuvqā maiqiyqā itqāñuwā iquatā, suqā aañā quvqāñāñā imākātqāñuwā iquautā, āmaqā pizqā āpāsāqātqāñuwā iquautā, hiqāqā hengi āwāyākitqāñuwā iquatā, paqā imākātqāñuwā, ā goti quangā iquauñqā quuvqā eqiyātqāñuwā iquatā, itanga kukñuā quangā ātātqāñuwā iutāñi, qu hovqā naqānānjā hikā piyanāweqā tā nātqātangqā iunqā upnuwiqā. Ii āpākoñqā huizi (2) iquvqā.”

Nāqñqā iinā ai āmenitāñi, ne ānā imākatunqñe?

A. Ne qāukuā iunqā yaninqueñqe, nāqñqā ānā metunqñe?

Ne Naqā Jisasi Kraisi Iqueñyqā quuvqā heqiyquatunqñāññi.

1 John 5: 11-13 Goti Iqueqā ymeqā iqueñyqā kukñui, tinji. Goti Iqu hānjā hea ique-ique pmeqe, āyā ānātapkqe. Itanga hānjā-pmeqā inji, iqueqā ymeqā iquesanji. ¹² Inji Goti Iqueqā ymeqā iqu āmaqā hñque hākā ānyātangutqe, āmaqā iqu hānjā hea ique-ique pmeqā-tāñā-quvi; Goti Iqueqā ymeqā iqu hākā miñqā hitangutqe, āmaqā iqu hānjā hea ique-ique pmeqe maeqā-quvi. ¹³ He Goti Iqueqā ymeqā iqueā yoqā dunqā quuvqā eqiyātqāñuwā iquenā, nyi tuwanūā tā, he hānjā hea ique-ique pmeqā tāñuenā hetangqenqā nāqñqā hipñqā, henyqā āqiyqā.

Goti Iqu ne atāunūā inqātā āneyātā, tāāqā ānatāmetñqāññi.

2 Pet 1: 10,11 Injā hitangi tasingua iquenā, Goti Iqu heñi ai tāāqā etātumuetā he iqueqñqā eteqāqā iunqā nāqñqā yasāmā hepñqe, wāunūā tnāñā iqāpñqe. He suqā iqua iqāpi, qua iqi mapākñqā danā ipnā. ¹¹ Iwā i imipqenqē, henyqe, neqā naqā Jisasi Kraisi ne hānjā inequmuatqā iqu, āmaqe hea ique-ique miqā iu paquvqenqā, iqu qāñqāñi naqānāñqā euteyāniqe.

Ne angumā ānyā-hānjā hiatunqñāññi.

John 3: 5 I tquanga, Jisasi Iqu āmavauāqe, “Nyi naqā-qakuāñāñā ktmqā. Āmaqā hñqu eqetā itanga hindñāmeqetā ymeqā-dāñā hayuqā enqā-panā mimāñqā itqe, iqu Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā miqā dñji māpeyqā danā iqonqiyā” ātukqe.

Ne Goti Iquenyqätä Jisasi Iquenyqätä quuvqä heqiyquatuñquänäyi.

John 14: 1,2 Jisasi Iqu tipqe ätukqe. "He inqä äwqä-hañä heyqanguti, qund-qundqä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Nyinyqätä quuvqä heqäpñqeqä. ² Nyaqä Apiqueä anjuñi, hiñqeqe, quapänä imäknänä. Inji maetangutqe, Nyi heñi 'Henyqä aña näwi imäkmqä äumqeqe' maetqä iqämñinji.

Ne ämaqä jänänänjä hiatuñquänänji.

1 John 2: 28,29 Nqä ymeqä iquenä, he Kraisi Iqutä yqänä i pmetangpu. Iwä iqu ätnänjäqi äti timäuqangani, ne iqueqä hiñuä iqi tqäuñqeqe, womba itanä, zä miqä danä, pemä itan tqäuñqä. ²⁹ Kraisi Iqu ämaqä jänänänjäqu hitangi, he näñqä äyä eänjä. Iwä hepqe, näñqä ti hipñqeqe. Ämaqä suqä jänänänjä imäkätqänjuwä i, qu Goti Iqueqä ymeqeqä.

B. Ne qäukuä iu timäuatunqenqe kñuä äñänä ineyqotñqe?

Ne nätmätqä äñguänänji, näñinji meqñqä kñui qäqi maequatuñque.

Matiu 6: 20 Inñqeqe he nätmätqä äñguänänjä aquvi, qäukuä yätutanji qäpñqeqä. Yätunji, imätaunä maquvqä itä, ququñuä miqä itä, itanga ämaqä quwä meqe, täkñä mäpnasqä ipu, quwä mämeqä da ipnuwi.

Ne neqä nätmätqä eeqänänjä ii, hiñuinä qunatuñque.

Matiu 13: 44-46 Jisasi Iqu kukñuä äpakänä ätätä tinä ätukqe. "Goti qäukuä yätutanjä iqunä miqe, mbqä pñqä wiqä ipñä imäkäpu wäñuä iu qua zä äpñtequwä enqä-paniqä. Ämaqä hñqu mbqä ipñä ique ämoqumuetä hiñuä äqunäqetani, iqu 'Nätmatqä inji mbqenji ämawqatäünä' kñuä indqänätä, hiñuä qunämapenä yeenqiyä. Inñgani iqu aquvänä itä, iqueqä nätmätqä eeqänänji aquvä ämaqiyätä, ämaqä hñquququ mbqä ipñqä imäkänqiyä. Mbqä inji ai ämeqe, iqu äwätä wäñuä iqueni mbqä inqiyä" ätukqe. ⁴⁵ Itanga kukñuä ktqä hñquququ, iqu ti ätukqe. "Goti qäukuä yätutanjä iqunä miqe, ämaqä hñqu mbqä wäñuä imäkätä wimñä äñguänänñiqä qävqä ikitñqä paniqä. ⁴⁶ Iqu äñguänänjä hñque ämoqumueqe, iqu äwätä, iqueqä nätmätqä eeqänänji aquvä ämaqiyätä, ämaqä huiziqua mbqä ipñqä imäkänqiyä. Mbqä inji ai ämeqe, iqu wimñi mbqä yänqiyä" ätukqe.

Neqä nätmätqä äñguänänjä, qui mimäkñqä ique metunqeqe, ne Goti Iqueqä äwiñqeuñi qänaknä itan, yänjä mäkä qunquatuñque.

1 Cor 9: 24-27 Hänjä qañä tnänjä iunji, ämaqä hñqu qañä tnänjä äwäpiyäqe, nätmätqä hiñuiqä timäutqä iquenyqä näñi epqe, hñqunä hiñuiqä ätimäütä ämen. He inqeqe, näñqäqäqe, hepqe nätmätqä inji, inä mapñqänä yänjä mäkä qängangpu. ²⁵ Ämaqä hänjä huitañä-huitañä itqänjuwä iqua, qu kiqä suqä iunji qänaknä ipu, yänjä mäkäñqeqe. Nätmatqä hänjä iu hiñuiqä e ätimäupiyä iuta ämapqe, ii qui imäknäniqe. Inñqeqe nätmätqä äñguä ne näñi metunqenqä kñuä indqänatuñquä ii, qui mimäkñqä yäniqe. ²⁶ I hitangi nyi qañä tnänji, hiñgi uwqämqä miqä itqänjä. Ämaqä hñqu nätmätqä hmbinyqä, ipu metñqä kñuä indqänätä imäkätñqä pa, imäkätqänjä. Tinñqä hmanji. Ämaqä hänju mäkä iqä hñqu huiziquenqä hipai, squnji yunuinä ämeqäqä panä inñqä miqä itqänjä. ²⁷ Nyi nqä huiwä iqueni, iqu nyaqä änyinqä iunji, qänaknä nyätñqä diñqä ptqä hämänä äpäsätqänjä. Nyi inji mimäkqä itm, kukñuä awi, ämaqä huizi dunä ätumuitmqe, mä nyi nätmätqä äñguä näñi äwiñqä di mämeqñqä.

2 Ti 4: 7-8 Nyi Goti Iqueä wäñuñqä mäkä yänänäñqä iqa äquvepätñqä qae, tängani nyi wäñuä iunji äpakä mimäkqänänji, nyi kiqä hiñqä iunji ai ätimäuqä. Hiñqä iu timäumqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqäka äquvepätñqeqe. ⁸ Tängani nätmätqä ämaqä hiñuiqä timäuqangqä iquenyqä äwiñqä iunji, nyi ämamqänä näwinyä äwi. Naqä iqu ämaeqeqä suqenqä jänänänjä iwäsäuqäqu hitangi, hia iwäsäuqänñi, iqu nätmätqä inji nyi ändapätä "Ämaqä jänänänjueä" däniqe. Nätmatqä iinji, iqu nyinä mändapqä yäniqe, oe.

Ämaqä, iqu ätnänäqi timäüniqenqä äwinyätä, hiqä äqämbu pmamitpqä iquauji, iqu inä väniqe.

Iu timäuatunqenqe, ne hanjä-iqä qäyä nemeqanguti, wäunüä yänänäqngä iquatunqe.

2 Timoti 2:3-7 **Si Kraisi Jisasi Iqueqä mäkä yänänäqngä iqä enqä-panäquki eäni, sipqe hanjä-iqe qäyä kimeqanguti, wäunüä yänänäqngä iqätngqe.** ⁴ Ämaqä wäunui mäkä iqä iu imitätqä hngqu, iqueqä wäunüä iunji äväma huiyä iqua imäkätqätanguwä iu anä miqä yän: iqu iqueqä ämiqä ique yeeqä iwimäkätngqe, iqu wäunui iqueqä itäqä iunä iqonä. ⁵ Itani, ämaqä hngqu hängä qanä tnänä uwqä iunji, hängä iqueqä suqä iunji qänaknä miqä iqäqe, qu nätmätqä ämaqä hiuiqä timäuqangqä iquenyqä epqe, iqu mämeqä yän. ⁶ Ämaqä hngqu enyqä miqä wäunüä itä ymisanä äqutätä ämimitätqe, ämaqä huizi duqe änyä qäyä etangi iquee ganä yäüä iqanga ämetä ängonä. ⁷ Iniqä, nyi si kuknuä tä äktqäqä iquauji mäwquatämäüqä knuä yqänä metangnä. Inji Naqä iqu knuä iqä ängüä huisä kiqä quatitä inä ktapqon.

Ne inqe knuä indqänga äwätan, aanä kiinjä nenguätngqe.

2 Korin 5:2 **Ne anä tännga ämätänqä ique äpmenängani, anä ängüä qäukuä iu ämätänqä iqueni, gquä enqä-ma mipnatunqä änenyätqätangi kuapänä ivqänätqänju.**

Ne neqä knuä indqängä änenqe, nätmätqä ängüänänä Goti Iqutä qäukuä iu äwiñqe meqngqe, zi enqä-pa äuatatunqe.

Phil 3: 13-14 **Nqä nyämaqä iquen, nyi iunji matimäüqä iqäqä hitangqenqä näqngä eämäqe, tiinjä iqämä. Nyi nätmätqä hiuiqändqängqe, kñui anqmä mämeqä itm, hiuiqänä näni äwiñqä iunqä yänä äqänga umqe.** ¹⁴ Ämaqe qanä tnänä äwätqänuwä ma, nyi hiqngä du ätimäütm nätmätqä Goti Iquesa mamqä diñqe, yänä äqänga äwätqänä. Goti Hanjuwä Iqu, nyi hängä-pmeqä qäukuä yäni mamqä diñqe, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunüä iuta tääqä ändätmakqe.

Yatngqe, ämaqä hngqunä-hngqunänä iquauqä ämenjamiqä pmeqngqe.

- Nyi qäukuä iu timäumqenqe, knuä änanä änyiyqi?
Kolosi 3:2 **He kñui nätmätqä qua iutanä äkikiñqä maiyqä pa iquä; qäukuä haqä yätutaninqänä eyquätngänänji.**
- Ämaqä huizi iunji, nätmätqä qänaknäni naqäqakuä äpätngä iunqä kuknuä tupngqe, hia yqänä äwi. Nyi inqe änanä imäkätqänänä? Nyi ämaqä huizi iquauji, neqä anä hia ique-ique pmeqä iunqe änä tumqäwä?
- Nyi tännga päkonmqä hitangutqe, ngä anmqä umqe näwi äpmenä?
1 Korinä 3:10-15 ¹⁰⁻¹¹ **He iqueqä anä ämätänqunwiñqe, tinji. Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueni, anä siyaundqä enqä-mani hiätngä ai ätekqetani, ämaqä hngqu änyä-hängä hngqumända ämetä, haqä-iqi maquteqä yänqiyä. Inji Goti Iqu Iqueqä nätmätqä ängüänänji hiñgi vqä iuta nyimäkqangi, nyi kuknuä ängüä Jisasi Kraisi Iquengä awä ganä etkqe, ii nyi anä imäkqngqe näqngä kuapänänjätänjun eäm, anä siyaundqä yänänqänänä äquteqä enqä-paniqä. Itanga ämaqä henji näqngä haqä-iqi etapätqänuwä iqua, qu ämaqä siyaundqä iquesa anä ämätäqisätqänuwä panä inäquai. Inji, iqua hngqunä-hngqunänji, quvqäpqä mätqngä, hiñui ängüänä äqunäpu mätqäpnä.** ¹² Ämaqä anä siyaundqä tqueqä haqä-iqi anä ämätäpiyängani, hñqua golqetä silipaitä hikä mbqä naqngä imäkätqänuwitä mätäpnä. Nätmätqä inä iqua ängüänänä eä, äpakänä witäniqe. Itanga hñqua zä yänjitä, qoetä, kuä witqä yänjitä mätäpnä. Inä iqua äpakänä mäwiqä, qui maqänä imäkmbn. ¹³ Qänakñi, hiunji Goti Iqu ataunä ikqä iqu timäuqangani, quwqä wäunüä iinjä imäkmitpqe ätnänäqi timäüän. Hiunji iqu tä enqä-panä ätimäüätä, 'wäunui ängüä imäkätqänuwiqä, ä quvqä imäkätqänuwiqe', tä iqunä

iqunänä. ¹⁴ Āmaqä anä e imäkmitpqetanä hñqu iqueqä ani tä mañqä änguä ämätñäñqe, iqu iqueqä wäunuiñqe, kimani ämenä. ¹⁵ Inä hitangqä-qe, ämaqä hñqu iqueqä ani quvqä hitangi, tä hämänä ängqäqe, ii tinji. Iqu iqueqä wäunui angi mimäkqä yäñinqä qui hämänä qe imäkñgi. Inäqe iqu iqueqä kiuäñi, tä mañqä itä quuvqenä äkitqä enqä-panä inäqu eä, häñä yqänä pmetänä.

Wäunjuänqä 3:19-21 ¹⁹⁻²⁰ Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäuatängqä engangutqe, womba ipu ävquatämäupu, iqu täñä qäqi iqinyqä angi bpiyā. Inä iquwi, Naqä iqu hiqä hapä pmeqä änyä-hänä etapätä, Jisasi Kraisi neqä ämineyätñqä ätekqä iqueni, nenyqä anqu dowqatänqiyä. ²¹ I hitangi tängani, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänäñi anqu imäkätqänqiyä, Jisasi Iqu qäukä haqä yätu pmetätñqe. Hia inganqe, Goti Hanjuwä Iqu hiñuä-tqä iqueqä wäunjuänqä ätekqä iqua awä tññqä hiñuiqänä ätuänqeqä.

- Jisasi Iqu tänga pätnqä hitangutqe, nyi Iqutä ämineñqe näwi äpmenä?
Matiu 25:1-13 Jisasi Iqu kukñuä äpakänäñi tiñä ätukque. "Āmaquqä ymeqä ekqä iqu äpätnqänqani, Goti qäukuä yätu äpmenqä iqunä miqe, apäkä hitqä hipa eeqänä iuuuqä tiwiqä enqä-pani hiäñiqeqä. Āmaqä apäkä metñqä imäknätä äpätnqä iqangi iua iqutä ämimbñqä hiqitā ämäsäuäpu upnuwiqä. ² Apäkä iuutañä hipa hñññä iua kñuä maiqe. Itanga huizi iua kñuä änguä meqä iuui. ³ Apäkä kñuä maiqä iua hiqitā ämäsäuپیي, ga eqä hiqitā angi iquatimepu ämäsäuqe qäsä mäma mapqä ipnuwiqä. ⁴ Inäqe näññqä epiyā iua eqä häkä iu eequatimeپیي, quwqä hiqitā mäsäuqetä qäsä äma ppnuwiqä. ⁵ Āmaqä apäkä meqä iqu maqänä mapqangi, iua hiñuä hiqaqänqä ipiyi, hiqaqä wopnuwiqä. ⁶ Hiatqä quaisqänqani, tääqe, 'Āmaqä apäkä metñqä iqu äpqiya. Iqutä mimbñqä ppiyā' tuäñiqeqä. ⁷ Itani apäkä hitqä iua eeqänäñi ivatuwämbiyi, iuuuqä hiqitā näwenyā imäkpnuwiqä. ⁸ Apäkä maññqä iua näññqä iuuu mända ti tupnuwiqä. 'Neyaqä hiqite esuätñqä iqangi, eqä hui nätapپیي.' ⁹ Inä tquanguwänqä näññqä iua kimani, 'Oeyqä' tupnuwiqä, 'Eqä tä, nenyqätä henyqätänä qäyunä maiqä inä. Eqä miqä iquauñqä äwäpu, hiqe mbqä ipiyä.' ¹⁰ Itani apäkä maññqä iua eqä mbqä ipñqä uwqanguwänqä, apäkä metñqä iqu timäuqanqä, apäkä näwenyā imäknmipqä iua anä yäpä ingisa iqutä anä ymisanä naqänäñi mbñqä paquvqanguwänqä, qu qänqanä mäyepnuwiqä. ¹¹ Qänakndani apäkä hitqä huizi iua äپیي, tupnuwiqä. 'Naqä iqukiyā. Si äpätnä, qänqanä nauteyä.' ¹² I tquanguwänqä, iqu kimani tiñä tuäñiqeqä. 'Nyi henyqe, tutqä qäpu änyä maññqä eänänä.'"
¹³ Tiwiqä e ätuäqetani ti ätukque. "Initani, hiqä naqä iqu äkñgati päñiqenqe maññqä eänuwäqae, he näwenyā imäknäpu änguänä mimbiyä."

Tä maiusqä äsänqe, tänga-pqe qui inemäkän; tewä iqu quvqe iuta ämen.

Jemisi 3:6 Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaqä hiukä hipa iutañä hmbu eäqäqe, suqä quvqä huitañä-huitañä imäkätä, huiwä dunji eeqänanä quvqä kiyä imätmäkätä, ga quuvqä häñä-pmeqä iunji, tä enqä-pa ivätäuätqäuä. Tä ii, kiqä penqä iqueqä tä mäeqäpusqä sqä dutañä te.

- Nyi nyaqä kukñuä iuta, ä nyaqä wäunjuä iuta, tä maiusqä äsänqä dunqä umniqä itqänñä?
Matiu 5:22, 27-30 Itangi nyi he tiñä etqänä. Āmaqä hñqu ämaqä hñququque äkasuwä ätuätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä. Itani, ämaqä hñqu hñququqeni 'Henginqukiyqä' ätuätqä iqu, kukñuä iwäsäuqä naqä iquau wimeniqeqä. Itani ämaqä huizi ique mända 'Si ämaqä kñuä maeqä hängisanä iqä iqukiyqä' ätuätqä iqu, tä quvqä iqu äsänqä iunqä wäniqeqä.
²⁷ Iqu äpakänä ti ätumuiñqe. "Qu tiñä ätätqänjuwinqä, he qätä ai äyā äwiyätnqänjuwiqä. 'Qokä-apäkä ämanämipqä iqua, apäkä huisänqäqe, qokä hñqutänqäqe, hiqaqä mäwiqä iyänqeqälc' ²⁸ Itangi nyi he tiñä etqänä. Āmaqä hñqu apäkä hui hiñuä äqunä 'Iisä anä

womqeqä' kñuä ävqäqe, iqu suqä quvqe iqueqä äwqä iutani ai imäkqeqä. ²⁹ Tqä hiñuä äñuangisani suqä quvqeqä äkiyqiyämeqangutqe, huätä ätquoätnä bi tnämävä. Si inä imäkqangtqe, tqä huiwitanä hmbu yuwä ätänänqäqe, si suqä quvqä inä mimäkkä inäqae, saqä huiwi tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipñqäuä. Huiwä hmbi yuwä ätänänqe, ii hañä-iqä wänqäpiyqä; tä duñqä uwqe, hañä-iqä naqänänjiqä. ³⁰ Itanga tqä hipa äñuangisani suqä quvqeqä äkiyqiyämeqangutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si inä imäkqangtqe, tqä huiwitanä hmbu yuwä ätänänqäqe, si suqä quvqä inä mimäkkä inäqae, saqä huiwi tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipñqäuä. Huiwä hmbi yuwä ätänänqe, ii hañä-iqä wänqäpiyqä; tä duñqä uwqe, hañä-iqä naqänänjiqä" ätukqe.

“Ii äqunmi qänakni, hiñuä angi äqunqce, ämaqä kuapänänä hñqua, zä hawä iqueuä hipenüä iqisä, ä Sipsipqä Meqä Iqueä hipenüä iqisä tqäuätangä äqunqce. Ämaqä iinä iunü, ämaqä hñqu a änä matäuqänänä hävemnänqce. Iqua qua eeqänänä iutatä, hueqä-himqä eeqänänä iutatä, ä huiwä huitanä-huitanä änyänuwä iutatä, nñ anä kukñuä eeqänänä iutanä iquayi.” Ätnänüqi 7 :9

